

วารสารวิชาการ
มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

ISSN 2586-9086 ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 [กรกฎาคม - ธันวาคม 2561]

วารสารวิชาการมนุษยและสังคม
มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม – ธันวาคม 2561

วัตถุประสงค์

1. เพื่อส่งเสริมเผยแพร่ผลงานและทัศนะทางวิชาการสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
2. เพื่อเป็นแหล่งในการนำเสนอผลงานวิจัยบทความวิชาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ที่ปรึกษา

รศ.ดร. ประภาศิต อานภาพแสนยากร	อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
ผศ.ดร. เอมอร แสนภูวา	คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

ขอบเขตเนื้อหา

บทความวิจัยและบทความวิชาการทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ได้แก่ สาขาภาษาและภาษาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ การพัฒนาชุมชน วรรณคดี สังคมวิทยา มานุษยวิทยา นิเทศศาสตร์ บรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ ศิลปกรรม เศรษฐศาสตร์ ศาสนาและปรัชญา จิตวิทยา นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ และสาขาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

กำหนดการออกเผยแพร่

วารสารเผยแพร่ราย 6 เดือน (ปีละ 2 ฉบับ)

มกราคม – มิถุนายน

กรกฎาคม – ธันวาคม

เจ้าของ

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ 319 ถนนไทยพันทา ต.โพธิ์

อ.เมือง จ.ศรีสะเกษ 33000

โทรศัพท์: 095-6129690, 085-4620325 โทรสาร 0-4564-3607

<http://huso.sskru.ac.th/main2014/>

คณะกรรมการกองบรรณาธิการ

วารสารวิชาการมนุษย์และสังคม

บรรณาธิการ

ดร.อนันต์ศักดิ์ พวงอก

มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

กองบรรณาธิการ

ดร.สุรียฉาย สุคันธรัตน์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ดร.อุษา กลมพันธ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ผศ.ดิชิตชัย เมตตาริกานนท์

มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

ผศ.ดร.คำภีรภาพ อินทะนุ

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

ดร.สุธีศักดิ์ ผ่องสูงเนิน

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

อาจารย์สุชาลักษณ์ ธรรมดวงศรี

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

อาจารย์ยุพิน ประทุมมี

มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์

อาจารย์จุฑาสินี ชนะศึก

มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

อาจารย์พัฒนา นันทะกาล

มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

อาจารย์อุมาพร ประชาชาติ

มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

อาจารย์รัตต์บุญ ติลาบุตร

มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

ผู้พิจารณาตรวจสอบภาษาอังกฤษ

อาจารย์อินทรา ศักดิ์เมียนแก้ว

อาจารย์กวินวัฒน์ หิรัญบุรณะ

อาจารย์วศณ มังขาดา

นายตรีเทพ ศรีสุข

ผู้พิจารณาตรวจสอบภาษาไทย

อาจารย์ยุภาพร วิวัฒน์พัฒนกุล

อาจารย์ณลินี อำพันธ์

อาจารย์ปิ่นอนงค์ จำปาเงิน

อาจารย์ชุตินา ช้างขำ

ฝ่ายประสานงาน

นางนิลวรรณ จันทา

นางสาวนงนุช แสงพฤกษ์

นางสาวปวีศา แดงงาม

นายทินกร กมล

นายรุ่งทิวา เนื่อนา

ออกแบบรูปเล่ม

อาจารย์โพธิ์พงศ์ ฉัตรนันทภรณ์

อาจารย์รัตต์ญู ศีลาบุตร

ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความ

วารสารวิชาการมนุษยและสังคม

ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม – ธันวาคม 2561

ศาสตราจารย์ ดร.สุจิต เพียรชอบ

รองศาสตราจารย์ ดร. อัจฉรา ภาณุรัตน์

รองศาสตราจารย์ ดร.สุพรรณิ ไชยอำพร

รองศาสตราจารย์ ดร.ไพฑูรย์ มีกุล

รองศาสตราจารย์ จำเริญ อุ่นแก้ว

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประดิษฐ์ ศีลาบุตร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

นักวิชาการอิสระ

มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

บทบรรณาธิการ

วารสารวิชาการมนุษยและสังคม มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ฉบับนี้เป็นวารสารปีที่ 2 ฉบับที่ 2 ซึ่งวารสารของเราได้รับความสนใจจากนักวิชาการ ตลอดจนคณาจารย์ทั้งภายในมหาวิทยาลัยและภายนอกมหาวิทยาลัยส่งบทความเข้ามาเพื่อตีพิมพ์เป็นจำนวนมาก และฉบับนี้เราได้คัดเลือกบทความที่มีคุณภาพจำนวน 8 บทความเช่นเดิม เพื่อให้ผู้อ่านได้ศึกษาเรียนรู้และนำไปใช้ประโยชน์อันจะเป็นประโยชน์ต่อแวดวงวิชาการ และการพัฒนาประเทศชาติของเราให้มีความเจริญก้าวหน้า และพัฒนาอย่างยั่งยืน

โดยทั้ง 8 บทความดังกล่าวล้วนเป็นบทความที่น่าสนใจทั้งสิ้น ประกอบด้วยบทความความสำคัญของห้วยสำราญในบริเวณลุ่มน้ำมูลตอนล่างที่มีต่อเมืองศรีสะเกษ บทความการสร้างและสื่อความหมายบทละครเวที เรื่อง “พระมหาชนก” จากบทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บทความการสร้างและพัฒนาเอกสารประกอบการสอนในรายวิชาจิตรกรรม บทความการพัฒนาชุดการสื่อสารภาษาอังกฤษสำหรับพนักงานไปรษณีย์ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ นอกจากนั้นยังมีบทความวิจัยด้านชาติพันธุ์ที่น่าสนใจอีกจำนวน 4 บทความ ได้แก่ บทความการฟื้นฟูภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้านเพื่อสุขภาพองค์รวมที่สัมพันธ์กับการพึ่งพาตนเองของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาวในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว บทความกระบวนการยุติธรรมตามหลักพระพุทธศาสนากับแนวคิดสิทธิมนุษยชน บทความผู้นำสตรีกับการจัดการความขัดแย้งในชุมชนแถบลุ่มแม่น้ำโขงตอนล่าง บทความนิเวศวิทยาวัฒนธรรมข้าวในลุ่มน้ำห้วยเสนง ซึ่งล้วนแล้วแต่น่าสนใจและให้ความรู้แก่ผู้อ่านทั้งสิ้น

ท้ายสุด กองบรรณาธิการขอขอบพระคุณผู้มีส่วนสนับสนุนวารสารวิชาการมนุษยและสังคม มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษทุกท่าน ทั้งผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความ ผู้ส่งบทความ ตลอดจนผู้อ่านทุกท่าน หากมีข้อติชมเพื่อสร้างกำลังใจหรือการปรับปรุงแก้ไขพัฒนาให้ดีขึ้น ทางกองบรรณาธิการก็น้อมรับด้วยความยินดี

กองบรรณาธิการ

ความสำคัญของห้วยสำราญในบริเวณลุ่มน้ำมูลตอนล่างที่มีต่อเมืองศรีสะเกษ	
ฉันทพงศ์ สารรัตน์.....	7
การสร้างและสื่อความหมายบทละครเวทีเรื่อง “พระมหาชนก” จากบท	
พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช	
กฤษณ์ คำนันท.....	26
การสร้างและพัฒนาเอกสารประกอบการสอนในรายวิชาจิตกรรม	
ธวัชชัย หอมทอง.....	37
การพัฒนาชุดการสื่อสารภาษาอังกฤษสำหรับพนักงานไปรษณีย์ อำเภอเมือง	
จังหวัดศรีสะเกษ	
อาสนะ เขิดชู	50
การฟื้นฟูภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้านเพื่อสุขภาพองค์รวมที่สัมพันธ์กับการพึ่งพา	
ตนเองของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาวในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตย	
ประชาชนลาว	
วิทยา ลิมจิตรกร.....	64
กระบวนการยุติธรรมตามหลักพระพุทธศาสนากับแนวคิดสิทธิมนุษยชน	
ทวีป กรวยทอง.....	85
ผู้นำสตรีกับการจัดการความขัดแย้งในชุมชนแถบลุ่มแม่น้ำโขงตอนล่าง	
สายกุหลาบ จรรย์ศิริไพศาล.....	102
นิเวศวิทยาวัฒนธรรมข้าวในลุ่มน้ำห้วยเสนง	
อำนาจ ขำทวีพรหม.....	124

ความสำคัญของห้วยสำราญในบริเวณลุ่มน้ำมูลตอนล่าง ที่มีต่อเมืองศรีสะเกษ

The importance of Huai Samran in the lower Mun basin to Sisaket

ธัญพงศ์ สารรัตน์*

Thanyapong Sararat

บทคัดย่อ

บทความนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาถึงความสำคัญของห้วยสำราญในบริเวณลุ่มน้ำมูลตอนล่างที่มีต่อเมืองศรีสะเกษ ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ในเชิงภูมิศาสตร์ ผลจากการวิเคราะห์ทำให้ทราบถึงความสำคัญของห้วยสำราญในบริเวณลุ่มน้ำมูลตอนล่าง ซึ่งทำหน้าที่เปรียบเสมือนถนนที่เชื่อมต่อติดต่อกันระหว่างอำเภอต่าง ๆ ในจังหวัดศรีสะเกษ รวมถึงจังหวัดใกล้เคียง เป็นที่ตั้งชุมชนสมัยเมืองศรีนครเขตรขันธ์ และเมืองศรีสะเกษ เป็นเส้นทางอพยพผู้คนในการเดินทางมาสร้างบ้านแปงเมือง นอกจากนี้ห้วยสำราญยังมีความสำคัญทางด้านเศรษฐกิจต่อเมืองศรีสะเกษ ทั้งนี้เมืองศรีสะเกษเป็นพื้นที่ทำการเกษตร ซึ่งต้องใช้น้ำเพื่อการเพาะปลูก เป็นที่ตั้งชุมชน เป็นเส้นทางคมนาคมขนส่งสินค้าและผู้คนระหว่างจังหวัดนครราชสีมา และจังหวัดอุบลราชธานี นอกจากนี้ระบบลำน้ำยังทำให้คนในสมัยนั้นมีชีวิตผูกพันอยู่กับน้ำ ดังจะเห็นได้จากที่ตั้งและการสร้างบ้านเรือน อาวุธ ตลอดจนศิลปะการเล่นประกอบงานรื่นเริงต่าง ๆ และเต็มไปด้วยขนบธรรมเนียมประเพณีและความเชื่อที่เคารพในสายน้ำ ขณะเดียวกันระบบลำน้ำยังเป็นตัวชักนำให้เกิดการติดต่อกับคนต่างถิ่น ซึ่งมีผลให้วัฒนธรรมจากภายนอกหลั่งเข้ามาในเมืองศรีสะเกษ เช่น วัฒนธรรมลาว และจีนซึ่งได้ผสมผสานไปกับวัฒนธรรมดั้งเดิมของศรีสะเกษ ดังจะเห็นได้จากประเพณีชาวบ้านทำให้ศรีสะเกษกลายเป็นเมืองนานาชาติพันธุ์ที่มีชื่อเสียงแห่งหนึ่งของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

* อาจารย์, สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

คำสำคัญ: ห้วยสำราญ เมืองศรีสะเกษ

Abstract

This article had an objective to study the importance of Huai Samran in the lower Mun basin to Si Sa Ket which using the geographic history analysis. The results of the analysis revealed the importance of Huai Samran in the lower Mun basin that was function as a road for connecting the districts in Si Sa Ket including nearby provinces. It was the location of a community in the period of Muang Sri NakhonKhet Khu Khan and Si Sa Ket. It was the immigrated route for peoples to settle down. Moreover, Huai Samran was also important for economy of Si Sa Ket because Si Sa Ket was considered as an agricultural area requiring water for cultivated. Si Sa Ket was also the location of the community with the transporting route for transporting goods and peoples between Nakhon Ratchasima and Ubon Ratchathani. In addition, the channel system also made people in that period get attached with the water as seen in their location, house construction, weapons, arts and the performing among the ceremonies. And they also had a rich of traditions, cultures, and beliefs to pay respect to the water. Simultaneously, the channel system have an influencial that causing a contact with outsiders. Which causing an external culture started to flow into Si Sa Ket, for example, Laos and Chinese culture that has been integrated with tradition culture of Si Sa Ket reflecting in current tradition of local people. As a result, Sisaket became the multi-ethnic provinces that was one of most popular in the northeastern part of Thailand.

Keywords: Huai Samran, Si Sa Ket

บทนำ

ห้วยสำราญเป็นพื้นที่ลุ่มน้ำส่วนหนึ่งของบริเวณลุ่มแม่น้ำมูลตอนล่าง และเป็นสายน้ำสำคัญสายหนึ่งของจังหวัดศรีสะเกษที่มีความกว้างเฉลี่ย 40 เมตร ความยาวประมาณ 172 กิโลเมตร เมื่อรวมกับสายน้ำสาขาเคียงคู่กับสายน้ำหลักของจังหวัดอีก 3 สาย คือ ห้วยทับทันทางด้านทิศตะวันตกบริเวณเขตแดนจังหวัดสุรินทร์ และห้วยชะยุ้งทางด้านทิศตะวันออกบริเวณเขตแดนจังหวัดอุบลราชธานี โดยทุกสายถือกำเนิดจากเทือกเขาพนมดงรัก และไหลลงสู่ลำนํ้ามูล ซึ่งไหลพาดผ่านจากตะวันตกสู่ตะวันออกของพื้นที่จังหวัด นอกจากนี้ยังมีสายน้ำสาขาที่มีชื่อเสียงหลายสาย เช่น ลำนํ้าเสียว ห้วยเหนือ ห้วยทา ห้วยแอ๊ด ห้วยขึ้น ห้วยกระเด็น ห้วยครก ห้วยปูน ห้วยนํ้าคำ ตลอดจนขุดบึง หนอง ต่าง ๆ จำนวนมาก (ศูนย์ศรีสะเกษศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ, 2550, น.1) แต่ในที่นี้จะศึกษาเฉพาะห้วยสำราญเท่านั้น ซึ่งมีต้นน้ำเกิดจากเทือกเขาพนมดงรักในเขตอำเภอภูสิงห์ที่ไหลผ่านอำเภอขุขันธ์ ปรางค์กู๋ วังหิน อุทุมพรพิสัย และไหลลงแม่น้ำมูลที่ตำบลโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ มีความยาวทั้งสิ้น 93 กิโลเมตร มีพื้นที่ลุ่มน้ำ 3,405 ตารางกิโลเมตร (ภราดร ศรีปัญญา ; และคนอื่น ๆ, 2558ข, น.14) ซึ่งห้วยสำราญมีชื่อจากการที่สภาพห้วยเป็นแหล่งอาหารอุดมสมบูรณ์ซึ่งมีที่มาจากการที่เขมรตามช้างผ่านมาแถบนี้และแะพัก และเขมรบอก “สำราญดีไว้ ๆ ” ห้วยนี้จึงได้ชื่อว่า “ห้วยสำราญ” (รายงานการสัมมนาประวัติศาสตร์ศรีสะเกษในโอกาสย้ายศาลากลางครบ 100 ปี, 2548, น.8)

แม่น้ำลำคลองมีความสำคัญต่อการพัฒนาชุมชนมาตั้งแต่ก่อนประวัติศาสตร์ ทั้งนี้จะเห็นได้จากการศึกษาของ ผ่องศรี วนาสิน ซึ่งวิเคราะห์ภาพถ่ายทางอากาศทำให้ทราบว่าเมืองโบราณในบริเวณลุ่มน้ำมูลตอนล่างที่อยู่ในเขตจังหวัดศรีสะเกษปัจจุบันตั้งอยู่ใกล้ทางน้ำ มีคูน้ำคันดินล้อมรอบ (ผ่องศรี วนาสิน, 2525, น. 9-10) จึงสันนิษฐานว่าประชาชนในสมัยนั้นได้ใช้ลำนํ้าเพื่อการคมนาคม การบริโภค การเพาะปลูก และการป้องกันข้าศึกในยุคขอมเรืองอำนาจ นอกจากนี้ การศึกษาของศรีศักร วัลลิโภดม ทำให้ทราบว่า บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำมูลตอนล่างมีเมืองที่มีคูน้ำคันดินกว่า 65 แห่ง (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2548, น. 295-296) ซึ่งผลการศึกษาของนักวิชาการดังกล่าวทำให้ทราบว่าประชาชน ในสมัยโบราณได้รู้จักให้ลำนํ้าใช้เป็นประโยชน์มานานแล้ว

ประมาณปลายพุทธศตวรรษที่ 18 เป็นต้นมา อำนาจขอมในบริเวณลุ่มแม่น้ำมูลตอนล่างเริ่มเสื่อมลง (ฮอลล์, ดี.จี.อี., 2522, น.155-156) มีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในบริเวณลุ่มน้ำมูลตอนล่าง เมืองต่าง ๆ ได้รวบรวบกร้างไป ภายหลังอิทธิพลของกรุงธนบุรีและรัตนโกสินทร์ได้เข้ามามีบทบาทในพื้นที่แถบนี้อีกครั้ง กอปรกับมีผู้อพยพจากต่างถิ่นมาตั้งถิ่นฐานจนเกิดเป็นเมืองขึ้นหลายเมืองในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษปัจจุบันและพื้นที่ใกล้เคียง ซึ่งเมืองในบริเวณลุ่มแม่น้ำมูลตอนล่างมีการติดต่อกัน ซึ่งคงจะใช้การคมนาคมติดต่อทั้งทางบกและทางน้ำ ทั้งนี้โดยมีห้วยสำราญ และลำน้ำสาขาที่ใช้เชื่อมแม่น้ำลำคลองสายหลักให้ติดต่อถึงกันได้ สามารถเชื่อมต่อโดยคลองเหล่านี้นี้ช่วยให้การติดต่อสะดวกรวดเร็ว ทั้งในด้านยุทธศาสตร์ และเป็นพรมแดนธรรมชาติแบ่งเขตแดนทางการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ที่สืบเนื่องมาถึงปัจจุบัน เพื่ออธิบายความสำคัญของห้วยสำราญที่มีต่อเมืองศรีสะเกษให้ชัดเจนขึ้น จึงขอแยกกล่าวในแต่ละด้านดังต่อไปนี้

ความสำคัญของห้วยสำราญในด้านยุทธศาสตร์

ห้วยสำราญเป็นปราการธรรมชาติ ที่สัมพันธ์กับการตั้งถิ่นฐานของบรรพชนชาวเมืองศรีสะเกษ โดยใช้ป้องกันศัตรูต่างถิ่นที่มารุกราน เหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์ศรีสะเกษ แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของห้วยสำราญที่มีต่อความมั่นคงของเมืองศรีสะเกษในยุคก่อนสร้างเมือง

ความสำคัญของห้วยสำราญในการเมืองการปกครอง

การบริหารราชการของเมืองศรีสะเกษตั้งแต่ยุคเมืองศรีนครลำดวนเมืองขุขันธ์จนถึงเมืองศรีสะเกษ ได้มีเมืองเล็ก ๆ ที่อยู่ภายใต้อำนาจ เมื่อพิจารณาที่ตัวของเมืองเหล่านี้นพบว่า มีที่ตั้งอยู่บนฝั่งห้วยสำราญและลำน้ำสาขา เมื่อเกิดกบฏและมีศัตรูรุกราน ศูนย์กลางการปกครองแต่ละยุค จะสามารถปราบกบฏและขับไล่ศัตรูที่มารุกรานได้ทันที โดยการส่งกองทัพออกไปปราบปรามทางห้วยสำราญและลำน้ำสาขาได้อย่างสะดวก ดังนั้นห้วยสำราญและลำน้ำสาขาก็เป็นเสมือนเครื่องมือที่ทำให้เมืองศรีนครลำดวน (ศรีนครเขต) เมืองขุขันธ์ และเมืองศรีสะเกษยุคต้นคอยคุมเมืองต่างๆ ได้ใกล้ชิดและรัดกุมยิ่งขึ้น อีกทั้งห้วยสำราญและลำน้ำสาขายังเป็นปัจจัยสำคัญของการตั้งชุมชนและยังเป็นเส้นทางอพยพผู้คนในการเดินทางมาสร้างบ้านแปงเมืองยังดินแดนแถบนี้ด้วย

ความสำคัญของห้วยสำราญในด้านเศรษฐกิจ

ในบริบทศรีสะเกษยุคปัจจุบัน ในช่วงเวลาที่ยังไม่มีการกั้นเขื่อนฝายห้วยสำราญจะมีฤดูน้ำหลากท่วมสองฝั่งทุกปี แต่ก็มิได้เป็นปัญหาต่อการประกอบอาชีพทำนา เพราะมีพันธุ์ข้าวขึ้นน้ำ (Floating Rice) ซึ่งปลูกในพื้นที่น้ำท่วมขังได้ รวมทั้งสามารถปลูกผัก ผลไม้ บนคันดินธรรมชาติ (Natural Levee) มีลำคลองที่ช่วยระบายน้ำให้ไหลลงสู่แม่น้ำเป็นจำนวนมาก บริเวณแหล่งน้ำทั่วไปยังเป็นแหล่งอาหารธรรมชาติอีกด้วย เป็นเส้นทางคมนาคมขนส่งสินค้าและมีคนระหว่างจังหวัดนครราชสีมาและจังหวัดอุบลราชธานี และสามารถเชื่อมโยงกับแม่น้ำโขงได้ และในบางพื้นที่ได้มีการขุดขยายคลอง ซึ่งอาจแสดงให้เห็นว่า การขุดคลองในระยะเวลาดังกล่าว น่าจะขุดขึ้นเพื่อประโยชน์ในการส่งสินค้าเป็นสำคัญมากกว่าการขุดคลองเพื่อประโยชน์ในด้านยุทธศาสตร์ รวมถึงเป็นพื้นที่ขุดน้ำสำหรับการสร้างแหล่งกักเก็บน้ำของคนในท้องถิ่นด้วย เช่น อ่างเก็บน้ำห้วยคล้า ห้วยตึกชู และอ่างเก็บน้ำห้วยสำราญทางตอนใต้ของจังหวัดฯ (ออนไลน์, 25 สิงหาคม 2561)

ความสำคัญของห้วยสำราญในด้านสังคมและวัฒนธรรม

บริเวณลุ่มแม่น้ำมูลตอนล่าง ซึ่งเป็นที่ตั้งเมืองศรีสะเกษเป็นที่น้ำท่วมขังและมีแม่น้ำลำคลองอยู่เป็นจำนวนมาก การสร้างที่อยู่อาศัยจึงตั้งเรียงรายไปตาม ริมแม่น้ำลำคลอง ทั้งยังต้องสร้างให้อยู่ได้ตลอดปี แม้แต่ในฤดูน้ำหลาก ดังนั้น จึงเกิดมีการสร้างบ้านเรือนได้สูงเพื่อไม่ให้น้ำท่วมถึงพื้นบ้านได้ เป็นการแสดงให้เห็นวิถีชีวิตของผู้คนที่ผูกพันกับน้ำอยู่ตลอดเวลา ซึ่งปรากฏให้เห็นได้จากรูปจั่วบ้านมักทำเป็นรูปหางปลาบ้าง เป็นรูปพญานาคบ้าง เป็นต้น (วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญาจังหวัดศรีสะเกษ, 2544, น. 17) นอกจากนี้เนื่องจากชาวบ้านซึ่งยึดมั่นในพุทธศาสนา จึงมีวิถีชีวิตที่แสดงออกมาในงานเทศกาลและงานบุญต่าง ๆ โดยใช้การสัญจรทางน้ำเป็นสำคัญ เช่น การตักบาตรพระภิกษุสงฆ์ในตอนเช้า การแข่งเรือ จึงกล่าวได้ว่า ห้วยสำราญมีส่วนสำคัญ ในการจรรโลงและสืบทอดวัฒนธรรมท้องถิ่นด้วย และยังสะท้อนวัฒนธรรมความเชื่อที่มีต่อสายน้ำ ขณะเดียวกันระบบลำน้ำยังเป็นตัวชักนำให้เกิดการติดต่อกับคนต่างถิ่น จึงมีผลให้วัฒนธรรมจากภายนอกหลั่งไหลเข้ามาในเมืองศรีสะเกษ เช่น วัฒนธรรมลาวและจีน ซึ่งได้ผสมผสานไปกับวัฒนธรรมดั้งเดิมของศรีสะเกษ ทำให้ศรีสะเกษกลายเป็นเมืองนานาชาติพันธุ์ที่มีชื่อเสียงแห่งหนึ่งของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

จังหวัดศรีสะเกษเป็นพื้นที่ ๆ มีความเจริญรุ่งเรืองติดต่อกันมายาวนาน โดยมีปัจจัยที่สนับสนุนหลายประการ แต่ปัจจัยหนึ่งซึ่งอาจวิเคราะห์ได้มีความสำคัญต่อเมืองศรีสะเกษเป็นอย่างมาก คือ ห้วยสำราญ ซึ่งเป็นแหล่งน้ำคู่มือเมืองศรีสะเกษ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของลุ่มน้ำมูลตอนล่าง ทว่าการศึกษถึงความสำคัญของห้วยสำราญในบริเวณลุ่มน้ำมูลตอนล่างที่มีต่อเมืองศรีสะเกษยังไม่มีผู้ทำการศึกษาวิจัยโดยตรง แต่อย่างไรก็ตามมีเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งผู้ศึกษาได้นำมาใช้เป็นประโยชน์ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ห้วยสำราญ: แหล่งน้ำคู่มือเมืองศรีสะเกษ (2550) จัดทำโดยศูนย์ศรีสะเกษศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ เนื้อหากล่าวถึงลักษณะทางกายภาพของห้วยสำราญ และองค์ความรู้เรื่องห้วยสำราญ ซึ่งผู้ศึกษานำมาศึกษาเป็นความรู้ทั่ว ๆ ไปที่เกี่ยวข้องกับห้วยสำราญ และ “โครงการศึกษาคนและสังคมกับการแก้ปัญหาอุทกภัยอย่างยั่งยืนบนฐานความหลากหลายทางชีวภาพ “ห้วยสำราญ” จังหวัดศรีสะเกษ” (2555) ของปรณชัย สุพัฒน์ ซึ่งผู้ศึกษาสามารถนำเรื่องเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของห้วยสำราญมาเป็นพื้นความรู้เกี่ยวกับบทบาทสำคัญของห้วยสำราญที่มีต่อท้องถิ่น ซึ่งผลจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาจะช่วยให้ผู้ศึกษาสามารถนำความรู้มาใช้เป็นกรอบความคิดในการจัดทำเค้าโครงบทความ และความรู้อีกส่วนหนึ่งใช้เป็นข้อมูลที่จะช่วยกำหนดแนวทางในการค้นคว้าข้อมูลและอภิปรายผลในการศึกษาเรื่อง “ความสำคัญของห้วยสำราญในบริเวณลุ่มน้ำแม่ น้ำมูลตอนล่างที่มีต่อเมืองศรีสะเกษ” ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาตำแหน่งที่ตั้งของห้วยสำราญในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ
2. เพื่อวิเคราะห์ความสำคัญของห้วยสำราญในด้านต่าง ๆ ที่มีต่อเมือง

ศรีสะเกษ

วิธีดำเนินการวิจัย

ขอบเขตของการศึกษา บทความนี้มุ่งศึกษาความสำคัญของห้วยสำราญในด้านยุทธศาสตร์ การปกครอง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งมีผลต่อเมืองศรีสะเกษตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

วิธีดำเนินการศึกษา การศึกษาเรื่องนี้ได้ใช้วิธีการวิจัยทางประวัติศาสตร์ โดยค้นคว้าหาเอกสารซึ่งเป็นข้อมูลขั้นต้น และเอกสารชั้นรอง รวมทั้งใช้วิธีการทางภูมิศาสตร์สำรวจพื้นที่ ตำแหน่งที่ตั้งของห้วยสำราญในบริเวณลุ่มน้ำมูลตอนล่าง เพื่อนำข้อมูลจากการสำรวจพื้นที่มาประกอบการศึกษา โดยนำเสนอรายงานเป็นแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

1. ลักษณะทางกายภาพโดยทั่วไปของห้วยสำราญในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำมูลตอนล่าง ห้วยสำราญมีต้นลำธารอยู่ที่เทือกเขาพนมดงรัก ไหลจากเขตอำเภออุบลราชธานี อำเภอกันทรวิชัย อำเภอวารินชำราบ อำเภอเมืองฯ แล้วไหลลงสู่แม่น้ำมูลที่บ้านฝักทะ ที่มีการสร้างสะพานข้ามแม่น้ำมูล ห้วยสำราญก็มีการสร้างฝาย ทำนบกั้นลำห้วยเป็นระยะหลายแห่ง เพื่อนำน้ำไปทำการเกษตร และเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ปลา อย่างไรก็ตาม ห้วยสำราญและลำน้ำสาขาที่มีอยู่ในพื้นที่ของจังหวัดสุรินทร์และศรีสะเกษ โดยมีผู้เขียนได้พยายามหาข้อมูลจากหลักฐานด้านเอกสาร การสำรวจพื้นที่ รวมทั้งการสนทนากับชาวบ้านที่มีชีวิตอยู่กับห้วยสำราญมาโดยตรง จึงทำให้พอประมาณได้ว่า ห้วยสำราญในบริเวณลุ่มน้ำมูลตอนล่างดังกล่าวนี้ ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญต่อประชาชนชาวศรีสะเกษและจังหวัดใกล้เคียงมานาน หากได้มีการศึกษาในรายละเอียดต่อไป โดยเฉพาะแนวของลำน้ำสาขาเหล่านั้นแล้ว จะพบร่องรอยของลำน้ำอีกมากที่เป็นเส้นทางคมนาคมได้เป็นอย่างดี และสภาพแวดล้อมโดยทั่วไปของลุ่มน้ำมูลตอนล่างมีลักษณะเด่นคือ มีพื้นที่เต็มไปด้วยแม่น้ำลำคลองที่เป็นเครือข่ายโยงใยไปยังพื้นที่อื่น ๆ โดยรอบ ซึ่งแม่น้ำลำคลองเหล่านี้นอกจากจะมีประโยชน์ในการอุปโภคบริโภคและการเกษตรแล้วยังเป็นเส้นทางที่ใช้ในการสัญจรติดต่อค้าขาย ซึ่งก่อให้เกิด

การผสมผสานทางสังคมและวัฒนธรรมระหว่างท้องถิ่นต่าง ๆ จนทำให้เมืองศรีสะเกษมีความเจริญและมีวัฒนธรรมเป็นเอกลักษณ์ของตน

ภาพที่ 1, 2 ห้วยสำราญในบริเวณที่ไหลผ่านย่านท่าเรือเดิมของเมืองศรีสะเกษ
ที่มา : ชาญพงศ์ สารรัตน์ 25 สิงหาคม 2561

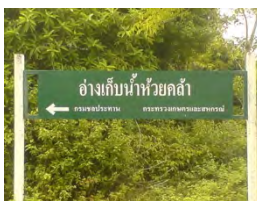
2. ระบบลำน้ำกับความมั่นคงของเมืองศรีสะเกษ พื้นฐานทางจิตใจของมนุษย์ทุกยุคทุกสมัยมีความกลัว จึงมีความต้องการความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ดังนั้นมนุษย์จึงคิดหาวิธีป้องกันตนเองรวมทั้งชุมชนของตนโดยพยายามอาศัยธรรมชาติและสภาพแวดล้อม อยู่อย่างใกล้ชิดเดียวกัน เนื่องจากมีสภาพแวดล้อมเป็นแม่น้ำลำคลอง ห้วย หนอง บึง ผู้ปกครองเมืองศรีสะเกษตั้งแต่ยุคเมืองศรีนครลำดวน เมืองขุขันธ์ ได้มองเห็นประโยชน์ของระบบลำน้ำที่อยู่ช่วยป้องกันเมือง ซึ่งระบบลำน้ำในที่นี้คือ ลำน้ำคู คลอง ลำห้วย ลำประโดง เป็นต้น ลำน้ำเหล่านี้ ได้ประสานเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงเป็นระบบซึ่งปรากฏอยู่จริงในพื้นที่บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำมูลตอนล่างมาตั้งแต่ก่อนสมัยตั้งบ้านแปงเมืองศรีสะเกษจนถึงปัจจุบัน

ห้วยสำราญนอกจากจะมีความสำคัญต่อเมืองศรีสะเกษในด้านการป้องกันเมืองแล้ว ยังมีความสำคัญต่อการขยายเขตแดนตั้งแต่สมัยของเมืองศรีนครลำดวนและเมืองขุขันธ์ แม้ว่าเมืองศรีสะเกษในอดีตตั้งแต่ยุคขอมเรืองอำนาจจะทำการขยายอาณาเขตในด้านการเมือง เช่น ด้วยวิธีสมรสร หรือเข้าแทรกแซงการเมืองภายใน ทว่า การที่ศรีสะเกษประสบความสำเร็จในการขยายอาณาเขตหรือเปลี่ยนแปลงศูนย์อำนาจก็เนื่องจากมีระบบลำน้ำเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงไปควบคุมเมืองเหล่านั้นได้ เช่น บ้านแคะ บ้านบก บ้านโสน บ้านอะวอย (กรรณิการ์ ธรรมวัตติ, 2534, น.45)

อย่างไรก็ดี ระบบลำน้ำก็ได้มีผลเสียต่อเมืองศรีสะเกษเช่นกัน โดยในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น พ.ศ. 2369 เกิดกรณีกบฏเจ้าอนุวงศ์ กองทัพเจ้าราชบุตร (โย้) เจ้าเมืองจำปาสักได้ยกทัพบุกรุกเข้ามาทั้งทางเมืองเขมรราช เมืองอุบลราชธานี และเมืองศรีสะเกษ แต่ละเมืองไม่สามารถต้านทานกองทัพลาวจากจำปาสักได้ กองทัพจำปาสักได้ตั้งค่ายอยู่บริเวณบ้านส้มป่อยใหญ่ แขวงเมืองศรีสะเกษ (ปัจจุบันอยู่ในเขตพื้นที่ตำบลส้มป่อย อำเภอราชไทย) ในตอนปลายของสงคราม ชาวเมืองศรีสะเกษได้ให้การสนับสนุนและเข้าร่วมกับกองทัพเจ้าพระยาราชสุภาวดี ขับไล่กองทัพลาวออกจากผืนแผ่นดินไทย และเข้ายึดจำปาสักด้วย (ภราดร ศรีปัญญา; และคนอื่น ๆ, 2558 ก, น. 21-22) แต่มีนักวิชาการบางท่านเสนอเพิ่มเติมว่า ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ชาวลาวโจมตีเมืองศรีสะเกษได้สำเร็จ คือ ศรีสะเกษเป็นฝ่ายเพลี่ยงพล้ำในการใช้ระบบลำน้ำ หรืออาจพูดได้อีกประการหนึ่งว่าลาว เป็นฝ่ายได้เปรียบในการใช้ระบบลำน้ำในเขตแดนของศรีสะเกษจากแม่น้ำมูลเชื่อมโยงถึงห้วยสำราญทางตอนเหนือ (ประวัติศาสตร์ไทยส่วนภูมิภาคจังหวัดศรีสะเกษ, 2529, น.97) จึงเป็นผลให้ชาวลาวได้ชัยชนะต่อเมืองศรีสะเกษในครั้งนี้

1. วิเคราะห์ระบบลำน้ำต่อการพัฒนาการด้านการเมืองการปกครองของ

เมืองศรีสะเกษ ระบบลำน้ำมีความสำคัญต่อการพัฒนาชุมชนทำให้กลายเป็นแคว้นใหญ่ขึ้น และเป็นปัจจัยสำคัญในการขยายอำนาจทางการเมืองต่าง ๆ ที่ตั้งอยู่บนฝั่งแม่น้ำเดียวกันและบริเวณใกล้เคียงได้โดยสะดวกจนกลายเป็นศูนย์กลางทางการเมืองการปกครองในที่สุด และเป็นที่ตั้งชุมชนที่เป็นศูนย์กลางการปกครอง และเป็นเส้นทางอพยพผู้คนในการเดินทางมีสร้างบ้านแปงเมืองเป็นการปกครองแบบโยนกอำนาจเข้าสู่ส่วนกลางจากเมืองและชุมชนโดยรอบสู่เมืองใหญ่ที่ศรีสะเกษ ซึ่งการเมืองสมัยใหม่ของศรีสะเกษภายหลังการตั้งบ้านแปงเมืองตั้งแต่ยุคต้นรัตนโกสินทร์เป็นต้นมามีความเกี่ยวข้องกับกำลังคนเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เพราะในสมัยนั้นกำลังคนเป็นพื้นฐานที่สำคัญของการเมือง การทหาร และการเศรษฐกิจของเมือง วิธีการสำคัญซึ่งที่ผู้ปกครองเมืองศรีสะเกษสมัยนั้นใช้ในการเพิ่มพูนกำลังคนของตนคือ การพยายามทำการกวาดต้อนและเกลี้ยกล่อมให้ผู้คนจากดินแดนอื่นอพยพ ย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเมืองศรีสะเกษ ขณะเดียวกันก็พยายามรักษากำลังของตนไม่ให้อพยพย้ายถิ่นไปยังอาณาจักรอื่นด้วย (ชลิต วิพัตนะพร, 2529, น. 119-120)

ภาพที่ 3, 4 อ่างเก็บน้ำห้วยคล้า ลำน้ำสาขาของห้วยสำราญ
ที่มา : ฉันทพงศ์ สารรัตน์ 25 สิงหาคม 2561

2. ระบบลำน้ำในฐานะเส้นทางเศรษฐกิจของเมืองศรีสะเกษ ศรีสะเกษมีความอุดมสมบูรณ์ เหมาะแก่การเพาะปลูก ดังนั้นจึงมีผู้คนเข้ามาตั้งถิ่นฐานแล้วพยายามปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม โดยการสร้างบ้านเสาสสูง รู้จักปลูกข้าวพันธุ์ขึ้นน้ำ (Floating Rice) และพืชผลอื่น ๆ ซึ่งได้ผลผลิตดีกว่าพื้นดินที่เป็นที่ดอน ระบบลำน้ำจึงเป็นปัจจัยที่ช่วยสนับสนุนให้เมืองศรีสะเกษเป็นเมืองแห่งเกษตรกรรมมาตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ในเวลาต่อมา เมื่อเมืองศรีสะเกษมีความมั่นคง เนื่องมาจากการปกครองที่เป็นระบบ จึงมีผู้คนจากชุมชนอื่นเข้ามาตั้งถิ่นฐาน ทำให้ชุมชนเมืองศรีสะเกษเติบโตขึ้นเรื่อย ๆ สามารถคุมพื้นที่สองฝั่งห้วยสำราญและสาขา เป็นเส้นทางคมนาคมทางเรือที่เชื่อมระหว่างเมืองนครราชสีมาและเมืองอุบลราชธานี (ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมและวิถีศรีสะเกษ, 2558, น.2) ประจักษ์พยานหนึ่ง คือ การค้นพบโบสถ์เก่าแก่อายุประมาณ 300 ปี ในบริเวณมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ เชื่อกันว่าพื้นที่แถบนี้เป็นวัดศูนย์กลางชุมชนมาก่อน เนื่องจากบริเวณนี้เดิมเป็นท่าเรือสำหรับส่งสินค้าของชาวศรีสะเกษไปยังโคราชและอุบลราชธานี แสดงให้เห็นความสำคัญของห้วยสำราญที่เป็นเส้นเลือดในการดำรงชีวิต และเส้นทางการคมนาคมของประชาชนที่ราษฎรชาวลาว ส่วย (กูย) เยอ อพยพผ่านลำน้ำนี้ บริเวณที่ตั้งมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ คือเมืองท่าที่มีท่าเรือการค้าคึกคัก ต่อมาได้มีการเปลี่ยนท่าเรือใหม่ ชุมชนแถบมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษจึงสิ้นสภาพเมือง (ศูนย์ศรีสะเกษศึกษา, 2550, น.67-68) ซึ่งอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่าเมืองศรีสะเกษเป็นเมืองเกษตรที่มีพืชผลอุดมสมบูรณ์ สามารถติดต่อกับเมืองใกล้เคียงได้อย่างกว้างขวางก็เนื่องจากมี

ระบบลำน้ำที่ดี ที่ราบเหล่านี้จะเป็นที่ตั้งของหมู่บ้านชาวนา ซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์ด้วยอาหารและผลไม้ เป็นหมู่บ้านที่พึ่งพาตนเองได้และมีความเกาะเกี่ยวกันในด้านความสัมพันธ์ทางเครือญาติ มีการนับถือผี ไสยศาสตร์ และพุทธศาสนา แต่หมู่บ้านชาวนาเหล่านี้ไม่ใช่ชุมชนปิดตงเช่นหมู่บ้านชาวนาในที่ดอนหรือหุบเขา เพราะสามารถเดินทางไปมาติดต่อชุมชนชาวนาอื่น ๆ และกับเมืองโดยใช้เรือเป็นพาหนะไปตามลำน้ำลำคลอง ทั้งยังสามารถเดินทางไกลออกไปได้ตราบเท่าที่มีแม่น้ำลำคลองเชื่อมโยงต่อกันไป

ภาพที่ 5 พื้นที่อ่างเก็บน้ำห้วยสำราญทางตอนใต้ของจังหวัด
ที่มา: www.googleearth.com 25 สิงหาคม 2561

นอกจากนี้ในอดีตลำห้วยสำราญ ห้วยแฮด ห้วยปูน ห้วยนาคำ เป็นแหล่งที่มีอาหารของคน รวมทั้งสัตว์ต่าง ๆ เช่น งูเห่า งูสิง นกชนิดต่าง ๆ แมลง สัตว์น้ำจืด ได้แก่ ปู ปลา หอย กุ้งทุกชนิด เนื่องจากเป็นลำน้ำที่มีต้นไม้รากไม้ และถ้าโพรงซอกหลืบหินทั้งใต้และเหนือน้ำริมฝั่งลำห้วยมีน้ำซบไหลรินตลอดนับพัน ๆ แห่ง ที่ช่วยคอยเติมน้ำสะอาดแก่ลำห้วย และสร้างความอุดมสมบูรณ์และหล่อเลี้ยงผู้คนมากมายในเมืองศรีสะเกษตลอดมา ถือเป็นแหล่งผลิตอาหารโปรตีนที่สำคัญของชาวเมืองศรีสะเกษ (ศูนย์ศรีสะเกษศึกษา, 2550, น.2) ซึ่งจากที่กล่าวมาทั้งหมดทำให้เห็นความสำคัญของระบบลำน้ำในฐานะเส้นทางเศรษฐกิจได้อย่างชัดเจนว่า ห้วยสำราญได้ช่วยทำให้การติดต่อค้าขายในเมืองและท้องถิ่นใกล้เคียงก่อนที่จะมีทางรถไฟตัดผ่านมาจนทำให้ตัวเมืองศรีสะเกษมีเศรษฐกิจที่เจริญรุ่งเรืองขึ้นตามลำดับ จนกลายเป็นตลาดค้าขายที่สำคัญแห่งหนึ่งในพื้นที่ลุ่มน้ำมูลตอนล่างในขณะนั้น (วิลาศ โภธิสาร, 2536, น.77; และประนุช ทรัพย์สาร, 2545, น.99)

2. ระบบลำน้ำ: บ่อเกิดแห่งวัฒนธรรมศรีสะเกษ ศรีสะเกษอยู่ในบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำลำคลองมากในอดีตมาก่อนที่จะมีถนนตัดผ่านประชาชนทั่วไปตั้งบ้านเรือนอาศัยอยู่ตามริมฝั่งแม่น้ำลำคลอง แม่น้ำลำคลองโดยเฉพาะห้วยสำราญจึงเข้ามามีส่วนสำคัญต่อชีวิตความเป็นอยู่ของชาวศรีสะเกษ กิจกรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆจึงขึ้นอยู่กับการปัจจัยที่ต้องอาศัยน้ำเข้ามามีส่วนประกอบที่สำคัญ ได้แก่ ที่อยู่อาศัย การสร้างที่อยู่อาศัยของชาวเมืองศรีสะเกษจะใช้วัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่น ได้แก่ ใบจาก หญ้าคา หญ้าแฝก ต้นไผ่ รวมทั้งไม้เนื้อแข็ง ชาวบ้านเรียกว่า “ไม้จิ้ง” ซึ่งได้จากป่าไม้ทางตอนเหนือแล้วล่องซุงลงมาตามลำน้ำ ส่วนมากใช้ปลูกบ้านของชนชั้นสูง ซึ่งได้แก่ เจ้านาย ขุนนาง และผู้มีฐานะมั่งคั่ง (สุพร สิริพัฒน์, 2542, น.40) ในส่วนอาหารการกินนั้น ศรีสะเกษอยู่ในพื้นที่อุดมสมบูรณ์ มีทั้งข้าว ผัก ผลไม้ กุ้ง หอย ปู ปลา ที่นำมาประกอบอาหารประจำวันได้ มีปาริมห้วยที่เปรียบเสมือนห้างสรรพสินค้าหรือเซเว่นอีเลฟเว่นของคนท้องถิ่น (ศุภย์ศรีสะเกษศึกษา, 2550, น.61) อาหารนั้นมีทั้งชนิดที่ต้องผสมผสานกับของกินอื่น ๆ และรับประทานได้โดยไม่ต้องผสมสิ่งอื่น โดยแบ่งเป็นอาหารคาวหวานและผลไม้ ซึ่งได้มาจากลำน้ำทั้งทางตรงและทางอ้อมทั้งสิ้น มีการแต่งกายที่รัดกุมและสะดวกต่อการลงเรือ ส่วนเรือที่ใช้ในการเดินทางในห้วยสำราญนั้น หากเดินทางไประยะไกลต้องใช้เรือขนาดใหญ่ มีประทุนไว้บังแดด และเพื่อหลบร้อนตอนค่ำคืน เรือจึงถือว่าเป็นของใช้ที่สำคัญอย่างหนึ่งที่ชาวบ้านต้องมีไว้ใช้ เมื่อถึงฤดูแล้งจึงมีการซ่อมแซมเรือ โดยใช้อุปกรณ์ที่สำคัญ คือ ชันแสมน้ำมันยางยาเรืออุดรอยรั่ว และทาตัวเรือด้วยน้ำมันยางเป็นการรักษาเนื้อไม้ไม่ให้ผุเร็วก่อนเวลาอันควร (แหล่งเดิม, 2550, น.55)

ภาพที่ 6 ห้วยสำราญบริเวณชานเมืองศรีสะเกษ

ที่มา : ธานีพงศ์ สารรัตน์ 25 สิงหาคม 2561

นอกจากนี้ยังมีความเชื่อที่สำคัญในสิ่งที่เกี่ยวกับน้ำของชาวศรีสะเกษ กล่าวคือ ผู้คนมักจะถือว่าน้ำคือสิ่งที่ก่อให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ จึงพยายามให้มีสัญลักษณ์ของสิ่งที่แทนน้ำไม่ว่าจะทำอะไรต้องมีอยู่ด้วย เช่น การสร้างบ้าน สร้างวัด ที่หลังคาจะมีสัญลักษณ์นาค เพราะเชื่อว่าพญานาค หรือนาค คือ ความอุดมสมบูรณ์ หรือหมายถึงน้ำ และมีความเกี่ยวพันกับพุทธประวัติ ฉะนั้นการได้อยู่ใกล้ ๆ หรือได้เห็น สิ่งนั้น ๆ เสมอ ทำให้ชีวิตสมบูรณ์พูนสุขด้วย (ประจักษ์ อุดมศรี, สัมภาษณ์) และชาวบ้านที่อาศัยอยู่ใกล้เคียงกับห้วยสำราญ และหนองน้ำศรีวิชัยที่ไหลผ่านบางส่วนของ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษเล่าว่า พวกเขามีความเชื่อในเรื่องการลอยกระทง ซึ่ง นอกจากจะเป็นพุทธบูชา และชาวบ้านจะคิดในอีกด้านหนึ่ง คือ การเห็นความสำคัญ ของน้ำที่ให้คุณประโยชน์ตลอดทั้งปี เป็นที่ปลูกผักกระเฉด เก็บผัก หักพิน เป็นที่เฝ้า ถ่าน จึงเท่ากับเป็นการขอโทษขอภัยที่ได้ล่วงเกิน โดยทิ้งของเน่าเสียลงไป ถ้างั้นไม่มี น้ำใช้จึงต้องจัดการขอขมาในช่วงน้ำเต็มฝั่ง (วันเพ็ญขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12) (สมศรี ทอง จำปา, สัมภาษณ์) ตำนานและชาวลืออื่น ๆ เช่น เรื่องเล่าของชาวบ้านนามเมืองที่ว่า พระนางศรี จิตาภษัตริย์ขอมมาสระผมที่ห้วยสำราญ และตกน้ำถูกน้ำพัดจนจมน้ำตาย ในลำห้วย มีความเชื่อเรื่องเจ็อกน้ำในห้วยสำราญ ที่มาเอาชีวิตคน (ทองใบ ศิริกุล, สัมภาษณ์) หรือเจ้าเมืองศรีสะเกษ คนหนึ่งชื่อ พระยาวิเศษภักดี (บุญจันทร์) ได้ถึงแก่อนิจกรรมใน พ.ศ. 2421 ด้วยอุบัติเหตุจมน้ำตายในลำห้วยสำราญ ขณะที่ลงอาบน้ำ หลังจากเสร็จจากการทำไร่ ท่านเป็นเจ้าเมืองศรีสะเกษได้ 53 ปี (ภราดร ศรีปัญญา 2558ก, น. 22) สิ่งเหล่านี้ส่งผลต่อการสร้างวัฒนธรรม ยกย่องเชิดชูบรรพบุรุษ และ บรรพสตรีของชาวเมืองศรีสะเกษอันเป็นผลที่สัมพันธ์กับห้วยสำราญมาถึงปัจจุบัน

การดำเนินชีวิตของชาวบ้านมีความยึดมั่นในความเชื่อทางพุทธศาสนา ไสยศาสตร์ และภูติผี จึงทำให้การดำเนินชีวิตผสมผสานกลมกลืนกันไป กิจวัตร ประจำวันในทุก ๆ เช้า คือ การตักบาตร พระสงฆ์บิณฑบาตทางเรือ เพราะชาวบ้าน อาศัยอยู่ตามริมฝั่งแม่น้ำลำคลองกันตลอดไปตามสายน้ำ ดังนั้นจึงทำให้เกิดความสุขทั้ง สองฝ่าย (ชวน ศิริโคตร, สัมภาษณ์) ประเพณี และการดำเนินชีวิตของชาวบ้านที่อาศัย อยู่ริมห้วยสำราญจะสัมพันธ์กับความเชื่อทางพุทธศาสนา การทำนา และปริมาณน้ำใน แม่น้ำลำคลอง จึงทำให้เกิดเป็นประเพณีต่าง ๆ เช่น ประเพณีเกี่ยวกับวันสำคัญทาง พุทธศาสนา วันนักขัตฤกษ์ และการละเล่นต่าง ๆ จึงทำให้ชีวิตต้องมีเรื่องน้ำเข้ามา เกี่ยวข้องเสมอ (แหล่งเดิม, สัมภาษณ์) และน้ำเป็นสื่อเชื่อมความสัมพันธ์ผ่านความเชื่อ

ทางศาสนา ดังที่ ไพฑูรย์ มีกุล กล่าวว่า วัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา เป็นกรอบในการดำเนินชีวิตของประชาชนให้มีความรัก ความสามัคคี ต่อกันเป็นสังคมแบบเครือญาติ แม้จะมีชาวต่างชาติเข้ามาอาศัยอยู่ เช่น ชาวจีน และชาวตะวันตก สู้คนท้องถิ่นก็มิได้รังเกียจและสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข (ไพฑูรย์ มีกุล, 2560, น. 8-26)

ในส่วนชาวเมืองที่เป็นช่างฝีมือและเป็นพ่อค้าจะอยู่ใกล้ ๆ กันหรืออยู่ทีเดียวกัน ระบบลำนํ้าเข้ามามีส่วนสำคัญ เพราะเป็นอาชีพที่ให้บริการจึงมีผู้คนไปมาหาสู่อยู่มิขาด ส่วนในวัฒนธรรมจีน เขมร จะมีวัฒนธรรมต่างกัน รวมถึงวัฒนธรรมการกินเป็นการดำเนินชีวิตประจำวันที่แตกต่างกัน แต่ในความต่างนั้นก็สามารถผสมผสานกันได้ ในทางสังคมให้อยู่ร่วมกันช่วยเหลือกัน การติดต่อไปมาโดยอาศัยระบบลำนํ้าจึงก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดได้ ช่างฝีมือจะทำงานตามที่ใช้บริการต้องการงานอย่างไร เพื่ออะไรการเรียนรู้และถ่ายทอดวัฒนธรรมก็เกิดได้ ฉะนั้นชาวเมืองศรีสะเกษจึงมีความหลากหลาย และเกิดการผสมผสานกันได้โดยที่คนศรีสะเกษไม่ว่าอาชีพใดก็สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข (ปริศนา เมฆพัฒน์, สัมภาษณ์)

ความสำคัญของห้วยสำราญด้านสังคมและวัฒนธรรมที่มีต่อเมืองศรีสะเกษได้ทวีบทบาทมากขึ้นในบริบทเมืองศรีสะเกษยุคปัจจุบัน กล่าวคือ ส่งผลต่อการเติบโตและพัฒนาการของเมืองศรีสะเกษในเวลาต่อมา เป็นย่านชุมชน มีทำนํ้าสำคัญ ซึ่งทำนํ้าที่ชาวศรีสะเกษลงไปใช้ประโยชน์ในอดีต เช่น ทำนํ้าเกวียน หรือท่าเรือที่เป็นทางเดินของเกวียน ท่าขอนจะมีขอนไม้ขนาดใหญ่ ท่าเหมลจะเป็นที่ล้างถังเมล (อุจจาระ) ของเรือนจำ ท่าประปาเป็นที่ตั้งการประปา ท่าเรือนจำอยู่บริเวณเรือนจำเก่า ท่าบ้านหนองดินทรายคือทางข้ามไปบ้านหนองดินทราย ท่าควายคือทางเดินของควายบ้านโนนไยในอดีต เป็นต้น (ศูนย์ศรีสะเกษศึกษา, 2550, แหล่งเดิม, น.3)

4. ปัญหาสังคมที่เกิดจากการขาดน้ำ อาจกล่าวได้ว่าศรีสะเกษเป็น เมืองน้ำ เพราะมีแม่น้ำอยู่เป็นจำนวนมากและยังเป็นบริเวณที่มีน้ำท่วมอยู่ปีละเกือบ 6 เดือน น้ำจึงใช้เป็นปัจจัยในการหล่อหลอมให้คนศรีสะเกษมีความเคยชินกับน้ำ มีกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากน้ำหรือต้องมีน้ำเป็นส่วนประกอบ ฉะนั้นในยามที่เกิดการขาดแคลนน้ำคือ มีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของคนทั่วไป เช่น ถ้าฝนแล้งไม่ตกตามฤดูกาลในปีใด ชาวนาเพาะปลูกข้าวได้น้อยจะทำให้ปีต่อไปเกิดข้าวยากหมากแพง สร้างความเดือดร้อนไปทั่ว เพราะทุกคนต้องกินข้าว เป็นอาหารหลัก ในบางช่วงได้เกิดเหตุการณ์โรคระบาดใน

ชุมชนแถวปากห้วยแฮดตราว พ.ศ. 2510 เช่น อหิวาตกโรค บิด และป่วง ซึ่งโรคนี้มักเป็นในฤดูแล้งน้ำน้อย และปัญหาจากโจรสลักร้ายก็เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในฤดูนี้เช่นกัน เพราะเมื่อชาวนาปลูกข้าวไม่ได้ ไม่มีข้าวกินมีปัญหาเกิดขึ้นจึงต้องคิดหาวิธีการเพื่อให้ได้มาซึ่งการมีกินมีใช้ เมื่อไม่มีหนทางหรือคิดไม่ตก หาวิธีการดีไม่ได้จึงต้องออกขโมยจี้ปล้น ดังนั้น น้ำจึงเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดปัญหาสังคมได้หากมีไม่เพียงพอกับการใช้สอย ซึ่งปัญหาดังกล่าวเป็นผลต่อความมั่นคงอย่างมาก แต่ในทางกลับกัน หากน้ำมีปริมาณมาก ก็ล้วนเกิดผลกระทบด้านลบเช่นน้ำท่วมในวงกว้างเช่นกัน เช่น ในปี 2525, 2543, 2545, 2549 และปี 2554 ที่ผ่านมา (ปกรณ์ชัย สุพัฒน์, 2555, น.243)

ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าปริมาณน้ำในห้วยสำราญและลำน้ำสาขามีส่วนสำคัญต่อชีวิตความเป็นอยู่และวัฒนธรรมคนศรีสะเกษ ถึงแม้การคมนาคมทางบกจะเจริญขึ้นมากแล้วก็ตามในปัจจุบัน และวัฒนธรรมมินน้ำก็ยังคงอยู่ในบางท้องถิ่นของเมืองศรีสะเกษ

ภาพที่ 7 ห้วยขะยุง กลุ่มน้ำสำคัญบริเวณรอยต่อ อ.โนนคูณ และ

อ.กันทรารมย์ จ.ศรีสะเกษ

ที่มา : สุรียา ธัมมา 15 สิงหาคม 2561

วิจารณ์และสรุปผล

ทฤษฎีทางภูมิศาสตร์ได้กล่าวว่าพฤติกรรมของคนขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อม ดังนั้นจึงอาจวิจารณ์และสรุปผลพิจารณาได้ว่าสิ่งแวดล้อมในอดีตย่อมมีความสำคัญในการกำหนดประวัติศาสตร์เช่นกัน ด้วยเหตุนี้บทความนี้จึงเลือกศึกษาเรื่องความสำคัญของ

ห้วยสำราญในบริเวณลุ่มแม่น้ำมูลตอนล่างต่อเมืองศรีสะเกษ เพื่อศึกษาตำแหน่งที่ตั้งของห้วยสำราญและเพื่อวิเคราะห์ความสำคัญของห้วยสำราญที่มีต่อการยุทธศาสตร์การปกครอง การเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของเมืองศรีสะเกษ ซึ่งเป็นการศึกษาโครงการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ในเชิงภูมิศาสตร์ ซึ่งพบว่าห้วยสำราญช่วยส่งเสริมความเป็นเมืองให้แก่ศรีสะเกษสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน ส่วนในด้านเศรษฐกิจห้วยสำราญเป็นปัจจัยทำให้เศรษฐกิจการค้าของศรีสะเกษรุ่งเรืองมากจนกลายเป็นแหล่งการค้าในพื้นที่ลุ่มน้ำมูลตอนล่างอีกด้วย และห้วยสำราญยังช่วยในการสร้างสรรค์และสืบทอดวัฒนธรรมท้องถิ่นศรีสะเกษจากอดีตจนถึงปัจจุบัน อีกทั้งห้วยสำราญยังมีความสำคัญในฐานะที่เป็นพื้นที่สร้างความทรงจำของผู้คนเกี่ยวกับที่มาของชื่อบ้านนามเมืองและสถานที่สำคัญบางแห่งของเมืองศรีสะเกษในยุคเริ่มต้นอีกด้วย

ผู้เขียนขอทั้งท้ายด้วยข้อสังเกตว่าผลการศึกษามีวิเคราะห์ในบทความที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นไปได้ของการศึกษาบทบาทของห้วยสำราญที่มีต่อประวัติศาสตร์เมืองศรีสะเกษ โดยนำแนวคิดทางภูมิศาสตร์ควบคู่ด้วยกับวิธีการทางประวัติศาสตร์ ทั้งนี้เนื่องจากสภาพและการเปลี่ยนแปลงทางภูมิศาสตร์มีความสัมพันธ์กับบริบทประวัติศาสตร์เมืองศรีสะเกษ

ปัญหาและข้อเสนอแนะ

การทบทวนความเป็นความพยายามที่จะศึกษาความสำคัญของห้วยสำราญในประวัติศาสตร์ศรีสะเกษในส่วนที่เกี่ยวกับระบบลำน้ำ แม้ว่าในพื้นที่จริงจะมีเครือข่ายของระบบลำน้ำโยงใยอยู่ทั่วไปในลุ่มแม่น้ำมูลตอนล่าง ทว่าปัญหาของการศึกษาอยู่ตรงที่การหาข้อมูลที่เป็นลายลักษณ์อักษรเกี่ยวกับระบบลำน้ำได้น้อย ทั้งในจำนวนหลักฐานเหล่านั้นยังมีจำนวนที่ให้ข้อมูลพื้นฐาน เช่น ปีที่ทำการขุดขยายคลอง ระยะเวลาในการขุด จำนวนคนที่ใช้ขุด รวมทั้งความกว้าง ความลึก และความยาวของลำคลอง ดังนั้นผู้เขียนบทความนี้จึงใช้วิธีสำรวจห้วยสำราญในเขตอำเภอเมืองศรีสะเกษ และอำเภอใกล้เคียง รวมทั้งการสัมภาษณ์ชาวบ้านในท้องถิ่น ซึ่งนอกจากจะได้ตัวท่านเหล่านั้นเป็นหลักฐานแล้ว ไม่มีหลักฐานอื่นที่ตรวจสอบได้ว่าคำบอกเล่าเหล่านั้นถูกต้องเพียงใด นอกจากนั้นยังพบว่าห้วยสำราญบางจุดได้ไหลเปลี่ยนทิศทางเดิม ส่วนการเปลี่ยนแปลงในนี้ไม่มีการบันทึกไว้ ดังนั้นอาจมีผลให้การวิเคราะห์ประวัติศาสตร์

ศรีสะเกษเคลื่อน นอกจากนั้นในการสำรวจพื้นที่ยังได้พบ การทำลายสภาพ ลำน้ำ เช่น การปลูกบ้านรูกาล้างในคลอง ใช้คลองเป็นพื้นที่ทิ้งขยะ การถมคลองเพื่อสร้างถนน การถมถนนปิดปากคลองหรือไม่เปิดปิดประตูน้ำ ทำให้น้ำในคลองตื้นเขินและเน่าเสียได้ง่าย ซึ่งการทำลายระบบลำน้ำโดยวิธีนั้นนอกจาก จะทำลายหลักฐานทางประวัติศาสตร์แล้วยังเป็นการทำลายระบบนิเวศวิทยาด้วย (ศศิธร อุทิศสมศักดิ์, 2555 : น.91)

ให้ครั้งนี้เป็นการศึกษาที่มีขอบเขตกว้างขวาง ดังนั้นจึงควรจะได้มีการศึกษาให้ละเอียดยิ่งขึ้น โดยกำหนดหัวข้อให้แคบและเฉพาะเรื่อง เช่น ความสำคัญของห้วยสำราญในบริเวณลุ่มแม่น้ำมูลตอนล่างต่อการยุทธศาสตร์ของศรีสะเกษ หรือด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมด้านใดด้านหนึ่ง อีกทั้งยังเป็น การขยายองค์ความรู้จากงานวิจัยของศรีสะเกษศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษที่เคยทำมาแล้วในปี 2550 หรืออาจศึกษา “ความสำคัญของแม่น้ำลำคลองในบริเวณลุ่มแม่น้ำมูลตอนล่างต่อเศรษฐกิจศรีสะเกษ” พร้อมทั้งควรจะใช้เวลาเกินกว่า 1 ปี เพื่อจะได้ศึกษาทั้งเอกสารและสำรวจภาคสนามได้อย่างทั่วถึง

การศึกษาเรื่องความสำคัญของห้วยสำราญในบริเวณลุ่มน้ำมูลตอนล่างที่มีต่อเมืองศรีสะเกษไม่ควรจะสิ้นสุดเพียงเท่านั้น ในทางตรงข้ามควรจะได้มีการศึกษาอย่างละเอียดและกว้างขวาง เพราะแม่น้ำลำคลองยังมีความสำคัญต่อท้องถิ่นต่าง ๆ โดยเฉพาะเมืองในภาคอีสาน ซึ่งมีที่ตั้งและสภาพภูมิศาสตร์คล้ายกับศรีสะเกษ บางทีการใช้ภูมิปัญญาที่จะนำเอาระบบลำน้ำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ ดังเช่นคนในอดีตเคยทำมา อาจช่วยแก้ปัญหาหาน้ำท่วม น้ำเน่าเหม็น หรือใช้การใช้น้ำเพื่อเป็นเส้นทางคมนาคม เพื่อแก้ปัญหาการจราจรตามเมืองใหญ่ ๆ ดังเช่นกรุงเทพมหานครได้อีกทางหนึ่ง

เอกสารอ้างอิง

กรรณิการ์ ธรรมวัติ . (2534). **วิเคราะห์ชื่อหมู่บ้านในจังหวัดศรีสะเกษ**. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (ภาษาไทย). มหาสารคาม :บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร.

- ชลิต วิพัตนะพร. (2529). การอพยพย้ายถิ่นในดินแดนอีสานระหว่าง พ.ศ. 2321-2453. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (ไทยคดีศึกษา). มหาสารคาม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร.
- ดี.จี.อี.ฮอลล์. (2522). ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เล่ม 1. แปลโดยคุณ วรณยุพา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา และคนอื่นๆ. กรุงเทพฯ: สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย.
- ปกรณ์ชัย สุพัฒน์ (2555). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการศึกษาคนและสังคมกับการแก้ไขอุทกภัยอย่างยั่งยืน ฐานความหลากหลายทางชีวภาพ “ห้วยสำราญ” จังหวัดศรีสะเกษ. กรุงเทพฯ: สำนักบริหารโครงการวิจัยในอุดมศึกษา และพัฒนามหาวิทยาลัยวิจัยแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา.
- ประนุช ทรัพย์สาร. (2545). ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจอีสาน. มหาสารคาม: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏมหาสารคาม.
- ประวัติมหาดไทยส่วนภูมิภาคจังหวัดศรีสะเกษ. (2529). ศรีสะเกษ: จังหวัดศรีสะเกษ.
- ไพฑูรย์ มีกุล. (2560, ม.ค.-มิ.ย.). การศึกษาสังคมและวัฒนธรรมไทย. วารสารวิชาการมนุษยและสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ. 1(1) : 8-26.
- ภราดร ศรีปัญญา และคนอื่นๆ. (2558 ก). ศรีสะเกษจังหวัดของเรา 1:ประวัติศาสตร์สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม. อุบลราชธานี: บริษัท ยงสวัสดิ์ อินเตอร์กรุ๊ป จำกัด.
- ภราดร ศรีปัญญา และคนอื่นๆ (2558 ข). ศรีสะเกษจังหวัดของเรา 2: ภูมิศาสตร์เศรษฐกิจ การคมนาคมและสิ่งแวดล้อม. อุบลราชธานี: บริษัท ยงสวัสดิ์ อินเตอร์กรุ๊ป จำกัด.
- รายงานการสัมมนาประวัติศาสตร์ศรีสะเกษในโอกาสการย้ายศาลากลางครบ 100 ปี. (2548). ศรีสะเกษ : มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ.
- วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์ และภูมิปัญญาจังหวัดศรีสะเกษ. (2544). กรุงเทพฯ: CURSMA.

- วิลาศ โผธิสาร. (2536). **รถไฟกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจบริเวณลุ่มน้ำมูลตอนล่าง ระหว่างปี พ.ศ. 2469- 2484**. วิทยานิพนธ์ กศ.ม.(ประวัติศาสตร์). มหาสารคาม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.ถ่ายเอกสาร.
- ศิริชัย พรหมดี. (2555). **ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และวิถีศรีสะเกษ**. ศรีสะเกษ: สโมสรศิลปินศรีสะเกษ.
- ศุภย์ศรีสะเกษศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ. (2550). **ห้วยสำราญ: แหล่งน้ำคู่เมืองศรีสะเกษ**. ศรีสะเกษ: ศุภย์ฯ.
- ศศิธร อุทิศเชิงศักดิ์. (2555). **การมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์พื้นที่ลุ่มน้ำภายใต้โครงการส่งเสริมและพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ของหน่วยจัดการต้นน้ำห้วยสำราญ จังหวัดสุรินทร์ และจังหวัดศรีสะเกษ**. วิทยานิพนธ์ วท.ม. (การบริหารทรัพยากรป่าไม้และสิ่งแวดล้อม). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- สุพร สิริพัฒน์. (2542). **ของดีศรีสะเกษ**. กรุงเทพฯ : ส.พวงพด.
- ชวน ศิริโคตร. (ผู้ให้สัมภาษณ์). ันยพงศ์ สารรัตน์ (ผู้สัมภาษณ์).
(30 กรกฎาคม 2561).
- ทองใบ ศิริกุล. (ผู้ให้สัมภาษณ์). ันยพงศ์ สารรัตน์ (ผู้สัมภาษณ์).
(31 กรกฎาคม 2561).
- ประจักษ์ อุดมศรี (ผู้ให้สัมภาษณ์). ันยพงศ์ สารรัตน์ (ผู้สัมภาษณ์).
(29 กรกฎาคม 2561).
- ปรีตนา เมฆพัฒน์.(ผู้ให้สัมภาษณ์). ันยพงศ์ สารรัตน์ (ผู้สัมภาษณ์).
(30 กรกฎาคม 2561)
- สมศรี ทองจำปา (ผู้ให้สัมภาษณ์). ันยพงศ์ สารรัตน์ (ผู้สัมภาษณ์).
(29 กรกฎาคม 2561).
- วิกิพีเดีย. (2561). ห้วยสำราญ. <https://th.wikipedia.org/wiki/>.
(25 สิงหาคม 2561).
- ลุ่มน้ำห้วยสำราญ. (2561). www.googleearth.com
(25 สิงหาคม 2561).

การสร้างและสื่อความหมายบทละครเวทีเรื่อง “พระมหาชนก”
จากบทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระ
พระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช
Creation and Interpretation of the Stage Play
“Pra Mahachanok” from the Compositions of His Majesty
King Bhumibol Adulyadej

กฤษณ์ คำนนท์*
Krit Kamnon

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างบทละครเวทีและวิเคราะห์การสื่อความหมายของบทละครเวทีเรื่อง “พระมหาชนก” บทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช โดยผู้วิจัยทำการศึกษาจากหนังสือพระราชนิพนธ์เรื่อง พระมหาชนก The story of Mahajanaka ปีพ.ศ. 2539 และภาพยนตร์แอนิเมชัน เรื่อง พระมหาชนก The Story of MAHAJANAKA ปีพ.ศ. 2558 ประกอบกับการใช้จินตนาการ และเทคนิคต่าง ๆ ในการเขียนบทละครเพื่อสร้างบทให้ตัวละครในการแสดงละครเวทีเรื่อง “พระมหาชนก” สำหรับการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แนวคิดทฤษฎีการสื่อสาร แนวคิดเรื่องการสื่อความหมาย แนวคิดเกี่ยวกับการละคร แนวคิดเกี่ยวกับการเขียนบทละคร แนวคิดการเล่าเรื่อง (Narrative) แนวคิดเชื่อมโยงตัวบท (Intertextuality) และความเป็นมาของบทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชเรื่องพระมหาชนก

จากการศึกษาพบว่า การสร้างและสื่อความหมายบทละครเวทีเรื่อง “พระมหาชนก” จากบทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช สามารถทำให้เราทราบถึงแนวทางที่สามารถนำไปปรับใช้ในการดำรงชีวิตได้ คือ การมีความเพียรที่บริสุทธิ์ ปัญญาที่เฉียบแหลมกำลังภายในที่สมบูรณ์ คติธรรม ข้อคิดในการดำรงชีวิตของ

*อาจารย์, สาขาวิชานิเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

พระมหาชนก พระราชนิพนธ์ โดยมุ่งเน้นการเตือนตนเองให้ไม่ประมาท ไม่หลงอำนาจ ไม่เป็นทาสผลประโยชน์

สำหรับการสร้างบทละครเวทีเรื่อง “พระมหาชนก” มุ่งนำเสนอให้เห็นถึง เรื่องความเพียรพยายาม สติ และปัญญา ซึ่งพระมหาชนกได้สอนให้มีความมุ่งมั่น แม้ยังไม่ เห็นผลสำเร็จหรือต้องเผชิญภาวะเรื่อแตกก็มีความมุ่งมั่น ว่ายน้ำข้ามทะเลโดยไม่ย่อ ท้ออยู่ถึง 7 วัน จนมีนางฉนิเมขลามารช่วย ซึ่งผู้ชมละครจะได้นำข้อคิดต่าง ๆ ที่ได้จาก เรื่องไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ ความเพียร สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการเรียน การทำงาน เพื่อมุ่งสู่ความสำเร็จ การมีความเพียร หรือวิริยะบารมี คือ การกล้าตัดสินใจ กล้าเผชิญหน้ากับความจริง ทำสิ่งที่ถูกต้องหมั่นพยายามพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ก็จะ ประสบความสำเร็จได้

คำสำคัญ: การสื่อความหมายบทละครเวทีพระมหาชนก

Abstract

This qualitative research aimed to create the stage play and analyze the interpretation from script of “Pra Mahachanok” from the compositions of His Majesty King Bhumibol Adulyadej. The researcher studied from the book “The Story of MAHAJANAKA” in 1996 and the animated film in 2015 along with the use of imagination and techniques in writing script to create characters in the stage play “Pra Mahachanok”. Researcher used communication theory as well as concepts of interpretation, plays, writing script, narration, intertextuality, and background of compositions of His Majesty King Bhumibol Adulyadej “Pra Mahachanok”.

According to study, creation and Interpretation of the stage play “Pra Mahachanok” from the compositions of His Majesty King Bhumibol Adulyadej made us aware of the ways to adapt to our living. Pure diligence, wisdom, moral, and concept of living in “Pra Mahachanok” focused on reminding oneself not to slight, being misled in power and benefit.

On the creation of the play “Pra Mahachanok”, it focused on diligence, consciousness, and wisdom, which Pra Mahachanok taught to be engrossed. Although there was no achievement and shipwreck, but he was able to swim across the ocean for seven days until Mekhala rescued. Dramatic viewers can be able to adapt these ideas to their everyday life. Diligence can be applied to learning and working in order to be successful. Diligence was being brave in making decision, facing the truth, doing the right things, and trying to develop oneself in order to be successful.

Keyword: Interpretation of stage play “Mahajanaka”

บทนำ

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงมีพระปรีชาสามารถด้านอักษรศาสตร์ ทรงพระราชนิพนธ์วรรณกรรมพุทธศาสนา เรื่อง พระมหาชนก เป็นพระราชนิพนธ์ที่แสดงถึงพระปรีชาสามารถด้านภาษาและพระวิริยะอุตสาหะในการถ่ายทอดจากภาษาบาลีในพระไตรปิฎกเป็นภาษาอังกฤษและภาษาไทย สารของพระราชนิพนธ์ คือ พระมหาชนกบำเพ็ญวิริยะบารมี โดยที่ไม่หวั่นผลตอบแทนใด ๆ จนกระทั่งได้ทรงครองราชสมบัติ และนำความเจริญมั่งคั่งแก่กรุงมิถิลาด้วยพระปรีชาสามารถ

ด้วยเหตุนี้ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช จึงทรงดัดแปลงเนื้อหาในเรื่องมหาชนกขาดกเส็จสมบูรณ์เมื่อปี 2531 และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์ในโอกาสเฉลิมฉลองกาญจนาภิเษกแห่งรัชกาล ให้เป็นเครื่องพิจารณาเพื่อประโยชน์ในการดำเนินชีวิตของสาธุชนทั้งหลาย

บทพระราชนิพนธ์ “พระมหาชนก” เนื้อหาที่กล่าวถึงความเพียร ปัญญาและกำลังใจ โดยแบ่งเรื่องออกเป็น 3 องค์ ได้แก่ องค์ 1 กำเนิด องค์ 2 ความเพียร และองค์ 3 ปัญญา โดยเนื้อหากล่าวถึง พระมหาชนก บุตรของพระเจ้าอริยราชชนก ทายาทของพระเจ้ามหาชนก แห่งเมืองมิถิลา ที่ทรงมีเหตุที่ต้องออกจากพระราชวังด้วยความเข้าใจผิด ก่อนจะดำเนินชีวิตตั้งมั่นในหลักความเพียร วายน้ำข้ามมหาสมุทรถึง “7 วัน 7 คืน” จนได้มาสรมสและครองเมืองมิถิลาอีกครั้ง ก่อนที่พระองค์จะนำความรู้และ

สติปัญญามาสอนให้เหล่าอำมาตย์ ข้าราชการ และประชาชน ให้มีความรู้และมีสามัญสำนึกไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว ทำให้สังคมเจริญรุ่งเรืองอยู่กันอย่างผาสุกสืบต่อไป

บทพระราชนิพนธ์ “พระมหาชนก” ได้ถูกนำมาแปลเป็นละครเพลง ภาพยนตร์การ์ตูนแอนิเมชัน รวมไปถึงละครเวทีเพื่อเป็นการรำลึกถึงคุณธรรมที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชพระราชทานแก่พสกนิกร ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของ “ความเพียร การใช้สติปัญญา และการมีกำลังกายที่สมบูรณ์”

ละครเวที คือ เรื่องราวของมนุษย์ เพราะละครเวทีสะท้อนให้เห็นภาพจินตนาการ และการกระทำของมนุษย์ ตลอดจนชีวิตมนุษย์ในแง่มุมต่าง ๆ ตามมุมมองของนักเขียนบทละคร ไม่ว่าจะเป็นความขัดแย้ง ขมขื่น เจ็บปวด กล้าหาญ หรือน่าขบขัน ในชีวิตของมนุษย์แต่ละคนหากจะพูดถึงการทำละครเวที จะต้องนึกถึงเรื่อง หรือบทละคร เพราะบทละครคือส่วนที่สำคัญที่สุดในการทำละครทุกชนิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งละครเวที เพราะมันคือ ตัวกำหนดองค์ประกอบอื่น ๆ ทุกอย่างในละคร ไม่ว่าจะเป็นโครงของเรื่อง สีสันทองแสง ฉาก เสื้อผ้า และรวมไปถึงการแสดง (Acting) ของนักแสดงด้วย โดยละครเวทีมีจุดเด่นเฉพาะ เนื่องจากละครเวทีเป็นการแสดงสด จำเป็นที่จะต้องใช้ความสามารถ และทักษะในการแสดงเป็นอย่างมาก เพื่อที่จะสื่อสารให้ผู้ชมเข้าใจในความรู้สึกรักนึกคิดของตัวละคร

จุดเด่นของละครเวที คือ การสื่อสารระหว่างผู้ชมกับนักแสดง การสื่อสารระหว่างผู้ชมและนักแสดงจะเกิดขึ้นไปพร้อม ๆ กัน วอลเตอร์เคอร์ นักวิจารณ์ชาวอเมริกันพูดถึงเรื่องนี้ไว้ว่า "ความสัมพันธ์ระหว่างคนดูกับนักแสดงเช่นนี้ไม่มีในภาพยนตร์ เพราะภาพยนตร์เป็นสิ่งที่สร้างมาสำเร็จรูปแล้ว มันไม่สามารถตอบสนองเราได้ เพราะนักแสดงในภาพยนตร์ไม่สามารถไต่ยีนเรา รู้สึกถึงตัวตนของเราและไม่ว่าเราจะมีปฏิกิริยาอย่างไรก็ไม่มีผลใด ๆ" การแสดงละครเวทีก็มียุคองค์ประกอบหลายอย่างเพื่อที่จะทำให้ละครมีความน่าสนใจ น่าติดตาม ไม่ว่าจะเป็น ฉาก แสง สี เสียงเพื่อให้ละครมีสีสัน ความสนุก ความตื่นเต้นในขณะที่ชมละครเวที

องค์ประกอบของละครเวที คือ การแสดงสดบนเวที ที่มีฉาก แสง เสียง ประกอบ และบทละคร คือส่วนที่สำคัญที่สุดในการทำละครทุกชนิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งละครเวที เพราะเป็นตัวกำหนดองค์ประกอบอื่น ๆ ทุกอย่างในละคร ไม่ว่าจะเป็นโครงเรื่อง สีสันทองแสง ฉาก เสื้อผ้า และรวมไปถึงการแสดง (acting) ของนักแสดงด้วย

โดยองค์ประกอบของเรื่องต่าง ๆ นี้ จะต้องอาศัยเทคนิค และจินตนาการในการเขียน บทของนักเขียนบทว่าจะให้องค์ประกอบเหล่านี้เสนอในรูปแบบใดจึงจะมีความน่าสนใจ

ละครเวทีโดยส่วนใหญ่แล้วเป็นเรื่องที่ถูกสร้างขึ้นมาจากจินตนาการของนักเขียน การเล่ากันมาจากรุ่นสู่รุ่น และสามารถเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าเทพนิยาย โดยเรื่องพระมหากษัตริย์ที่ว่ายน้ำกลางทะเลอย่างไม่ลดละแม้มองไม่เห็นฝั่งก็ไม่ยอมแพ้จนประสบความสำเร็จจนได้ ซึ่งการที่จะนำมาเสนอในรูปแบบของละครเวทีจึงต้องทำให้เกิดมิติและความคิดสร้างสรรค์เพื่อให้ผู้เข้าชมเกิดความรู้สึกสนุกตลอดเวลาและเสน่ห์ของละครเวทีก็คือ การนำเสนอที่แตกต่างกันแม้จะเป็นเรื่องเดียวกัน แต่อาจจะแสดงต่างรูปแบบกัน เช่น ละครเพลง จะลักษณะโอเปร่าประสานเสียง หรือเป็นละครเงียบ ซึ่งต้องใช้เทคนิคการแสดงอย่างสูง เพราะต้องใช้ท่าทางเล่าเรื่องราวซึ่งถือเป็นศิลปะที่กำลังได้รับความนิยม นักเขียนบทส่วนใหญ่จึงมีความสนใจที่จะนำไปสร้างผลงานให้ได้ชมผลงานกันมาโดยตลอด

เทคนิคการเขียนบทละครการสร้างบทละครโดยใช้องค์ประกอบของละครประกอบด้วยองค์ประกอบ 6 ส่วน โดยเรียงตามลำดับความสำคัญได้แก่ โครงเรื่อง ตัวละคร ความคิด ภาษา เพลงและภาพ เพื่อช่วยในการวางโครงสร้างของเรื่อง การสร้างบทละครนั้น ซึ่งรูปแบบละครมีแยกได้หลายแบบ แต่การแยกรูปแบบการดำเนินเรื่อง ซึ่งรูปแบบในการสร้างบทละคร การสร้างบทละครมีวิธีการสร้างเรื่องดำเนินเรื่องหลายหลายรูปแบบ บทละครที่เป็นแบบฉบับ (Tradition Play) จะใช้แสดงในโรงละคร เรื่องราวที่นำเสนอมาจากวรรณกรรม นิทานพื้นบ้าน ถ้าเป็นวรรณกรรมเรื่องยาว บทละครที่ไม่เป็นแบบฉบับ (Non Illusion Style) ผู้เขียนบทละครควรเน้นที่การเล่าเรื่อง (Story Theatre) จินตนาการ (Imagination) การเริ่มเรื่องจะเป็นการเล่าเรื่องโดยใช้ลีลาท่าทางประกอบดนตรีการขับร้องเพื่อให้ผู้ชม(ยุทธานุ บุญอาททอง, 2559: 1746)

นักเขียนบทส่วนใหญ่ใช้เรื่องราว นิทานชาดก วรรณคดี นิยาย นำมาสร้างบทละครเวที แต่เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนความนิยมของผู้ชมก็เปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ซึ่งปัจจุบันนี้นิยมนำละครโทรทัศน์มาดัดแปลงมาแสดงในรูปแบบละครเวทีเป็นจำนวนมาก ซึ่งนักแสดงก็ล้วนแล้วแต่เป็นนักแสดงที่มีฝีมืออันดับต้น ๆ ของประเทศไทยจึงทำให้มีความน่าสนใจ และน่าติดตามมากยิ่งขึ้น นอกจากจะได้ความบันเทิงแล้วสำหรับการศึกษาในเรื่องของการแสดงมีประโยชน์อย่างมาก ทั้งการเล่าเรื่อง ท่าทาง สีหน้า และอารมณ์ความรู้สึก ที่ผู้ชมจะได้รับขณะที่ชมการแสดง และเนื่องจากในปัจจุบัน

ประเทศไทยอยู่ในช่วงระยะเวลาที่จะก้าวผ่านยุค รัชกาลที่ 9 ซึ่งพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 ได้ทรงพระราชนิพนธ์ วรรณกรรมเรื่องพระมหาชนก ซึ่งเป็นเรื่องราวที่มีคติเตือนใจมนุษย์ ให้มีความเพียรพยายาม ในการจะทำได้ให้ประสบความสำเร็จ ให้เป็นเครื่องเตือนใจแก่ผู้ชมให้เข้าถึงจิตใจของผู้อื่น เพื่อให้เกิดทัศนคติในการดำเนินชีวิตเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด และทิศทางการพัฒนาประเทศให้มีความเจริญรุ่งเรืองต่อไป

ด้วยเหตุนี้ทำให้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงการสร้างสรรค์และสื่อความหมายบทละครเวทีเรื่อง “พระมหาชนก” บทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เพื่อนำมาเรียบเรียงเป็นบทละครเวทีขึ้น เพื่อระลึกถึงพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 โดยพระมหาชนกได้สอดแทรกแนวคิดความเข้าใจถึงคุณธรรมที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชพระราชทานแก่พสกนิกร คือ “ความเพียร การใช้สติปัญญา และการมีกำลังกายที่สมบูรณ์”

วิธีดำเนินการศึกษาวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลทางด้านเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวกับการสร้างบทละครเรื่องพระมหาชนกในประเด็นเกี่ยวกับการสื่อสารสื่อความหมาย การละคร การเขียนบทละคร การเล่าเรื่อง (Narrative) การเชื่อมโยงตัวบท (Intertextuality) ความเป็นมาของบทพระราชนิพนธ์ ในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เรื่องพระมหาชนก และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาค้นคว้าจากเอกสารทางวิชาการต่าง ๆ เช่น หนังสือ แอนิเมชัน วารสาร สิ่งพิมพ์ บทความ อินเทอร์เน็ต รวมถึงงานวิจัยจากสถาบันต่าง ๆ จากหอสมุดและจากอินเทอร์เน็ต

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้จำกัดขอบเขตด้านการศึกษาและขอบเขตทางด้านเวลาตามบริบทที่เกิดขึ้นในปี พ.ศ.2560 เพื่อศึกษาถึงลักษณะของบทละครเวทีเรื่อง “พระมหาชนก” บทพระราชนิพนธ์ในพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. การบันทึกภาพด้วยการถ่ายภาพด้วยกล้องดิจิทัล ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประเภทรูปภาพที่จะนำมาใช้ในการวิเคราะห์
2. การบันทึกภาพเคลื่อนไหวของภาพยนตร์แอนิเมชันด้วยการใช้โปรแกรม Paint เพื่อใช้ในการเก็บข้อมูลประเภทรูปภาพจากภาพยนตร์แอนิเมชัน

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากเอกสารตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย จากนั้นเรียบเรียงตรวจสอบข้อมูลโดยวิธีการของความสอดคล้อง (Method of agreement) ซึ่งประกอบ ไปด้วยการตรวจสอบความถูกต้องและเชื่อถือได้ในเชิงแนวคิด ทฤษฎี หากข้อมูลตรงกันก็ถือว่ายอมรับ
2. นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยในครั้งนี้ โดยการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive analysis)

ผลการศึกษา

การวิจัยเรื่อง การสร้างและสื่อความหมายบทละครเวทีเรื่อง “พระมหาชนก” จากบทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. สรุปผลจากประเด็นที่ 1 คือ เพื่อสร้างบทละครเวทีเรื่อง “พระมหาชนก” บทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช

สรุปได้ว่า การสื่อสารและกระบวนการสร้างบทละครเวทีเรื่องพระมหาชนก ได้ผ่านกระบวนการคิด วิเคราะห์ ในการศึกษาวิธีการ และเทคนิคการเขียนบทละครเวที ซึ่งใช้ระยะเวลาในการเขียนบทละครเป็นเวลานาน และมีการแก้ไขหลายรอบ เพื่อที่จะให้บทมีความสมบูรณ์ มีเนื้อหาเข้าใจง่าย และเหมาะสมกับการนำเสนอใน

รูปแบบละครเวที ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ชมเกิดอารมณ์ ความรู้สึก และได้รับข้อคิดต่าง ๆ จากการชมละครเวทีในครั้งนี้

แนวคิดที่ได้จากบทละครเวที เรื่อง พระมหาชนก คือการที่ชมละครเวทีแล้ว กลับมาพิจารณาปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับตนเองและสังคม กระตุ้นให้เกิดอารมณ์ ให้เป็น เครื่องเตือนใจ เข้าใจผู้คน เพื่อก่อให้เกิดสัมมาทัศนะในการดำเนินชีวิต และทิศทางการพัฒนาประเทศ ผู้ชมจะสามารถนำข้อคิดจากการชมละครเวที เรื่อง พระมหาชนก ไปใช้ในการดำเนินชีวิตในปัจจุบันได้

2. สรุปผลจากประเด็นที่ 2 คือ เพื่อวิเคราะห์การสื่อความหมายของบทละครเวที เรื่อง “พระมหาชนก” บทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช

บทละครเวทีเรื่อง “พระมหาชนก” บทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ได้สื่อความหมายทางการสื่อสารให้เห็นถึง บุคลิกลักษณะ นิสัยใจคอของตัวละครที่หลากหลายที่ซ่อนอยู่ภายในเรื่องราว ลักษณะ ของตัวละครอาจเปรียบเสมือนได้กับคนที่อยู่ร่วมกันในสังคมที่ต้องมีการเรียนรู้ พึ่งพา อาศัยและอยู่ร่วมกันในมิติที่แตกต่างกันออกไปในสังคม โดยภายในสังคมอาจจะมีการ ดำรงชีวิต วิถีชีวิตที่มีความแตกต่างกัน แต่สิ่งที่สำคัญคือการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติและ มีความสุข

สำหรับภาพรวมของบทละครเวทีเรื่อง “พระมหาชนก” มุ่งนำเสนอให้เห็นถึง เรื่องความเพียรพยายาม สติ และปัญญาซึ่งพระมหาชนกได้สอนให้มีความมุ่งมั่น แม้ยังไม่ เห็นผลสำเร็จก็ตาม แม้เผชิญภาวะเรือแตกก็มีความมุ่งมั่น ว่ายน้ำข้ามทะเลโดยไม่ย่อ ท้อถึง 7 วัน จนมีนางมณีเมขลามาช่วย ซึ่งผู้ชมละครจะได้นำข้อคิดต่าง ๆ ที่ได้จากเรื่อง ไปปรับใช้ในชีวิตรประจำวันได้ ความเพียรสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการเรียน การ ทำงาน เพื่อมุ่งสู่ความสำเร็จ การมีความเพียร หรือวิริยะบารมี คือการกล้าตัดสินใจ กล้าเผชิญหน้ากับความจริง ทำสิ่งที่ถูกต้องหมั่นพยายามพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ก็จะ ประสบความสำเร็จได้อย่างแน่นอน

วิจารณ์และสรุปผล

การศึกษาเรื่องการสร้างและสื่อความหมายบทละครเวทีเรื่อง “พระมหาชนก” จากบทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช สามารถทำให้เราทราบถึงแนวทางที่สามารถนำไปปรับใช้ในการดำรงชีวิตได้ คือ การมีความเพียรที่บริสุทธิ์ ปัญญาที่เฉียบแหลมกำลังกายที่สมบูรณ์ คติธรรม ข้อคิดในการดำรงชีวิต ของพระมหาชนก โดยมุ่งเน้นการเตือนตนเองให้ไม่ประมาท ไม่หลงอำนาจ ไม่เป็นทาสผลประโยชน์

ในการเขียนบทละครต้องการทบทวนวรรณกรรมและมีจินตนาการในการเขียนบทละคร โดยสามารถถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึกและการสื่อความหมายของตัวละคร เรื่องราวและเหตุการณ์ต่าง ๆ จนออกมาเป็นบทละครที่มีคุณค่า ดังนั้นผู้สร้างหรือผู้เขียนบทละครจึงมีความสำคัญและเปรียบเสมือนผู้ที่สร้างอรรถรสให้กับบทละครต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับชัยพร ธรรมโยธิน(2542) ได้กล่าวไว้ว่า ผู้สร้างละครที่ต้องการนำเสนอละครดี ควรจะเริ่มต้นจากการสรรหาบทละครดีมาผลิต แต่ในทางตรงกันข้ามหากผู้สร้างละครไม่มีฝีมือเพียงพอ ต่อให้นำบทละครที่ดีเลิศมาผลิต ก็ไม่อาจกล่าวว่ละครเรื่องนั้นเป็นละครดีได้ ดังนั้นผู้สร้างบทละครจึงนับว่ามีความสำคัญต่อบทละครอย่างยิ่งยวดทีเดียว เพราะละครจะประสบผลสำเร็จหรือไม่ก็ตามองค์ประกอบที่เป็นปัจจัยสำเร็จประการแรกย่อมได้แก่บทละคร

ทั้งในการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อระลึกถึงพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 โดยพระมหาชนกได้สอดแทรกแนวคิดความเข้าใจถึงคุณธรรมที่ทรงพระราชทานแก่พสกนิกร คือ “ความเพียร การใช้สติปัญญาและการมีกำลังกายที่สมบูรณ์”

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา แก้วเทพ. (2547). **สื่อสารมวลชน: ทฤษฎีและแนวทางการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: แบรินด์เอจ.
- ฉลองรัตน์ ทิพย์พิมาน. (2539). **วิเคราะห์โครงสร้างการเล่าเรื่องในภาพยนตร์อเมริกัน ที่มีตัวเลขเป็นสตรี**. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการสื่อสารมวลชน, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชินกฤต อุดมลาภไพศาล. (2550). **การสื่อความหมายเชิงสัญลักษณ์ของการสื่อสารเชิงกราฟิก สำหรับงานโทรทัศน์เฉพาะเรื่อง**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ดำเกิง จิตะปิยะศักดิ์. (2546). **เอกสารประกอบการสอน พื้นฐานการเขียนบทละคร**. กรุงเทพฯ: โรงเรียนบางกอก การละคอน. (อัดสำเนา)
- ถิรนนท์ อนุวัชศิริวงศ์. (2551). **บทโทรทัศน์เขียนอย่างไรให้เป็นมือโปร**. กรุงเทพฯ: คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธีรยุทธ บุญมี. (2551). **ความงามในการแต่งหน้า**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปรมะ สตะเวทิน. (2539). **การสื่อสารมวลชน กระบวนการและทฤษฎี**. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์.
- ทิพย์ธิดา ศรีธธาทิพย์, ดวงหทัย ศรีธธาทิพย์ และละลิตา ฉันทศาสตร์โกศล. 2546. **คนเขียนบท**. กรุงเทพฯ: มติชน.
- พรรัตน์ ดำรุง. (2555). **ละครประยุกต์: การใช้ศิลปะการละครเพื่อการพัฒนา**. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภรณ์ คุรุตันนะ. (2540). **เด็กปฐมวัยในท่ามกลางกระแสความเปลี่ยนแปลง**. วารสารการศึกษาปฐมวัย ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 ม.ค.2540 หน้า 43-51.
- ฤทธิรงค์ จิวากานนท์ (2548). **เรื่องเก่าเล่าใหม่ 3. การกำกับศิลป์สำหรับละครร่วมสมัย**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วัลยา วิวัฒน์ศร. (2538). **วรรณวิจารณ์**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศศิมล สันติราษฎร์ภักดี. (2539). การวิเคราะห์เปรียบเทียบการถ่ายทอดวัฒนธรรม
ไทยผ่านสื่อนวนิยายและสื่อละครโทรทัศน์เรื่อง“สี่แผ่นดิน”.วิทยานิพนธ์
ปริญญาโทศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สดใส พันธุมโกมล. (2542). การละครสมัยใหม่: จาก Henrik Ibsen ถึงละครสมัยใหม่
ทางโทรทัศน์. กรุงเทพฯ: คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สร้างสรรค์ สันติมนิรัตน์. (2551). การศึกษาทดลองกระบวนการสร้างบท การแสดง
และการสื่อสารของบทรูทละครเวทีแสดงเดี่ยวของกะเทย เพื่อสร้างทัศนคติที่
ดีต่อตนเองและสังคม :กรณีศึกษาเรื่อง พุดเต็ลน้อย ทาโร่. วิทยานิพนธ์
อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุรีย์ ทองสมาน. (2542). การวิเคราะห์เปรียบเทียบบทรูทละครโทรทัศน์กับนวนิยาย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

อภิวัฒน์ อ่อนแก้ว. (2551). การส่งความสุขปีใหม่ด้วยสื่อบัตรอวยพร
โทรศัพท์เคลื่อนที่ และไฮเปอร์มีเดีย. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

การสร้างและพัฒนาเอกสารประกอบการสอนในรายวิชาจิตรกรรม

The Development of Curriculum document for Painting subject

ธวัชชัย หอมทอง*

Thawatchai Homthong

บทคัดย่อ

การสร้างและพัฒนาเอกสารประกอบการสอนในรายวิชาจิตรกรรมเป็นการสร้างสรรค์ทดลองเพื่อให้การเรียนรู้การสอนทางด้านศิลปะให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ หมายถึง ความงามที่พิสูจน์ได้ด้วยหลักทางทฤษฎี หลักทัศนียภาพ หลักการวัดทางคณิตศาสตร์จึงมีความจำเป็นถึงการนำหลักการเหล่านี้มาบูรณาเข้าสู่ศิลปวัฒนธรรม โดยเฉพาะบทเรียนทางด้านศิลปะและการออกแบบ เพื่อสร้างทักษะ ความงาม สติปัญญา ความเชื่อ ความไว้วางใจในสิ่งเร้นลับ จนนำมาสู่การยอมรับให้กับการแรงบันดาลใจให้กับนักสร้างสรรค์ศิลปะ สถาปนิก นักออกแบบด้านต่าง ๆ ผู้วิจัยจึงต้องการเน้นไปที่กระบวนการทดลองสร้างสรรค์อย่างเป็นลำดับขั้นตอนในการนำมาพัฒนาตัวนักศึกษาเองให้มีความหลากหลาย สามารถนำเสนอความงามทางด้านศิลปะผ่านมุมมองด้วยประสบการณ์ของตนเองไปถ่ายทอด สอนให้กับครู อาจารย์ นิสิตนักศึกษา นักเรียนที่สนใจในจิตรกรรมสามมิติโดยการนำนักศึกษาทดลองได้อาคาร คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ และชุมชนบ้านกู่จำนวน 3 ครั้ง พร้อมกับการติดตั้งส่งมอบให้ชุมชนสำหรับจัดนิทรรศการต่าง ๆ

ผลการทดลองและสร้างสรรค์งานในครั้งนี้ ผู้วิจัยและนักศึกษาเองมีความพึงพอใจในระดับมาก หมายถึง กระบวนการสร้างสรรค์ในลักษณะนี้นักศึกษาสามารถนำไปพัฒนาตนเองได้ สิ่งสำคัญที่น่าสนใจคือ ผู้วิจัยได้สังเกตเห็นการรับผิดชอบต่อการสร้างสรรค์ การศึกษาแหล่งประวัติศาสตร์ในชุมชน ซึ่งเสมือนการย้อนรอยไปสู่อดีตอันทรงคุณค่าโดยได้เอกสารประกอบการสอนรายวิชาวาดเส้นพื้นฐาน จำนวน 8 ชั่วโมง

*อาจารย์, สาขาวิชาศิลปะและการออกแบบ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับ“ความงดงามบนลวดลายศิลปะขอม 1” “ความงดงามบนลวดลายศิลปะขอม 2” และรายวิชาจิตรกรรมสีน้ำ จำนวน 16 ชั่วโมงโดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับความหมาย ความงามรูปทรงจากศิลปะขอม ความรู้/ความเข้าใจ-ความเข้าใจในทัศนียภาพและกรรมวิธีการสร้างสรรค์ และการวาดนอกตารางเวลาเรียนและนอกสถานที่จำนวน 3 ครั้ง

คำสำคัญ: จิตรกรรม

Abstract

The development of Curriculum document in the field of painting is to establish creative Experiment to provide effective instruction in the arts. The meaning of an aesthetic proven by theoretical principles, Landscape Mathematical principles. It is necessary to bring these principles into the culture, especially for the art lesson. It is necessary to bring recognition to the inspiration for art creators, architects, and designers.

The researcher focuses on the creative process in a sequential way to develop students diversely. Students will be able to present the beauty of art through their own experiences. Students were interested in three-dimensional painting. The experimental results as their creative work that presented 3 times at Ku village.

Researchers and students were satisfied with their work at a good level of satisfaction. This is a creative process in which students can develop themselves. The important thing that the researchers have noted is the responsibility for creating. The study of Community History brought back good values. This study has developed Curriculum document for 24 hours and 3 lessons for outdoor drawing.

Keywords: Painting

บทนำ

เมื่อ พ.ศ. 622 มีการขุดค้นพบนครปอมเปอีของอาณาจักรโรมันทำให้มนุษยชาติได้พบกับจิตรกรรมฝาผนัง ประกอบด้วยภาพบนแผงรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ซึ่งมักเลียนแบบพื้นผิวหินอ่อน ประกอบด้วยภาพทิวทัศน์ ภาพคน ภาพเกี่ยวกับสถาปัตยกรรม โดยมีการใช้แสงเงา มีการเน้นกายวิภาคของมนุษย์ให้มีความชัดเจน วาดด้วยสีฝุ่นผสมกับกาวน้ำปูนและสีซีซี้งร้อน นอกจากนั้นยังมีภาพประดับด้วยเศษหินสี (Mosaic) ซึ่งใช้กันอย่างกว้างขวางทั้งบนพื้นและผนังอาคาร เมื่อสิ้นสุดของอาณาจักรโรมันด้วยเหตุปัจจัยด้านต่าง ๆ นั้นมาถึง คุณค่าทางความงามศิลปะ โดยเฉพาะทางด้านมนุษยวิทยานั้นได้ถูกพัฒนาและเป็นการสืบค้นอย่างหยั่งถึงรากถึงโคนด้วยศิลปินนักสร้างสรรค์ในยุคสมัยศิลปะฟื้นฟูวิทยา (Renaissance Art) (เรอเนซองส์, 2560). <https://translate.google.co.th/translate?hl=th&sl=en&u=http://www.italian-renaissance-art.com/&prev=search> ซึ่งถือได้ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงโฉมหน้าประวัติศาสตร์ทางด้านศิลปะทุกแขนง ทั้งทางด้านจิตรกรรม ประติมากรรม ภาพพิมพ์ สถาปัตยกรรม นวัตกรรม กายวิภาคสำหรับการแพทย์ ฯลฯ จวบจนปัจจุบันสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ก็ยังคงอยู่และเป็นที่หมายตาของนักท่องเที่ยว นักแสวงหาสิ่งใหม่ แสวงหาแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ ซึ่งเราสามารถพบเจอได้ตั้งแต่สถานที่แรกที่ศิลปะได้ถูกบรรจุภายใต้ความเชื่อในคริสต์ศาสนา รวมไปถึงบ้านเจ้านายผู้อุปถัมภ์วังของสันตะปาปาและรวมไปถึงหอศิลป์ พิพิธภัณฑ์ทางด้านศิลปะที่มีอยู่อย่างมากมาย

ถ้าหากเราจะพูดถึงการเติบโตหรือการมีวิวัฒนาการของโลกศิลปะกันแล้ว ศิลปะยุคฟื้นฟูวิทยา (Renaissance Art) นั้น ได้ส่งอิทธิพลอย่างสูงและเป็นอมตะนิรันดร์ให้กับวงการศิลปะสมัยใหม่(ศิลปะศตวรรษที่ 20) ศิลปะร่วมสมัยในปัจจุบัน (ศิลปะศตวรรษที่ 21) เมื่อเราย้อนกลับมาสู่ “รูปแบบ” ศิลปะในลักษณะสามมิติ (3D Painting) ที่กำลังแพร่หลายในโลกศิลปะปัจจุบัน จนกลายเป็นศิลปะของมหาชน ชื่นชม (Pop Art culture) และการมีส่วนร่วมกับผลงานศิลปะนั้นได้อย่างไม่เคັอเงิน จะเห็นได้ว่าถ้าเราสังเกตอย่างถี่ถ้วนนั้น ลักษณะการวาดภาพแบบ ลึก ลวง ขยาย ขอบเขตในการมอง หรือการเชิญชวนให้คนกล้าลึกเข้าไปในมิติภาพที่จิตรกรสร้างสรรค์ขึ้นนั้น ตัวอย่างเช่น จิตรกรรมภาพหุ่นนิ่งที่มีผลไม้วางเป็นจังหวะเรียบง่าย ใช้สีที่วาดด้วยซีซี้งที่ขุดพบในเมืองปอมเปอีนั้น อาจจะเป็นต้นกำเนิดการสร้างภาพแบบสามมิติด้วยหลักการเรขาคณิต ซึ่งเป็นที่แน่ชัดว่าชาวโรมันนั้นมีความสามารถในการใช้หลัก

คณิตศาสตร์ การคำนวณ การประมาณหลักความจริงซึ่งช่วยสร้างให้ประชาชนในเมืองของตนนั้นได้ชื่นชม ภาพที่ปรากฏเหล่านี้มีมากมายหลายภาพในหลาย ๆ ห้องจิตรกรรม รวมไปถึงการสร้างสถาปัตยกรรมด้วยหลักการคิดคำนวณตามหลักคณิตศาสตร์ได้อย่างแม่นยำ

จากหลักฐานที่ปรากฏข้างต้น กระบวนการสร้างสรรค์ด้วยหลักคณิตศาสตร์นั้นยังเป็นที่นิยมกันอย่างแพร่หลายโดยเฉพาะนักสร้างสรรค์ศิลปะทั่วโลก นั่นก็คือ “หลักทัศนียภาพ (Perspective)” นั่นเอง การสร้างสรรค์ผลงานด้วยหลักทัศนียภาพนั้น ถ้าหากเราย้อนกลับไปที่ศิลปะยุคโรมันและมองเข้าไปในเมืองใหม่ของอาณาจักรโรมันคือกรุงคอนสแตนติโนเปิล และกรุงโรมในปัจจุบัน เราจะพบเห็นผลงานชิ้นหนึ่งซึ่งถือเป็นแม่แบบของการนำหลักการวาดแบบทัศนียภาพมาใช้ ตัวอย่าง ผลงานชื่อ “โมนาลิซา” (Monalisa) ของศิลปิน ลีโอนาโด ดา วินชี ที่ปรากฏเห็นภาพทัศนียภาพของภูเขา ลำธาร ปรากฏอยู่เบื้องหลังของเธอ และอีกชิ้นที่มีความชัดเจนด้วยการนำหลักทัศนียภาพมาใช้อย่างเต็มที่ ชื่อภาพ “อาหารมื้อสุดท้าย” (The Last Supper) ที่ปรากฏภาพพระเยซูนั่งเด่นอยู่ตรงกลางและมีอัครสาวกทั้ง 12 องค์นั่งรอบโต๊ะอาหารที่สำคัญคือ ภาพโต๊ะนี้ถูกวางอยู่เบื้องหน้าของสถานที่ที่มีช่องหน้าต่างคล้ายกับการบอกเหตุผลบางประการของศิลปินผู้หนึ่งที่ประสงค์จะให้ห้องแห่งนี้ดูลึกออกไป กว้างขวาง ไม่มีที่สิ้นสุด ตัวอย่างทั้งสองภาพนี้เป็นเพียงการหยิบยกในการนำหลักการทัศนียภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้เกิดผลสูงสุดและให้เกิดความรู้สึกในการมองในบริบทของอาคารต่าง ๆ ในสมัยนั้น

ความน่าสนใจเหล่านี้เป็นแรงจูงใจในการสร้างและพัฒนาเอกสารประกอบการสอนในรายวิชาจิตรกรรมจากความงามศิลปะขอมในจังหวัดศรีสะเกษ เพื่อให้การเรียนการสอนทางด้านศิลปะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ หมายถึง ความงามที่พิสูจน์ได้ด้วยหลักทางทฤษฎี หลักทัศนียภาพ หลักการวัดทางคณิตศาสตร์จึงมีความจำเป็นถึงการนำหลักการเหล่านี้มาบูรณะเข้าสู่ศิลปวัฒนธรรม โดยเฉพาะบทเรียนทางด้านศิลปกรรม เพื่อสร้างทักษะ ความงาม สติปัญญา ความเชื่อความไว้วางใจในสิ่งเร้นลับ จนนำมาสู่การยอมรับให้กับแรงบันดาลใจให้กับนักสร้างสรรค์ศิลปะ สถาปนิก นักออกแบบด้านต่าง ๆ

เมื่อเราสามารถเรียนรู้แหล่งที่มาของผลงานจิตรกรรมซึ่งมีรากฐานมาอย่างยาวนาน หลากหลายหรืออาจจะไม่สามารถระบุได้อย่างเด่นชัดว่าจะเป็นรูปแบบ

จิตรกรรมแบบไหนกันแน่ แต่สิ่งที่บรรพชนได้สร้างสรรค์ขึ้นมาให้นักสร้างสรรค์รุ่นหลังได้เกิดแรงบันดาลใจถึงถือว่าเป็นภูมิปัญญาตั้งต้นหรืออาจจะเป็น “สารตั้งต้น” ให้เกิดปรากฏการณ์การลอกเลียน การคัดงาน การต่อยอดด้านรูปแบบ วิธีการต่าง ๆ เมื่อถึงเวลานี้แล้วนักสร้างสรรค์ นิสิต นักศึกษา นักเรียนที่อยู่ในท้องถิ่นจึงมีความจำเป็นที่เราจะต้องเรียนรู้ ปรับปรุง เปลี่ยนแปลงเสียใหม่เพื่อให้เข้ากับบริบทการเรียนการสอนการสร้างสรรค์ เราจึงจำเป็นต้องเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในท้องถิ่นเพื่อให้เราสามารถนำรูปแบบ กรรมวิธีที่เราค้นคว้ามานั้นมีการประยุกต์ใช้โดยเฉพาะในรายวิชาจิตรกรรม ผู้วิจัยจึงนำประวัติ ความหมาย ความงามจากศิลปกรรมขอมที่ปรากฏในจังหวัดศรีสะเกษมาให้ศึกษา

ศาสนสถานจึงถือว่าเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ และใช้ในความหมายที่เป็นศูนย์กลางของเมืองหรือชุมชน ปราสาทเป็นที่ประดิษฐานรูปเคารพ และใช้ทำพิธีกรรมทางศาสนา ซึ่งในศาสนาฮินดูจะมีพราหมณ์เป็นผู้ทำพิธี ปราสาทจึงเปรียบเสมือนการจำลองเขาพระสุเมรุมายังโลกมนุษย์เพื่อเป็นที่สถิตของเทพเจ้าและมีการสร้างรูปเคารพของเทพเจ้าขึ้น เพื่อประดิษฐาน ในการสร้างปราสาทนั้นในวัฒนธรรมขอมจะใช้วัสดุประเภทไม้ อิฐ หิน (ส่วนใหญ่หินทราย) และศิลาแลงในการก่อสร้าง ไม้ ถือเป็นวัสดุพื้นฐานที่ใช้เป็นส่วนประกอบ เช่น กรอบประตู ประตู หน้าต่าง เพดาน รวมทั้งโครงหลังคาที่เป็นเครื่องไม้ทรงกระบอกก็มี อิฐ เป็นวัสดุที่ใช้สร้างปราสาทขอมในระยะแรกเริ่ม ได้แก่ สมัยก่อนเมืองพระนคร ถึงสมัยเมืองพระนครตอนต้น (พุทธศตวรรษที่ 12 - 14) โดยนำแผ่นอิฐก่อนนำมาเรียงต่อกันแน่นจนแทบเป็นแผ่นเดียวกัน โดยสันนิษฐานว่า เชื่อมด้วยยางไม้ เสร็จแล้วจะขัดผิวอิฐจนเรียบ ในส่วนที่ต้องการลดทอนจะสลักลงไปบนเนื้ออิฐส่วนหนึ่ง และอีกส่วนหนึ่งจะปั้นปูนทับลงไป หิน ที่ใช้กันทั่วไป ได้แก่ หินทราย เพราะเป็นวัสดุที่มีความมั่นคงแข็งแรง หาได้ง่าย สลักลดทอนง่าย และมีความงดงาม จึงได้รับความนิยมนำมาสร้างปราสาทขอมมากที่สุด การสร้างปราสาทด้วยหินทรายเริ่มได้รับความนิยมในสมัยเมืองพระนครตั้งแต่ราวพุทธศตวรรษที่ 15 เป็นต้นมา จนหมดสมัยที่รุ่งเรืองแห่งอาณาจักรขอมในช่วงพุทธศตวรรษที่ 18 หลังจากนั้นจึงกลับมาใช้วัสดุที่เป็นอิฐและเครื่องไม้อีกครั้งหนึ่ง ศิลาแลง เป็นวัสดุที่มีความคงทนและแข็งแรง เมื่ออยู่ใต้ดินจะอ่อนตัว สามารถดัดเป็นรูปทรงที่ต้องการได้ง่าย แต่เมื่อสัมผัสกับอากาศแล้วจะแข็งตัว ไม่สามารถตกแต่งเป็นรูปทรงได้ ดังนั้น จึงนิยมใช้ศิลาแลงมาทำเป็นส่วนฐานของอาคาร เพราะสามารถรับน้ำหนักได้ดี อย่างไรก็ตาม การนำ

ศิลาแลง มาใช้สร้างปราสาททั้งหลังได้เกิดขึ้นในศิลปะแบบบายนในช่วงพุทธศตวรรษที่ 18 โดยพบในประเทศไทยทั้งในภาคอีสานและภาคกลาง จนถือเป็นลักษณะเฉพาะอย่างหนึ่งของวัฒนธรรมขอมศิลปะแบบบายนที่พบในประเทศไทย **องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม** โดยทั่วไปแล้วปราสาทขอม มักตั้งอยู่บนฐานบัวเตี้ย ๆ ต่อมาในสมัยของศิลปะแบบบายน ฐานบัวนี้ได้พัฒนามาเป็นรูปแบบเฉพาะที่เรียกว่า "ฐานบัวลูกฟัก" หมายถึง ฐานบัวที่มีการประดับท้องไม้ด้วยแถบสี่เหลี่ยมคล้ายกับลูกฟัก ส่วนกลางได้แก่ ส่วนของอาคารทรงสี่เหลี่ยม ภายในเป็นห้องประดิษฐานรูปเคารพ เรียกว่า "ห้องครรภคฤหะ" (หรือเรือนธาตุ) **เสาดิถผนัง** คือ วงกบรอบประตู เป็นเสาสี่เหลี่ยมรองรับน้ำหนักของส่วนบน นิยมสลักลวดลายอย่างงดงาม เช่น ลายก้าน ต่อดอก ส่วนกลางได้แก่ ส่วนของอาคารทรงสี่เหลี่ยม ภายในเป็นห้องประดิษฐานรูปเคารพ เรียกว่า "ห้องครรภคฤหะ" (หรือเรือนธาตุ) **ทับหลัง** แท่งหินรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ที่อยู่เหนือกรอบประตูทางเข้า เพื่อรับน้ำหนักของชั้นหลังคา ทับหลังมี 2 ประเภท คือ ทับหลังจริง ซึ่งอยู่ชั้นใน ทำหน้าที่รับน้ำหนักชั้นหลังคาอย่างแท้จริง และทับหลังประดับ ซึ่งอยู่ชั้นนอกเป็นงานประดับสถาปัตยกรรม ซึ่งนิยมสลักลวดลาย และภาพเล่าเรื่องต่าง ๆ ทับหลังจึงเป็นหลักฐานสำคัญที่สุดอย่างหนึ่ง ในการกำหนดอายุของศาสนสถานแห่งนั้น **หน้าบัน** คือ ส่วนของหลังคา รูปทรงสามเหลี่ยมเหนือทับหลัง ในลักษณะเดียวกับหน้าจั่ว ตัวหน้าบันนิยมทำเป็นตัวนาค และเศียรนาค เรียกว่า ชุ่มโค้งเข้าโค้งออกแบบขอม ตัวหน้าบันนิยมสลักลวดลาย และภาพเล่าเรื่อง โดยทั่วไปจะสัมพันธ์กับภาพเล่าเรื่องบนทับหลัง ซึ่งใช้เป็นตัวบอกอายุสมัย และบ่งบอกว่า เป็นศาสนสถานในศาสนาและลัทธิใดด้วยเช่นกัน **ส่วนยอด** ได้แก่ ส่วนยอดของปราสาทเหนือส่วนเรือนธาตุขึ้นไป ที่ทำเป็นหลังคาซ้อนชั้นลดหลั่นกัน เรียกว่า "ชั้นวิมาน" หรือ "ชั้นบัลยูชร" โดยทั่วไปจะมี 5 ชั้น แต่ละชั้นมีนาคปัก หมายถึง หัวพญานาคประดับที่มุมประธาน แต่ละด้านประดับด้วย "บันแถลง" หมายถึง รูปจั่ว หรือชุ่มหน้าต่าง เป็นรูปสัญลักษณ์ของวิมานซึ่งเป็นที่สุดิตของเทวดา ส่วนยอดสุดเป็นรูปกลีบบัวทรงกลม ร่องรับส่วนยอดที่เรียกชื่อว่า กลศ (กะ-ละ-สะ) มีรูปร่างคล้ายหม้อน้ำเทพมนตร์ในศาสนาฮินดู (องค์ประกอบที่สำคัญของปราสาท ในวัฒนธรรมขอม, 2560)

วิธีการดำเนินงานวิจัย

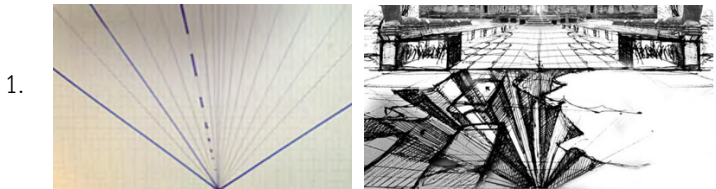
การสร้างจิตรกรรมเพื่อการจำลองแบบโบราณสถานในจังหวัดศรีสะเกษ ระหว่างผู้วิจัยกับนักศึกษาศิลปะและการออกแบบ อาจจะเป็นอีกหนึ่งแรงหนึ่งที่จะถ่ายทอดความสนใจของประชาชนผู้สนใจในสถานที่โบราณต่าง ๆ เหล่านี้ให้มาชื่นชมเหยียบย่ำได้ เล่นได้อย่างอิสระ ไม่เก็บเงิน แม้จะผู้พังก่สามารถสร้างขึ้นใหม่ได้ ซึ่งต่างจากโบราณสถานจริงที่ไม่สามารถสร้างขึ้นใหม่ได้เลย ทั้งนี้การสร้างใหม่ของจิตรกรรมสามมิตินั้นได้เข้ามาเปิดประสบการณ์ใหม่ ๆ ให้กับประชาชนทั่วไป ชุมชน รวมทั้งนักศึกษาหลาย ๆ คนได้นำข้อมูลต่าง ๆ เหล่านี้ไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดทฤษฎีใหม่ไปโดยอัตโนมัติดังรายละเอียดที่ผู้วิจัยจะได้ลำดับขั้นตอน ดังต่อไปนี้

วัสดุ อุปกรณ์ที่ใช้ในงานวิจัย

ภาพถ่าย กระดาษ ดินสอ สีเทียน กระดาษตาราง ผ้าไวนิล 5x5 เมตร จำนวน 2 ผืน โครงไม้อัด

วิธีวิจัย และการวางแผนการทดลองทางสถิติ

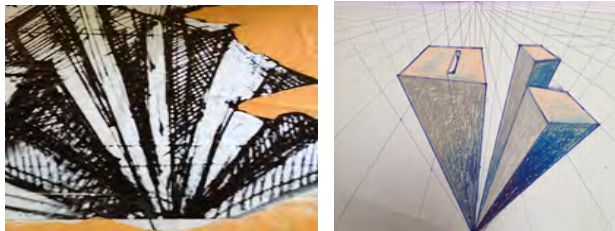
วิธีวิจัยลำดับที่ 1) เริ่มจากการทดลองการใช้ เส้นนำสายตา (Perspective) ด้วยจุดนำสายตา 1 จุด จากตำแหน่งผู้ดูหรือจุดถ่ายภาพ เพื่อทดสอบระยะการมองเห็นบนพื้น เช่น ภาพสามมิติมีขนาดบนพื้น 5x5 เมตร และ แนวตั้งขนาด 5x5 เมตร เมื่อกำหนดจุดการดูหรือจุดถ่ายภาพที่แน่นอนแล้วจากนั้นจึงตีเส้นหรือร่างเส้นนำสายตาอย่างละเอียดด้วยเชือกสี สีแดง สีส้มตาลเข้ม สีดำ

วิธีวิจัยลำดับที่ 2) การกำหนดจุดเส้นนำสายตาในแนวตั้งหรือบนผนังขนาด 5x5 เมตร เพื่อตัวปราสาทพุ่มหรือลอยออกมาจากผนัง หมายถึงการสร้างภาพลวงแบบ 3 มิติ ดึงดูดความสนใจทางสายตา เมื่อได้สองส่วนเรียบร้อยแล้วจึงนำมาประกอบตามแนวระนาบบนพื้นและแนวตั้งบนผนัง จากนั้นจึงทำการร่างภาพจริงลงบนเส้นนำสายตาอย่างเคร่งครัดและต้องตรวจสอบความถูกต้องตามหลัก 3 มิติอยู่เสมอจนได้ภาพร่างที่

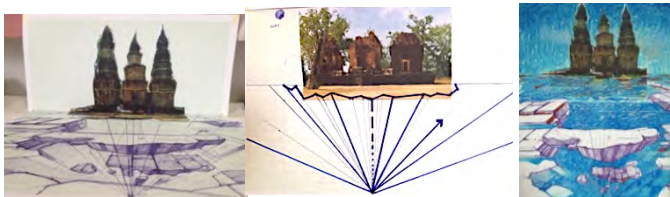
ชัดเจน ถูกต้องก่อนการลงสีเป็นอันเสร็จขั้นตอนการวางแผนและทดลองถูกผิดก่อนลงมือทำขั้นตอนอื่น

2.

เมื่อกำหนดจุดนำสายตา จุดถ่ายภาพ และตีเส้นด้วยเชือกสีเรียบร้อยแล้ว เริ่มทำขั้นตอนถัดไป ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1) เลือกมุมมองที่สามารถมองเห็นปราสาทปรากฏได้ชัดเจน ขั้นตอนที่ 2) สร้าง “จุด” นำสายตาที่แสดงทิศทางพุ่งไกลออกไป และ ขั้นตอนที่ 3) “ทิศทางของเส้น” เพื่อแสดงให้เห็นความลึกและความกว้าง

1.

เมื่อขั้นตอนเริ่มต้นสำเร็จแล้ว ขั้นตอนถัดไป คือ การลงสีวัตถุ เช่น วัตถุ หิน ศิลาลง พื้นดิน เมฆ ท้องฟ้า ดังภาพต่อไปนี้

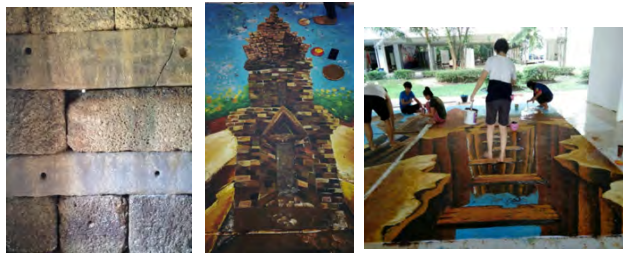
1. ขั้นตอนการลงสีพื้นดิน พื้นหิน

2. ขั้นตอนการลงสี หินศิลาแลง

3. ขั้นตอนการลงพื้นท้องฟ้า เมฆ ให้เกิดความรู้สึกเหมือนจริงมากที่สุด เพื่อดึงดูดให้ประชาชนเข้ามาเล่นสนุกในภาพ

ขั้นตอนสุดท้าย ขั้นตอนที่ 4 หมายถึง ขั้นตอนการติดตั้งผลงาน ตรวจสอบรายละเอียดด้วยการกลับมาถ่ายภาพจากจุดนำสายตาและปรับความเหมือนจริงของวัตถุให้สมบูรณ์ สวยงาม พร้อมสัมผัสกับมิติความเสมือนจริงในรูปแบบจิตรกรรม สามมิติ (3 D)

การเก็บข้อมูล

เริ่มจากภาพถ่ายสถานที่จริง ประวัติความเป็นมา ความงามทางรูปทรง สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ เพื่อนำมาประกอบให้เกิดมิติ รูปทรงทางสถาปัตยกรรม ลูกเล่นการวางองค์ประกอบสำหรับผู้สนใจสามารถเข้าไปถ่ายภาพร่วมกับผลงานได้อย่างสะดวกและไม่จำเป็นต้องขึ้นไปเหยียบบำโบราณสถานให้ทรุดโทรมเพิ่มขึ้น

การพานักศึกษาเข้าร่วมกิจกรรมเดินชมหมู่บ้าน เก็บข้อมูลที่เห็นว่าจะจะเป็นประโยชน์ในภายภาคหน้าสำหรับการสร้างสรรค์งานศิลปะเพื่อเป็นประโยชน์ร่วมกับข้อมูลทางประวัติศาสตร์ส่วนอื่นที่เน้นตัวอักษร ภาพถ่ายเป็นหลัก จึงเกิดกิจกรรมที่ดีที่ชาวบ้านได้มีส่วนร่วมในการติดตั้งและนำผลงานภาพ 3 มิติออกไปติดตั้งเนื่องในงานต่าง ๆ

การวิเคราะห์ข้อมูลและการแปลผลข้อมูล

จากสิ่งที่ได้ทำการทดลองด้วยการนำหลักการมองเห็น สูตรทางคณิตศาสตร์ การคำนวณ การคาดคะเน ผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นก่อนล่วงหน้าด้วยการนำมาเรียนรู้ในช่วงการวาดเส้นพื้นฐาน จิตรกรรมสีน้ำ ควบคู่บนพื้นฐานทางทฤษฎีและการปฏิบัติจริงนอกชั่วโมงและนอกสถานที่ สิ่งที่ปรากฏขึ้นนั้น ทำให้นักศึกษาเกิดกระบวนการเรียนรู้จากสิ่งใหม่ที่ถูกคิดค้นทดลองจากผู้วิจัยเอง และได้สร้างองค์ความรู้ใหม่ด้วยกรรมวิธีการนำหลักทัศนียภาพออกมาเผยแพร่ในลักษณะภาพ 3 มิติให้ปรากฏขึ้นและเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจในจังหวัดศรีสะเกษ

ผลการศึกษา

ผลการศึกษาพบว่า การสร้างจิตรกรรมเพื่อการจำลองแบบโบราณสถานในจังหวัดศรีสะเกษระหว่างผู้วิจัยกับนักศึกษาศิลปะและการออกแบบ อาจจะเป็นอีกหนึ่งหนึ่งที่จะถลายโอนความสนใจของประชาชนผู้สนใจในสถานที่โบราณต่าง ๆ เหล่านี้ให้มาชื่นชม เหยียบบ่าได้ เล่นได้อย่างอิสระ ไม่เก้อเขิน แม้จะผู้พังกีสามารถสร้างขึ้นใหม่ได้ซึ่งต่างจากโบราณสถานจริงที่ไม่สามารถสร้างขึ้นใหม่ได้เลย ทั้งนี้ในการสร้างใหม่ของจิตรกรรมสามมิตินั้นได้เข้ามาเปิดประสบการณ์ใหม่ ๆ ให้กับประชาชนทั่วไป ชุมชน รวมทั้งนักศึกษาหลาย ๆ คนได้นำข้อมูลต่าง ๆ เหล่านี้ไปสร้างสรรค์ผู้วิจัยได้สร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมสามมิติโดยนำเอาความงามของศิลปะขอมในจังหวัดศรีสะเกษมาเป็นแบบเพื่อทดลอง สร้างสรรค์แม้ว่าจะไม่สามารถวาดได้ครบตามจำนวนทั้งหมดซึ่งสิ่งที่ได้จากการนำสูตร ทฤษฎีทางศิลปะเข้ามาใช้ เพื่อให้เกิดทฤษฎีใหม่ซึ่งในปัจจุบันก็ยังไม่สูตร ทฤษฎีการวาดภาพสามมิติขึ้น แต่เราจะพบเพียงผลงานที่มีมากมายตามสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ อาทิ Art in Paradise ที่อำเภอพญา จังหวัดชลบุรี มิวเซียม ออฟ อาร์ท ที่จังหวัดอุบลราชธานี ถนนคนเดิน โรงเรียน ภูมิโนรมย์ จังหวัดมุกดาหาร เชียงจันไฮเทค สปป.ลาว ที่จอดรถ หรือสถานที่ต่าง ๆ ที่มีบริเวณหรือมีประชาชนแน่นหนา งานศิลปะประเภทนี้สามารถนำเข้าไปมีส่วนร่วมในพื้นที่นั้น ๆ ได้อย่างไม่มีขีดจำกัด

วิจารณ์และสรุปผล

ความสำคัญของประวัติศาสตร์ขอมในจังหวัดศรีสะเกษ อารยธรรมขอมที่เข้ามามีบทบาทอย่างสูงต่อรูปแบบทางด้านศิลปกรรมที่เป็นเครื่องมือหรือเป็นสะพานสู่สรวงสวรรค์สำหรับประชาชนผู้นับถือศาสนาดินแดนที่ตนครอบครอง เป็นสิ่งที่โอบอุ้มอำนาจของรัฐ ของกษัตริย์ให้แข็งแกร่งอีกด้วย ดังที่ปรากฏในจังหวัดศรีสะเกษนี้ พบศาสนสถานมากมายซึ่งเป็นที่ประดิษฐานของเหล่าเทพตามความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์ ทั้งยังใช้เป็นที่ประกอบพิธีศักดิ์สิทธิ์ของกษัตริย์นั่นเอง เช่น ปราสาทสระกำแพงใหญ่ อุทุมพรพิสัย ซึ่งเป็นศาสนสถานในรัชสมัยพระเจ้าสุริยวรมันที่ 1 ปราสาทบ้านโนนธาตุ ซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกับปราสาทศรีขรภูมิอยู่ในจังหวัดสุรินทร์ นอกจากนี้ยังมี

สถาปัตยกรรมอีกแบบหนึ่งซึ่งปรากฏอยู่ในสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ควบคู่ไปกับการสร้างศาสนสถาน คือ อโรคยาศาลหรือโรงมหรสพ เพื่อการบูชาเทวดาและการรักษาพยาบาลชาวขอมระหว่างการเดินทาง การกระทำเช่นนี้เป็นการถอดแบบวิธีการมาจากอินเดียสมัยนั้นซึ่งมีพบในจังหวัดศรีสะเกษอยู่สองแห่ง คือ ปราสาทสระกำแพงน้อย และปราสาทบ้านสมอ ซึ่งเป็นศิลปะในยุคสมัยเดียวกัน คือ สมัยบาปวน อายุราวพุทธศตวรรษที่ 18 ความเด่นชัดของการสร้างอโรคยาศาลนั้นดูได้จากการสร้างปรangk ซึ่งจะเป็นปรangkเดี่ยววางอยู่บนฐานหินศิลาแลงรูปเหลี่ยมย่อมุม ก่อตัวปราสาทด้วยอิฐเผาเป็นวัสดุที่หาได้ง่ายในพื้นที่ สิ่งปลูกสร้างทั้ง 5 นี้ ปัจจุบันแม้จะผุพังไปตามกาลเวลาแต่มีอีกส่วน ที่ทำให้โบราณสถานต่าง ๆ เหล่านี้ผู้ฟังไปโดยง่ายนั่นก็คือ การขึ้นไปเหยียบย่ำ การเยี่ยมชมบนโบราณสถานแห่งนั้นด้วยความชื่นชมประกอบกับความไม่มีความรู้ ความเชื่อในด้านประวัติศาสตร์ ความเชื่อทางศาสนา จึงเห็นโบราณสถานเหล่านี้เป็นเพียงแหล่งพักผ่อน แหล่งท่องเที่ยว แม้ในปัจจุบันเรามักจะใช้วิธีการเรียกการท่องเที่ยวทั่ว ๆ ไปว่า “การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม” นั้น ก็มีส่วนชะลอความเสื่อมโทรมของโบราณสถานต่าง ๆ นั้นได้เพียงส่วนหนึ่ง ส่วนที่สำคัญอีกส่วนหนึ่ง คือ การดูแลของคนในพื้นที่ ความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ หรืออาจเป็นความประสงค์ที่จะพยายามรื้อฟื้นโบราณสถานเหล่านั้นขึ้นใหม่ เช่น การนำสิ่งต่าง ๆ ขึ้นไปประดับการเปลี่ยนถ่ายความเชื่อ พิธีกรรมตามยุคสมัย หรือแม้แต่การประชาสัมพันธ์ แหล่งโบราณสถานเหล่านั้นให้เกิดเป็นมูลค่าขึ้นมา จะเกิดในชุมชนหรือเกิดด้วยการแฝงมากับเทศกาลต่าง ๆ เราไม่อาจห้ามหรือเสนอแนะบางอย่างได้ ดังนั้นส่วนสำคัญที่สุดต้องอยู่ที่ชุมชนกับมีวิธีการรักษาอย่างถูกต้อง ส่วนหนึ่งที่ทำให้ศาสนสถานอยู่ได้นานนั้นต้องประกอบด้วย ความเชื่อ เชื่อว่าบรรพบุรุษท่านสถิตอยู่บนโบราณสถาน นั้นจริง จึงจะทำให้ “ใครหลาย ๆ คน” ไม่สามารถขึ้นไปเหยียบย่ำบนโบราณสถานนั้นได้ ความเชื่อดังกล่าวนี้นี้จะได้สร้างจิตใจของคนในชาติให้เกิดความแข็งแกร่งและความศรัทธาในที่สุด

เอกสารอ้างอิง

ทรงสมัย สุทธิธรรม. (2553). **ความลับในปราสาทขอม**. กรุงเทพฯ: ไพลิน.

โครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนโดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. “ปราสาทขอมในประเทศไทย.” สารานุกรมไทยสำหรับ

เยาวยชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เล่มที่ 30.
(ออนไลน์), 2548. เข้าถึงเมื่อ 1 กุมภาพันธ์ 2558.

สรศักดิ์ จันทน์วัฒนกุล. (2550). **30 ปราสาทขอมในเมืองพระนคร**. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.

สุภัทรดิศ ดิศกุล,ม.จ. (2514). **ศิลปะขอมเล่ม 2**. กรุงเทพฯ: CURSUSA.

_____. องค์ประกอบที่สำคัญของปราสาทในวัฒนธรรมขอม. 2560, from <http://kanchanapisek.or.th/kp6/sub/book/book.php?book=30&chap=3&page=t30-3-infodetail04.html>

_____. เ ร อ เ น ซ อ ง ส ี , 2560, from <https://translate.google.co.th/translate?hl=th&sl=en&u=http://www.italian-renaissance-art.com/&prev=search>

การพัฒนาชุดการสื่อสารภาษาอังกฤษสำหรับพนักงานไปรษณีย์
อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ

The Development of Learning Material Manual in English
Communication for Post Carriers in Mueang District,
Si sa ket Province

อาสนะ เชิดชู*

Asana Cherdchoo

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องการพัฒนาชุดการสื่อสารภาษาอังกฤษสำหรับพนักงานไปรษณีย์ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความต้องการและปัญหาในการใช้ภาษาอังกฤษของพนักงานไปรษณีย์ และเพื่อพัฒนาชุดการสื่อสารภาษาอังกฤษสำหรับพนักงานไปรษณีย์ จากกลุ่มตัวอย่าง คือ พนักงานไปรษณีย์ จำนวน 50 คน ผลการวิจัยพบว่า

1. ความถนัดในการใช้ภาษาอังกฤษในการปฏิบัติหน้าที่ประจำวันในภาพรวมอยู่ในระดับน้อยที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ทักษะการพูดตอบโต้แย้ง (complaint) เป็นอันดับที่หนึ่งมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อย รองลงมา คือ ทักษะการอ่านเอกสารการท่องเที่ยว เช่น แผ่นพับ โบปลิว อยู่ในระดับน้อย และอันดับสุดท้าย คือ ทักษะการฟังการแจ้งข่าว อยู่ในระดับน้อยที่สุด

2. ปัญหาในการใช้ภาษาอังกฤษในการปฏิบัติงานในภาพรวม อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ไม่สามารถเขียนบทความต่าง ๆ ของหน่วยงานได้ เป็นอันดับที่หนึ่ง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับอยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ ใช้คำศัพท์ไม่ถูกต้องอยู่ในระดับมาก และอันดับสุดท้าย คือ ฟังไม่เข้าใจและตอบโต้ไม่ได้อยู่ในระดับมาก

*อาจารย์, สาขาวิชาภาษาอังกฤษธุรกิจ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

3. ความต้องการทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในภาพรวม อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ผักฟิงบสนทนาในชีวิตประจำวัน เป็นอันดับที่หนึ่ง อยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ ผักแปลภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทยอยู่ในระดับมาก และอันดับสุดท้าย คือ ผักเขียนสรุปเรื่องอยู่ในระดับมาก

4. แนวทางการพัฒนาชุดการสื่อสารภาษาอังกฤษให้สอดคล้องกับปัญหาในการใช้ภาษาอังกฤษในการปฏิบัติงาน และความต้องการทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับพนักงานไปรษณีย์ เมื่อจำแนกตามปัญหาในการใช้ภาษาอังกฤษในการปฏิบัติงานชุดการสื่อสารภาษาอังกฤษควรจะเน้นเนื้อหาการสอนให้เขียนบทความต่าง ๆ เกี่ยวกับหน่วยงานได้ ใช้คำศัพท์ให้ถูกต้อง และเน้นการฟังและตอบโต้ได้ ความต้องการทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร ควรจะเน้นเนื้อหาการผักฟิงบสนทนาในชีวิตประจำวัน การผักแปลภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทย และการผักเขียนสรุปเรื่อง

คำสำคัญ: ชุดการสื่อสารภาษาอังกฤษ พนักงานไปรษณีย์

ABSTRACT

This research on the titled of the development of learning material manual in English communication for post carriers in Mueang district, Si sa ket province was aimed to study the needs and problems of the English language usage of the post carriers and to set guidelines for the development of learning material manual in English communication regarding with communicating with foreigners or operating their jobs. The subject used in this study consisted of 50 post carriers of Mueang district, Si sa ket province. The research findings were as follows:

1. Frequency of use English in their daily duties in overall was at the least, and when individual considering, it was found that they were speaking on complaint was ranked number one with an average level of

less, followed by the reading of documents such as brochures, flyers and the last one was listening to the news at the least.

2. The problem of the use of English in the performance in overall was at a high level and when individual considering, it was found that they cannot write articles, followed by use of incorrect in vocabularies was at a high level, and the last one was do not understanding and cannot responsible was at the high level.

3. The needs for English skill for communication in overall level was at a high level and individual considering, it was found that practice listening conversation in everyday was ranked number one at the high level, followed by the practice of translating English into Thai was at a high level and the final ranking and the summary writing was at a high level.

4. The guidelines development of learning material manual in accordance with the use of English in operating jobs and needs for English skill for communication for post carriers, when classified by problems in the use of English in operating jobs, set in English material manual should be focused on the content taught to write the articles, use the correct terminology and emphasis on listening and responding. The needs for English skills for communication should be focused on training, listening to conversations in daily life, practice in translating English into Thai and practice summary writing.

Keyword: Material Manual in English Communication, Post Carriers

บทนำ

การสื่อสารเป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งอย่างหนึ่งในการพัฒนาสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้า รวมทั้งรักษาความมั่นคงและความปลอดภัยของประเทศด้วย ยิ่งในสมัยปัจจุบันที่สถานการณ์ของโลกเปลี่ยนแปลงอยู่ทุกขณะ การติดต่อสื่อสารที่รวดเร็วทันต่อ

เหตุการณ์ย่อมมีความสำคัญมากเป็นพิเศษ ทุกฝ่ายและทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารของประเทศ จึงควรจะได้ร่วมมือกันดำเนินงานและประสานผลงานกันอย่างใกล้ชิดและสอดคล้อง ที่สำคัญที่สุดควรจะได้พยายามศึกษาค้นคว้าวิชาการและเทคโนโลยีอันทันสมัยให้ลึกและกว้างขวาง แล้วพิจารณาเลือกเฟ้นส่วนที่ดีมีประสิทธิภาพแน่นอนมาปรับปรุงใช้ด้วยความฉลาด ริเริ่มให้พอเหมาะพอสมกับฐานะและสภาพบ้านเมืองของเรา เพื่อให้กิจการสื่อสารของชาติได้พัฒนาอย่างเต็มที่ และสามารถอำนวยความสะดวกแก่การสร้างเสริมเศรษฐกิจ สังคม และเสถียรภาพของบ้านเมืองได้อย่างสมบูรณ์แท้จริง (พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ, 2526: 15)

บริษัทไปรษณีย์ไทย จำกัด (ปณท) เป็นหน่วยงานรัฐวิสาหกิจ ในสังกัดกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมรับผิดชอบเกี่ยวกับงานไปรษณีย์ของประเทศไทย ซึ่งแปรรูปมาจากการสื่อสารแห่งประเทศไทย (ก.ส.ท.) เป็นองค์กรที่มีความสำคัญซึ่งได้เชื่อมต่อและสื่อสารกับคนทั่วไปทั่วทั้งประชาคมอาเซียน ดังนั้นภาษาอังกฤษจึงเป็นภาษาที่มีความจำเป็นซึ่งใช้ในที่ทำงาน อย่างไรก็ตามหลักฐานการทดสอบคะแนนภาษาอังกฤษหรือระดับทักษะทางภาษาอังกฤษของคนไทย โดยภาพรวมสถานการณ์ยังคงน่าเป็นห่วงทั้งทักษะการอ่าน การพูด การสื่อสาร และการเขียน เช่นเดียวกันตามที่ได้เห็นผลคะแนนของ TOEFL ใน พ.ศ. 2558 จากคะแนนเต็ม 120 คะแนน ประเทศสิงคโปร์เฉลี่ยสูงสุดได้ 99 คะแนน ตามด้วย มาเลเซีย 89 คะแนน และฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย บรูไน และเวียดนาม ตามลำดับ ในขณะที่ประเทศไทย อยู่ในอันดับที่ 6 ของอาเซียน คะแนนโดยเฉลี่ยของคนไทยอยู่ที่ 75 คะแนน มากกว่าประเทศพม่า ลาว และกัมพูชา (Educational Testing Services, 2014: online)

จากผลคะแนนนี้ แสดงให้เห็นว่าคนไทยจะต้องพัฒนาตนเองเพื่อที่จะไปอยู่ในระดับเทียบเท่ากับประเทศอื่น ๆ เป็นที่แน่นอนแล้วว่าสังคมไทยจะต้องปรับตัวเป็นอย่างมากสำหรับสังคมอาเซียน ทุกองค์กรทั้งหมดจะต้องพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษให้กับพนักงานของตนเอง บริษัทไปรษณีย์ไทย จำกัด เป็นหนึ่งในองค์กร ซึ่งไม่สามารถหลีกเลี่ยงสถานการณ์เช่นนี้ได้ นั่นหมายความว่าบริษัทไปรษณีย์ไทย จะต้องบริการคนในอาเซียนเพื่อที่จะทำให้ภาษาอังกฤษได้กลายเป็นภาษาที่มีความสำคัญในการทำงานของพวกเขา

ข้อมูลที่จะไปถึงข้างต้นแสดงให้เห็นว่าภาษาอังกฤษมีความสำคัญมากสำหรับการทำงานในประเทศไทย โดยเฉพาะหน่วยงานที่จะต้องบริการประชาชน อย่างเช่น ไปรษณีย์ เป็นต้น ผู้วิจัยได้ค้นพบแล้วว่าทักษะทางภาษาอังกฤษจะช่วยส่งเสริมให้พนักงานมีความก้าวหน้าในเส้นทางวิชาชีพของตนเอง ผู้วิจัยได้มีความสนใจในการศึกษาเอกสารต่าง ๆ และรายงานวิจัยซึ่งเกี่ยวข้องกับความต้องการและปัญหาในการสื่อสารเป็นภาษาอังกฤษ การวิจัยครั้งนี้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาความต้องการและปัญหาในการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อพัฒนาอาชีพของพนักงานไปรษณีย์ ในอำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความต้องการและปัญหาในการใช้ภาษาอังกฤษของพนักงานไปรษณีย์
2. เพื่อพัฒนาชุดการสื่อสารภาษาอังกฤษสำหรับพนักงานไปรษณีย์

วิธีการดำเนินการศึกษาวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้ดำเนินการขึ้นเพื่อสำรวจความต้องการและปัญหาของการใช้ภาษาอังกฤษโดยบุคลากรของไปรษณีย์

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร

ประชากรในการศึกษาค้นครั้งนี้ ประกอบด้วยพนักงานไปรษณีย์ที่ทำงานที่ บริษัทไปรษณีย์ไทย จำกัด สำนักงานในอำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ ที่ปฏิบัติงานใน 4 แผนก ดังต่อไปนี้

แผนกที่ 1 บริการรับ-ส่งจดหมายที่เคาน์เตอร์ แผนกนี้รับผิดชอบสำหรับการรับ รายละเอียดการจำหน่ายของ การส่งพัสดุไปรษณีย์ไปยังแผนกอื่น ๆ

แผนกที่ 2 บริการรับลงทะเบียน แผนกนี้มีความรับผิดชอบในการคัดแยกจดหมายและจัดแบ่งพื้นที่สำหรับจดหมายและพัสดุไปรษณีย์

แผนกที่ 3 บริการจดหมายด่วนพิเศษ แผนกนี้รับผิดชอบสำหรับในการคัดแยกและจัดแบ่งพื้นที่สำหรับจดหมายและพัสดุไปรษณีย์

แผนกที่ 4 บริการส่งจดหมาย แผนกนี้มีความรับผิดชอบสำหรับส่งจดหมายและพัสดุไปรษณีย์ทั้งหมดไปยังลูกค้า

2. กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วยพนักงานไปรษณีย์ที่ทำงานที่บริษัทไปรษณีย์ไทย จำกัด สำนักงานในอำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 50 คน โดยวิธีเจาะจง

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือในการทำวิจัยในครั้งนี้ ประกอบด้วยแบบสอบถามซึ่งใช้ในการแยกแยะและการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความต้องการ ปัญหา และการฝึกอบรมภาษาอังกฤษสำหรับบุคลากรไปรษณีย์ แบบสอบถามได้ถูกออกแบบและใช้เป็นเครื่องมือสำหรับการรวบรวมข้อมูลซึ่งมีทั้งคำถามปลายเปิดและปิด ใช้แบบสอบถามเพื่อวัดความเที่ยงตรงและความน่าเชื่อถือก่อนการวิเคราะห์ข้อมูล แบบสอบถามได้ผ่านการตรวจสอบความตรงของเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ได้ถูกนำมาแสดงใน 4 ส่วนดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 แบบสอบถาม จำนวน 12 คำถาม ได้กล่าวถึงข้อมูลทั่วไป เช่น เพศ อายุ การศึกษา สถานภาพสมรส ประสบการณ์การทำงาน พื้นฐานทางภาษา และความรู้ทางภาษาในปัจจุบัน

ส่วนที่ 2 แบบสอบถาม จำนวน 20 คำถาม ถามเกี่ยวกับปริมาณของการใช้ภาษาอังกฤษในการทำงานเป็นพนักงานไปรษณีย์

ส่วนที่ 3 แบบสอบถาม จำนวน 14 คำถาม ถามเกี่ยวกับปัญหาในการใช้ภาษาอังกฤษที่พนักงานไปรษณีย์ประสบพบเจอ

ส่วนที่ 4 แบบสอบถาม จำนวน 15 คำถาม ถามเกี่ยวกับความต้องการของการพัฒนาทักษะทางด้านสื่อสารภาษาอังกฤษ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บข้อมูลในการทำวิจัยในครั้งนี้จะเก็บในช่วงเดือนเมษายนถึงกรกฎาคม 2560 ผู้วิจัยจะขออนุญาตหัวหน้าไปรษณีย์ของจังหวัดศรีสะเกษ ผู้ตอบแบบสอบถามได้ให้คำตอบเพื่อจะทราบถึงความสามารถ ปัญหา และความต้องการในการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยเรื่องการวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการในการใช้ภาษาอังกฤษ สำหรับเจ้าหน้าที่ไปรษณีย์ในจังหวัดศรีสะเกษ ผู้วิจัยได้จัดลำดับการนำเสนอไว้ 4 ตอน คือ

4.1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

4.2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับความถี่ในการใช้ภาษาอังกฤษในการปฏิบัติหน้าที่ประจำวัน

4.3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาในการใช้ภาษาอังกฤษในการปฏิบัติงาน

4.4 ความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการทักษะภาษาอังกฤษภาษาเพื่อการสื่อสารผลการวิจัยในแต่ละส่วน

ผลการศึกษา

1. ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

จากการศึกษาข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้แจกแบบสอบถาม ให้กับเจ้าหน้าที่ไปรษณีย์ในจังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 50 ฉบับ และปรากฏว่าได้รับคืนมา จำนวน 50 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100.00 พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 86.00 รองลงมาเป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 14.00 จะมีอายุช่วง 36-45 ปี คิดเป็นร้อยละ 50.00 รองลงมาเป็นช่วงอายุ 26-35 ปี คิดเป็นร้อยละ 26.00 และช่วงอายุที่น้อยที่สุด คือ มากกว่า 60 ปี คิดเป็นร้อยละ 0.00 ส่วนใหญ่จะมีวุฒิการศึกษาปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 74.00 รองลงมาเป็นวุฒิอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 12.00 และน้อยที่สุด คือ ต่ำกว่าปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 6.00 และจะมีสถานภาพโสด คิดเป็นร้อยละ 54.00 รองลงมาสถานภาพเป็นสมรสแล้ว คิดเป็นร้อยละ 46.00 และน้อยที่สุด คือ หย่าร้างและแยกกันอยู่ คิดเป็นร้อยละ 0.00 ระยะเวลาการทำงาน พบว่า ส่วนใหญ่จะมีระยะการทำงานอยู่ที่ 11-15 ปี คิดเป็นร้อยละ 48.00 รองลงมามีระยะการทำงานอยู่ที่ 6-10 ปี คิดเป็นร้อยละ 28.00 และน้อยที่สุดอยู่ที่ 0-5 ปี คิดเป็นร้อยละ 4.00 ส่วนใหญ่จะมีระยะดำรงตำแหน่งอยู่ที่ 4-7 ปี คิดเป็นร้อยละ 44.00 รองลงมามีระยะดำรงตำแหน่งอยู่ที่ 0-3 ปี คิดเป็นร้อยละ 38.00 และน้อยที่สุดอยู่ที่ 8-10 ปี คิดเป็นร้อยละ 8.00 และมีระยะเวลา

ในการเรียนภาษาอังกฤษอยู่ที่น้อยกว่า 5 ปี คิดเป็นร้อยละ 40.00 รองลงมามีระยะเวลาในการเรียนภาษาอังกฤษอยู่ที่ 5-8 ปี คิดเป็นร้อยละ 36.00 และน้อยที่สุดอยู่ที่มากกว่า 12 ปี ขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 4.00 ส่วนใหญ่จะมีระดับความรู้ที่พอใช้ คิดเป็นร้อยละ 66.00 รองลงมามีระดับความรู้ที่ต้องปรับปรุง คิดเป็นร้อยละ 32.00 และน้อยที่สุดอยู่ที่ดีมาก คิดเป็นร้อยละ 0.00 ความพอเพียงในการปฏิบัติงาน พบว่า ส่วนใหญ่ไม่มีความพอเพียงในการปฏิบัติงาน คิดเป็นร้อยละ 76.00 และรองลงมามีความพอเพียงในการปฏิบัติงาน คิดเป็นร้อยละ 24.00 ประสบการณ์ในการอบรม พบว่า ส่วนใหญ่ตอบว่าไม่เคย คิดเป็นร้อยละ 78.00 และรองลงมาตอบว่าเคย คิดเป็นร้อยละ 22.00 ส่วนใหญ่จะมีระดับการฝึกฝนนอกเวลางานอยู่บ้างครั้ง คิดเป็นร้อยละ 50.00 รองลงมาจะมีระดับการฝึกฝนนอกเวลางานอยู่ที่ไม่มีการฝึกเพิ่มเติม คิดเป็นร้อยละ 34.00 และน้อยที่สุดอยู่ที่บ่อย คิดเป็นร้อยละ 0.00 และการเรียนภาษาอังกฤษในปัจจุบัน พบว่า ส่วนใหญ่ตอบว่าไม่เรียน คิดเป็นร้อยละ 100.00 และรองลงมาตอบว่าเรียน คิดเป็นร้อยละ 0.00

2. ความคิดเห็นเกี่ยวกับความถี่ในการใช้ภาษาอังกฤษในการปฏิบัติหน้าที่ประจำวัน

จากการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับความถี่ในการใช้ภาษาอังกฤษในการปฏิบัติหน้าที่ประจำวัน พบว่า ความถี่ในการใช้ภาษาอังกฤษในการปฏิบัติหน้าที่ประจำวันในภาพรวม อยู่ในระดับน้อยที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.38 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.40 และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ทักษะการพูดตอบโต้แย้ง (complaint) เป็นอันดับที่หนึ่ง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.72 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.37 รองลงมา คือ ทักษะการอ่านเอกสาร การท่องเที่ยว เช่น แพลนพับ ใบปลิว มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.65 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.38 และอันดับสุดท้าย คือ ทักษะการฟังการแจ้งข่าว มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.13 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.26

3. ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาในการใช้ภาษาอังกฤษในการปฏิบัติงาน

จากการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาในการใช้ภาษาอังกฤษในการปฏิบัติงาน พบว่า ปัญหาในการใช้ภาษาอังกฤษในการปฏิบัติงานในภาพรวม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.33 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.82 และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ไม่สามารถเขียนบทความต่าง ๆ ของหน่วยงานได้ เป็นอันดับที่หนึ่ง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.46 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.88 รองลงมา คือ ใช้คำศัพท์ไม่ถูกต้อง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.45 ส่วน

เบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.86 และอันดับสุดท้าย คือ ฟังไม่เข้าใจและตอบโต้ไม่ได้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.21 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.76

4. ความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร

จากการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาความต้องการทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร พบว่า ความต้องการทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.12 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.79 และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ผีอกฟังบทสนทนาในชีวิตประจำวัน เป็นอันดับที่หนึ่ง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.23 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.77 รองลงมา คือ ผีอกแปลภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.14 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.88 และอันดับสุดท้าย คือ ผีอกเขียนสรุปเรื่อง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.26 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.83

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ทักษะการฟัง	ยังไม่ได้เท่าที่ควร ต้องปรับปรุง ฟังรู้เรื่อง 70%
ทักษะการพูด	ยังไม่ได้เท่าที่ควร ต้องปรับปรุง ต้องการรู้คำศัพท์ และสำนวนในชีวิตประจำวัน สามารถพูดได้ 85%
ทักษะการอ่าน	พออ่านได้ แต่ไม่เข้าใจความหมาย สามารถอ่านได้ 90%
ทักษะการเขียน	พอเขียนได้ แต่ไม่เข้าใจความหมาย สามารถเขียนได้ 80%
อื่นๆ	ใกล้เคียงแล้ว สุขภาพไม่ค่อยดี

วิจารณ์และสรุปผล

จากการศึกษาข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้แจกแบบสอบถามให้กับเจ้าหน้าที่ประณิณในจังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 50 ฉบับ ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จะมีอายุช่วง 36-45 ปี มีวุฒิการศึกษาปริญญาตรี ส่วนใหญ่จะมีระยะการ

ทำงานอยู่ที่ 11-15 ปี มีระยะดำรงตำแหน่งอยู่ที่ 4-7 ปี ระดับความรู้อยู่ที่พอใช้ส่วน ใหญ่ความรู้ภาษาอังกฤษไม่มีความพอเพียงในการปฏิบัติงาน และประสบการณ์ในการ อบรมก็น้อย ระดับการฝึกฝนนอกเวลางานอยู่ที่บางครั้งเป็นส่วนใหญ่ **ความถี่ในการใช้ ภาษาอังกฤษในการปฏิบัติหน้าที่ประจำวันในภาพรวม** อยู่ในระดบน้อยที่สุด มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 1.38 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.40 และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ทักษะการ พุดตอบโต้แย้ง (complaint) เป็นอันดับที่หนึ่ง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.72 ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน 0.37 อยู่ในระดบน้อย รองลงมา คือ ทักษะการอ่านเอกสาร การท่องเที่ยว เช่น แผ่นพับ ใบปลิว มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.65 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.38 อยู่ในระดับ น้อย และอันดับสุดท้าย คือ ทักษะการฟังการแจ้งข่าว มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.13 ส่วน เบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.26 อยู่ในระดบน้อยที่สุด **ปัญหาในการใช้ภาษาอังกฤษใน การปฏิบัติงานในภาพรวม** มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.33 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.82 อยู่ในระดับ มาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ไม่สามารถเขียนบทความต่าง ๆ ของหน่วยงาน ได้ เป็นอันดับที่หนึ่ง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.46 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.88 อยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ ใช้คำศัพท์ไม่ถูกต้อง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.45 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.86 อยู่ในระดับมาก และอันดับสุดท้าย คือ ฟังไม่เข้าใจและตอบโต้ไม่ได้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.21 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.76 อยู่ในระดับมาก **ความต้องการทักษะภาษาอังกฤษ เพื่อการสื่อสารในภาพรวม** มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.12 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.79 อยู่ใน ระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ฝึกฟังบทสนทนาในชีวิตประจำวัน เป็น อันดับที่หนึ่ง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.23 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.77 อยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ ฝึกแปลภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.14 ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน 0.88 อยู่ในระดับมาก และอันดับสุดท้าย คือ ฝึกเขียนสรุปเรื่อง มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.26 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.83 อยู่ในระดับมาก

แนวทางการพัฒนาชุดการสอนภาษาอังกฤษให้สอดคล้องกับปัญหาในการ ใช้ภาษาอังกฤษในการปฏิบัติงาน และความต้องการทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร สำหรับพนักงานไปรษณีย์ เมื่อจำแนกตามปัญหาในการใช้ภาษาอังกฤษในการปฏิบัติงาน ชุดการสอนภาษาอังกฤษควรจะเน้นเนื้อหาการสอนให้เขียนบทความต่าง ๆ เกี่ยวกับ หน่วยงานได้ใช้คำศัพท์ให้ถูกต้อง และเน้นการฟังและตอบโต้ได้ ซึ่งสอดคล้องกับ นภา สุขประเสริฐ (2549) ที่ว่า ผู้เรียนมีปัญหาด้านการอ่าน ด้านการพูด ด้านการฟัง และด้านการเขียน ทำให้การใช้ภาษาอังกฤษในการปฏิบัติงานไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

และ นภา สุขประเสริฐ (2549: บทคัดย่อ) ยังกล่าวอีกว่าอาจมีสาเหตุจากการวิตกกังวลก็ได้ และ Arapoff (1967: 119-120) ยังเสริมด้านเขียนไว้ว่า การเขียนจะเป็นทักษะที่ยากมาก เนื่องจากจะต้องถ่ายทอดสิ่งที่คิด สิ่งที่เราให้บุคคลอื่นรับรู้ผ่านอักษร ผู้ที่จะเขียนได้ดีนั้นต้องเป็นผู้ที่มีความรู้มีประสบการณ์ตลอดจนมีเทคนิคการเขียนที่สามารถถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สู่ผู้อื่นได้โดยการเขียนที่ดีนั้นจะต้องกำหนดจุดมุ่งหมาย และพยายามเรียงลำดับความสำคัญให้เป็นไปอย่างมีขั้นตอน ความต้องการทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารควรจะเน้นเนื้อหาการฝึกฟังบทสนทนาในชีวิตประจำวัน การฝึกแปลภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทย และการฝึกเขียนสรุปเรื่อง ซึ่งสอดคล้องกับ Valette (1977: 120) ที่ได้กล่าวว่า การพูดภาษาอังกฤษ การพูดเป็น การแลกเปลี่ยนข้อมูล ขาวสารตลอดจนเป็นการแลกเปลี่ยนบทบาทระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง ซึ่งจะทำให้ผู้ฟังเข้าใจในสารหรือความคิดที่ผู้พูดได้ถ่ายทอด และ Tsitsopoulou (1992: 56) ยังได้กล่าวว่า สิ่งสำคัญในการพูดคือต้องทำให้ผู้อื่นเข้าใจในสิ่งที่ตนพูด นั่นคือผู้พูดต้องสามารถเลือกใช้คำ สำนวนภาษาที่ถูกต้องเหมาะสม และ Bond & Tinker (1979: 325-350) ยังสนับสนุนรายละเอียดทั้งผู้รับสารและผู้ให้สารด้วยว่า ความเข้าใจประโยค (Sentence comprehension) การเข้าใจความหมายของรูปประโยคซึ่งเป็นความสามารถของผู้อ่านที่จะใช้ความหมายของคำ กลุ่มคำให้สัมพันธ์กันจนเป็นรูปประโยคที่ให้ความหมายสมบูรณ์

ข้อเสนอแนะ

เนื่องจากกลุ่มเป้าหมายเป็นกลุ่มทำงานคือเจ้าหน้าที่ไปรษณีย์ในจังหวัดศรีสะเกษ และสิ่งที่ผู้วิจัยขอข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์จะเสนอแนะ คือ ต้นสังกัดควรมีการเสริมด้านการใช้ภาษาอังกฤษทุกด้านในนอกเวลาราชการ และไม่ให้กระทบกระเทือนเวลาครอบครัวของเจ้าหน้าที่ไปรษณีย์ในจังหวัดศรีสะเกษ ด้วยการจัดอบรมในรูปแบบต่าง ๆ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรพัฒนาทักษะทางภาษาอังกฤษให้กับพนักงานการประชาสัมพันธ์ภูมิภาค
2. ควรพัฒนาทักษะทางภาษาอังกฤษให้กับบุคลากรทางการแพทย์ในโรงพยาบาล

เอกสารอ้างอิง

- เกษะณี บุ่มงไทย. (2541). การวิเคราะห์ความต้องการเป็นพื้นฐานสำหรับ
ออกแบบหลักสูตรภาษาอังกฤษสำหรับนักศึกษาสาขาการอาหารและ
โภชนาการที่วิทยาเขตโชติเวช. วิทยานิพนธ์อาหารและโภชนาการ
มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล.
- นภา สุขประเสริฐ. (2549). ความวิตกกังวลในการเรียนวิชาภาษาอังกฤษของ
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนอนุบาลกาฬสินธุ์ อำเภอเมือง
กาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์. การศึกษาค้นคว้าอิสระ ปริญญาการศึกษา
มหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการให้คำปรึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- เนาวรัตน์ วรรณธนาสิน. (2554). การสำรวจความต้องการภาษาอังกฤษของ
พนักงานการตลาดในบริษัทในเขตอุตสาหกรรมลาดกระบัง. เทคโนโลยี
สารสนเทศมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ปิยวรรณ อุดตะพันธ์. (2546). การสำรวจความต้องการภาษาอังกฤษสำหรับ
นักศึกษาแพทย์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางแสน.
แพทยศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันเทคโนโลยีพระจอม
เกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- พยุพล สุทธิธพน. (2541). การสำรวจความต้องการและปัญหาในการใช้
ภาษาอังกฤษสำหรับนักศึกษาพยาบาล มหาวิทยาลัยพายัพและ
พยาบาลที่โรงพยาบาลแมคโครมิก. พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยพายัพ.
- มณี จิระนากุล. (2539). การสำรวจความต้องการด้านภาษาเพื่อการสื่อสารโดย
วิศวกรชาวไทย. วิทยานิพนธ์วิศวกรรมศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- มันทนา มีมาก. (2545). การวิเคราะห์ความต้องการและปัญหาของภาษาอังกฤษ
สำหรับตำรวจ. ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สมพงษ์ สุขมพา. (2541). การสำรวจการศึกษาความต้องการในปัจจุบันและปัญหา

ในการใช้คำศัพท์เฉพาะสำหรับการท่องเที่ยวเพื่อให้นักศึกษาระดับ
ประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพชั้นสูงของสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล.
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.

อารีย์ สุวโรพร. (2541). การวิเคราะห์งานเหมือนเป็นพื้นฐานสำหรับพิจารณา
ความจำเป็นและปัญหาในการใช้ภาษาอังกฤษสำหรับพยาบาล.
วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหิดล.

Arapoff, N. (1967). Writing: A thinking process. *Tesol Quarterly*, 1(5), 119-120.

Bond, G. L. and Tinker, A. M. (1979). *Reading difficulties their diagnosis and Correction* (4th ed). New York: Prentice-Hall, Inc

D, Belcherand b, Paltridge. *Building Insights Breaking Boundaries*.

English for Specific Purposes. (serial online) 2014; P.4.

Dudley-Evants, T. and Jo St John, M, *Development in English for Specific Purposes*. Cambridge: Cambridge University, 1998.

Hutchison, T and A Waters *English for Specific Purposes: A Learning-centered approach*. Cambridge: Cambridge University, 1998.

Jaroslw, Krajka. *English for Specific Purposes on the World Wide Web a proposal for a web-based course book supplement*. (online) 2014.

Laurence, Anthony *English for Specific Purposes. What does it mean: Why is it different?* Available from <http://www.English for Specific Purposes. What does it mean htm>.

Price, paul. *Needs Analysis of Uses*. Kanazawa Medical University Japan, 1998.

Reviere, R etal. *Needs Assessments: a Creative and Practical Guide for Social Scientists*.USA, 1996.

Robinson, P. C *ESP Today: A Practice's Guide*. Prentice Hall: New York 1991.

Tarone,e and Yule, G Focus on the language learner. Oxford University 1991.

Tsitsopoulou, E. (1992). Conversation Classes.In English Teaching Forum. New York: Oxford University Press. Thailand Post Company (online 31 August 2015) Available from: <http://www.ThailandPostCompany-Wikipedia,the free encyclopedia.htm>.

Tony, DudleyEvans and Maggie Jo ST John. Development in English for Specific Purposes A multi-disciplinary Approach. Cambridge Language.

Valette, R. M. (1977). Modern language testing. New York: Harcourt Brace Jovanovich.

Witkin, B.R. and Altschuld, JW. Planning and Conducting Need Assessments: A Practical Guide. Sage Publications: Thousand Oaks, CA, 1995.

การฟื้นฟูภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้านเพื่อสุขภาพองค์รวมที่สัมพันธ์กับ
การพึ่งตนเองของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาวในประเทศไทยและสาธารณรัฐ
ประชาธิปไตยประชาชนลาว

Indigenous Medical Wisdom for Holistic Health Related to
Self-reliance on Thai-Laos Ethnic Groups in Thailand and
Lao People's Democratic Republic

วิทยา ลิ้มจิตถกร*

Withaya Limjitrakorn

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง ภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้านเพื่อสุขภาพองค์รวมที่สัมพันธ์กับการพึ่งตนเองของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาวในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว การศึกษาในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้านเพื่อสุขภาพองค์รวมที่สัมพันธ์กับการพึ่งตนเองของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาวในประเทศไทย และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว 2) จัดทำกรณีศึกษาตามแนวชาติพันธุ์วรรณนาเกี่ยวกับการพึ่งตนเองของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาวใน 2 ประเทศ และ 3) วิเคราะห์องค์ประกอบภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้านเพื่อสุขภาพองค์รวมที่สัมพันธ์กับการพึ่งตนเองของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาว ระเบียบวิธีวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการศึกษานวนชาติพันธุ์วรรณนา ผสานกับการวิจัยเชิงปริมาณ สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพนั้นเป็นการศึกษาโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกด้วยแบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ประกอบด้วย หมอพื้นบ้าน ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำศาสนา ผู้สูงอายุ ผู้นำชุมชน รวมทั้งสิ้น 40 คน ในส่วนของการวิจัยเชิงปริมาณใช้การสำรวจและเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาว จำนวน 557 คน โดยการคัดเลือกจากประสบการณ์และคุณสมบัติ ใช้สถิติวิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบ

* นักศึกษาหลักสูตรปริญญาดุษฎีบัณฑิต, สาขาศาสตร์การพัฒนาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ผลการศึกษา

1) ภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้านเพื่อสุขภาพองค์รวมที่สัมพันธ์กับการพึ่งตนเองของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาวในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวพบว่า ภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้านมีแบบแผนและที่มาตั้งแต่อดีตสมัยบรรพบุรุษที่สืบทอดกันมาในรูปแบบที่คล้ายกันทั้ง 2 ประเทศ โดยกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาวนั้น มีหมอพื้นบ้านที่เป็นทั้งพระภิกษุและฆราวาสที่อยู่ในชุมชนคอยดูแลสุขภาพทั้งด้านร่างกายและจิตใจของประชาชนเมื่อเกิดเจ็บป่วย จะใช้สมุนไพรที่ได้ในป่าชุมชนและปลูกไว้ใช้เอง โดยใช้วิธีการรักษา คือ การผสมยาสมุนไพรให้กิน ในบางรายใช้วิธีเป่าเพื่อเชื่อมต่อกระดูกของผู้ป่วย และเมื่อประชาชนมีเคราะห์ ก็ทำพิธีสะเดาะเคราะห์เพื่อเป็นสิริมงคล ซึ่งเป็นรูปแบบการพึ่งตนเองทางสุขภาพของชุมชนที่มีแบบแผนการบูรณาการการดูแลสุขภาพทั้งร่างกาย จิตใจ และสังคมเป็นแบบองค์รวมทุกภาคีเครือข่ายในชุมชนให้มีความรักสามัคคีกัน ช่วยเหลือเอื้อจุนกัน

2) กรณีศึกษาตามแนวชาติพันธุ์วรรณาเกี่ยวกับการแพทย์พื้นบ้านแบบพึ่งตนเองของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาวในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบว่า กลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาวเป็นชื่อกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มหนึ่งที่มีประวัติการสืบทอดของชนเผ่ามาอย่างยาวนาน มีการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มจะเชื่อฟังผู้นำ มีความสามัคคีในหมู่คณะ นับถือศาสนาพุทธ มีความมานะอดทน เมื่อเกิดการเจ็บป่วยก็จะมี การรักษาโดยใช้สมุนไพรผสมกับน้ำโดยมีสมุนไพรหลายชนิดที่มีอยู่และหาได้ในท้องถิ่น ใช้ในการรักษายามเจ็บป่วย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อชาวบ้านเจ็บป่วยแล้วไปหาหมอที่โรงพยาบาลแล้วรักษาไม่หาย ชาวบ้านจะมาหาพระครูที่วัด พระครูจึงผสมยาสมุนไพรให้รับประทาน บางครั้งก็จะจุ่มคาถาและบทสวดมนต์แล้วเป่าลงไปในยาฝนนั้น เมื่อคนเจ็บไข้ได้ป่วยกียาก็จะหายป่วยได้ ชาวบ้านจะชื่นชอบแบบแผนหมอพื้นบ้านที่สามารถเข้าถึงได้ง่ายสะดวก และสามารถดูแลสุขภาพจิตใจได้ดี เพราะเป็นผู้ที่เข้าใจบริบทชุมชน เข้าใจวัฒนธรรมประเพณีในชุมชนได้เป็นอย่างดี จึงเป็นการพึ่งตนเองของชุมชนในด้านภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้านแบบองค์รวม คำว่า “พระ หมอครู” จึงมีความหมายครอบคลุมสังคมและวัฒนธรรมด้านสุขภาพแบบองค์รวม ด้วยภูมิปัญญาชาวบ้านที่สืบทอดมาแต่อดีตด้วยระบบการใช้สมุนไพรพื้นบ้านทำให้ประชาชนอยู่กันอย่างสันติสุข

3) การวิเคราะห์องค์ประกอบภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้านเพื่อสุขภาพองค์รวมที่สัมพันธ์กับการพึ่งตนเองของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาว พบว่า องค์ประกอบทั้งหมด ที่ได้จากการวิเคราะห์ห้ทั้งสิ้นจำนวน 4 องค์ประกอบ โดยเรียงลำดับค่าไอเกน (Eigen value) จากมากไปน้อยได้ดังนี้ 1) องค์ประกอบที่ 1 คือ “จิตอาสาและสามัคคีเพื่อการเรียนรู้เฝ้าชีวิต 108 ในสวนครัว โดยกลไก “บวร” และการมีส่วนร่วมในบุญประเพณี 12 เดือน” ค่าไอเกน เท่ากับ 11.043, 2) องค์ประกอบที่ 2 คือ “การผลิต การบริโภค และพิธีถวาย “น้ำปานะ” คือกระบวนการพัฒนาสูตรยา 3 ถูที่ผนวกหลักธรรมเรื่องกฎแห่งกรรมเพื่อฟื้นฟูวิชาการแพทย์พื้นบ้าน” ค่าไอเกน เท่ากับ 8.811, 3) องค์ประกอบที่ 3 คือ “การปฏิบัติตามฮีตคอง 12 ช้อ ทำให้เกิดชุมชนสุขภาวะ ส่วนรายบุคคลก็ปฏิบัติตามข้อห้ามศีล 5 และสังฆาธิการก็แสดงบทบาท “พระ-หมอ-ครู” เพื่อสุขภาพองค์รวมและการสาธารณสุขแบบอย่าง” ค่าไอเกน เท่ากับ 7.742 และ 4) องค์ประกอบที่ 4 คือ “การอนุรักษ์ป่าและฟื้นฟูนิเวศวิทยาวัฒนธรรมผืนและกล้วย คือการกำหนดเมนูอาหารและยาเพื่อการแพทย์แบบพึ่งตนเอง” ค่าไอเกน เท่ากับ 7.150

คำสำคัญ: ภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้าน, สุขภาพองค์รวม, กลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาว

ABSTRACT

This research entitled “Indigenous medical wisdom for holistic health related to self-reliance on Thai-Laos ethnic groups in Thailand and Lao People’s Democratic Republic” the objectives of this study are 1) to study the indigenous medical wisdom for the holistic health related to self-reliance on Thai-Lao People’s Democratic Republic, 2) to conduct a case study based on the self-reliance aspect of these two Thai-Laos ethnic groups, and 3) to analyze the elements of the indigenous medical wisdom for holistic health related to self-reliance on Thai-Laos ethnic groups in Thailand and Lao People’s Democratic Republic. The research methodology is a qualitative research approach with an ethnographic in nature integrated with the method utilized with quantitative research. As

for the qualitative part of the research was a semi-structured in-depth interview. The main informants are including folk healers, village scholars, religious leaders, the elderly, and community leaders, overall as 40 peoples. For the quantitative part of the study, a survey collecting data by using questionnaires that were given to 557 people which are Thai-Laos ethnic group. The sampling was purposive; the procedure was in line with the statistical method used for exploratory factor analysis.

The results from the study were as follows:

1) The indigenous medical wisdom for holistic health related to self-reliance on Thai-Laos ethnic groups in Thailand and Lao People's Democratic Republic, the study found that the indigenous medical wisdom was similarly originated from these people's predecessors in both countries. Monks and laymen were found as folk healers in various communities. The folk healers took care of both villagers' mental and physical health when these people were sick. Herbs were found in the community forest while some of these herbs were locally grown. For treatments, these herbs were mixed by the folk healers. For some, herbs were mixed, chewed and blown to the area where bones were suspected of being broken. Folk healers also performed certain ceremonies to ward off bad luck for the local people. This form of health self-reliance served as a holistic integration with physically, mentally and socially involving all social networks found within the community with love, harmony and helping each other was attained.

2) For the case study involving indigenous medical wisdom for the holistic health related to self-reliance on Thai-Laos ethnic groups in Thailand and Lao People's Democratic Republic, found that these ethnic Thai-Laos groups had a long history of race descendant. These people lived in the large groups and were obedient to their leaders. They were in harmony and also had Buddhism faith with the perseverance. When

the sickness appeared, they would mix rubbed locally herbs with water for treating the sick, especially when those sick peoples could not be successfully treated by the doctor. They often went to the provost at a local temple for medical help. They provost would then give herbal medicine to the sick. Often, a rite regarded as catharmos would also be performed by the provost as part of the occasion. Upon taking the medicine, the sick would get better. People were fond of this practice as it was easy for them to have access to and it can mentally treated them due to the community context and culture was well known ; the practice related to administration of this indigenous medical wisdom for the holistic health was thus regarded as self-reliance. Words such as “monks, doctors and teachers” had special meaning that covered the social and cultural context in a relation to the people’s holistic health situation. The continuance of indigenous medical wisdom from the past made it possible for these people to live in peace.

3) The analyze of related elements of indigenous medical wisdom for holistic health that related to self-reliance on Thai-Laos ethnic groups in Thailand and Lao People’s Democratic Republic, found out that, there were four elements found and could be given from highest to lowest levels based on the Eigen value ranking as follows: 1) the 1st element: “Volunteer work and living in harmony for learning about 108 medical substances initiated in the household garden by using Pavara mechanism and participation in the 12-month merit making festivals”; Eigen value was 11.043, 2) the 2nd element: “To production, consumption and presenting of Pana which was considered to be the process of a 3-season developing medicine, which was merged with the Law of Karma and expected to restore the folk or indigenous medicine knowledge”; Eigen value was 8.811, 3) the 3rd element: “Practice of the twelve months annual festival of Isan people resulting in overall community well-being;

for individually, the five precepts were to be adhered to while those serving as Sangha administrators were regarded as ‘monks-doctors-teachers’ in this holistic and exemplary public health setting”; Eigen value was 7.742, and 4) the 4th element: “Preservation of the forest and restoration of the ecology associated with bamboo and banana culture. It was designated as the specific food menu and medicine for medical practice aimed at self-reliance”; Eigen value was 7.150.

Keywords: Indigenous Medical Wisdom for Folk Medicine, Holistic Health, Thai-Laos Ethnic Groups

บทนำ

ภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้านในกลุ่มชาติพันธุ์ลุ่มน้ำแม่โขง ตั้งแต่สาธารณรัฐประชาชนจีน ต่อเนื่องลงจนถึงสิบสองปันนา สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และราชอาณาจักรไทย โดยเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาว เคยอยู่ร่วมกันมาก่อนในดินแดนแผ่นดินใหญ่ของจีน ตั้งแต่ 1,700 ปี ล่วงมาแล้ว สมัยระบบศักดินารุ่งเรืองได้มีการเกณฑ์แรงงานและโยกย้ายขายเปลี่ยนแรงงานเพื่อทำไร่สัสมันธุ์เต-จีน (สัสมันดาริน) ได้เรียนรู้ธรรมชาติวิทยาจากบรรพบุรุษควบคุมทางชีวภาพทำให้พืชไร่เจริญงอกงาม ส่งเสริมเศรษฐกิจครัวเรือนและชุมชนได้เป็นอย่างดี (อัจฉรา ภาณุรัตน์, 2555, น. 63) ทั้งยังสืบทอดภูมิปัญญาชาติพันธุ์ ภาษา ศาสนาและวัฒนธรรมประเพณี ถึงปัจจุบันมีความใกล้เคียงกันมากที่สุด ต่างเดินทางไปมาหากันสู่ฉันท์เครือญาติ ทำมาค้าขาย มาศึกษาหาความรู้ และเจ็บป่วยมารับการรักษาพยาบาลในประเทศไทย ที่ส่งผลกระทบต่องิณงบประมาณแผ่นดินของประเทศไทยที่ต้องเพิ่มมากขึ้นทุกปี

คนส่วนใหญ่ในโลกแม้แต่ชนชาติในเอเชียปัจจุบันเข้าใจว่า ความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่สำคัญ ๆ ทำให้นักชยชาติอยู่รอดมาถึงทุกวันนี้ ส่วนใหญ่เป็นการคิดค้นของชาวยุโรปและชาวอเมริกัน ต่อมานักประวัติศาสตร์หลายคนทั้งตะวันตกและตะวันออกต่างก็เสนอข้อมูลรายละเอียดอย่างต่อเนื่องของประวัติศาสตร์โลก กระทั่งหลายฝ่ายต่างยอมรับในบทสรุปว่าต้นกำเนิดความรู้และวิทยาศาสตร์ต่าง ๆ

ที่ใช้แพร่หลายในโรงเรียน สถาบันการศึกษาและองค์กรต่างๆ ทั่วโลกทุกวันนี้ คือ ภูมิปัญญาที่เกิดขึ้นในกลุ่มชนต้นน้ำจากเทือกเขาหิมาลัยและเทือกเขาควนลุง (Kuanlun) ในประเทศจีนปัจจุบัน กล่าวคือ ภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ตามลุ่มแม่น้ำสินธุคงคา ส่วนหนึ่ง ลุ่มน้ำฮวงโห และแยงซีเกียง ฯลฯ ถูกสังสม สืบทอด และพิสูจนโดยบรรพบุรุษรุ่นแล้วรุ่นเล่าก่อนที่จะมาเป็นความรู้วิทยการาระดับสากลนั้น ได้เกาะเกี่ยวภาษาถิ่นและใช้กระบวนการทางศาสนาตะวันออกในการสรุปผล ได้แก่ พุทธศาสนา ฮินดู พราหมณ์ เซน และเต๋าทั้ง 5 ลัทธิและศาสนาดังกล่าว มีภูมิปัญญาทางศาสนาเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ โดยเฉพาะพุทธศาสนา เป็นศาสนาเพื่อคนและสัตว์ ให้ความสำคัญแก่สัตว์มากกว่าศาสนาอื่น เศรษฐกิจของพุทธศาสนาก็มีลักษณะเป็น “เศรษฐกิจนิเวศ” ที่ไม่อาจคล้อยตามกระแสเศรษฐกิจโลก ความเฉพาะและพิเศษของภูมิปัญญาตะวันออกอีกประการคือการสืบทอดซึ่งเป็นได้ทั้งทฤษฎีและปฏิบัติที่สามารถใช้ภาษาและให้ความหมายได้กับทุกชาติพันธุ์ในเอเชีย ไม่ว่าจะเป็นจีน ไทย ลาว มอญ เขมร มาลายา อินเดีย และอินโดนีเซีย ฯลฯ จึงเป็นสมบัติของส่วนรวม เป็นมรดกประจำเผ่าพันธุ์ ชาติพันธุ์ วัฒนธรรม ท้องถิ่น รัฐชาติ และศาสนาเดียวกัน ก็จะนำมาซึ่งความเข้มแข็งของชุมชนความสงบสันติภาพที่แฝงอยู่ในภูมิปัญญาตะวันออกบางเรื่องจึงควรศึกษาและฟื้นฟูให้มากขึ้น (อัจฉรา ภาณุรัตน์, 2556, นน. 11-12)

ภูมิปัญญาพื้นบ้าน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นความรู้ ความเชื่อ ความสามารถของมนุษย์ในการแก้ปัญหา ปรับตัวจัดความสัมพันธ์ และการดำรงชีวิตให้ผสมผสานสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ สังคม วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของกลุ่มชน เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ของตนเอง และบรรพบุรุษที่ถ่ายทอดสืบทอดกันมา จึงเป็นความรู้แบบองค์รวม (Holistic) ที่มีความเกี่ยวพันอย่างใกล้ชิดกับระบบสังคม วัฒนธรรม รวมถึงความเชื่อทางศาสนา หรือลัทธิศรัทธา เป็นองค์ความรู้ที่พัฒนาขึ้นในบริบททางกายภาพ และวัฒนธรรมทางปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อม เป็นความรู้ของชุมชน กลุ่มชนต่างๆ ที่ได้สั่งสมมา สืบทอดและพัฒนามาเป็นเวลานานร้อยนับพันปี ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีลักษณะใกล้เคียงกับองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ คือ เป็นองค์ความรู้ที่ได้ผ่านการพิสูจน์ทดลอง และผ่านกระบวนการคัดสรรปรับปรุง และพัฒนาความคิดอย่างเป็นระบบมาแล้ว แต่ภูมิปัญญาท้องถิ่นต่างจากความรู้ทางวิทยาศาสตร์ตรงที่ ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีลักษณะจำเพาะเจาะจงเฉพาะท้องถิ่น เป็น

องค์ความรู้ที่เกิดจากการปฏิสัมพันธ์ และการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ระหว่าง มนุษย์ สัตว์ พืช พลังธรรมชาติ ดวงวิญญาณ ที่ดิน แหล่งน้ำ และลักษณะภูมิประเทศในอาณาบริเวณแห่งใดแห่งหนึ่งโดยเฉพาะ (บุญชัย งามวิทย์โรจน์ และคณะ, 2555, น.12)

“ความพอเพียง” (Sufficiency) ประกอบด้วย คุณลักษณะ 3 ประการพร้อม ๆ กัน ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี กล่าวคือ กิจกรรมใดๆ ที่ขาดคุณลักษณะใดคุณลักษณะหนึ่งไป ก็จะไม่สามารถเรียกได้ว่าเป็นความพอเพียง คุณลักษณะ ทั้ง 3 ประการ ประกอบด้วย

ประการที่ 1 ความพอประมาณ (Moderation) หมายถึง ความพอดีที่ไม่มากเกินไป และไม่น้อยเกินไปในมิติต่างๆ ของการกระทำ หรือความพอใจในสิ่งที่สมควร ในปริมาณที่เหมาะสมไม่น้อยเกินไปจนก่อให้เกิดความขัดสน และไม่มากเกินไปจนฟุ้งเฟ้อ จนเกินกำลังของตนเอง

ประการที่ 2 ความมีเหตุผล (Reasonableness) หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอประมาณในมิติต่างๆ จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุ ปัจจัยและข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ตลอดจน ผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ และถูกต้องบนพื้นฐานของความรู้คู่คุณธรรม

ประการที่ 3 การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี (Self-immunity) หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ การกระทำที่สามารถเรียกว่าพอเพียง (Systematic and dynamic optimum) มิใช่การคำนึงถึงเหตุการณ์และผลในปัจจุบันเท่านั้นแต่จำเป็นต้องคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตด้วย การสร้างระบบภูมิคุ้มกันตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมี 4 ด้านด้วยกัน คือ (1) ภูมิคุ้มกันด้านวัตถุ หมายถึง ด้านเศรษฐกิจ ด้านการเงิน ด้านทรัพย์สิน (2) ภูมิคุ้มกันด้านสังคม หมายถึง ด้านคุณธรรม ด้านสุขภาพ ด้านการศึกษา (3) ภูมิคุ้มกันด้านสิ่งแวดล้อม หมายถึง ด้านนโยบาย นโยบายพลังงาน นโยบายขยะ นโยบายสีเขียว และ (4) ภูมิคุ้มกันด้านวัฒนธรรม หมายถึง วิถีชุมชน ภาษา เป็นต้น

การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นหลักปฏิบัติในการดำเนินชีวิตได้ต้อง “ระเบิดจากข้างใน” คือการเกิดจิตสำนึก มีความศรัทธาเชื่อมั่น เห็นคุณค่า และนำไปปฏิบัติด้วยตนเอง แล้วจึงขยายไปสู่ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติต่อไป ความพอเพียงระดับบุคคลและครอบครัว มุ่งเน้นให้บุคคลและครอบครัวอยู่ร่วมกัน

อย่างมีความสุข ทั้งทางกายและทางใจพึ่งพาตนเองอย่างเต็มความสามารถ ไม่ทำอะไรเกินตัว ดำเนินชีวิตโดยไม่เบียดเบียนตนเอง และผู้อื่น รวมทั้งใฝ่รู้และมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องเพื่อความมั่นคงในอนาคต และเป็นที่พึ่งให้ผู้อื่นได้ในที่สุด (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาประเทศตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง, 2555, นน.83-89)

การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในด้านต่าง ๆ ได้แก่ (1) ด้านเศรษฐกิจ ไม่ใช้จ่ายเกินตัว ไม่ลงทุนเกินขนาด คิดและวางแผนอย่างรอบคอบ มีภูมิคุ้มกัน ไม่เสี่ยงเกินไป (2) ด้านจิตใจ มีจิตใจเข้มแข็ง มีจิตสำนึกที่ดี เอื้ออาทร เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่า ประโยชน์ส่วนตัว (3) ด้านสังคมและวัฒนธรรม ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน รู้รัก สามัคคี สร้างความเข้มแข็งให้ครอบครัว และชุมชน รักษาเอกลักษณ์ ภาษา ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมไทย (4) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รู้จักใช้และจัดการอย่างฉลาดและรอบคอบ พ้นพหุทรัพยากรเพื่อให้เกิดความยั่งยืนและคงอยู่ชั่วลูกหลาน และ (5) ด้านเทคโนโลยี รู้จักใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการและสภาพแวดล้อม พัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาชาวบ้าน การน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในทุกภาคส่วนของสังคมอย่างจริงจัง จะส่งผลให้การพัฒนาประเทศก้าวหน้าไปอย่างสมดุล มั่นคง และยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านชีวิต เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยี อันจะนำไปสู่ “ความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย” (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550, นน.18-24)

ผลกระทบของโลกผู้วิจัยเห็นว่าพลังโลกาภิวัตน์ ที่ขับเคลื่อนเลื่อนไหลจากตะวันตกมาสู่ตะวันออก ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชุมชนในท้องถิ่นเป็นวงกว้างอย่างหยุดไม่อยู่ การตระหนักให้คนในชุมชนท้องถิ่นอยู่รอดได้ก็ด้วยการหันมามองอดีตความอยู่รอดในอนาคต ใช้การจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิเทคโนโลยีแบบดั้งเดิม โดยการยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในด้านต่าง ๆ การพัฒนาที่ยั่งยืนแนวพุทธ มาใช้เป็นหลักคิดและหลักปฏิบัติเพื่อสร้างความเข้มแข็งในอันที่จะรับมือกับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงของโลก เป็นการเตรียมความเข้มแข็ง การสร้างภูมิคุ้มกันให้กับตนเอง ให้กับครอบครัว ชุมชน และประเทศเพื่อใช้ชี้แนวทางการดำรงอยู่ของประชาชนและการปฏิบัติตนในทุกระดับ ทั้งในการพัฒนาและบริหารให้ดำเนินไปในทางสายกลาง คือไม่สุดโต่งไปทางมากหรือน้อย และก้าวทันโลกยุคโลกาภิวัตน์

อย่างไรก็ตาม หากการวิจัยครั้งนี้ ได้ทราบองค์ประกอบภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้านเพื่อสุขภาพของคร่อมในกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาวที่มีมาช้านานนับพันปีแล้วนั้น ก็จะเป็นประโยชน์มากมายที่ปัจจุบันที่มีแพทย์พื้นบ้าน หรือ หมอพื้นบ้าน ที่มีภูมิปัญญาที่เป็นองค์ความรู้ด้านตัวยาสมุนไพร เป็นยาและอาหารจำนวนมากมาย โดยสามารถประยุกต์ใช้กับการแพทย์ปัจจุบัน ที่ได้มีบุคลากร และองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนจำนวนมากอุทิศตนศึกษาเรียนรู้จนสามารถใช้ในการดูแลสุขภาพของตนเอง บุคคลในครอบครัว ตลอดจนผู้ป่วยทั่วไปได้ผลดี จะสามารถนำมาใช้ประโยชน์ และประยุกต์ทางการแพทย์และสาธารณสุข ที่กระทรวงสาธารณสุข ก็มีนโยบายดำเนินการอยู่แล้ว โดยได้จัดตั้งกรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ขึ้นมาดำเนินงานอยู่แล้ว ควรที่จะพัฒนาให้กว้างขวางอย่างจริงจังและต่อเนื่อง เพื่อการป้องกันโรค การส่งเสริมสุขภาพ การรักษาพยาบาล และการฟื้นฟูสภาพ โดยส่งเสริมเผยแพร่ให้ประชาชนมีองค์ความรู้เพื่อการพึ่งตนเองได้เป็นอย่างดีแบบ “อึดตื๋อ อัดโน นาโถ” กล่าวคือ เมื่อฟื้นฟูภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้าน โดยเผยแพร่ความรู้แก่ประชาชนทุกรูปแบบผ่านสื่อสารมวลชน ผ่านทุกองค์กรภาครัฐ และภาคเอกชน ที่ให้บริการสาธารณสุขอย่างทั่วถึง ให้มีความรู้ วิธีการปลูก วิธีการใช้ และวิธีบริโภค อุบโถก อาหารที่ประกอบไปด้วย พืช ผัก ผลไม้ ที่มีหลากหลายมากมายตามภูมิปัญญากลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาว ที่ล้วนแต่สามารถจะใช้ “อาหารให้เป็นยา และยาจากเป็นอาหาร” ที่มีสารอาหารครบถ้วนอย่างเพียงพอต่อความต้องการของร่างกาย สัมผัสเป็นภูมิคุ้มกันและต้านทานโรคได้เป็นอย่างดี อย่างสม่ำเสมอทุกวัน ๆ เล็กน้อย ทำให้เกิดการป้องกันโรค รักษาโรค และฟื้นฟูสภาพร่างกาย ได้เป็นอย่างดี การรับประทานอย่างสมดุลเหมาะสม ต่อเนื่อง จะช่วยให้เกิดการป้องกันโรค ส่งเสริมสุขภาพ รักษาโรค และฟื้นฟูสภาพร่างกายให้สมบูรณ์แข็งแรง ย่อมจะส่งผลดีระยะยาวต่อการที่ประชาชนมีสุขภาพสมบูรณ์ แข็งแรง สามารถประกอบอาชีพได้อย่างต่อเนื่อง ไม่ต้องเสียเวลาเดินทางมารับการรักษาพยาบาลที่สถานบริการสาธารณสุขทุกระดับ เช่น โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (สถานีอนามัยตำบล/หมู่บ้านเดิม) ที่อยู่ใกล้บ้านที่สุด เมื่อเจ็บป่วยก็ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายเป็นค่าพาหนะเดินทาง และค่ารักษาพยาบาลไปโรงพยาบาล รัฐบาลเองก็ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายเป็นยาเวชภัณฑ์ ค่าตอบแทนเจ้าหน้าที่ ค่าอาหารผู้ป่วย ค่าน้ำ ค่าไฟ ของหน่วยงานให้บริการสาธารณสุขทุกระดับ หรือโรงพยาบาล และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ก็ไม่ต้องสูญเสียงบประมาณค่ายาเวชภัณฑ์ ค่าตอบแทนล่วงหน้า

ค่าเบี้ยเลี้ยง ค่างบประมาณก่อสร้างที่จะต้องจ่ายเพิ่มขึ้นทุกปี แม้ศักยภาพของสถานพยาบาลทุกระดับในการดูแลรักษาพยาบาลแก่ประชาชนจะดีเพียงใด หากไม่มีการป้องกันโรคที่ดี จากการเจ็บป่วยที่เป็นต้นเหตุได้แล้ว อีกนานเท่าใดก็ไม่สามารถจะแก้ปัญหาดังกล่าว

สภาพปัญหาและบริบทของภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพ การแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน และการแพทย์ทางเลือก คือ ระบบสุขภาพของประเทศไทยได้เคลื่อนตัวเข้าสู่การยอมรับระบบการแพทย์แบบพหุลักษณะ การเติบโตและความเข้มแข็งของระบบสุขภาพภาคประชาชนในช่วงสามทศวรรษที่ผ่านมา การฟื้นฟูและการเคลื่อนตัวของภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพ การแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน และการแพทย์ทางเลือก และสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพ การแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน และการแพทย์ทางเลือกมีความแตกต่างกัน เพื่อศึกษาและเป็นการกำหนดทิศทาง มาตรการ และกลไกในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพ การแพทย์พื้นบ้าน และการแพทย์ทางเลือก ซึ่งทั้งหมดมีหลักการร่วมเดียวกัน แต่มีทิศทางและมาตรการแตกต่างกันตามสภาพปัญหาของแต่ละระบบ

การขับเคลื่อนภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพ เพื่อนำมาสู่การกำหนดเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายโดยยึดแนวความคิดสามเหลี่ยมเขยื้อนภูเขาของนายแพทย์ประเวศ วะสี (2543, นน.8-9) การขับเคลื่อนเริ่มต้นด้วยการพัฒนาองค์ความรู้เพื่อใช้เป็นกรอบและแนวทางในการกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์และการดำเนินงานด้านสุขภาพของประเทศ โดยให้มีสาระสำคัญว่า การส่งเสริม สนับสนุน การฟื้นฟู การใช้ และการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพ การแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน และการแพทย์ทางเลือกอื่น ๆ ให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการศึกษาภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้านเพื่อสุขภาพองค์รวมที่สัมพันธ์กับการพึ่งตนเองของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาวในประเทศไทย และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เพื่อให้ได้รหัสภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้านเพื่อสุขภาพองค์รวม และยุทธศาสตร์เพื่อเป็นแนวทางจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายการฟื้นฟูภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้าน โดยให้ความสำคัญที่ “การป้องกัน ดีกว่าการรักษา” หรือ “สร้างก่อนซ่อม” เพื่อการพึ่งตนเองของประชาชนได้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขและยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้านเพื่อสุขภาพองค์รวมที่สัมพันธ์กับการพึ่งตนเองของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาวในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
2. เพื่อจัดทำกรณีศึกษาตามแนวชาติพันธุ์วรรณาเกี่ยวกับการพึ่งตนเองของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาว ใน 2 ประเทศ
3. เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้านเพื่อสุขภาพองค์รวมที่สัมพันธ์กับการพึ่งตนเองของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาว

วิธีดำเนินการศึกษาวิจัย

การวิจัยเรื่อง ภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้านเพื่อสุขภาพองค์รวมที่สัมพันธ์กับการพึ่งตนเองของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาวในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว การศึกษาในครั้งนี้ มีวิธีการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการศึกษาแนวชาติพันธุ์วรรณา (Ethnographic Research) ผสมกับการวิจัยเชิงปริมาณซึ่งใช้เทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบ (Exploratory Factor Analysis) มีขั้นตอนและรายละเอียดของการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 วิธีการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการศึกษาแนวชาติพันธุ์วรรณา สำหรับขั้นตอนการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยเทคนิคแนวชาติพันธุ์วรรณามีรายละเอียดและขั้นตอนดังนี้

ประชากรและพื้นที่ที่ใช้ในการศึกษา

การศึกษาผู้วิจัยได้กำหนดบุคคลที่ศึกษาในภาคสนาม เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยมุ่งเน้นผู้ที่มีประสบการณ์และคุณสมบัติ คือ ผู้มีความอาวุโสในชุมชน เป็นหมอพื้นบ้าน เป็นประธานกลุ่มแกนนำ และได้รับการยอมรับจากชุมชน เป็นผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณี เป็นผู้ที่เคยปฏิบัติ หรือเคยร่วมงานด้านพิธีกรรมเกี่ยวกับภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้านหรือสุขภาพ เป็นผู้ที่มีคุณธรรมจริยธรรม และเป็นผู้ที่มีความเต็มใจหรือสมัครใจที่จะให้ข้อมูล ดังนี้

1. พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการเลือกแบบเจาะจง โดยคำนึงถึงกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน อาศัยอยู่ในแอ่งวัฒนธรรมเดียวกัน มีความเชื่อ ประเพณีวัฒนธรรม และวิถีชีวิตที่คล้ายคลึงกัน ซึ่งแยกเป็น 2 พื้นที่ ใน 2 ประเทศ คือ บ้านพาลูกา ตำบลชะโนด อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดมุกดาหาร ประเทศไทย และเมือง ไกสอนพรมวิหาน แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการให้ข้อมูลสำหรับการวิจัยครั้งนี้ มีดังนี้ ผู้ให้ข้อมูลหลักในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว คือ หมอพื้นบ้าน กลุ่มแกนนำท้องถิ่น อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ผู้สูงอายุ หัวหน้าคุ้ม แกนนำสุขภาพ ครูพิธีกรรม พระภิกษุ โดยเน้นกลุ่มผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป เพราะเป็นผู้มีประสบการณ์ และสามารถสืบทอดความรู้เกี่ยวกับ วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ได้ดี ซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาว โดยเลือกแบบเจาะจง และเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) จำนวน 20 คน ซึ่งมีการสุ่มแบบ Snow ball (Voicu, 2011, pp.1341-1351) เพื่อขจัดตัวแปรภายนอกที่อาจมาแทรกแซงข้อมูล จึงเลือกผู้ให้ข้อมูลในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน และพูดภาษาตระกูลเดียวกัน (Geertz, 1973, pp.5-6) คือ ตัวแทนประชาชนในบ้านพาลูกา ตำบลชะโนด อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดมุกดาหาร

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ และใช้ตัวของนักวิจัยเองเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการเก็บข้อมูล โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง และใช้เทคนิคการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) การวิจัยครั้งนี้เน้นการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อให้ได้ข้อมูลความจริงมากที่สุด ค้นหาสิ่งที่อยู่ในใจ ความหมายและผลจากการทำพิธีกรรมการรักษาสุขภาพของผู้ให้สัมภาษณ์ ในประเด็นที่ละเอียดอ่อนและลึกซึ้ง คำอธิบาย ความเชื่อเกี่ยวกับประเพณี และพิธีกรรมในชุมชนที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา

การตรวจสอบคุณภาพของข้อมูล

1. การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าเพื่อที่จะพิสูจน์ว่า ข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มานั้นมีความถูกต้องหรือไม่ โดยทำการตรวจสอบจากแหล่งข้อมูลของเวลา สถานที่ และบุคคลให้ครบทั้ง 3 ด้านเพื่อเป็นการยืนยัน

2. ใช้วิธีตรวจสอบความเชื่อถือ โดยผู้วิจัยต้องทำความเข้าใจใน ทฤษฎีที่ใช้ก่อนลงพื้นที่เก็บข้อมูล ทั้งเหตุการณ์ในแต่ละบริบทหรือแต่ละแง่มุม เพื่อที่จะ เชื่อมโยงการสรุปข้อมูลที่ได้ค้นพบมา และตรวจสอบความน่าเชื่อถือในรูปแบบการ สอนหากกลุ่มแบบไม่เป็นทางการในชุมชน

3. ใช้วิธีการหาความแกร่งและความน่าเชื่อถือของข้อมูล โดยใช้ การวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ

4. ใช้ผู้ช่วยผู้วิจัยที่เป็นคนพื้นถิ่น ใช้ภาษาเดียวกันกับผู้ให้ข้อมูล และสามารถเข้าถึงข้อมูลได้อย่างลึกซึ้งเพื่อความน่าเชื่อถือของข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

สำหรับขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลนี้ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากการ สัมภาษณ์ มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ จัดหมวดหมู่ของเนื้อหา ให้สอดคล้องตรงตาม วัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้เพื่อตอบคำถามการวิจัยให้เกิดความชัดเจนและเกิดองค์ความรู้ใหม่ สำหรับการจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายต่อไป

ขั้นตอนที่ 2 วิธีการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ

การศึกษาเรื่องภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้าน เพื่อสุขภาพองค์กรวม ที่ สัมพันธ์กับการพึ่งตนเองของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาวในประเทศไทยและสาธารณรัฐ ประชาธิปไตยประชาชนลาว ในขั้นตอนการวิจัยเชิงปริมาณนี้ มีรายละเอียดและ ขั้นตอนดังต่อไปนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษาในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยได้กำหนดประชากรที่เป็นกลุ่มชาติ พันธุ์ไทยลาว ในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ซึ่งเป็น ประชากรที่สืบเนื่องจากการวิจัยเชิงคุณภาพในพื้นที่การวิจัยทั้งสองประเทศนี้

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้การสำรวจความคิดเห็นการศึกษาคั้งนี้เป็นการ เลือกแบบเจาะจง ได้แก่ กลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาว จำนวน 557 คนโดยได้จากการสุ่มแบบ เจาะจง ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์และเงื่อนไขของระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณเพื่อนำข้อมูล ที่ได้ไปวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบ

เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจาก แนวความคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และจากขั้นตอนการวิจัยเชิงคุณภาพ

โดยการสัมภาษณ์ภาคสนาม แล้วนำมาสกัดเป็นข้อกระทงคำถาม (Items) สร้างเป็นข้อคำถาม จำนวน 50 ข้อ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามวิธีของ Likert (1961, pp.166-169) ลักษณะคำถามมีให้เลือก 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด

การตรวจสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจาก แนวความคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและจากการสัมภาษณ์ภาคสนามใน ขั้นตอนการวิจัยเชิงคุณภาพแล้วนำมาสร้างเป็นกระทงคำถามนั้นได้รับการตรวจสอบ ความตรงของเนื้อหา (Validity) จากผู้เชี่ยวชาญ และการทดสอบความเชื่อมั่นของ เครื่องมือ (Reliability)

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจความคิดเห็นของกลุ่มชาติพันธุ์ ไทยลาว มาตรวจสอบความครบถ้วนทั้ง 557 ชุด แล้วดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

วิเคราะห์องค์ประกอบภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้านเพื่อสุขภาพ องค์รวมที่สัมพันธ์กับการพึ่งตนเองของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาว ใช้วิเคราะห์องค์ประกอบ เชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis : EFA) โดยสกัดองค์ประกอบ (Factor Extraction) ด้วยวิธีการสกัดองค์ประกอบแบบเน้นองค์ประกอบหลัก (Principle Component Analysis : PCA) เพื่อลดจำนวนตัวแปรให้เหลือบางตัวที่มีค่าน้ำหนัก องค์ประกอบ (Factor Loading) และค่าความแปรปรวนร่วมกัน (Communality) สูง และเป็นการหาจำนวนองค์ประกอบที่สามารถใช้แทนตัวแปรทั้งหมดได้

ผลการศึกษา

ผลการศึกษาวิจัยสรุปตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาได้ดังนี้

1. สรุปภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้านเพื่อสุขภาพองค์รวมที่สัมพันธ์กับการพึ่งตนเองของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาวในประเทศไทย และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

1.1 ภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้านเพื่อสุขภาพองค์รวมที่สัมพันธ์กับการพึ่งตนเองของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาวในประเทศไทย

ผลการศึกษาภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้านเพื่อสุขภาพองค์รวมที่สัมพันธ์กับการพึ่งตนเองของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาวในนั้น พบว่า กลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาวอาศัยอยู่บริเวณลุ่มน้ำโขงตั้งแต่ตอนใต้ของประเทศจีนต่อเนื่องลงมาถึงประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ซึ่งดินแดนแถบนี้มีความอุดมสมบูรณ์ในการประกอบพฤติกรรมเศรษฐกิจชาติพันธุ์มายาวนาน ประกอบกับกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาวนั้นนับถือพุทธศาสนาเป็นส่วนใหญ่และมีความเชื่อความศรัทธาต่อหลักคำสอนของศาสนาโดยเฉพาะการน้อมนำบุญกิริยาวัตถุในการดำเนินชีวิต มีประเพณีวัฒนธรรมที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน ประชาชนนับถือและมีความเชื่อตามหลักพุทธศาสนาอย่างเข้มข้น มีบ้าน วัด และส่วนราชการเป็นภาคีเครือข่ายแบบวงจักรที่เชื่อมประสานการทำงานที่ดูแลชุมชนร่วมกัน และที่สำคัญ คือ วัดศรีเจริญเป็นแหล่งศูนย์ทางจิตใจ มีวัฒนธรรมประเพณีทางพุทธศาสนาที่สืบทอดกันมานาน ได้แก่ การทำบุญตักบาตร การทำบุญตามประเพณีฮีตสิบสองคองสิบสี่นั้นเปรียบเสมือนเป็นที่พึ่งทางจิตใจในทุกด้านของประชาชน ทั้งสุขภาพกาย ใจ การทำมาหากิน ประกอบอาชีพ การทำงาน เป็นส่วนใหญ่และอยู่กับวิถีชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีหมอพื้นบ้านและพระภิกษุ ที่เป็นปราชญ์คอยดูแลสุขภาพตามวิถีของชาวพาลูกาที่สืบทอดกันมายาวนาน

ด้านภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้านเพื่อสุขภาพองค์รวมที่สัมพันธ์กับการพึ่งตนเองนั้น ชาวพาลูกามีปราชญ์ชาวบ้านที่เป็นพระครู และปราชญ์ชาวบ้านที่เป็นผู้อาวุโสของชุมชน ปราชญ์หรือหมอพื้นบ้านในชุมชนพาลูกานั้นจะคอยดูแลสุขภาพทั้งด้านร่างกายและจิตใจของชาวบ้านเมื่อเกิดเจ็บป่วย จะใช้สมุนไพรที่หาได้ในป่าชุมชน และปลูกไว้ใช้เองในบางรายใช้วิธีเป่าเพื่อเชื่อมต่อกระดูกของผู้ป่วย ชาวบ้านเมื่อพบเจอกับการมีเคราะห์ พระครูที่วัดประจำหมู่บ้านจะเป็นศูนย์จิตใจในการเทศนา และทำพิธีสะเดาะเคราะห์เพื่อเป็นสิริมงคล

ความภาคภูมิใจในความเป็นชาวพาลูกาที่มีประวัติความเป็นมาอย่างยาวนาน ชาวบ้านมีความภาคภูมิใจ เมื่อมีกิจกรรมส่วนรวมจะให้ความช่วยเหลือเกื้อหนุนกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พระครูถาวรสุขวัฒน์ (พระอาจารย์เดช) แห่งวัดศรีเจริญ บ้านพาลูกา จะเป็นที่พักของชาวบ้านเมื่อยามมีทุกข์ อาทิ เมื่อชาวบ้านเจ็บป่วย อึดอัดใจ ธาตุภายในไม่สมดุล พระครูเดชจะใช้สมุนไพรสูตรยา 3 ถู เพื่อใช้บรรเทาให้กับชาวบ้านที่เจ็บป่วย ซึ่งเป็นการพึ่งตนเองทางสุขภาพของชุมชนที่มีแบบแผนการ

บูรณาการการดูแลสุขภาพทั้งร่างกาย จิตใจ และสังคมเป็นแบบองค์รวมทุกภาคีเครือข่ายในชุมชนให้ความรัก สามัคคีกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

1.2 ภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้านเพื่อสุขภาพองค์รวมที่สัมพันธ์กับการพึ่งตนเองของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาวในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ผลการศึกษาภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้านเพื่อสุขภาพองค์รวมที่สัมพันธ์กับการพึ่งตนเองของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาวในนั้น พบว่า บริบทของพุทธศาสนิกชนกลุ่มชาติพันธุ์ลาวในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวนั้นมีส่วนที่คล้ายคลึงและสอดคล้องกันกับกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาวในประเทศไทยหลายบริบท อันเกี่ยวเนื่องจากกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาวที่อาศัยอยู่แถบภาคอีสานของประเทศไทยและกลุ่มชาติพันธุ์ลาวที่อาศัยอยู่ในแขวงสะหวันนะเขตของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวนั้น มีรากเหง้าทางวัฒนธรรมที่มาจากต้นตอเดียวกันและได้รับอิทธิพลจากการนับถือศาสนาพุทธมาพร้อม ๆ กัน จะเห็นได้จากประเพณีวัฒนธรรมที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน

บทสรุปจากการศึกษาพื้นที่แขวงสะหวันนะเขต พบว่า ในเชิงพื้นที่และความเจริญนั้นแขวงสะหวันนะเขตเป็นแขวงใหญ่หนึ่งในสามแขวงของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีวัฒนธรรมประเพณีที่สืบทอดกันมายาวนาน โดยเฉพาะประเพณีที่เกี่ยวกับความเชื่อทางพุทธศาสนานั้น ชาวลาวมีความแน่นแฟ้นและศรัทธาเป็นอย่างยิ่ง จะเห็นได้จากการเข้าวัดทำบุญ ซึ่งแขวงสะหวันนะเขตนี้มีวัดพระธาตุอิงฮังและมืองค์พระธาตุอิงฮังซึ่งเป็นที่เคารพบูชาของชาวลาวและชาวต่างชาติโดยเฉพาะคนไทยที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาว ชุมชนบ้านธาตุอิงฮัง เป็นหมู่บ้านแบบอย่างทางสาธารณสุข มีสุขศาลาประจำหมู่บ้านที่เป็นสถานที่ดูแลให้บริการด้านสาธารณสุขแก่ชาวบ้าน อีกทั้งในหมู่บ้านธาตุอิงฮังยังมีกิจกรรมร่วมมือกันพัฒนาสิ่งแวดล้อม อนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนให้เอื้ออำนวยกับสุขภาพชุมชนแบบพึ่งตนเอง มีการทำสวนครัวปลูกผักไว้กินเอง จัดกลุ่มอาสาสมัครดูแลครัวเรือนในแต่คุ้มเพื่อป้องกันและส่งเสริมด้านสุขอนามัยชุมชน

ในมิติสุขภาพนั้นกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาว ในสะหวันนะเขตมีวิถีชีวิตที่เป็นแบบธรรมชาติไม่พึ่งพาอาหารและการแพทย์แผนปัจจุบันเท่าใดนัก เพราะจะมีหมอพื้นบ้านประจำหมู่บ้านคอยให้ความช่วยเหลือ ดูแลชาวบ้าน โดยมีภูมิปัญญาทางด้านตำรายาสมุนไพรที่สืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น จึงเกื้อหนุนและสอดคล้องกับภูมิปัญญา

การแพทย์พื้นบ้านเพื่อสุขภาพองค์รวมแบบพึ่งตนเองที่เห็นได้อย่างเด่นชัด ดังตัวอย่างของมิติสุขภาพผู้สูงอายุบ้านธาตุอิงฮังนั้นมีการดูแลแบบองค์รวมตามวิถีของชุมชนธาตุอิงฮังเองแบบพึ่งตนเอง เช่น การกินอาหาร ซึ่งเน้นการดูแลสุขภาพด้วยการกินอาหารจำพวกผักมากกว่าเนื้อ จึงไม่เคยเจ็บป่วยแบบหนักๆ ยามป่วยเล็กน้อยก็มีหมอพื้นบ้านที่มีภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้านด้านสมุนไพรคอยให้การดูแลรักษา นอกจากนี้จะมีภูมิปัญญาที่เป็นมรดกอันล้ำค่าที่สืบทอดกันมาจากรุ่นพ่อ รุ่นตา รุ่นทวดแล้ว ทางกลาวยังได้รวบรวมภูมิปัญญาทางการแพทย์พื้นบ้านเหล่านั้นทำเป็นตำรับยาพื้นบ้านที่ได้ตกผลึกจากหมอพื้นบ้านทุกสารทิศในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเอาไว้เป็นเล่ม ซึ่งมีหลายตำรับหลายเล่มสำหรับใช้เป็นแนวทางของหมอพื้นบ้านในชุมชนต่างๆ ตามบริบทที่จะสามารถหาสมุนไพรแต่ละชนิดในแต่ละพื้นที่ แล้วนำมาเป็นส่วนผสมยาพื้นบ้านสำหรับช่วยเหลือชาวบ้านได้อย่างสะดวก รวดเร็ว และเป็นแบบแผนเดียวกัน

2. สรุปผลกระทบศึกษาตามแนวชาตินิยมชาตินิยมเกี่ยวกับการแพทย์พื้นบ้านแบบพึ่งตนเองของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาวในประเทศไทยในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบว่า กลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาวเป็นชื่อกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มหนึ่งที่มีประวัติการสืบทอดของชนเผ่ามาอย่างยาวนาน มีการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มจะเชื้อพันธุ์ผู้นำ มีความสามัคคีในหมู่คณะ นับถือศาสนาพุทธ มีความมานะอดทน ศาสนาพุทธคือหัวใจของสังคมและเป็นพื้นฐานวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ไทย การแพทย์พื้นบ้านของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาวนั้น มีสืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ มีภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้านแบบพึ่งตนเองช่วยเหลือกันในชุมชน มีหมอพื้นบ้านที่ใช้สมุนไพรและการเป่าในการรักษาผู้ป่วย ซึ่งมีทั้งที่เป็นพระภิกษุ และเป็นฆราวาสที่เป็นหมอพื้นบ้านจะคอยดูแลดูแลสุขภาพทั้งด้านร่างกายและจิตใจแบบองค์รวม ความเชื่อกับภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้านของชาติพันธุ์ไทยลาวนั้น มีแบบแผนการปฏิบัติเมื่อยามเจ็บป่วยยังเป็นแบบแผน 2 กระแส กล่าวคือ เมื่อชาวบ้านเกิดการเจ็บป่วยในภาวะฉุกเฉินนั้น ชาวบ้านจะไปหาหมอแผนปัจจุบันที่โรงพยาบาลใกล้บ้านนั้นคือโรงพยาบาลใกล้บ้าน แต่เมื่อกลับบ้านก็จะพึ่งหมอพื้นบ้าน หรือบางรายเจ็บป่วยเล็กน้อยก็จะพึ่งหมอพื้นบ้านที่มีอยู่ในหมู่บ้าน ซึ่งมีหมอพื้นบ้านทั้งที่เป็นพระภิกษุและเป็นฆราวาส หากแต่ชาวบ้านจะชื่นชอบแบบแผนหมอพื้นบ้านที่สามารถเข้าถึงได้ง่ายสะดวก และสามารถเป็นดูแลสุขภาพจิตใจได้ดี จึงเป็นการพึ่งตนเองของชุมชนในด้านภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้านแบบองค์รวม

ภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้านที่ใช้สำหรับการพึ่งตนเองนั้น หมอพื้นบ้านประจำหมู่บ้านหรือชุมชนเป็นศูนย์กลางแห่งภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้านที่คอยดูแลช่วยเหลือชาวบ้าน อีกทั้ง ความเชื่อเกี่ยวกับสุขภาพของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาวนั้นผูกพันกับ “พระ หมอ ครู” ผู้ซึ่งเป็นศูนย์กลางทางจิตใจ โดยเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของประชาชนและคอยอบรม ช่วยเหลือ สอนสั่งและปลูกฝังวัฒนธรรมที่สั่งมาจากรุ่นสู่รุ่น อีกทั้งยังเป็นที่พึ่งของประชาชนในยามเจ็บป่วย คำว่า “หมอพื้นบ้าน” จึงมีความหมายครอบคลุมสังคมและวัฒนธรรมด้านสุขภาพแบบองค์รวม ด้วยภูมิปัญญาชาวบ้านที่สืบสานมาแต่อดีตด้วยระบบการใช้สมุนไพรพื้นบ้านทำให้ประชาชนอยู่กันอย่างสันติสุข

3. สรุปผลการวิเคราะห์องค์ประกอบภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้านเพื่อสุขภาพองค์รวมที่สัมพันธ์กับการพึ่งตนเองของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาว ผลปรากฏดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ

องค์ประกอบ หรือตัวแปร	ค่าการร่วมกัน (Communality)	ค่าไอเกน (Eigen value)	ค่าร้อยละ ของความ แปรปรวน	ค่าร้อยละ ของความ แปรปรวน สะสม
1	1	11.043	22.087	22.087
2	1	8.811	17.621	39.708
3	1	7.742	15.484	55.192
4	1	7.150	14.299	69.491

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่า องค์ประกอบทั้งหมด ที่ได้จากการวิเคราะห์มีทั้งสิ้น 4 องค์ประกอบ และทุกองค์ประกอบมีค่าไอเกน (Eigen value) มากกว่า 1.00 โดยเรียงลำดับค่าไอเกนจากมากไปน้อยได้ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 ค่าไอเกน เท่ากับ 11.043, องค์ประกอบที่ 2 ค่าไอเกน เท่ากับ 8.811, องค์ประกอบที่ 3 ค่าไอเกน เท่ากับ 7.742 และ องค์ประกอบที่ 4 ค่าไอเกน เท่ากับ 7.150 ตามลำดับ และมีค่าความแปรปรวนสะสมขององค์ประกอบทั้ง 4 องค์ประกอบเท่ากับร้อยละ 69.491 ของความแปรปรวนทั้งหมด

จากผลการวิเคราะห์องค์ประกอบภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้านเพื่อสุขภาพองค์รวมที่สัมพันธ์กับการพึ่งตนเองของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาวที่ได้ จำนวน 4 องค์ประกอบดังกล่าวนี้ สามารถเรียงลำดับความสำคัญขององค์ประกอบจากมากไปน้อย ได้ดังนี้ 1) องค์ประกอบที่ 1 คือ “จิตอาสาและสามัคคีเพื่อการเรียนรู้เกสัขัตถ 108 ในสวนครัวโดยกลไก “บวร” และการมีส่วนร่วมในบุญประเพณี 12 เดือน” ค่าไอเคน เท่ากับ 11.043, 2) องค์ประกอบที่ 2 คือ “การผลิต การบริโภค และพิธีถวาย “น้ำปานะ” คือกระบวนการพัฒนาสูตรยา 3 ถดูที่ผนวกลัทธิธรรมเรื่องกฎแห่งกรรมเพื่อฟื้นฟูวิชาการแพทย์พื้นบ้าน” ค่าไอเคน เท่ากับ 8.811, 3) องค์ประกอบที่ 3 คือ “การปฏิบัติตามฮีตคอง 42 ข้อ “ทำให้เกิดชุมชนสุขภาวะ ส่วนรายบุคคลก็ปฏิบัติตามข้อห้ามศีล 5 และสังฆาธิการก็แสดงบทบาท “พระ-หมอ-ครู” เพื่อสุขภาพองค์รวมและการสาธารณสุขแบบอย่าง” ค่าไอเคน เท่ากับ 7.742 และ 4) องค์ประกอบที่ 4 คือ “การอนุรักษ์ป่าและฟื้นฟูนิเวศวิทยาวัฒนธรรมไฟและกล้วย คือ การกำหนดเมนูอาหารและยาเพื่อการแพทย์แบบพึ่งตนเอง” ค่าไอเคน เท่ากับ 7.150

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการสร้างชุมชนสุขภาวะตามห่วงโซ่ภูมิปัญญา “บวร” อันได้แก่ บ้าน วัด หน่วยงานราชการ (ทั้งโรงพยาบาล องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น สถานการศึกษา และหน่วยงานราชการอื่นๆ) ควรนำองค์ประกอบที่ได้จากผลการวิจัยครั้งนี้ทั้ง 4 องค์ประกอบไปเป็นแนวทางในการจัดทำยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาให้เกิดชุมชนสุขภาวะต่อไป

เอกสารอ้างอิง

บุญชัย งามวิทย์โรจน์ และคณะ. (2555). รายงานการศึกษาวิจัยภูมิปัญญาท้องถิ่นในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ: กรณีศึกษาพื้นที่ลุ่มน้ำชี. ส่วนวิจัยและพัฒนาทรัพยากรน้ำ สำนักวิจัยพัฒนาและ อุทกวิทยา, กรมทรัพยากรน้ำ, กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

ประเวศ วะสี. (2543). **สุขภาพในฐานะอุดมการณ์ของมนุษย์**. พิมพ์ครั้งที่ 3.

นนทบุรี: สำนักงานปฏิรูปสุขภาพ สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข.

มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาประเทศตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง.

(2555). **รายงานการประชุม ประจำปี 2555 : อะไร คือ เศรษฐกิจ**

พอเพียง. วันที่ 28 มีนาคม 2555 ณ ศูนย์แสดงสินค้าและการประชุมอิมแพ็ค เมืองทองธานี. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาประเทศตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2550). **เส้นทางสู่ความพอเพียง**. กรุงเทพฯ: 21 เซ็นจูรี่.

อัจฉรา ภาณุรัตน์. (2555). **เศรษฐกิจและนิเวศวิทยาสิ่งแวดล้อม : ขาดทุนคือกำไร**.

สุรินทร์: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.

อัจฉรา ภาณุรัตน์. (2556). **ภูมิปัญญาและชาติพันธุ์วรรณนา**. พิมพ์ครั้งที่ 2.

สุรินทร์: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.

Geertz, C. (1973). The interpretation of cultures. New York: Basic Books.

Likert, R. (1961). New pattern of management. New York: McGraw-Hill Book, Co.

Voicu, Mirela-Cristina. (2011). Using the snowball method in marketing research on hidden populations. Challenges of the Knowledge Society, 1(2011), 1341-1351.

กระบวนการยุติธรรมตามหลักพุทธศาสนากับแนวคิดสิทธิมนุษยชน THE BUDDHIST JUSTICE SYSTEM AND THE HUMAN RIGHTS CONCEPT

ทวีป กรวยทอง*

Taweep Kruaythong

บทคัดย่อ

การวิจัยกระบวนการยุติธรรมตามหลักพุทธศาสนากับแนวคิดสิทธิมนุษยชน ศึกษาหลักธรรมอริยสัจ 4 ศีล 5 กับกติกาสากลด้านสิทธิพลเมืองและการเมืองของราชอาณาจักรไทยและราชอาณาจักรกัมพูชา ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสมผสานวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพแนว ชำติพันธุ์วรรณนากับการวิจัยเชิงปริมาณด้วยสถิติขั้นสูง เป็นการวิจัยข้ามชาติ ข้ามวัฒนธรรม โดยมีฐานคติ (Assumption) ว่า การปกครอง โดยพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข การเมืองแบบประชาธิปไตย โดยการเลือกตั้งโดยตรง นับถือศาสนาพุทธศาสนา จารีตประเพณี วัฒนธรรมคล้ายคลึงกัน

วัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาแนวคิดสิทธิมนุษยชนด้านกระบวนการยุติธรรมที่ปรากฏในเอกสารในอดีต ประกอบด้วย หลักการครองตนตามแนวทางพุทธศาสนา ซึ่งหมายถึงอริยสัจ 4 และศีล 5 ศึกษาการนำแนวคิดสิทธิมนุษยชนมาผนวกไว้ในกระบวนการยุติธรรม การนำแนวคิดสิทธิมนุษยชนมาสนับสนุนการให้บริการ ด้านอำนวยความสะดวกในสังคมปัจจุบัน 2. ศึกษาแนวคิดสิทธิมนุษยชนที่สัมพันธ์กับกระบวนการยุติธรรมในคำสอนพุทธศาสนาในราชอาณาจักรไทยกับราชอาณาจักรกัมพูชาและแนวคิดสิทธิมนุษยชนในกติกาสากลด้านสิทธิพลเมืองและการเมืองซึ่งทั้งสองประเทศเป็นภาคี 3. เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบกระบวนการยุติธรรมที่สัมพันธ์กับแนวคิดสิทธิมนุษยชนของพุทธศาสนิกชนในราชอาณาจักรไทยและกัมพูชาและจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายในการพัฒนากระบวนการยุติธรรมในราชอาณาจักรไทย

*นักศึกษาลัทธิสุตตรปัญญาคุชฌีบัณฑิต, สาขาวิชาพุทธศาสนการพัฒนากุมภัก มหาวชิราวุธราชภัฏสุรินทร์

ผลการวิจัยพบว่า

การวิเคราะห์องค์ประกอบภาพรวมที่สัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .000 และได้จัดทำข้อเสนอเชิงนโยบาย ดังนี้ 1) ความสัมพันธ์ระหว่างหลักอริยสัจ 4 และสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง 2) ความสัมพันธ์ระหว่างข้อธรรม ศีล 5 ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและทัศนคติของตำรวจต่อเสรีภาพของประชาชน 3) ความสัมพันธ์ระหว่างข้อธรรมหลักพุทธศาสนาขั้นพื้นฐานกับ การดำรงชีวิตตามสิทธิทางการเมืองทั่วไป 4) ความสัมพันธ์ระหว่างข้อธรรมหลักอริยมรรคกับบทบาทหน้าที่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ 5) ความสัมพันธ์ระหว่างข้อธรรมหลักไตรลักษณ์กับการดำรงชีวิตประจำวัน 6) ความสัมพันธ์ระหว่างข้อธรรมหลักอริยมรรคกับ การผสมผสานการปฏิบัติหน้าที่ตำรวจกับหน่วยงานอื่น ๆ ในการปฏิบัติหน้าที่ด้านกระบวนการยุติธรรมอย่างสม่ำเสมอ ให้มีพัฒนาการด้านสิทธิมนุษยชนตามหลักการคุ้มครองและเคารพสิทธิเสรีภาพตามหลักการ สัมปยุต โดยการคัดสรรปัญหาจำเป็นจะต้องมีทั้งอนุโลมและปฏิโลมตามหลักอัมมวิจัย สอบทาน ความถูกต้องเป็นธรรมและมีคุณค่าอย่างยิ่ง

คำสำคัญ: กระบวนการยุติธรรม สิทธิมนุษยชน

ABSTRACT

This mixed-method research studied the Buddhist justice system and the human rights concepts based on the Four Noble Truths, the 5 Precepts, and the universal laws of civil and political rights in the Kingdom of Thailand and the Kingdom of Cambodia. The study employed the ethnographic research methodology and the qualitative research methodology with advanced statistics. This cross-cultural study was based on the assumption of the similarity of two countries in terms of democratic form of government with the King as Head of State, democratic politics by direct election, Buddhism, mores, and cultures.

The objectives of this research were: 1) to study the concept of human rights in the judicial process that shown in historical documents in terms of self-managing according to the Buddhist principle (the Four Noble Truths and the 5 Precepts), the integration of the human rights concepts into the justice system, and the application of human rights concepts to support justice services in today's society; 2) to study the concepts of human rights relating to the judicial process found in the Buddhist teaching in the Kingdom of Thailand and the Kingdom of Cambodia, and the international covenant concepts of human rights in terms of civil and political rights where the two countries are parties; and 3) to conduct a factor analysis of the judicial process relating to the human rights concepts of Buddhists in Thailand and Cambodia and to provide proposed policies to develop the judicial process in the Kingdom of Thailand.

The study found that the overall result of factor analysis is statistical significant at .000. The proposed policies to develop the judicial process in Thailand are presented as following: 1) the relationship between the Four Noble Truths, the civil rights, and the political rights; 2) the relationship between the 5 precepts and the modification of police's behaviour and attitude toward civil liberties; 3) the relationship between the basic doctrines of Buddhism and the living based on the common political rights; 4) the relationship between the Noble Eightfold Path and the roles of the National Human Rights Commission of Thailand; 5) the relationship between the Three Marks of Existence and a daily living; and 6) the relationship between the Noble Eightfold Path and the incorporation of police duties with other agencies to regularly perform their judicial functions. It is also suggested that the human rights should be developed in accordance with the principles of protection and respect for civil liberties through the concept of Sampayutta. In addition, a

problem selection should depend on both of Anuloma and Patiloma according to the principle of Dhamma Vicaya to validate and justify.

Keywords: JUSTICE SYSTEM, HUMAN RIGHTS

บทนำ

ในอดีตมนุษย์และสรรพสัตว์ทั้งหลายเกิดมาในโลกและดำรงอยู่ด้วยกัน ภายใต้กฎธรรมชาติ การอยู่ร่วมกันของกลุ่มชาติพันธุ์ได้พัฒนาเป็นสังคม มีข้อสงสัยจากหลายกลุ่มชนว่า พัฒนาการทางกฎหมายหรือกระบวนการยุติธรรมได้ก้าวหน้าหรือแปรเปลี่ยนอย่างสอดคล้องกับมโนทัศน์สิทธิมนุษยชนมากน้อยเพียงใด เพราะการเคารพสิทธิมนุษยชนนับเป็นบรรทัดฐานสากลและเป็นภาระที่สำคัญอันจะนำพานานาชาติไปสู่สันติภาพและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ แนวคิดเรื่องสิทธิมนุษยชนในสังคมไทยและสังคมอื่นในเอเชียสมัยโบราณไม่ปรากฏหลักฐานชัดเจนเท่าใดนัก แต่เป็นที่ยอมรับว่าคำสอนทางศาสนามีอิทธิพลในการกำหนดอุดมการณ์ชาติ และแนวทางการบริหารบ้านเมือง ภารกิจสำคัญของกระบวนการยุติธรรมต้นน้ำ คือการปฏิบัติหน้าที่ขององค์กรตำรวจ กระบวนการยุติธรรมขององค์กรตำรวจในเรื่องบุคลากรกำลังเผชิญกับสถานการณ์และสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปในทุกด้านทั้งในเชิงบวกและเชิงลบ ในราชอาณาจักรกัมพูชามีภูมิหลังมาจากการรับวัฒนธรรมอินเดียและศาสนาพุทธเป็นศาสนาหลัก ส่วนในสังคมสมัยใหม่จะได้รับอิทธิพลจากฝรั่งเศสที่ราชอาณาจักรไทยและกัมพูชาต่างนับถือพุทธศาสนาอันถือว่าทั้ง 2 ประเทศนี้ต่างก็ใช้กระบวนการยุติธรรมปกครองพุทธศาสนิกชน มาตรฐานการสอบสวนคดีอาญาของตำรวจเกี่ยวข้องกับเรื่องต่าง ๆ หลายเรื่องมีซ้ำมีเพียงข้อกฎหมายเท่านั้น ยังมีปัจจัยอื่นต่อการทำงานอีกด้วยเพราะทัศนคติและความประพฤติตำรวจทั้งหมดเป็นพื้นฐานการพิสูจน์ว่าผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำความผิดหรือไม่ หากพนักงานสอบสวนตำรวจขาดการฝึกอบรม ขาดความสามารถด้านสิทธิมนุษยชน การเพิกเฉยหรือละเลยหลักพุทธศาสนาต่อการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อการสร้างทักษะเชิงบวกและควบคุมอารมณ์ ส่งผลความล้มเหลวในการสอบสวนจะนำไปสู่การไม่สามารถแก้ไขปัญหาหรือคดีอื่น ๆ อย่างน้อยที่สุดการมีทัศนคติและพฤติกรรมบนพื้นฐานของอริยสัจ 4 และศีล 5 ประชาชนก็มีสิทธิได้รับ

ความคุ้มครอง รวมทั้งยังเป็นการเคารพสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาและสิทธิของผู้เสียหาย และความช่วยเหลือที่จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐ มีหลักประกันความถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงเลือกข้อ “ธรรม” อริยสัจ 4 และศีล 5 ของศาสนาพุทธ มาเป็นกรอบแนวคิดที่จะศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักพุทธศาสนาและแนวคิดสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมตำรวจ กล่าวคือความต้องการ ความปรารถนา ความอยากเห็นเหตุแห่งทุกข์ที่พนักงานสอบสวนเกิดขึ้นด้วยตนเองและถูกบีบคั้นจากปัจจัยภายนอก อันอาจเกิดจากกิเลส ตัณหา ความอยากที่มีอยู่ในจิตใจแต่ละคน เรียกว่า “สมุทัย” อันเป็นเหตุให้เกิด “ทุกข์” ที่กระทบต่อหลักสิทธิมนุษยชนของประชาชนทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาแนวคิดสิทธิมนุษยชนด้านกระบวนการยุติธรรมที่ปรากฏในเอกสารในอดีต ประกอบด้วย หลักการครองตนตามแนวทางพุทธศาสนา ซึ่งหมายถึง อริยสัจ 4 และศีล 5 ศึกษาการนำแนวคิดสิทธิมนุษยชนมาผนวกไว้ในกระบวนการยุติธรรม การนำแนวคิดสิทธิมนุษยชนมาสนับสนุนการให้บริการด้านอำนวยความยุติธรรมในสังคมปัจจุบัน

2. ศึกษาแนวคิดสิทธิมนุษยชนที่สัมพันธ์กับกระบวนการยุติธรรมในคำสอนพุทธศาสนาในราชอาณาจักรไทยกับราชอาณาจักรกัมพูชา และแนวคิดสิทธิมนุษยชนในกติกาสากลด้านสิทธิพลเมืองและการเมืองซึ่งทั้งสองประเทศเป็นภาคี

3. เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบกระบวนการยุติธรรมที่สัมพันธ์กับแนวคิดสิทธิมนุษยชนของพุทธศาสนิกชนในราชอาณาจักรไทยและกัมพูชาและจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายในการพัฒนากระบวนการยุติธรรมในราชอาณาจักรไทย

ฐานคติของการวิจัย วิธีการวิจัยแบบผสมผสานวิธีระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพแนวชาติพันธุ์วรรณากับการวิจัยเชิงปริมาณด้วยสถิติขั้นสูง เพราะเป็นการวิจัยข้ามชาติ ข้ามวัฒนธรรม จึงมีฐานคติ (Assumption) ราชอาณาจักรไทยและราชอาณาจักรกัมพูชามีระบอบการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตย โดยมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข ประชาชนส่วนใหญ่มีการนับถือศาสนาเดียวกันคือ

หลักพุทธศาสนา จาริตประเพณี วัฒนธรรม จึงน่าจะมีกระบวนการยุติธรรมตามหลักพุทธศาสนาและแนวคิดสิทธิมนุษยชนคล้ายคลึงกัน

วิธีดำเนินการศึกษาวิจัย

ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสมผสานวิธีระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพแนวชาติพันธุ์วรรณากับการวิจัยเชิงปริมาณด้วยสถิติขั้นสูง ขอบเขตโดยทั่วไปของการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) กลุ่มตัวอย่างหลักประเทศละ 25 คน ผสมผสานเชิงปริมาณ (Quantitative Research) จากกลุ่มตัวอย่าง 549 คน ขอบเขตด้านพื้นที่แบบเฉพาะเจาะจงของราชอาณาจักรไทยและราชอาณาจักรกัมพูชา การวิเคราะห์องค์ประกอบกระบวนการยุติธรรมตามหลักพุทธศาสนากับแนวคิดสิทธิมนุษยชนทั้งสองประเทศโดยการสังเคราะห์องค์ประกอบ และให้นัยสำคัญต่อค่าน้ำหนักคะแนน

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ศึกษาเอกสารเพื่อทำความเข้าใจในการคลี่คลายเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ ศึกษากระบวนการสอบสวนของข้าราชการตำรวจในด้านความคุ้มครองและเคารพสิทธิมนุษยชนในภาวะปัจจุบัน โดยใช้วิธีการสังเกตและสัมภาษณ์เจาะลึกเป็นวิธีหลักในการเก็บข้อมูลโดยเน้นการเป็นองค์รวมตลอดจนให้ความสำคัญอย่างมากแก่บริบทชาติพันธุ์ โดยการใช้การเก็บข้อมูลหลายแบบและใช้ข้อมูลจากหลายแหล่งจากกระบวนการสอบสวนข้าราชการตำรวจ และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก

การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) มุ่งศึกษาค้นหาคำตอบประกอบ (Factor Analysis) เป็นการศึกษาโดยผู้วิจัยลงเก็บข้อมูลในพื้นที่จริง

ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลมี 2 กลุ่ม คือ กลุ่มเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In – depth interview) และสรุปความคิดเห็นจากคณะปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมตำรวจที่รัฐดำเนินการใน 2 ประเทศ กลุ่มเชิงปริมาณ การสัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถาม

ขอบเขตด้านพื้นที่ในราชอาณาจักรไทย ได้แก่ จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดปทุมธานี กรุงเทพมหานคร และจังหวัดสุรินทร์ และจังหวัดเกาะกง และจังหวัดอุดร มีชัย ราชอาณาจักรกัมพูชา เนื่องจากมีผู้สืบเชื้อสายไทยอาศัยอยู่ในเขตจังหวัดเกาะกง และจังหวัดอุดรมีชัยของประเทศกัมพูชาเป็นจำนวนมาก

ขอบเขตด้านระยะเวลา ระหว่างปี 2555 – 2561 สรุปรการสัมภาษณ์เชิงลึก และจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย กระทำในเดือนกรกฎาคม - สิงหาคม 2561

ผลการศึกษา

การวิจัยเรื่องกระบวนการยุติธรรมตามหลักพุทธศาสนากับแนวคิดสิทธิมนุษยชนในราชอาณาจักรไทยกับราชอาณาจักรกัมพูชา เห็นว่าปัญหาเกี่ยวกับมาตรฐานการสอบสวนคดีอาญาของตำรวจ ยังมีปัจจัยอื่นต่อการทำงาน เพราะทัศนคติและความประพฤติตำรวจทั้งหมดไม่มีพื้นฐานจริยสัจ 4 และศีล 5 มาเป็นกรอบแนวคิดที่จะศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักพุทธศาสนาและแนวคิดสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม (ตำรวจ) เหตุศึกษา เพราะมีฐานคติมาจากระบอบการปกครองที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข และมีการเมืองการบริหารในระบอบประชาธิปไตยมาจากการเลือกตั้งจากประชาชนทั้งสองประเทศเท่ากัน在地แดนอุษาคเนย์

จึงเขียนเป็นนโยบายเพื่อการพัฒนากระบวนการยุติธรรมที่บูรณาการตามหลักพุทธศาสนาและแนวคิดสิทธิมนุษยชนให้กลมกลืนกัน มาสร้างเป็นนโยบายยุทธศาสตร์ วางมาตรการในกระบวนการยุติธรรมตามหลักพุทธศาสนากับแนวคิดสิทธิมนุษยชนอย่างสมเหตุสมผลได้ 6 นโยบาย ดังนี้ นโยบายข้อที่ 1 ชื่อว่าความสัมพันธ์ระหว่างหลักจริยสัจ 4 และสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ยุทธศาสตร์ที่ 1 ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรหรือเจ้าหน้าที่ตำรวจในกระบวนการยุติธรรมตำรวจได้ฝึกอบรมการปฏิบัติภาวนา เพื่อเรียนรู้พุทธศาสนาในเรื่องจริยสัจ 4 อย่างเป็นรูปธรรม มาตรการในการแก้ไขข้อที่ 1 ให้สถานีตำรวจทุกแห่งจัดฝึกอบรมจิตใจโดยการภาวนา เพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเองให้เป็นพลเมืองที่ดี มีคุณธรรมประจำใจ มาตรการในการแก้ไขข้อที่ 2 ให้องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นทุกประเภทจัดฝึกอบรมจิตใจโดยการภาวนา เพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมบุคลากรทุกหน่วยให้เป็นพลเมืองที่ดี มีความรู้คู่คุณธรรม มาตรการในการแก้ไขข้อที่ 3 ให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติเฝ้าระวังเฝ้าจับกับการมีส่วนร่วมในการกำหนดสิทธิเสรีภาพพลเมืองและสิทธิทางการเมืองที่สอดคล้องตามหลักพุทธศาสนา นโยบายข้อที่ 2 ชื่อว่าความสัมพันธ์ระหว่างข้อธรรม ศีล 5 ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและทัศนคติของตำรวจต่อเสรีภาพของประชาชน ยุทธศาสตร์ที่ 2

ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้พนักงานสอบสวนหรือเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ทำหน้าที่ช่วยเหลือการสอบสวน มีการบังคับใช้กฎหมายที่สัมพันธ์กับหลักศีล 5 อย่างจริงจัง และมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและทัศนคติที่ดีมีศีลธรรมในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน มาตรการในการแก้ไขข้อที่ 1 ควรจัดกิจกรรมให้พนักงานสอบสวนหรือเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ปฏิบัติหน้าที่ช่วยเหลือการสอบสวนเยี่ยมชุมชนที่มีประเด็นปัญหาด้านสิทธิเสรีภาพที่ได้รับผลกระทบ เพื่อป้องกันหรือร่วมหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา ก่อนการบังคับใช้กฎหมายอื่น นอกจากนี้ยังเปิดโอกาสให้มีความก้าวหน้าในหน้าที่ราชการด้วย มาตรการในการแก้ไขข้อที่ 2 เสริมสร้างพัฒนาหลักสูตรเฉพาะทางด้านการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพแล้วมาบูรณาการกับสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน ให้สัมพันธ์และสอดคล้องกับการปฏิบัติหน้าที่ข้อธรรมศีล 5 มาตรการในการแก้ไขข้อที่ 3 จัดทำทำเนียบหรือพนักงานสอบสวนหรือเจ้าหน้าที่ช่วยเหลือการสอบสวนหรืออภิกขกรรมด้านสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญให้เป็น “ต้นแบบ” แล้วร่วมศึกษาดูงานโดยร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในประเทศหรือต่างประเทศ มีอิสระในการสอบสวน และเข้าร่วมในการวางนโยบายของรัฐบาลด้านสิทธิเสรีภาพของประชาชน นโยบายข้อที่ 3 ชื่อว่าความสัมพันธ์ระหว่างข้อธรรมหลักพุทธศาสนาขั้นพื้นฐานกับการดำรงชีวิตตามสิทธิทางการเมืองทั่วไป ยุทธศาสตร์ที่ 3 การสร้างหลักประกันความเป็นธรรมในระบอบประชาธิปไตย คือ การปกครองโดยหลักกฎหมาย ฉะนั้นการสร้างมาตรฐานในกระบวนการยุติธรรมตำรวจจะต้องมีประสิทธิภาพในการรักษากฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน มาตรการในการแก้ไข ข้อที่ 1 สร้างคณะกรรมการพิทักษ์รักษาระบบคุณธรรมตำรวจหรือหน่วยงานอื่นที่ทำหน้าที่ให้ความเป็นธรรม เพื่อสร้างความตระหนักให้เกิดความหวงแหนในสิทธิและเสรีภาพทั้งตำรวจและประชาชน มาตรการในการแก้ไขข้อที่ 2 ส่งเสริมนักสิทธิมนุษยชนทั้งภาครัฐและเอกชน เป็น “ต้นแบบ” มาตรการในการแก้ไข ข้อที่ 3 ส่งเสริมพนักงานสอบสวนหรือเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ทำหน้าที่ช่วยเหลือในการสอบสวน ที่มีการดำรงชีวิตตามหลักเบญจศีลเบญจธรรมเข้ามามีส่วนร่วมในการยกวางนโยบายด้านสิทธิเสรีภาพในระดับรัฐบาล นโยบายข้อที่ 4 ชื่อว่าความสัมพันธ์ระหว่างข้อธรรมหลักจริยธรรมกับบทบาทหน้าที่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ยุทธศาสตร์ที่ 4 การประสานหรือแสวงหาความร่วมมือของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ต้องมีการกระทำในเชิงรุก สร้างกลไกป้องกันสิทธิมนุษยชนด้วยความรวดเร็ว สะดวก เป็นความลับในสิทธิเสรีภาพของประชาชน มีการ

กระจายอำนาจแบบบูรณาการทั้งภาครัฐและเอกชนให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ มาตรการในการแก้ไขข้อที่ 1 คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ต้องเสริมสร้างการปฏิบัติหน้าที่ด้านสิทธิมนุษยชนเป็นทีมอย่างเป็นเครือข่าย มีการเฝ้าระวังและติดตามเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง มาตรการในการแก้ไขข้อที่ 2 คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติต้องกระจายอำนาจแบบบูรณาการทั้งภาครัฐและเอกชนกำหนดแนวทาง เช่น ปรับปรุงกฎหมาย กฎระเบียบหรือคำสั่งต่าง ๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติหน้าที่ให้ทันสมัยเชื่อมั่นศรัทธาของประชาชน มาตรการในการแก้ไขข้อที่ 3 คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติต้องสร้างประชาคมต้นแบบในการป้องกันการละเมิดสิทธิมนุษยชน และการให้ความช่วยเหลือ เยียวยาผู้ได้รับความเสียหายจากผลกระทบหรือการละเมิดสิทธิมนุษยชนตามมาตรฐานในกระบวนการยุติธรรม นโยบายข้อที่ 5 ชื่อว่าความสัมพันธ์ระหว่างข้อธรรมหลักไตรลักษณ์กับการดำรงชีวิตประจำวัน ยุทธศาสตร์ที่ 5 การส่งเสริมให้น่าหลักไตรลักษณ์ คือ ศีล สมาธิ ปัญญา มาเป็นหลักในการดำรงชีวิตประจำวันของพนักงานสอบสวนหรือเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ทำหน้าที่ช่วยเหลือในการสอบสวน มาตรการในการแก้ไขข้อที่ 1 ทุกหน่วยงานภาครัฐร่วมมือกับเอกชนจัดอบรมและปฏิบัติตนโดยให้มีถือศีล มีความเพียรในการทำสมาธิและเกิดปัญญาในการแก้ไขปัญหาอย่างถูกต้องตามหลักอัมมวิจัย มาตรการในการแก้ไขข้อที่ 2 ทุกองค์กรให้นำแนวพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 มาปฏิบัติตามหลักปัญญาในการดำรงชีวิตประจำวัน มาตรการในการแก้ไขข้อที่ 3 ให้ทุกองค์กรส่งเสริมและสนับสนุนคนดี มีความเสียสละเข้ามาเป็น “ครูต้นแบบสิทธิมนุษยชน” ในการปฏิบัติตนในการดำเนินการในกระบวนการยุติธรรม นโยบายข้อที่ 6 ชื่อว่าความสัมพันธ์ระหว่างข้อธรรมหลักอริยมรรคกับการผสมผสานการปฏิบัติหน้าที่ตำรวจกับหน่วยงานอื่น ๆ ยุทธศาสตร์ที่ 6 ควรส่งเสริมการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกันในด้านสิทธิมนุษยชนทั้งในกระบวนการยุติธรรมด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม เพื่อให้ประชาชนมีศักยภาพในการใช้สิทธิของชุมชนตามหลักภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นต้นแบบของ “มาตรฐานสิทธิ” มาตรการในการแก้ไขข้อที่ 1 จัดการอบรมที่เป็นหน่วยงานเครือข่ายด้านสิทธิมนุษยชนอย่างต่อเนื่อง จะเป็นการผสมผสานป้องกันการละเมิดสิทธิด้านสิทธิมนุษยชน มาตรการในการแก้ไขข้อที่ 2 สร้างผู้เชี่ยวชาญด้านสิทธิมนุษยชนที่มีความถนัดแต่ละด้าน เข้ามาหรือช่วยเหลือในกระบวนการยุติธรรมทุกขั้นตอนทั้งเครือข่ายภายในประเทศและต่างประเทศเพื่อช่วยเหลือ แลกเปลี่ยนประสบการณ์จริงในการ

แก้ไขการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน มาตรการในการแก้ไขข้อที่ 3 จัดให้มีการรณรงค์ให้หน่วยงานภาครัฐและเอกชนร่วมประสานงานพร้อมจัดสรรงบประมาณมาช่วยเหลือในการสัมมนาและการพัฒนาเครือข่ายให้เข้ามาช่วยเหลือในการปฏิบัติหน้าที่ด้านกระบวนการยุติธรรมอย่างสม่ำเสมอ ให้มีพัฒนาการด้านสิทธิมนุษยชนตามหลักการคุ้มครองและเคารพสิทธิเสรีภาพตามหลักการสัมปยุต

วิจารณ์และสรุปผล

กระบวนการยุติธรรมตามหลักพุทธศาสนาที่มีความสัมพันธ์กับแนวคิดสิทธิมนุษยชนของพุทธศาสนิกชนในราชอาณาจักรไทยและราชอาณาจักรกัมพูชา วัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. ศึกษาหลักพุทธศาสนาด้านกระบวนการยุติธรรมที่ปรากฏในเอกสารในอดีตตามแนวทางพุทธศาสนา ซึ่งหมายถึงอริยสัจ 4 และศีล 5 กับแนวคิด สิทธิมนุษยชนมาผนวกไว้ในกระบวนการยุติธรรม

หลักพุทธศาสนาดำรงคงอยู่ได้มากกว่า 2000 ปี เป็นแนวทางให้ประชาชนทั่วไปปฏิบัติที่เชื่อว่า “ความจริง” ตามธรรมชาติย่อมหลีกเลี่ยงไม่พ้น เช่น การเกิด แก่ เจ็บ ตาย และความจริงที่ประชาชนสร้างขึ้นมาที่เรียกว่า ความโลภ ความโกรธ ความหลง กิเลส ตัณหา ต่าง ๆ ที่เข้ามาครอบงำจิตใจ จึงทำให้การครองตนขาดภูมิคุ้มกัน การพัฒนาจิตใจหรือหนทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว คือหลักอริยสัจ 4 โดยมีศีล 5 เป็น “มรรค” ที่สัมพันธ์กับหลักสิทธิมนุษยชน ฉะนั้น การสร้างระบบบริหารหน่วยงานกระบวนการยุติธรรมขององค์กรตำรวจ เมื่อพิจารณาองค์ประกอบงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สุกัลยา พุทธหนู (2552: บทคัดย่อ) สรุปว่า กระบวนการยุติธรรมมีลักษณะที่ขาดนโยบายองค์รวม ทำให้ขาดผู้รับผิดชอบทางนโยบายทั้งกระบวนการ อีกทั้งส่งผลกระทบต่อภาระขาดเป้าหมายและทิศทางในการทำงานของกระบวนการยุติธรรมทั้งระบบ ผลจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม ทำให้กระบวนการยุติธรรมก้าวไม่ทันการเปลี่ยนแปลง

สิทธิมนุษยชนในมิติวัฒนธรรมและศาสนา ของอมรา พงศาพิชญ์ (2534: 1) สรุปได้ว่า การละเมิดสิทธิมนุษยชนมิให้เห็นอยู่เนื่อง ๆ ผู้ที่นับถือศาสนา

พราหมณ์ และพุทธหรือศาสนาอื่นที่เชื่อในเรื่องการเวียนว่ายตายเกิด กฎแห่งกรรมและชะตากรรม จะเข้าใจว่ามนุษย์เราเลือกเกิดไม่ได้ การเกิดมาเป็นผลของกรรมที่เราทำไว้ชาติก่อน วิถีชีวิตของผู้ด้อยโอกาสจึงขึ้นอยู่กับ การดูแลของผู้มีอำนาจ สิทธิหรืออำนาจได้มา และมีอยู่ตามฐานะและบรรดาศักดิ์ที่วางอยู่บนระบบอุปถัมภ์ สิทธิของผู้มีน้อยจึงสัมพันธ์กับอภิสิทธิ์ของชนชั้นนำ ความเสมอภาคเท่าเทียมจึงเป็นประเด็นรอง ปัจจุบันคนไทยเข้าใจแนวคิดสิทธิมนุษยชนมากขึ้น จนเกิดการเรียกร้องสิทธิขั้นพื้นฐานและเกิดความขัดแย้งระหว่างกลุ่มที่เรียกร้องสิทธิตามวัฒนธรรมดั้งเดิมกับกลุ่มที่เรียกร้องสิทธิตามกฎหมายสมัยใหม่ แต่อย่างไรก็ดี การพิจารณาเรื่องสิทธิมนุษยชนนอกเหนือจาก การยอมรับสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานแล้ว ในมิติวัฒนธรรมในปัจจุบันต้องให้ความสำคัญกับประเด็นของความแตกต่างและความหลากหลายทางวัฒนธรรม โดยพิจารณาถึง การปรับรับแนวคิดสิทธิมนุษยชนให้สอดคล้องเข้ากับบริบททางวัฒนธรรม เนื่องจากอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของบุคคลมีหลายมิติและไม่มีรูปแบบ (Cultural Form) ที่ชัดเจน

ฉะนั้น ต้องมีหลักธรรมาภิบาล ที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ในหมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชาวไทย

2. ศึกษาแนวคิดสิทธิมนุษยชนที่สัมพันธ์กับกระบวนการยุติธรรมในคำสอนพุทธศาสนาทั้งสองประเทศเป็นภาคี

งานวิจัย เสน่ห์ จามริก (2547: 4-6) เรื่องสิทธิชุมชนในมุมมองระดับโลก ได้สรุปบทบาทของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ความว่าสิ่งที่สำคัญที่เราจะต้องตระหนักถึงประเด็นพื้นฐานสามประการที่สัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ประการแรกคำถามเกี่ยวกับธรรมชาติและความเป็นจริงของสิทธิมนุษยชนเอง โดยจะต้องยึดหลักความเป็นสากล แต่สิทธิมนุษยชนนั้นเกี่ยวข้องกับการอ้างสิทธิ หรือแนวคิดแนวปฏิบัติเชิงศีลธรรมที่ประชาชนได้สร้างขึ้น เพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับผลประโยชน์เฉพาะต่าง ๆ ซึ่งดำรงอยู่ในสภาพการณ์ทางประวัติศาสตร์ สังคมและเศรษฐกิจเฉพาะกาลเทศะหนึ่ง ๆ ประการที่สอง ความจริงธรรมดาสามัญเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน ยังมีความหมายควบคู่ไปกับความเป็นสากลที่หลากหลายแปรเปลี่ยนไปตามสภาพการณ์ทางประวัติศาสตร์ สังคม และเศรษฐกิจ ประการสุดท้าย ไม่มีความจำเป็นอย่างใดเลยที่ความเป็นสากลหรือลักษณะทั่วไปจะต้องขัดแย้งกับลักษณะเฉพาะหรือความหลากหลายซึ่งแฝงอยู่ในการนำเสนอแลกเปลี่ยนด้านสิทธิมนุษยชน

3. เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบกระบวนการยุติธรรมที่สัมพันธ์กับแนวคิดสิทธิมนุษยชนของพุทธศาสนิกชนจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายในการพัฒนากระบวนการยุติธรรมในราชอาณาจักรไทย

ฐานคติของการวิจัยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสมผสานวิธีระหว่าง การวิจัยเชิงคุณภาพแนวชาติพันธุ์วรรณากับการวิจัยเชิงปริมาณด้วยสถิติขั้นสูง ผลการสังเคราะห์องค์ประกอบค่าน้ำหนักคะแนน (ไอเคน) เห็นว่า ทุกส่วนประเด็นของการวิจัยเมื่อพิจารณาวิเคราะห์องค์ประกอบในส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) หรือค่ากลาง หรือ mean ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เห็นว่า ประเด็นกตีกาสกล่าวด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองตามหลักสิทธิมนุษยชน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ส่วนค่าน้อยที่สุดในกลุ่ม คือ ประเด็นปัญหาในการปฏิบัติหน้าที่ตำรวจต่อหลักสิทธิมนุษยชน แต่ภาพรวมกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นที่เห็นด้วยและค่อนข้างเห็นด้วยอย่างยิ่ง และข้อมูล ส่วนใหญ่จะเกาะกลุ่มกันในทิศทางเดียวกัน มีความคิดเห็นสอดคล้องกันทุกประเด็น เห็นด้วยและค่อนข้างเห็นด้วยสูงทุกประเด็นคำถาม

งานวิจัย นริสา วุฒิปัญญาเลิศ (2545: บทคัดย่อ) เรื่องกลไกการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในอาเซียน สรุปได้ว่า กลไกของอาเซียนยังไม่มี ความชัดเจนและรูปแบบที่แน่นอนนัก กลไกที่มีอยู่ยังไม่เหมาะสมและไม่เพียงพอ เนื่องจากความคิดเห็นหรือทัศนคติเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนที่แตกต่างกันของประเทศสมาชิกในอาเซียนเป็นอุปสรรคต่อการจัดตั้งกลไกการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในอาเซียนเป็นอย่างมากและการจัดตั้งกลไกในระดับภูมิภาคที่เหมาะสมจะมีผลโดยตรงต่อการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนอย่างจริงจัง ในข้อเสนอแนะว่าควรมีกลไกทางด้านกฎหมายรองรับสิทธิขั้นพื้นฐานของประเทศสมาชิก นอกจากนี้ยังมีกลไกทางด้านสถาบัน ในระดับรัฐบาลที่มีหน้าที่ในการส่งเสริมให้เกิดความรู้ความเข้าใจก่อน มีลักษณะกึ่งตุลาการ มีอำนาจในการพิจารณาส่งเสริมสิทธิมนุษยชน หรือมีอำนาจในการตัดสินคำร้องเรียนด้วยพร้อมกันทั้งคำร้องเรียนของรัฐหรือเอกชนในอนาคต

งานวิจัย ฉันทนา ไกรสถิต (2543: 10-12) เรื่องการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนภายใต้กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองของประเทศไทย สรุปได้ว่า กติการะหว่างประเทศ ว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง บัญญัติการรับรองและคุ้มครองสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองไว้หลายด้าน เพื่อวางไว้ให้รัฐภาคีต้องยึดถือและปฏิบัติตามและมีประสิทธิภาพ จึงต้องมีการ

จัดตั้งกลไก คือ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนขึ้นโดยการปฏิบัติงานที่มีการประสานงานกันขององค์การสหประชาชาติ ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบด้านสิทธิมนุษยชน แม้ยังมีปัญหาและต้องแก้ไข โดยเฉพาะการปฏิบัติหน้าที่ ทั้งนี้เพื่อให้การคุ้มครองสิทธิเป็นไปอย่างเป็นรูปธรรม แต่ทางปฏิบัติหลายประเทศยังคงมีการละเมิดสิทธิมนุษยชนอยู่เป็นจำนวนมาก

งานวิจัย สมเกียรติ อศวิษณุ (2557: 1) เรื่องตำรวจของประชาชน เป็นไปได้หรือ สรุปลว่า วิธีการ มาตรการหรือโครงการต่าง ๆ ที่ปรากฏขึ้นด้วยความพยายามแก้ไขปรับปรุงกิจการตำรวจ ส่วนมากแล้วเป็นการแก้ไขที่ “เปลือก” ของปัญหา ในขณะที่ตัวปัญหาหรือประเด็นหัวใจของปัญหาตำรวจ ซึ่งก็ไม่น่าจะเป็นสิ่งเร้นลับอะไรมากมายถูกมองข้ามไปอย่างน่าเสียดาย จะโดยเจตนาหรือไม่ก็ตาม อุปสรรคหนักที่ขวางทางเดินสู่การเป็นตำรวจวิชาชีพคือปัญหาอำนาจการใช้วิจารณ์ญาณ หรือการใช้ดุลยพินิจที่ยังไม่ได้รับการดูแลควบคุมได้อย่างชัดเจน และอย่างเป็นระบบ ตำรวจทำงานอยู่ในท่ามกลางความขัดแย้ง อยู่ท่ามกลางการเรียกร้องจากหลายฝ่ายในสังคมซึ่งอยู่นอกเหนือทรัพยากรและความสามารถของตำรวจ ที่จะสนองความต้องการอันหลากหลายของประชาชน ตำรวจต้องใช้ดุลยพินิจเลือกปฏิบัติแก้ไขรักษาสถานการณ์ต่าง ๆ เป็นการยากยิ่งที่จะให้ผลที่ออกมาได้รับความพอใจกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

นโยบายข้อที่ 1 ความสัมพันธ์ระหว่างหลักอริยสัจ 4 และสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง

ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรหรือเจ้าหน้าที่ตำรวจในกระบวนการยุติธรรมตำรวจได้ฝึกอบรมการปฏิบัติภาวนา เพื่อเรียนรู้พุทธศาสนาในเรื่องอริยสัจ 4 อย่างเป็นรูปธรรม ให้สถานีตำรวจทุกแห่งจัดฝึกอบรมจิตใจ โดยการภาวนา เพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเองให้เป็นพลเมืองที่ดี มีคุณธรรมประจำใจ ประสานการปฏิบัติหน้าที่กับหน่วยงานข้างเคียง ให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติเอจจริงเออาจังกับการมีส่วนร่วมในการกำหนดสิทธิเสรีภาพพลเมืองและสิทธิทางการเมืองที่สอดคล้องตามหลักพุทธศาสนา ต่อการปฏิบัติหน้าที่ด้านสิทธิมนุษยชนที่เป็นสากล

นโยบายข้อที่ 2 ชื่อว่าความสัมพันธ์ระหว่างข้อธรรมศีล 5 ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและทัศนคติของตำรวจต่อเสรีภาพของประชาชน

ส่งเสริมและสนับสนุนให้พนักงานสอบสวนหรือเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ทำหน้าที่ช่วยเหลือในการสอบสวน มีการบังคับใช้กฎหมายที่สัมพันธ์กับหลักศีล 5 อย่างจริงจัง จัดกิจกรรมเยี่ยมชุมชนที่มีประเด็นปัญหาด้านสิทธิเสรีภาพ ที่ได้รับผลกระทบ เสริมสร้างพัฒนาหลักสูตรเฉพาะทางด้านการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพแล้วมาบูรณาการกับสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน ให้สัมพันธ์และสอดคล้องกับการปฏิบัติหน้าที่ข้อธรรมศีล 5 จัดทำทำเนียบหรือพนักงานสอบสวนหรือเจ้าหน้าที่ช่วยเหลือในการสอบสวนหรือนักกิจกรรมด้านสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญให้เป็น “ต้นแบบ” แล้วร่วมศึกษาดูงาน โดยร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในประเทศหรือต่างประเทศ มีอิสระในการสอบสวน และเข้าร่วมในการวางนโยบายของรัฐบาลด้านสิทธิเสรีภาพของประชาชน

นโยบายข้อที่ 3 ชื่อว่าความสัมพันธ์ระหว่างข้อธรรมหลักพุทธศาสนาขั้นพื้นฐานกับการดำรงชีวิตตามสิทธิทางการเมืองทั่วไป

การสร้างหลักประกันความเป็นธรรมในระบอบประชาธิปไตย คือการปกครองโดยหลักกฎหมาย มีการสร้างมาตรฐานในกระบวนการยุติธรรมตำรวจจะต้องมีประสิทธิภาพในการรักษากฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน โดยสร้างคณะกรรมการพิทักษ์รักษาระบบคุณธรรมตำรวจหรือหน่วยงานอื่นที่ทำหน้าที่ให้ความเป็นธรรม เพื่อสร้างความตระหนักให้เกิดความหวงแหนในสิทธิและเสรีภาพทั้งตำรวจและประชาชน ส่งเสริมนักสิทธิมนุษยชนทั้งภาครัฐและเอกชนเป็น “ต้นแบบ” เข้ามาช่วยด้านสิทธิเสรีภาพในการรักษาสมดุลของหลักประกันสิทธิเสรีภาพด้วยความรอบคอบตามมาตรฐานสากล ส่งเสริมพนักงานสอบสวนหรือเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ทำหน้าที่ช่วยเหลือในการสอบสวน ที่มีการดำรงชีวิตตามหลักเบญจศีลเบญจธรรมด้วยความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ประจักษ์เข้ามามีส่วนร่วมในการยกย่องนโยบายด้านสิทธิเสรีภาพในระดับรัฐบาล

นโยบายข้อที่ 4 ชื่อว่าความสัมพันธ์ระหว่างข้อธรรมหลักอริยมรรคกับบทบาทหน้าที่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

การประสานหรือแสวงหาความร่วมมือของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ต้องมีการกระทำในเชิงรุก สร้างกลไกป้องกันสิทธิมนุษยชนด้วยความรวดเร็ว สะดวก มีการกระจายอำนาจแบบบูรณาการทั้งภาครัฐและเอกชนให้ครอบคลุมทุกพื้นที่

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ต้องเสริมสร้างการปฏิบัติหน้าที่ด้านสิทธิมนุษยชนเป็นเครือข่าย มีการเฝ้าระวังและติดตามเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง กระจายอำนาจแบบบูรณาการทั้งภาครัฐและเอกชนกำหนดแนวทาง เช่นปรับปรุงกฎหมาย กฎระเบียบหรือคำสั่งต่าง ๆ ที่เป็นอุปสรรค ต้องสร้างประชาคมต้นแบบในการป้องกันการละเมิดสิทธิมนุษยชน และการความช่วยเหลือ เยียวยาผู้ได้รับความเสียหายจากผลกระทบหรือการละเมิดสิทธิมนุษยชน ตามมาตรฐานในกระบวนการยุติธรรม

นโยบายข้อที่ 5 ชื่อว่าความสัมพันธ์ระหว่างข้อธรรมหลักไตรลักษณ์กับการดำรงชีวิตประจำวัน

การส่งเสริมให้นาฬศีล สมาธิ ปัญญา มาเป็นหลักในการดำรงชีวิตประจำวัน ของพนักงานสอบสวนหรือเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ทำหน้าที่ช่วยเหลือในการสอบสวน ทุกหน่วยงานภาครัฐร่วมมือกับเอกชน จัดอบรมและปฏิบัติตนโดยให้ ถือศีล มีความเพียร ในการทำสมาธิและเกิดปัญญาในการแก้ไขปัญหาอย่างถูกต้องตามหลักอริยมรรคมีองค์ 8 พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 มาปฏิบัติตามหลักปัญญาในการดำรงชีวิตประจำวัน ส่งเสริมและสนับสนุนคนดี มีความเสียสละเข้ามาเป็น “ครูต้นแบบสิทธิมนุษยชน” ในการปฏิบัติตนในการดำเนินการในกระบวนการยุติธรรม

นโยบายข้อที่ 6 ชื่อว่าความสัมพันธ์ระหว่างข้อธรรมหลักอริยมรรคกับการผสมผสานการปฏิบัติหน้าที่ตำรวจกับหน่วยงานอื่น ๆ

ส่งเสริมการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกันในด้านสิทธิมนุษยชนทั้งในกระบวนการยุติธรรมด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เพื่อให้ประชาชนมีศักยภาพในการใช้สิทธิของชุมชนตามหลักภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นต้นแบบของ “มาตรฐานสิทธิ” มากกว่าจะให้เป็นเฉพาะหน่วยงานภาครัฐเท่านั้น สร้างเครือข่ายด้านสิทธิมนุษยชนอย่างต่อเนื่องจะเป็นการผสมผสานป้องกันการละเมิดสิทธิด้านสิทธิมนุษยชน ในการขับเคลื่อนแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขหน่วยงานต่าง ๆ จัดทำฐานข้อมูลผู้ทรงคุณวุฒิด้านสิทธิมนุษยชนประจำหน่วยงานผู้เชี่ยวชาญด้านสิทธิมนุษยชนที่มีความถนัดแต่ละด้าน เข้ามาหรือช่วยเหลือในกระบวนการยุติธรรมทุกขั้นตอนทั้งเครือข่ายภายในประเทศและต่างประเทศ เพื่อช่วยเหลือแลกเปลี่ยนประสบการณ์จริงในการแก้ไขการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน จัดให้มีการรณรงค์ให้หน่วยงานภาครัฐและเอกชนร่วมประสานงานพร้อมจัดสรรงบประมาณ

มาช่วยเหลือในการสัมมนาและการพัฒนาเครือข่ายให้เข้ามาช่วยเหลือในการปฏิบัติหน้าที่ด้านกระบวนการยุติธรรมอย่างสม่ำเสมอให้มีพัฒนาการด้านสิทธิมนุษยชนตามหลักการคุ้มครองและเคารพสิทธิเสรีภาพตามหลักการสัมปยุต

วิจัยเรื่องกระบวนการยุติธรรมตามหลักพุทธศาสนากับแนวคิดสิทธิมนุษยชนในราชอาณาจักรไทยและราชอาณาจักรกัมพูชา สอดคล้องกับข้อธรรม อริยสัจ 4 หรือศีล 5 ในพระพุทธศาสนา การประยุกต์ในทางปฏิบัติตามพระราชนิพนธ์กิจ ด้านการยุติธรรมได้ ส่วนข้อกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องรวมถึงกติกาสากลว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง หน่วยงานภาครัฐหรือเอกชนจะต้องให้ความสนใจ เผยแพร่เพื่อให้ประชาชนเกิดความตื่นตัวและสร้างแรงจูงใจให้ความสนใจหรือหากยังไม่เข้าใจในระดับที่ต้องศึกษาเพิ่มเติม สามารถสอดคล้องกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และกรอบแนวคิดในการวิจัยได้

ข้อเสนอแนะในการนำงานวิจัยไปใช้

การวิจัยเรื่องกระบวนการยุติธรรมตามหลักพุทธศาสนากับแนวคิดสิทธิมนุษยชนในราชอาณาจักรไทยกับราชอาณาจักรกัมพูชาในครั้งนี้ ยังถือว่าเป็นการศึกษาเฉพาะบางกรณีที่มีสัมพันธ์กันตามฐานคติของสองประเทศ จึงเห็นว่าควรแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ

1. ข้อเสนอแนะการไปใช้

ในการดำรงชีวิตของมนุษย์ทุกคน สิ่งสำคัญจะต้องมีหลักศีลธรรมตามแนวทางพุทธศาสนา “ศีล 5” เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจให้การดำรงชีพโดยชอบ ส่วนแนวทางการแก้ไขปัญหาทุกกรณี ก็จำเป็นจะต้องใช้หลัก “อริยสัจ 4” เพื่อการปฏิบัติตนในการดำเนินการในกระบวนการยุติธรรม เมื่อผู้เกี่ยวข้องมีการปฏิบัติหน้าที่อย่างมีมาตรฐานในการให้ความคุ้มครองและเคารพสิทธิ ถือว่าทุกสิ่งอย่างในโลกย่อมมีเงื่อนไขหรือสมทบกันตามแนวสัมปยุต เพื่อสันติภาพ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การเปลี่ยนแปลงของเวลา ผลการวิจัยย่อมมีความสอดคล้องหรือขัดแย้งกับผลการวิจัยเป็นเรื่องธรรมดา เปรียบเสมือนกลไกทางสังคมที่จำเป็นจะต้องมีทั้งอนุโลมและปฏิโลมตามหลักธัมมวิจัย สอบทานอีกครั้งหนึ่งเสมอ

เอกสารอ้างอิง

ฉันทนา ไกรสถิต. (2543). การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนภายใต้กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองของประเทศไทย.

กรุงเทพมหานคร: คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

นริสา วุฒิปัญญาเลิศ. (2545). กลไกการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในอาเซียน.

กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สมเกียรติ อัครวิชญ์. (2557). ตำรวจของประชาชนเป็นไปได้หรือ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธุรกิจบัณฑิตย์.

สุกัลยา พุทธน. (2552). การบริหารกระบวนการยุติธรรม. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์เอกสารทางวิชาการ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

เสนห์ จามริก. (2547). สิทธิชุมชนในมุมมองระดับโลก. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ.

อมรา พงศาพิชญ์. (2534). วัฒนธรรม ศาสนา และชาติพันธุ์ :วิเคราะห์สังคมไทยแนวมานุษยวิทยา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ผู้นำสตรีกับการจัดการความขัดแย้งในชุมชนแถบลุ่มน้ำโขงตอนล่าง

Women Leaders and Conflict Management in the Community of the Lower Mekong Basin

สายกุลลาบ จริญญาไพศาล*
Saykularb Jarunsiriphisarn

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผู้นำสตรีกับการลดความขัดแย้งในชุมชนแถบลุ่มน้ำโขง เพื่อวิเคราะห์เกี่ยวกับสิทธิสตรีในการเป็นผู้นำชุมชนสตรีมีส่วนร่วมลดความขัดแย้งในชุมชนอย่างไรบ้างในแถบลุ่มน้ำโขงตอนล่าง โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพจากผู้นำสตรีในองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนราชอาณาจักรไทยในพื้นที่จังหวัดสุรินทร์ ราชอาณาจักรกัมพูชาในพื้นที่จังหวัดเสียมเรียบ และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวในจังหวัดจำปาสัก ผลการศึกษาค้นคว้านี้ทำให้ทราบการได้มาถึงสิทธิสตรีในการเป็นผู้นำชุมชนแล้วนำไปสู่ในการลดความขัดแย้งในชุมชน สร้างให้ชุมชนมีความสงบสุขสร้างสันติสุขในสังคมอย่างยั่งยืนในอนาคต ลุ่มน้ำโขง ศึกษาคุณลักษณะสตรีที่เป็นผู้นำชุมชนในชุมชนภาคตะวันออกเฉียงใต้ตอนล่าง ค้นหาแนวทางและข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเกี่ยวกับสตรีเพื่อลดความขัดแย้งในชุมชนสร้างสันติสุขในสังคมโดยรวม

คำสำคัญ : ผู้นำสตรี ความขัดแย้งในชุมชน สิทธิมนุษยชนและสิทธิสตรี

* นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนากฎหมาย (สิทธิมนุษยชนและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง) มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

Abstract

The purpose of this study was to study women leaders and conflict reduction in the communities of the Lower Mekong Basin to analyze the rights of women as leaders of communities and how they participated in conflict reduction in the community of the Lower Mekong Basin. The researcher used quality research process from women leaders in both government and private organizations in Surin Province, the Kingdom of Thailand; Siam Reap Province, the Kingdom of Cambodia; and Champasak Province, the Lao People's Democratic Republic. The result of this study revealed how to acquire women's rights in community leadership which led to conflict reduction in communities in order to create a sustainable peace in the area of Mekong Basin. Also, it was to study characteristics of women who were community leaders in the lower southeastern communities to find guidelines and policy recommendations on women to reduce conflict in the community and to create peace in society as a whole.

Keyword: Women, Community conflict, Human rights and women's rights, Lower Mekong Basin

บทนำ

แม่น้ำโขงเปรียบเสมือนหลังคาโลก น้ำจะไหลผ่าน 6 ประเทศ ลงสู่สู่อ่าวเนย์ ประกอบด้วยประเทศ ดังนี้ จีน พม่า ลาว ไทย กัมพูชา และเวียดนาม ไหลลงสู่แม่น้ำทะเลจีนใต้ แม่น้ำโขงมีลักษณะพิเศษ 3 ประการคือ มีขนาดใหญ่ ยาว มีทรัพยากรธรรมชาติหลากหลาย และมีพหุลักษณะอันหลากหลายทางชีวภาพและวัฒนธรรมประเพณี ยังมีชนชาติพันธุ์ต่าง ๆ อย่างหลากหลาย จึงมีผลต่อการดำเนินชีวิต การเป็นอยู่ ความเชื่อ และความเป็นอยู่ของคนในแถบนี้ มีการนับถือศาสนาพุทธโดยยัง

ยึดถือพิธีการแบบพราหมณ์ จึงมีผลกระทบต่อความเชื่อ การกระทำการแสดงออก ความแตกต่างเพศ รวมทั้งการเป็นผู้นำ มนุษย์มีเพศชายและหญิง ซึ่งแตกต่างกันใน ลักษณะสรีรวิทยาชายหญิงจากสภาพธรรมชาติแล้ว ทำให้มีผลต่อระบบความคิดของ มนุษย์ว่าสองเพศนี้จะต้องแยกจากกันโดยสิ้นเชิงด้วยการปลูกฝังหล่อหลอมความคิด ตามค่านิยม วัฒนธรรมประเพณีของแต่ละลักษณะสังคมนั้นๆ ชายแข็งแรงนำเกรงขาม ส่วนหญิงมีรูปร่างอ่อนช้อยรูปร่างสรีระมีส่วนเว้าโค้งนุ่มนวลเมื่อถึงวัยเจริญพันธุ์มีการ กำหนดทายาทเพื่อดำรงเผ่าพันธุ์ต่อไป เพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคมเดิมการดำรงชีวิตต้อง อาศัยธรรมชาติต้องต่อสู้เพื่อเอาชนะภัยต่าง ๆ เพื่อความปลอดภัยของชีวิต ลักษณะ เช่นนี้เองจึงเป็นโอกาสให้ชายต้องเข้าสู่การเป็นผู้นำสังคมมนุษย์มาตลอด โดยมีอำนาจ ในการกำหนดกฎเกณฑ์ทางสังคมเพื่อครองเพศตนเป็นใหญ่ตามทฤษฎีคลิฟฟอร์ด เกียร์ซ (Clifford Geertz)

เมื่อเกิดศึกสงครามทั้งหญิงและเด็กต่างตกอยู่ในฐานะถูกเอาเปรียบและถูก ทำลายจนหมดในความเป็นศักดิ์ศรีมนุษย์ด้วยรูปแบบตามความต้องการของชายบาง ประเทศเพศหญิงถูกทำลายจนเสียชีวิตเกือบทั้งประเทศทำให้เสียสมดุลระหว่างในเวลา หมดภาวะสงคราม เพศชายเปรียบเสมือนไฟ ลม ที่มีความรุนแรงก้าวร้าวเป็นพลังใน การเป็นผู้นำที่ยิ่งใหญ่ที่เหนือกว่าและยิ่งใหญ่กว่า (อัจฉรา ภาณุรัตน์, 2556: 26) จนกระทั่งมีการก่อตั้งองค์กรสันนิบาตและมีการพัฒนาเป็นองค์การสหประชาชาติ (United Nations) ซึ่งมีเป้าหมายอำนวยการความสะอาดและความร่วมมือในกฎหมาย ระหว่างประเทศ ความมั่นคงระหว่างประเทศ การพัฒนาเศรษฐกิจ กระบวนการทาง สังคม สิทธิมนุษยชน เพื่อการบรรลุสันติภาพโลกลดความขัดแย้งด้วยวิธีการสร้าง สันติภาพของโลกรวมทั้งสิทธิสตรีในข้อพันธสตรีข้อที่ 5 กล่าวว่า การจัดการเลือก ปฏิบัติต่อสตรีทุกรูปแบบ (มาลี พุกษ์พงสาวลี, 2550: 32) ในบริเวณพื้นที่ลุ่มลำนน้ำโขง ตอนล่างต่างกำลังพัฒนาด้านสิทธิมนุษยชนภายหลังจากได้รับเอกราชซึ่งแต่ก็มีความ เชื่อว่าวัฒนธรรมประเพณี ศาสนาจะคล้ายคลึงกัน ภายหลังจากแต่ละประเทศเป็นสมาชิก องค์การสหประชาชาติแล้วก็ได้รับอิทธิพลในการปฏิบัติตามปณิญาสากลระหว่าง ประเทศจึงต้องปฏิบัติตามก่อให้เกิดด้านสิทธิมนุษยชนได้รับการพัฒนาไปในทางที่ดีรวมทั้ง มีการพัฒนาสิทธิสตรีและเด็กประเด็นทางมนุษยธรรมเสมอและความเสมอภาคทางเพศ จึงเป็นการเปิดโอกาสให้สตรีเป็นผู้นำชุมชน องค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนจนนำไปสู่ใน

การมีบทบาทบริหารจัดการลดความขัดแย้งในชุมชนและมีทั้งประสบความสำเร็จและไม่ประสบความสำเร็จบ้างด้วยเหตุปัจจัยด้านต่าง ๆ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาผู้นำสตรีกับการจัดการความขัดแย้งในชุมชนในราชอาณาจักรไทย ราชอาณาจักรกัมพูชาและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการลงพื้นที่เก็บข้อมูลผู้นำสตรีที่มีส่วนในการลดความขัดแย้งในชุมชน โดยการสัมภาษณ์ สังเกตการณ์ และถ่ายภาพ ทั้งนี้ มีผู้ให้ข้อมูล 9 ราย ตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม

ผลการศึกษา

ลุ่มน้ำแม่โขงตอนล่าง

เมื่อกล่าวถึงหลังคาโลก ต่างคนจะมุ่งมองไปในพื้นที่ของโลกโดยอยู่ในเขต ทวีปเอเชีย ซึ่งในบริเวณเขตการปกครองของชาวธิเบตในประเทศสาธารณรัฐ ประชาธิปไตยประชาชนจีน. และจุดเหล่านี้เป็นจุดเริ่มต้นของแม่น้ำโขง โดยบริเวณนี้อยู่ เหนือระดับน้ำทะเลประมาณ 5,000 เมตร จึงเป็นจุดกำเนิดของแม่น้ำ 3 สาย ที่ไหล เลี้ยวสิ่งมีชีวิตที่สำคัญโดยมีดังนี้ แม่น้ำโขง แม่น้ำแยงซีเกียง แม่น้ำสาละวิน หรือเรียกว่า พื้นที่ 3 สาวส่วนแม่น้ำโขงจะไหลผ่าน 6 ประเทศ ลงใต้ สู่ภาคเนย์ ประกอบด้วย จีน พม่า ลาว ไทย กัมพูชา และเวียดนาม มีความยาวของสายน้ำประมาณ 5,000 กิโลเมตร แล้วไหลลงสู่แม่น้ำทะเลจีนใต้ที่ประเทศ เวียดนาม ทั้งนี้แม่น้ำโขงมีลักษณะพิเศษ 3 ประการ คือ มีขนาดใหญ่ ยาว มีทรัพยากรธรรมชาติหลากหลาย และมีพหุลักษณะอัน หลากหลายทางชีวภาพและวัฒนธรรมประเพณี

ภาพที่ 1 แผนที่สายน้ำแม่น้ำโขง

ที่มา: (สืบค้น [https://pantip.com.2561:เมษายน.10].2561:เมษายน.10)

แม่น้ำโขง จะมีชื่อแตกต่างกันแล้วแต่สภาพพื้นที่ไหลผ่านทั้ง 6 ประเทศ เช่น แม่น้ำดำจู้ คือ แม่น้ำโขงบริเวณทิเบต แม่น้ำล้านช้าง แม่น้ำโขง โตนเลสาบ แม่น้ำก๊ว ล่อง แม่น้ำโขง ทั้งนี้แม่น้ำโขงยังมีอิทธิพลต่อชีวิตของสัตว์โลกในบริเวณนี้เป็นอย่างมาก และยังเป็นที่ยกมาของชนชาติตะวันตกและยังได้เข้ายึดครองเขตแดนต่าง ๆ ของชนชาติต่าง ๆ ในแถบนี้เกือบทั้งหมด เขตเอเชียอุษาคเนย์ยังมีชนชาติพันธุ์ต่าง ๆ อย่างหลากหลายแต่ละพื้นที่ยังมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม จึงมีผลต่อการดำเนินชีวิต การเป็นอยู่ ความเชื่อและความเป็นอยู่ของคนในแถบนี้ และโดยส่วนใหญ่ในแถบนี้มีความเชื่อและมีการนับถือศาสนาพุทธโดยยังยึดถือพิธีการแบบพราหมณ์ จึงมีผลกระทบ ต่อความเชื่อ การกระทำการแสดงออก ความแตกต่างเพศ รวมทั้งการเป็นผู้นำทั้งสองเพศ ชาติพันธุ์ในแถบกลุ่มน้ำโขงมีกลุ่มชาติพันธุ์แยกตามลักษณะภูมิศาสตร์และจำแนกตามลักษณะภาษาศาสตร์ มี 5 กลุ่ม แต่ในแถบกลุ่มน้ำโขงตอนล่างที่มีชาติพันธุ์อยู่ ยาวนานที่สุดคือ กลุ่มภาษาตระกูลมอญ-เขมรจึงทำให้วิถีชีวิตจะคล้ายคลึงกันในราชอาณาจักรไทยมีชาติพันธุ์นี้มีมากแถบบริเวณเทือกเขาพนมดงรักในเขตภาค ตะวันออกเฉียงเหนือตอนใต้ เช่น จังหวัดบุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ ราชอาณาจักรกัมพูชา มีมากในบริเวณตอนเหนือของอาณาจักร และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีมากในตอนล่างของประเทศ

สิทธิมนุษยชนและสิทธิสตรี เมื่อมนุษย์มีมากขึ้นต่างสนใจในเรื่องจิตวิญญาณ ต่อมาได้พัฒนาสนใจทางด้านศาสนาและในศาสนาต่างมีผู้ขายเป็นศาสดา ซึ่งมีอิทธิพล ต่อมนุษย์ทางจิตวิญญาณจึงมีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตและบทบาทของเพศหญิง

อย่างรุนแรงเปรียบเสมือนสตรีเป็นเพศที่สงวนถูกกดขี่เพื่อสนองความพึงพอใจให้แก่ชาย
ทุกสังคม จนกระทั่งสังคมทางชาติตะวันตกมีความเจริญด้านอุตสาหกรรมมีการพัฒนา
สินค้าขึ้นมาจำนวนมาก แล้วมีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติจำนวนมากยอมทำให้หมดไป
จึงต้องค้นหาทรัพยากรในดินแดนอื่นที่ไม่ใช่เขตของตนจึงต้องไปช่วงชิงแล้วก่อเหตุ
สงครามเพื่อแย่งดินแดนหรือช่วงชิงทรัพยากรจนเป็นเหตุให้เกิดภาวะสงครามโลก
มาแล้วสองครั้งปัญหาเช่นนี้มีผลต่อผู้หญิงเนื่องเป็นเพศเป็นผู้ตามชาย เมื่อเกิด
ศึกสงครามทั้งหญิงและเด็กตกอยู่ในฐานะถูกเอาเปรียบและถูกทำลายจนหมดในความ
เป็นศักดิ์ศรีมนุษย์ด้วยรูปแบบตามความต้องการของผู้ชายบางประเทศเพศหญิงถูก
ทำลายจนเสียชีวิตเกือบทั้งประเทศทำให้เสียสมดุลระหว่างในเวลาหมดภาวะสงคราม
เพศชายเปรียบเสมือน ไฟ ลม ที่มีความรุนแรงก้าวร้าวเป็นพลังในการเป็นผู้นำที่ยิ่งใหญ่
ที่เหนือกว่าและยิ่งใหญ่กว่า (อัจฉรา ภาณุรัตน์, 2556: 26) อีกหลายประเทศมีการ
พัฒนาฟื้นฟูสังคมตนโดยเฉพาะมีการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจเข้าสู่ระบบทุนนิยมจึงมี
ความสนใจด้านสิทธิมนุษยชนและเชื่อมมายังสิทธิสตรีในปัจจุบันบุคคลในเวลาต่อมา
สตรีจึงมีการเรียกร้องความเป็นธรรมในเพศของตนมากขึ้นรวมทั้งสตรีในชนชาติพันธุ์ใน
พื้นที่ต่าง ๆ ของโลกสูงขึ้นและในช่วงทศวรรษ 1990 เป็นต้นมาเป็นยุคโลกาภิวัตน์มี
การพัฒนาหลายด้านเพื่อให้ชีวิตมนุษย์อยู่ดีกินดีไม่เบียดเบียนกันตามคำสอนของ
ศาสนาต่าง ๆ จึงเป็นจุดสำคัญให้มนุษย์เกือบทุกชนชาติพันธุ์เรียกร้องเรื่องสิทธิ
มนุษยชนสูงขึ้น(เสน่ห์ จามริก, 2545: 40) จนกระทั่งมีการก่อตั้งองค์กรสันนิบาตและ
มีการพัฒนาเป็นองค์การสหประชาชาติ (United Nations) ซึ่งมีเป้าหมายอำนวยความสะดวก
การพัฒนาระหว่างประเทศ ความมั่นคงระหว่างประเทศ การพัฒนาเศรษฐกิจ กระบวนการทางสังคม สิทธิมนุษยชน เพื่อการบรรลุสันติภาพโลก
ลดความขัดแย้งด้วยวิธีการสร้างสันติภาพของโลกรวมทั้งสิทธิสตรีในข้อพันธบัตรข้อที่ 5
กล่าวว่าการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีทุกรูปแบบ (มาลี พฤษพงษ์ศาวดี, 2550: 32)
ในภูมิภาคเอเชียก็เช่นกันโดยเฉพาะในพื้นที่แถบลุ่มน้ำโขงประชาชนตั้งแต่ในอดีตจนถึง
ปัจจุบันประชาชนดำรงชีพอาศัยด้วยธรรมชาติความเชื่อและความศรัทธาสืบเนื่อง
ธรรมชาติ ต่อมาพระพุทธศาสนาได้เผยแผ่จึงได้รับมาพร้อมใช้เป็นแนวปฏิบัติในการ
ดำรงชีวิตโดยถือว่าผู้ชายควรยกย่องเป็นเพศชั้นที่หนึ่งสตรีต้องคอยรับใช้หรือบริการ
สนับสนุนชาย ตลอดชีวิตบางครั้งการดำเนินชีวิตของสตรีถูกกดขี่ข่มเหงจากผู้ชายจนสิ้น
ในความมีศักดิ์ศรีในการเป็นมนุษย์ ทั้งมีผลต่อการทำให้ก้าวมาเป็นผู้นำด้านต่าง ๆ

แทบจะไม่มีโอกาส ผู้ทำวิจัยจึงได้สนใจศึกษาในประเด็นผู้นำสตรีมีส่วนร่วมในการลดความขัดแย้งในชุมชนบริเวณลุ่มน้ำโขง 3 ประเทศ ได้แก่ ราชอาณาจักรไทย ภายหลังรัฐบาลได้ขานรับนโยบายนี้และถูกรับเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติ (United Nations) จึงต้องปฏิบัติตามข้อตกลงตามพันธสัญญาและมีการพัฒนาด้านสิทธิสตรีมาเรื่อย ๆ จนกระทั่งรัฐธรรมนูญแห่งในราชอาณาจักรไทยฉบับที่ 40 และ 50 ได้บัญญัติในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ด้านสิทธิด้านการเมืองและความเสมอภาคทางด้านเพศอย่างชัดเจน จึงทำให้สิทธิสตรีได้รับการพัฒนาและมีบทบาททางด้านต่าง ๆ ทางสังคมสูงขึ้น เช่น ทางด้านการเมืองการปกครอง และกฎหมาย ส่งผลให้สตรีมีโอกาสมีส่วนร่วมในการบัญญัติกฎหมายครอบคลุมสิทธิสตรีสูงขึ้น เป็นการเปิดให้สิทธิสตรีไทยมีการพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้นเรื่อย ๆ นอกจากนี้ประเทศที่รอบข้างไทยต่างเล็งเห็นความสำคัญและได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติ ราชอาณาจักรกัมพูชา มีตำนานกล่าวว่ามีธิดาพญานาคหนึ่งเรื่อสตรียู่ต่อมามีพรหมณ์มาจากประเทศอินเดียเดินทางผ่านมาเห็นแล้วอิงธนู ต่อมาพญานาคได้ยกพระธิดาให้อภิเษกสมรสและพญานาคก็ได้สูบน้ำออกเพื่อเป็นแผ่นดินให้แก่พระธิดากับราชบุตรเขยมีแผ่นดินปกครองเรียกว่าเมืองกัมโฆซ สตรีกัมพูชาจึงมีบทบาทเด่นในพิธีแต่งงานเป็นพิธีอันศักดิ์สิทธิ์ยกย่องสตรีเป็นผู้ที่ต้องดูแลทุกคนในครอบครัวอยู่อย่างมีความสุขในกัมพูชามีภาพลักษณ์ เช่นเดียวกับนางอัปสรในนครวัดคือมีรอยยิ้มสุภาพ ด้วยกัมพูชาในอดีตนับถือศาสนาฮินดูจึงมีความเคร่งครัดระบบศักดินา สตรีจึงอยู่ในภาวะต้องคอยสนับสนุนชายเพื่อให้มีความสุขความสบายเนื่องจากผู้ชายเป็นใหญ่ และกัมพูชาเคยเรืองอำนาจแผ่อำนาจไปกว้างขวางจึงมีอิทธิพลในการจัดระบบการเมืองการปกครองวัฒนธรรมประเพณี สังคมเศรษฐกิจต่อแผ่นดินที่ตกอยู่ภายใต้อำนาจจนกระทั่งกัมพูชาอ่อนแรงแล้วตกอยู่ภายใต้อำนาจของประเทศเพื่อนบ้านรวมทั้งจากชาติตะวันตกจนรับอิสรภาพแล้วมาแก่งแย่งอำนาจกันมีการทำสงครามเป็นเวลายาวนานจนทำให้สูญเสียประชากรจำนวนมากโดยเฉพาะเพศชาย ต่อมาทำให้เสียสมดุลทางเพศจึงขาดแรงงานชายและมีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตทางครอบครัวมีปัญหาครอบครัวตามมาเนื่องจากชายยังเอาเปรียบทางเพศ กัมพูชาใช้ระบบกฎหมายซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากจารีตประเพณีของศาสนาพุทธและลัทธิขอม ต่อมาภายหลังระบบกฎหมายดังกล่าวได้ถูกเปลี่ยนแปลงไปเป็นระบบกฎหมายแบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) หรือระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษรตามแบบของประเทศฝรั่งเศส ซึ่งเป็นผู้ครอบครองอาณานิคม

ของกัมพูชาในขณะนั้น หลังการได้รับอิสรภาพจากประเทศฝรั่งเศส ระบบกฎหมายของกัมพูชาได้ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของพรรคคอมมิวนิสต์ (The Communist Party of Kampuchea-CPK) ในช่วงปี พ.ศ.2518-2522 พรรค CPK (เขมรแดง) ได้ทำการล้มล้างระบบและสถาบันกฎหมายทั้งหมดของประเทศ และเปลี่ยนไปใช้ระบบกฎหมายแบบเผด็จการแทน นอกจากนี้ พรรค CPK ยังได้ทำการกวาดล้างและประหารชีวิตนักกฎหมายและผู้ทรงคุณวุฒิในสาขากฎหมายให้หมดไปจากกัมพูชา ก่อให้เกิดสภาวะทางกฎหมายที่เรียกว่า "สุญญากาศทางกฎหมาย (Legal Vacuum)" ปัจจุบันระบบกฎหมายของกัมพูชา กฎหมายแพ่งมีลักษณะผสมผสานกับข้อปฏิบัติที่ได้รับอิทธิพลจากฝรั่งเศสที่ได้จากองค์การบริหารชั่วคราวแห่งสหประชาชาติในกัมพูชา (UNTAC) พระราชกฤษฎีกา พระราชบัญญัติ ได้รับอิทธิพลจากกฎหมายลัทธิคอมมิวนิสต์และได้รับอิทธิพลจากกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) กฎหมายระหว่างประเทศ ถือว่าเป็นบ่อเกิดของกฎหมายกัมพูชาตามคำตัดสินของสภารัฐธรรมนูญ (Constitutional Council) ตามมาตรา 26 ของรัฐธรรมนูญกัมพูชา สนธิสัญญาระหว่างประเทศทั้งหมดสามารถถือได้ว่าเป็นกฎหมายกัมพูชาเมื่อผ่านความเห็นชอบจากสภาผู้แทนราษฎร (National Assembly) วุฒิสภา (Senate) และผ่านการลงพระปรมาภิไธยและการอนุมัติจากพระมหากษัตริย์ (Signature and Ratification by the King) ถึงแม้กฎหมายระหว่างประเทศโดยทั่วไปจะถือว่าเป็นกฎหมายกัมพูชาที่ต่อเมื่อได้รับความเห็นชอบจากรัฐบาลและพระมหากษัตริย์แต่สำหรับเรื่องสิทธิมนุษยชนในมาตรา 31 ของรัฐธรรมนูญกัมพูชาได้ให้การรับรองหลักสิทธิมนุษยชนตามที่ปรากฏในกฎบัตรสหประชาชาติ (United Nations Charter) ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration on Human Rights) และสนธิสัญญาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชน สิทธิสตรี และสิทธิเด็ก เข้ามามีผลเป็นกฎหมายภายในกัมพูชาโดยทันทีภายหลังได้รับเอกราชแล้วกัมพูชาได้จัดการปกครองประเทศโดยมีรัฐธรรมนูญแห่งชาติประกาศใช้เมื่อวันที่ 21 กันยายน พ.ศ. 2536 เพื่อเป็นต้นแบบการบริหารบ้านเมือง ภาพลักษณ์ของสตรีในอุดมคติยังได้จากนิทานพื้นบ้าน SreyKroupLeakhnak ในชนบท หญิงกัมพูชามีบทบาทในการดูแลบ้าน เป็นผู้ดูแลสมาชิกในครอบครัวและการเงิน รักษาพรหมจรรย์จนกว่าจะแต่งงานเป็นภรรยาที่ซื่อสัตย์ เป็นที่ปรึกษาและผู้ให้บริการแก่สามี อย่างไรก็ตามในปัจจุบัน ผู้หญิงกัมพูชาก้าวพ้นจากโลกในครอบครัวเข้ามาสู่การทำงานนอกบ้านและโลกทางการเมืองมากขึ้น แต่ผู้หญิงและเด็กถูกล่วง

ละเมิดทางเพศ การไม่ได้รับความเป็นธรรมจากการรับแบ่งทรัพยากรและมีทรัพยากรธรรมชาติทำลายสิ่งแวดล้อม จึงทำให้มีการขัดแย้งในสังคมมากขึ้น ปัจจัยหลักอย่างหนึ่งที่เป็นอุปสรรคต่อความก้าวหน้าของผู้หญิงกัมพูชาเกิดจากการขาดความเชื่อมั่นในตนเองและไม่ได้รับแรงสนับสนุนจากครอบครัวกับชุมชน แม้ว่าแรงสนับสนุนจากผู้ชายโดยทั่วไปและจากรัฐบาลกัมพูชากำลังเพิ่มมากขึ้นกว่าในอดีต ขนบธรรมเนียมท้องถิ่นของกัมพูชาไม่ส่งเสริมผู้หญิงให้ยึดอาชีพทางการเมืองหรือเข้าทำงานในตำแหน่งผู้นำทางการเมือง องค์กรเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศของสหรัฐ หรือ USAID ออกรายงานที่เรียกว่า Women's Leadership as a Route to Greater Empowerment ชี้ว่าถึงแม้นโยบายของราชอาณาจักรกัมพูชาจะบังคับว่ารัฐบาลจะต้องมีตัวแทนผู้หญิงเข้าทำงานเคียงบ่าเคียงไหล่กับผู้ชายในตำแหน่งผู้นำของคณะกรรมการต่าง ๆ แต่นักการเมืองผู้ชายกัมพูชาก็ยังกำบังเหียนตำแหน่งสำคัญ ๆ ในหน่วยงานภาครัฐบาลอยู่ บรรดาผู้เชี่ยวชาญด้านการส่งเสริมความก้าวหน้าและความเป็นผู้นำทางการเมืองมักโทษว่าเป็นผลมาจากผู้หญิงกัมพูชาขาดโอกาสในการศึกษาในระดับสูงที่มีคุณภาพ มีผลให้ผู้หญิงไม่มีบทบาททางสังคมและการเมือง โดยเฉพาะในชุมชนห่างไกล

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ซึ่งประกอบด้วยชาติพันธุ์หลากหลายมีประชากรร้อยละ 51 (ปี ค.ศ 1992) ของประชากรทั้งหมดสภาพสตรีอยู่ในสภาพทุกข์ยากลำบากหลังขาดการพัฒนาทุกด้าน ไม่มีบทบาททางสังคมไม่ได้รับสิทธิเสมอภาคทางเพศขาดความยุติธรรม เป็นภาพที่อ่อนแอถูกสังคมดูหมิ่นประมาทอยู่ในสภาพถูกครอบงำ ด้วยระบบศักดินายึดมั่นในจารีตประเพณีแบบเก่าแก่ ต่อมาสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวได้รับเอกราช จึงมีการพยายามพัฒนาสภาพสตรีแต่ยังอยู่ภายใต้อำนาจของรัฐ ตั้งแต่ในปี ค.ศ.1986 เป็นต้นมา ได้มีการพัฒนาด้วยมาจากการปกครองประเทศโดยมีรัฐธรรมนูญแห่งชาติเพื่อเป็นกรอบการปกครองบริหารบ้านเมือง และในมาตรา (35) (2) มีการณรงค์พัฒนาถึงความเสมอภาคทางเพศจึงทำให้สตรีมีการปกป้องคุ้มครอง มีพัฒนาเกือบทุกด้าน ๆ ทั้งด้านการเมืองการปกครอง กฎหมาย เศรษฐกิจสังคม การศึกษา สุขภาพอนามัยและสวัสดิภาพด้านอื่น ๆ จึงทำให้สตรีได้รับความคุ้มครองมีสิทธิทางด้านบทบาทต่าง ๆ เสมอกับชายมากขึ้น ต่อมาสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติเมื่อวันที่ 14 ธันวาคม ค.ศ. 1955 แต่อย่างไรก็ตามยังพัฒนาไปอย่างล่าช้าเนื่องจากยังถูกครอบงำจากวัฒนธรรมจารีตประเพณีเดิมของชาติ

พันธุ์อย่างรุนแรงอีกทั้งสตรีด้วยกันก็ยังไม่ยอมรับในสิ่งที่เปลี่ยนและภาครัฐยังคงมีนโยบายการพัฒนาความเสมอภาคทางเพศไปเรื่อย ๆ อย่างยั่งยืนจึงส่งผลให้สตรีมีบทบาททางสังคมชุมชนทุกภาคส่วน อีกทั้งเป็นผู้นำทั้งภาครัฐและเอกชน ชุมชน สังคม และระดับประเทศมากมายเป็นการเปิดโอกาสให้สตรีเป็นผู้นำหลายด้านเพิ่มการลดความรุนแรงทางสังคมสร้างสันติภาพในสังคม ธนาคารโลกระบุไว้ว่าสตรีลาวมีการลงทุนเป็นผู้ประกอบการเพิ่มสูงขึ้นร้อยละ 40 และนางสีโส ลือเดมุนสอน ประธานสหพันธ์แม่หญิงลาวกล่าวว่าการพัฒนาสตรีลาวจะให้ผลงานออกมาเป็นรูปธรรมสูงขึ้นเรื่อย ๆ และกำหนดทุกวันที่ 8 มีนาคม ของทุกปีเป็นวันสตรีแห่งชาติและมีการหยุดราชการหรือหยุดงานทุกองค์กร โดยสหพันธ์แม่หญิงลาวเป็นองค์กรหลักในการพัฒนาสตรีทุก ๆ ด้าน

ในพื้นที่กลุ่มน้ำโขงตอนล่างต่างกำลังพัฒนาด้านสิทธิมนุษยชนภายหลังจากได้รับเอกราชซึ่งส่วนใหญ่ตกอยู่ภายใต้การปกครองจากชาติตะวันตกถึงแม้ไทยไม่ได้ตกเป็นเมืองขึ้นของชาติตะวันตกก็ตาม แต่ก็มีความเชื่อวัฒนธรรมประเพณี ศาสนาจะคล้ายคลึงกัน ภายหลังจากแต่ละประเทศเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติแล้วก็ได้รับอิทธิพลในการปฏิบัติตามปฏิญญาสากลระหว่างประเทศจึงต้องปฏิบัติตาม ก่อให้ด้านสิทธิมนุษยชนได้รับการพัฒนาไปในทางที่ดีรวมทั้งมีการพัฒนาสิทธิสตรีและเด็ก ประเด็นทางมนุษยธรรมเสมอและความเสมอภาคทางเพศจึงเป็นการเปิดโอกาสให้สตรีเป็นผู้นำชุมชน องค์กร หน่วยงานราชการและเอกชนรัฐวิสาหกิจจนนำไปสู่ในการมีบทบาทขจัดการลดความขัดแย้งในชุมชนและมีทั้งประสบความสำเร็จและไม่ประสบความสำเร็จบ้างด้วยเหตุปัจจัยด้านต่างๆ

ผู้นำสตรีกับการลดความขัดแย้งในชุมชนอนุภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง

ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพในพื้นที่ 3 ประเทศ โดยใช้หลักทฤษฎีผู้นำและการลดความขัดแย้งตามหลักทฤษฎีของชุมชน ผู้นำ คือ ผู้ที่มีบทบาทหรือมีอิทธิพลต่อผู้อื่นในชุมชนในลักษณะการทำกิจกรรมในชุมชนแล้วส่วนใหญ่เป็นผู้นำลักษณะงานและมุ่งสัมพันธ์ ไม่ว่าจะเป็น ความคิดหรือพฤติกรรมในการทำงาน ผู้นำแต่ละคนจะมีแบบของความเป็นผู้นำของตนเอง และแตกต่างกันไปแล้วแต่ เวลา โอกาส สถานการณ์ สถานที่ และลักษณะของคนที่ เป็นผู้นำ จากความขัดแย้งระหว่างกลุ่ม และบุคคล

เพราะการแข่งขันกันในการเป็นเจ้าของทรัพย์สินที่มีค่าและหายาก จุดกำเนิดที่แท้จริงของความขัดแย้งนั้น เกิดจากภายในตัวบุคคลแล้วลามไปบุคคลอื่น ๆ แนวทฤษฎีการลดความขัดแย้งของอัจฉรา ลัมวาร์ทอง (2557: 15) การลดความขัดแย้งและแนวทางการแก้ไขความขัดแย้งให้เหมาะสมกับปัญหา โดยการแก้ไขปัญหานั้นให้ผู้มีปัญหาก็ใช้ร่วมด้วยเพื่อเป็นการแก้ปัญหาสอดคล้องความต้องการและให้คำนึงถึงผลประโยชน์ทั้งสองฝ่ายและสังคมเป็นหลัก ทั้งนี้เป็นการแก้ไขข้อขัดแย้งอาจด้วยวิธีการใช้กฎหมายหรือไม่ใช้ เพื่อดำรงไว้ซึ่งความสงบสุขและสันติ โดยผู้วิจัยได้แยกจากการเก็บข้อมูล 3 ประเทศ มีรายละเอียดตามกรณีศึกษา ดังต่อไปนี้

กรณีศึกษาผู้นำสตรีในชุมชนราชอาณาจักรไทย

นางอัญญพร หฤทัยถาวร อายุ 54 ปี อยู่ที่บ้านเลขที่ 7 หมู่ 7 ตำบลบุฤๅษี อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ เรียนจบระดับปริญญาตรี ประกอบอาชีพทำนามีกิจการส่วนตัวมีรถยนต์ให้เช่า 1 คัน ตำแหน่งทางสังคมเป็นอาสาสมัครคุมประพฤติที่สำนักงานคุมประพฤติ จังหวัดสุรินทร์ ประธานเครือข่ายคุ้มครองและเสรีภาพจังหวัดสุรินทร์ และเป็นกรรมการองค์ท้องถิ่นอีกหลายองค์กร พร้อมรับรางวัลจากการทำงานมีผลงานดีเด่น องค์กรในกระทรวงยุติธรรม และองค์กรอื่น ๆ ในส่วนภูมิภาคและประเทศมาแล้ว ปัจจุบันเป็นประธานอาสาสมัครการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทประจำที่สำนักงานยุติธรรม จังหวัดสุรินทร์ และให้ข้อมูลว่ามูลเหตุในการร่วมงานอาสาสมัครไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เนื่องจากตั้งแต่ยังเป็นเด็กได้พบว่าภายในครอบครัวของมารดามีความขัดแย้งกันเกี่ยวกับการแบ่งทรัพย์สินมรดกไม่ลงตัวจึงมีการฟ้องร้องคดีเพื่อเรียกร้องความเป็นธรรมจึงเกิดข้อบาดหมางใจกันระหว่างญาติพี่น้องกันจึงเกิดความคับข้องใจกัน เมื่อเรียนจบในระดับปริญญาตรีจึงได้มีโอกาสเข้าอบรมความรู้ด้านการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท จากนั้นได้นำความรู้มาใช้แก้ไขปัญหาคือข้อขัดแย้งในชุมชนจนมีทักษะและประสบการณ์ ต่อมาได้เข้าสมัครเป็นอาสาสมัครไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในองค์กรสำนักงานยุติธรรมจังหวัดสุรินทร์เรื่อยมาจนกระทั่งปัจจุบันโดยการปฏิบัติจริงสามารถไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งกรณีต่าง ๆ ในสังคมจำนวนมาก (อัญญพร หฤทัยถาวร. 2557, ต.ค. 5) สรุปได้ว่า ผู้นำสตรีใช้ประสบการณ์ในวัยเด็กที่เกิดขึ้นในครอบครัวจากการบาดหมางในการแบ่งทรัพย์สินทางมรดก จึงเกิดความบาดหมางในระหว่างเครือญาติ ประกอบกับได้รับการศึกษาใน

ระดับปริญญาตรี จึงเกิดแรงบันดาลใจทั้งอยากจัดความขัดแย้ง ภายหลังได้มีโอกาสได้
เข้ารับการอบรมความรู้ด้านการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท จึงได้ใช้ความรู้และประสบการณ์
เป็นอาสาสมัครไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในการแก้ปัญหาความขัดแย้งในชุมชนได้จริง

บุญมาก วงศ์ศรีแก้ว อายุ 46 ปี ปัจจุบันมีตำแหน่งเป็นผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 6 ตำบลด่าน
อำเภอตากช้าง จังหวัดสุรินทร์ ดำรงตำแหน่งนี้มาแล้ว 3 ปีเศษ ด้วยการรับเลือกตั้งจาก
ราษฎรในพื้นที่รับผิดชอบการดูแลบำรุงสุขให้แก่ประชาชนตามที่รัฐมอบหมายทั้งก่อน
รับเลือกตั้งได้รับการกล่าวถึงจากผู้อื่นหลายคนว่าเป็นผู้หวังนำจะรับผิดชอบตำแหน่งนี้
ได้ไม่ดีเท่าที่ควรภายหลังเข้ารับตำแหน่งแล้วได้ศึกษาวิธีการปกครองชุมชนและการ
แก้ไขปัญหาในชุมชนหลังจากทำงานระยะหนึ่งแล้วอาศัยประสบการณ์ต่าง ๆ มาแก้ไข
ปัญหาความเดือดร้อนจนเป็นที่ยอมรับ ด้วยตำแหน่งหน้าที่เมื่อชุมชนมีปัญหาข้อขัดแย้ง
กัน เช่น การแบ่งเขตที่ดิน ้วยรุ่นทำร้ายร่างกายกัน หรือปัญหาชู้สาว และปัญหาภายใน
ครอบครัว มีวิธีการจัดการดังต่อไปนี้ นำคณะกรรมการมาประชุมปรึกษารื้อกันแล้ว
ให้คู่กรณีมาเจรจากันถึงสาเหตุและข้อดีข้อเสียภายหลังจากมีปัญหาข้อขัดแย้งแล้ว
ตกลงกัน การลดใช้ความเสียหายรวมถึงความเสียหายภายในชุมชนด้วยและได้
ประสานงานกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องมาร่วมในการแก้ไขปัญหาให้แก่ชุมชน การนำ
ประชาชนให้ปฏิบัติตามจารีตวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นทำนุบำรุงทางด้านศาสนา
เป็นกลยุทธ์ในการเสริมสร้างความรักใคร่ปรองดองสามัคคีกัน (บุญมาก วงศ์ศรีแก้ว.
2559, ก.พ. 27) สรุปได้ว่า ผู้นำสตรีได้ศึกษาการปกครองคนในชุมชนประกอบกับการ
อาศัยประสบการณ์การทำงานที่มุ่งมั่นตั้งใจ จนได้รับการยอมรับจากชุมชนการปกครอง
จะใช้รูปแบบ คณะกรรมการหมู่บ้านประชุมปรึกษารื้อ และการประสานความ
ร่วมมือกับหน่วยงานอื่น และที่สำคัญการถือปฏิบัติตามจารีต ประเพณี วัฒนธรรม และ
ศาสนา ในการควบคุมพฤติกรรมของคนในชุมชนให้เกิดความรักใคร่ สามัคคี มีเมตตา
ปรองดอง เอื้ออาทรต่อกัน เพื่อลดความขัดแย้งของคนในชุมชน (บุญมาก วงศ์ศรีแก้ว.
2559, ก.พ. 27)

นางบัวทอง ตริธรรา อายุ 64 ปี ปัจจุบันเป็นผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 2 ตำบลกั้งแอน อำเภอ
ปราสาท จังหวัดสุรินทร์ ประธานคณะกรรมการเงินกองเงินทุนหมู่บ้านและดำรง
ตำแหน่งประธานและเลขานุการอีกหลายองค์กร เหตุจูงใจในการเข้ารับตำแหน่ง

ผู้ใหญ่บ้านหญิงคนแรกในอำเภอปราสาทเนื่องจากตำแหน่งว่างลงแล้วมีชาวบ้านหลายคนให้การสนับสนุน หลังจากนั้นพยายามเข้าถึงกับประชาชนทุกกลุ่มแก้ไขปัญหารวดเร็วเพื่อแสดงถึงการเอาใจใส่ประชาชน บริหารเงินกองทุนหมู่บ้านเพื่อแก้ไขปัญหปากท้องของชาวบ้านเมื่อประชาชนอยู่ดีกินดีแล้วจะทำให้ลดความขัดแย้งในชุมชนอีกทางหนึ่งภายหลังมีความขัดแย้งในชุมชนแล้วจะให้คู่กรณีมาพบปะได้พูดคุยกันแล้วให้กลับไปเพื่อตั้งสติกันก่อนจากนั้นมาตกลงกันใหม่แต่หลายคู่กรณีกลับไปแล้วตกลงกันได้เรื่องจึงยุติลงโดยให้ร่วมกิจกรรมในชุมชนตามที่ชุมชนกำหนดจัดตามประเพณีท้องถิ่นเป็นการเปิดโอกาสให้ชาวบ้านมาพบปะกันเป็นกลยุทธ์ด้านหนึ่งให้เกิดความเข้าใจกันเป็นการลดความขัดแย้งในทางหนึ่ง (บัวทอง ตรีธรา .2559, ก.พ. 27) สรุปได้ว่า ผู้นำสตรีใช้ความเข้าใจเข้าถึงประชาชนทุกกลุ่ม การแก้ไขปัญหารวดเร็ว เป็นการแสดงความเอาใจใส่ของประชาชน ประกอบกับผู้นำสตรีท่านนี้มีความสามารถในการบริหารเงินกองทุนหมู่บ้านที่มีประสิทธิภาพ จึงประสบความสำเร็จในการแก้ไขปัญหาความเป็นอยู่ของชุมชน ให้อยู่ดีกินดีจึงทำให้ลดความขัดแย้งให้ชุมชนได้ และนอกจากนี้ยังมีความสามารถในการเจรจาประนีประนอมความขัดแย้งในชุมชนโดยการให้แง่คิด และระงับควบคุมอารมณ์ของคนในชุมชน โดยการให้สติกลับไปคิดเอง 1 คืน แล้วค่อยกลับมาตกลงกันใหม่ เมื่อทุกฝ่ายมีสติและอารมณ์เบาลงแล้ว จากความขัดแย้งที่มีอยู่ก็สามารถทำให้ความขัดแย้งยุติลงได้ง่าย ทั้งนี้ผู้นำสตรีท่านยังให้ความสำคัญกับการจัดงานประเพณี เพื่อลดความตึงเครียดภายในชุมชน และคลายพฤติกรรม

นางยุพา พาสวรรค์ อายุ 69 ปี อยู่ที่หมู่บ้านรุน ตำบลบักโค อำเภอมโนรมย์ จังหวัดสุรินทร์ เป็นสตรีที่ไม่มีตำแหน่งในภาครัฐแต่มีความรู้ด้านศิลปการแสดงลิเกและมีความศรัทธาในพระพุทธศาสนาสามารถใช้นางบำเรอใจชักจูงใจผู้ชมการแสดงให้เข้าใจและศรัทธาในพระพุทธศาสนา เมื่อประชาชนท้องถิ่นอยู่ในศีลธรรมอันดีแล้วไม่ก่อเหตุอาชญากรรมและยังนำการแสดงเชื่อมความสัมพันธ์อันดีระหว่างประชาชนประเทศไทย-กัมพูชา เมื่อสองประเทศเกิดความไม่เข้าใจกันตกอยู่ในภาวะสงครามต่อสู้กันทำให้เกิดความสูญเสียต่อชีวิตและทรัพย์สินอย่างมหันต์ จึงใช้ความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ปัญหาต่าง ๆ ลดความรุนแรงสร้างความสันติสุขตามแนวชายแดนในระดับหนึ่ง (ยุพา พาสวรรค์. 2557, ธ.ค. 26) สรุปได้ว่า ผู้นำสตรีใช้ความรู้ความสามารถเฉพาะตัวด้านศิลปการแสดงลิเกพื้นฐาน โดยการใช้คำร้องทำนอง เนื้อหา ที่มีการปลูกจิตสำนึก

ชกุงผู้ที่ชมการแสดงนั้นเข้าใจ และศรัทธาในพระพุทธศาสนา ให้ประชาชนในท้องถิ่น
อยู่ดีกินดี มีศีลธรรมอันดี นอกจากนี้ยังทำการแสดงเพื่อเพิ่มความสัมพันธ์อันดีระหว่าง
ประชาชนในประเทศไทยกับกัมพูชา จึงใช้ความสัมพันธ์ที่ดีในการลดความรุนแรง และ
สร้างความสันติสุขตามแนวชายแดนไทยกัมพูชา

กรณีศึกษาผู้นำสตรีราชอาณาจักรกัมพูชา

นางมอมไล อายุ 60 ปี เป็นชาวบ้านโศคาเตียง ตำบลเปรี๊ยะด๊ะ อำเภอสียมเรียบ
จังหวัดสียมเรียบ กล่าวว่าเป็นสตรีที่เป็นผู้นำด้านเศรษฐกิจ ผลิตภัณฑ์เงินเพื่อการค้า
แบบโบราณโดยยังไม่มีเครื่องจักรกลมาทดแทน ทั้งนี้ได้ใช้เวลาว่างเพื่อเป็นประโยชน์
หลังจากการทำนา วัตถุประสงค์ในชุมชนแปรรูปข้าวพืชมะพร้าวเพื่อการเกษตรเป็นอาหารที่นิยมของ
ประชาชนทำให้ในชุมชนเกิดรายได้และเป็นอุตสาหกรรมขนาดครัวเรือนทำให้หลายคน
ในครัวเรือนมีงานทำมีรายได้เป็นแบบอย่างในชุมชน ในการสร้างเศรษฐกิจมีงานทำ
มีรายได้ต่อมาประชาชนในชุมชนคนอื่นนำไปเป็นแบบอย่างโดยการประยุกต์การทำ
อุตสาหกรรมทำเส้นขนมจีนจนเป็นที่ชื่อเสียงของจังหวัดสียมเรียบและนักท่องเที่ยว
จากต่างประเทศที่มาเที่ยวชมปราสาทต่าง ๆ ในพื้นที่แห่งนี้ได้รู้จักกันอย่างแพร่หลาย
ทั้งนี้นางมอมไล เป็นผู้นำสตรีที่ประชาชนไว้วางใจแล้วคัดเลือกมาบริหารปกครองชุมชน
โดยนำความคิดด้วยระบบความสัมพันธ์ในครัวเรือน จัดการให้มีงานทำใช้เวลาว่างให้
เป็นประโยชน์ ทำงานร่วมกันเป็นทีมจนทำให้เกิดความเข้าใจกัน ประองตองกันเป็น
รูปแบบในการลดความขัดแย้งในชุมชนอีกรูปแบบหนึ่ง โดยนางมอมไล เล่าว่าการ
ฝึกสอนคนทำงานขนมจีนนั้นจะต้องมีระเบียบวินัย ใจรักจึงได้ผลงานออกมาทันเวลา
สำเร็จลุล่วงด้วยดีและเป็นที่ต้องการมีความพึงพอใจแก่ลูกค้าจนทำให้เป็นสินค้าส่งได้ทั้ง
จังหวัดสียมเรียบทั้งนี้เกิดจากภูมิปัญญาของสตรีในชุมชนนี้เอง (มอมไล. 2559 ,
มกราคม. 31)

นางแอมพอลลา โบนี อายุ 62 ปี ตำแหน่ง อดีตรองผู้ว่าราชการจังหวัดสียมเรียบ
กล่าวว่าสตรีของจังหวัดสียมเรียบแยกออกเป็นประเภทดังนี้คือ 1. สตรีที่ประกอบ
อาชีพในหน่วยของรัฐจะไม่ค่อยพบปัญหาข้อขัดแย้งต่าง ๆ 2. สตรีที่ประกอบอาชีพ
ทางด้านการค้าขายและบริการ จะพบปัญหาข้อขัดแย้งหลากหลายเนื่องจากต้องดิ้นรน

ในการหารายได้เลี้ยงชีพและครอบครัวจึงมีผลกระทบต่อการใช้ชีวิตประจำวัน 3. สตรีที่ไม่มีอาชีพหรือไม่ได้ประกอบอาชีพใดกลุ่มนี้จะไม่ซื้อปัญหาขัดแย้งใดเพราะว่าไม่มีความกล้ามีปากเสียงกับผู้อื่น ถูกกดดัน ถูกเอารัดเอาเปรียบถูกละเมิดสิทธิมากและในจังหวัดเสียมเรียบรวมทั้งกัมพูชาจะพบสตรีกลุ่มนี้มาก จึงมีองค์กรเอกชนหรือหน่วยงานเอ็นจีโอมาช่วยเหลือจำนวนมากด้านสิทธิสตรีตั้งแต่ในอดีตนั้นสตรีกัมพูชาจะถูกให้ช่วยดูแลครอบครัวเป็นผู้ให้กำเนิดทายาทอบรมสั่งสอนคนให้เป็นพลเมืองดี ประณินิบัติแก่บุคคลในครอบครัว ส่วนอำนาจในการตัดสินใจนั้นของชายเป็นผู้นำครอบครัวอย่างเด็ดขาด สตรีจึงถูกกดดันเอารัดเอาเปรียบจากสังคมชายเป็นอย่างมากแต่อย่างไรก็ตามสตรีกัมพูชาได้ยึดแบบอย่างประเพณีตน เช่น กับมเหสีของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ซึ่งคอยให้การสนับสนุนกิจกรรมของพระสวามีทุกๆ ด้านภายในประเทศจนสามารถสร้างความยิ่งใหญ่ให้แก่อาณาจักรกัมพูชา (แอมพอลลา โบนี .2559, มกราคม.30)

นางควน สะเรยสะเรา อายุ 35 ปี มีตำแหน่งเป็นผู้ใหญ่บ้าน หมู่บ้านทะมอ อำเภอดันเปียวอำเภอสิ จังหวัดอุดรเมียนเจย กล่าวว่าประชากรในหมู่บ้านมีผู้หญิงมากกว่าผู้ชาย และประชากรที่เกิดใหม่ที่เป็นเพศหญิงสูงกว่าชาย จึงทำให้สตรีมีมากกว่าชาย ตนได้รับคัดเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้านเนื่องจากเคยรับจ้างเป็นครูพี่เลี้ยงที่โรงเรียนในหมู่บ้าน ด้านความตั้งใจทำงานจึงเป็นที่เชื่อถือเคารพจากชาวบ้านต่อมาตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านว่างจึงถูกสนับสนุนให้เข้ารับตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านทั้งจังหวัดมีสตรีเป็นผู้ใหญ่บ้านหรือผู้นำชุมชนเพียงผู้เดียวและเคยเป็นผู้ใหญ่บ้านดีเด่น ดังนั้นจึงมีโอกาสบริหารปกครองหมู่บ้านจึงได้พบข้อขัดแย้งในชุมชน เช่น ความขัดแย้งในครอบครัว เนื่องจากชายนอกใจภรรยาจึงมีข้อขัดแย้งกันจึงต้องเป็นผู้จัดการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนอกจากนั้นยังมีข้อขัดแย้งระหว่างบุคคลกับบุคคลในชุมชนในขณะปัจจุบันมีสื่อโฆษณาเครื่องดื่มมีแอลกอฮอล์สูงจึงนิยมดื่มกันจากนั้นเมื่อมีอาการมึนเมาแล้วจะควบคุมสติอารมณ์ไม่ได้จึงเป็นเหตุให้ทะเลาะวิวาททำร้ายร่างกายซึ่งกันและกันละเมิดสิทธิผู้อื่น วิธีแก้ไขโดยนำทั้งสองฝ่ายมาพบปะเจรจากันตั้งข้อตกลงการคุยกันด้วยเหตุและผลกัน ถ้าหากไม่สามารถตกลงกันได้ก็ส่งเรื่องให้สู่กระบวนการยุติธรรมในภาครัฐต่อไป แต่ในชุมชนมีประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธมีพระสงฆ์ มีวัด และวัฒนธรรมประเพณีงานบุญต่าง ๆ ตามประเพณีทางศาสนา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในการลดความขัดแย้งในชุมชนได้ดีมาก ๆ ถ้าหากทุกคนปฏิบัติ

ตามศีลธรรมแล้วชุมชนจะไม่มีปัญหาความขัดแย้งใดสังคมก็จะอยู่ร่วมกันอย่างร่มเย็นเป็นสุข (ควน สะเรยสะเร. 2558, กรกฎาคม. 31)

นางสาวเม็งงวมเคิน อายุ 28 ปี นักศึกษาระดับปริญญาโทมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ นักศึกษาทุนจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา โดยกล่าวว่า สตรีกัมพูชายังมีการศึกษาระดับสูงน้อยกว่าชายเพราะมีความคาดหวังให้ชายที่เป็นคู่ครองเลี้ยงดูในเมื่อมีครอบครัวแล้ว แต่สิทธิสตรีที่ได้รับยกย่องสูงคือ พิจารณาแต่งงานโดยให้สตรีเรียนรู้เรื่องครองรักครองเรือนเป็นเวลานาน ส่วนเพศชายเข้าศึกษาการดูแลครอบครัวที่วัดในนิทานชาวกัมพูชายังมีสตรีเป็นผู้นำนั้นจะต้องมีไหวพริบดีสามารถนำตนพ้นจากการเอารัดเอาเปรียบจากผู้ชายหรือคนรอบข้างและจำต้องต่อสู้ดิ้นรนเพื่อพัฒนาสิทธิสตรีให้มากขึ้นต่อไป (เม็งงวม เคิน. 2558, สิงหาคม. 18)

บทบาทสิทธิสตรีชาวกัมพูชา ซึ่งยังถูกชายได้เอาเปรียบกว่าทุกด้านแต่ด้วยสังคมพัฒนาตามนโยบายภาครัฐ ภายหลัง สิ้นสุดสงครามกลางเมืองในกัมพูชาแล้ว มีการพัฒนาสตรีและเด็กมากขึ้นจึงทำให้สตรีมีบทบาทในการเป็นผู้นำในด้านต่าง ๆ สูงขึ้น เช่น ผู้นำทางเศรษฐกิจ องค์กรภาครัฐและมีเป็นนักการเมืองระดับประเทศก็มีบ้างแล้ว ปัจจุบันสตรีกัมพูชายังมีสิทธิต่ำกว่าชายเกือบทุกด้านโดยเฉพาะด้านการทำงานในองค์กรภาครัฐ การศึกษาเพราะสตรีกัมพูชายังมีค่านิยมว่าหากได้เรียนสูงแล้วมักทำให้เป็นโสเภณีเพราะชายไม่กล้าที่จะคิดพาเป็นคู่ครอง จึงไม่ยอมมีการศึกษาในระดับสูง โดยคาดหวังว่าให้ชายเลี้ยงดูและเป็นผู้นำชีวิตของตนต่อไป แต่อย่างไรก็ตามด้วยจากปัญหาสงครามภายในประเทศที่มีผลกระทบให้ชายถูกฆ่าตายไปจำนวนมากจึงมีผลตามมาคือ ประชากรสตรีจึงมีสูงกว่าชายก่อให้เกิดผลกระทบต่อการใช้แรงงานในการพัฒนาประเทศและสตรีถูกเอารัดเอาเปรียบในด้านครอบครัวโดยชายยังมีค่านิยมมีภรรยาหลายคน จากผลกระทบนั้นสตรีกัมพูชาจึงมีส่วนร่วมในการลดความขัดแย้งในชุมชนค่อนข้างน้อยนอกจากนั้นปฏิบัติตามวัฒนธรรมประเพณีอย่างเคร่งครัดและปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนาแต่อย่างไรก็ตามนโยบายภาครัฐก็มีการส่งเสริมสตรีสูงขึ้นโดยเปิดโอกาสให้สตรีมีส่วนร่วมในการทำงานในองค์กรภาครัฐอย่างหลากหลายและเป็นผู้นำทางการเมืองการปกครองภายในประเทศมากขึ้น

กรณีผู้นำสตรีสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

นางอุ๊กี้ หมิ่นหลวง อายุ 45 ปี พักอาศัยที่บ้านเลขที่ 67 หมู่บ้านหลักสี่ เมืองปากของ แขวงจำปาสัก สปป.ลาว ประกอบอาชีพค้าขายของชำและยังเป็นสมาชิกสหพันธ์แม่หญิงลาวในหมู่บ้านรวม 2 วาระแล้ว ในชุมชนเป็นชนบทประชาชนส่วนใหญ่ทำการเกษตรปลูกกาแฟ พืชไร่และพืชสวน เนื่องจากอยู่ใกล้โรงงานผลิตกาแฟหือดาวสภาพอากาศร้อนชื้นเป็นป่าเชิงเขา ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธปฏิบัติธรรมอย่างเคร่งครัดประชาชนรักใคร่กันดีมีความเอื้ออาทรต่อกันในชุมชนมีปัญหาคัดแย้งกันบ้างด้วยเหตุจากกลุ่มวัยรุ่นดื่มสุรา เมื่อมีอาการมันเมาก่อเหตุทะเลาะวิวาทกัน มีการลักขโมยทรัพย์สินส่วนตัว เช่น ปาไม้ จัปส์ตัวป่า ประชาชนจึงมีแนวทางการแก้ไขปัญหานี้คือให้คณะกรรมการสหพันธ์แม่หญิงลาวและคณะกรรมการประจำหมู่บ้านร่วมกันไกล่เกลี่ยข้อพิพาทดังกล่าวมาตลอด วิธีการปฏิบัติโดยให้ทั้ง 2 ฝ่าย มาพบปะพูดคุยกันเพื่อเจรจา ซึ่งมีความกรรมการเหล่านี้เป็นคนกลางเจรจาข้อพิพาทโดยมีการวางข้อตกลงกันเมื่อทั้ง 2 ฝ่ายปรับข้อพิพาทกันได้แล้วกรรมการปรับเป็นเงินทั้ง 2 ฝ่ายเพื่อนำเงินมาบำรุงชุมชน เพื่อพัฒนาชุมชนให้ก้าวหน้าและสงบสุข โดยคู่กรณีทั้ง 2 ฝ่ายมีส่วนร่วมลดข้อขัดแย้งก่อให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกันแล้วร่วมกันสร้างความสันติสุขในชุมชน (อุ๊กี้ หมิ่นหลวง. 2556, ตุลาคม. 19) สรุปได้ว่าผู้นำสตรี ใช้ระบบการเป็นผู้นำที่ดีในการนับถือพระพุทธศาสนา และการปฏิบัติธรรมอย่างเคร่งครัด นอกจากนี้ผู้นำสตรีมีแนวทางในการแก้ไขปัญหาโครงการคณะกรรมการสหพันธ์แม่หญิงลาว และคณะกรรมการประจำหมู่บ้าน ร่วมกันไกล่เกลี่ยข้อพิพาท โดยมีวิธีการปฏิบัติ ให้ทั้ง 2 ฝ่าย

นางมลสวรรค์ ศรีอินทัย อายุ 82 ปี ซึ่งมีชีวิตอยู่ในระหว่างสงครามการกอบกู้เอกราชของ สปป. ลาว จากของฝรั่งเศสและอเมริกาตามลำดับ จึงให้ประชาชนลาวอยู่ในฐานะเสียเปรียบประเทศที่มายึดครองแผ่นดินของตนแต่อย่างไรก็ตามสตรีลาวมีการยึดมั่นวัฒนธรรมประเพณีของลาวอย่างเคร่งครัด โดยสตรีลาวจะมีบุคลิกเด่นดังนี้ มีการวางตน ประพฤติตนอยู่ในวัฒนธรรมอันดีงาม มีจิตใจโลเล ไม่ก้าวร้าว เรียบร้อย สุภาพ อ่อนหวาน และยังมีความซื่อสัตย์ต่อตนเองครอบครัว และประเทศชาติดูแลสร้างความอบอุ่นภายในครอบครัวอย่างเคร่งครัดเกี่ยวกับปัญหาความขัดแย้งในชุมชนไม่มีความรุนแรงเนื่องจากสตรีลาวมีบุคลิกที่มีการเจรจากันก่อให้เกิดความเข้าใจกันดีโดยเฉพาะภายในครอบครัว หากมีความรักความเข้าใจอันดีงามก็ทำให้สังคมชุมชนในภาพรวมไม่มี

ข้อขัดแย้งกันอย่างรุนแรง จึงสามารถใช้ทักษะลดความขัดแย้งในระดับ มหาภาคได้
สภาพทั่วไปของลาวเดิมประเทศลาวมีความร่ำรวยกันดารสตรีลาวจึงมีผู้ที่เป็นผู้นำ
ชุมชนน้อยมากเพราะยกย่องชายเป็นใหญ่ แต่ภายหลังกอบกู้เอกราชจากชาติตะวันตก
แล้วผู้นำประเทศให้ความสำคัญสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ของสตรี สูงมากจนทำให้สตรีมีสิทธิ
เสมอภาคกับชายอย่างรวดเร็ว แม้กระทั่งสตรีก็มีโอกาสเป็นผู้นำในชุมชน (มลสวรรค์
ศรีอ่อนทัย .2558,ตุลาคม. 4) สรุปได้ว่า ผู้นำสตรีมีการประพฤติปฏิบัติวางตัว อยู่ใน
วัฒนธรรมอันดีงาม มีจิตใจไม่โลเล ไม่ก้าวร้าว เรียบร้อย สุภาพอ่อนหวาน และยังมี
ความซื่อสัตย์ต่อตนเอง ครอบครัว และประเทศชาติ ดูแลสร้างความอบอุ่นภายใน
ครอบครัวอย่างเคร่งครัด และสตรีลาวมีการเจรจาที่สุภาพ อ่อนหวาน เข้าใจง่าย เกิด
ความเข้าใจดีโดยเฉพาะคนในครอบครัว จึงทำให้ครอบครัวอบอุ่น และทำให้ลดปัญหา
ความขัดแย้งในสังคมได้

ท้าวโพธิ์ทอง สิริพน อายุ 44 ปี ตำแหน่งอาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยแห่งชาติ สปป.
ลาว ได้กล่าวว่า สหพันธ์แม่หญิงลาวเป็นการส่งเสริมสิทธิสตรีทุกระดับ โดยมีการ
ส่งเสริมด้านครอบครัว ชุมชน และระดับเพื่อให้สตรีเข้ามามีส่วนร่วมในสังคมชั้นสูง เช่น
มีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะสตรีมีความละเอียดอ่อน จึงสามารถควบคุมเรื่อง
เงินในสถาบันต่าง ๆ ได้ดีจึงให้สนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนประเทศชาติเท่าเทียม
ชาย (โพธิ์ทอง สิริพน.2559, ก.พ. 27) สรุป ผู้นำสตรีสาธารณรัฐประชาธิปไตย
ประชาชนลาว ประกอบด้วยชาติพันธุ์หลากหลายสภาพภูมิประเทศเป็นภูเขาป่าไม้ยาก
ในการสัญจรหรือติดต่อสื่อสารกัน จึงมีการแยกกลุ่มชาติพันธุ์ได้ดังนี้ ลาวลุ่ม ลาวสูง
ลาวเทิง ซึ่งกลุ่มชาติพันธุ์แต่ละชาติพันธุ์มีวัฒนธรรมประเพณีแตกต่างกันโดยมีความเชื่อ
ทางจิตวิญญาณสูง มิให้สตรีปฏิบัติตามระบบการเปลี่ยนแปลงของรัฐหรือตามสมัยนิยม
จึงทำให้การพัฒนาสิทธิสตรีเป็นไปอย่างล่าช้า

ท้าวชาคริต หาญคำมา อายุ 45 ปี ตำแหน่งกรรมการเลขานุการคณะกรรมการสมาชิก
แม่หญิงลาวด้านแม่และเด็กที่แขวงนครเวียงจันทร์ และนางจันวิไล จันประเสริฐ อายุ
30 ปี ตำแหน่งรองหัวหน้าแผนการพัฒนาสตรีระหว่างประเทศในสหพันธ์แม่หญิงลาว
นครเวียงจันทร์ปัจจุบันสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวมีต่างชาติมาท่องเที่ยว
ในประเทศลาวจำนวนมาก แต่มีผลกระทบต่อวัฒนธรรมประเพณีของชาวลาวน้อยมาก
เนื่องจากลาวยึดมั่น รักษาวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามอย่างเคร่งครัด เช่น การแต่งกาย

สวมผ้าถุงทุกสถานการณ์นิยมไปทำบุญที่วัดตามวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาแต่มีสิ่งที่เปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ชัดเจนในปัจจุบันคือ สตรีออกขอบเข้านงานสังคมสูงขึ้นและนิยมดื่มสุราหรือเครื่องดื่มมีสารแอลกอฮอล์สูงขึ้นเนื่องจากสื่อโฆษณาทุกประเภทได้จูงใจให้สตรีอยากมีพฤติกรรมเช่นนั้นด้วยเช่นสื่อทางโทรทัศน์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์

เมื่อสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวได้เอกราชจากชาติตะวันตกสตรีลาวได้รับอนิสงส์จากสตรีในช่วงทำสงครามหลังจากสงครามเสร็จสิ้นแล้วผู้นำประเทศได้ส่งเสริมสตรีมีบทบาทในการเป็นผู้นำในชุมชนเป็นอย่างยิ่งสตรีต่างมีโอกาสรับใช้ช่วยเหลือประชาชนโดยเพราะปัญหาข้อขัดแย้งในชุมชน รัฐบาลลาวยังมีการจัดตั้งสหพันธ์แม่หญิงลาวที่เพื่อให้มีการพัฒนาสตรีลาวเป็นไปตามสหประชาชาติที่สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวก็ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติ และได้ปฏิบัติตามอนุสัญญาของสิทธิสตรีและเด็กอย่างเคร่งครัด นอกจากนี้สตรีลาวยังสนับสนุนสตรีเข้าเป็นผู้นำระดับสูงของประเทศคือในตำแหน่งประธานสภาแห่งชาติ ซึ่งโดยรวมให้การยอมรับทั้งในและนอกประเทศ สหพันธ์แม่หญิงลาวยังได้ต่อยอดกิจกรรมสตรีเพื่อเป็นผู้นำชุมชนอีกหลายด้าน เช่นกองเงินทุนหมู่บ้าน นอกจากนี้ประชาชนชาวลาวยึดมั่นให้หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาด้วยดีและอย่างเคร่งครัดหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าธรรมคำจุนโลก ปัญหาข้อขัดแย้งจึงสามารถแก้ไขด้วยการมีส่วนร่วมด้วยธรรมะครองใจตนใจคน สตรีพร้อมที่จะคำจุนโลกตราบชั่ววันรันดร์

วิจารณ์และสรุปผล

จากการวิจัยบริเวณสามประเทศที่อยู่ในอนุภาคลุ่มน้ำโขงนั้น ได้พบว่าสิทธิสตรีแต่ละประเทศนั้นยังด้อยกว่าชายถูกสังคมกดขี่สิทธิสตรียังด้อยกว่าชาย ทั้งนี้มาจากในระบบข้อกำหนดเกณฑ์ทางสังคม ความเชื่อ ความเคารพศรัทธาวัฒนธรรมประเพณีกฎระเบียบกฎหมายของประเทศ จึงทำให้การพัฒนาสิทธิสตรีก้าวสู่ผู้นำชุมชนน้อยกว่าชาย ในแต่ละประเทศนี้ผู้นำสตรีได้เข้ามาจัดการความขัดแย้งในชุมชนมีลักษณะแตกต่างกัน แต่อย่างไรก็ตามทั้งสามประเทศนี้มีปัญหาในชุมชนคล้ายคลึงกันคือปัญหาระหว่างบุคคลและบุคคลที่มีความต้องการทรัพยากรแต่ทรัพยากรมีอยู่อย่างจำกัดทำให้เกิดความขาดแคลน แล้วต่างแก่งแย่งจึงมีผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของบุคคล ผู้นำ

สตรีที่เป็นผู้ศึกษาทั้งสามประเทศต่างมีจุดยืนคล้ายคลึงกันในการจัดการลดความขัดแย้งด้วยการใช้หลักธรรมกล่อมเกลาจิตใจผู้คนในชุมชน จัดระเบียบสังคมไม่ให้มีผลกระทบกระทั้งกัน และใช้วัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของชุมชนเป็นสื่อในการเสริมสร้างความเข้าใจกันของประชาชนในชุมชนให้เกิดความรักใคร่สามัคคีปรองดองกันเจรจากันส่งผลให้เกิดความเข้าใจกัน ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานการป้องกันการเกิดปัญหาข้อขัดแย้งกันและเป็นเวทีในการเจรจากันในระหว่างจัดกิจกรรมงานบุญประเพณีนี้ ผลดีคือประชาชนในชุมชนเกิดความรักใคร่สามัคคีปรองดองกันสตรีมีจุดเด่นคือมีความอดทนอดกลั้นทางจิตใจสูง มีความละเอียดอ่อน ต่อการเก็บข้อมูลต่าง ๆ นำมาเพื่อวิเคราะห์ต่อ นำมาเพื่อใช้ประกอบการแก้ไขปัญหาลดความขัดแย้งในชุมชน ทั้งวิธีการให้ข้อบ่งคับด้านกฎหมายและหรือวิธีการด้านอื่นได้ดีหากได้เปิดโอกาสแก่สตรีเข้ามามีส่วนร่วมในการลดข้อขัดแย้งในชุมชนเพื่อสร้างความสันติสุขให้แก่ชุมชนต่อไป และจากการวิจัยครั้งนี้ยังเป็นแรงผลักดันในการศึกษาเกี่ยวสตรีและด้านความขัดแย้งในชุมชนอีกหลายประเด็นเพื่อพัฒนามวลมนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขร่มเย็นต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- เสนห์ จามาริก. (2545). **พุทธศาสนากับสิทธิมนุษยชน**. กรุงเทพฯ: สำนักงานมนุษยชนแห่งชาติ.
- มาลี พงษ์พงศาสิ. (2550). **สิทธิความเป็นคนของผู้หญิง**. กรุงเทพฯ: บริษัท สหมิตรพรินต์ติ้งแอนด์พับลิช.
- นันทินัย ประสานนาม. (2553). **แต่ศักดิ์ศรีเสมอกันทุกชนชั้นวรรณกรรมกับมนุษยชนศึกษา**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ร่วมกับคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติและหอศิลปวัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร.
- พิมพ์พันธุ์ หาญสกุล. (2554). **ธัมมันทา บนเส้นทางภิกษุณีโพธิสัตว์**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อมรินทร์ธรรมะ.
- เรืองวิทย์ เกษสุวรรณ. (2555). **โลกาภิวัตน์กับท้องถิ่น**. กรุงเทพฯ: บริษัท บริการพิมพ์จำกัด.

- วรเชษฐ หน่อคำ. (2544). ได้ศึกษาเรื่องผู้นำท้องถิ่นกับการจัดการความขัดแย้งใน
ชุมชนชนบท. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชาการศึกษานอก
ระบบบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ศุภกร อิมวัฒน์กุล.(2553). กรณีสาเหตุความขัดแย้งในองค์การบริหารส่วนตำบลใน
เขตอำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร
มหาบัณฑิต, สาขาวิศวกรรมโยธา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- รัชดา ธารภาค. (2555). ราชอาณาจักรกัมพูชา. กรุงเทพฯ: บริษัทสถาพรบุ๊คส์จำกัด.
- สุรพล อุ้นแสงดี. (2555). กระบวนการขัดเกลากองทัพเพื่อสันติสุขกลุ่มชาติพันธุ์
ไทย-เขมร โดยเครือข่ายเทคโนโลยี.
- อาคิน ระพีพัฒน์. (2551). วัฒนธรรมคือความหมาย. กรุงเทพฯ: บริษัทโอ.เอส.พรีนติ้งเฮาส์
จำกัด.
- อัญญา ภาณุรัตน์. (2556). บทความวิชาการเกี่ยวกับประเด็นเขาพระวิหาร.
สุรินทร์: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
- . (2556). ภูมิปัญญาและชาติพันธุ์วรรณนา. สุรินทร์: มหาวิทยาลัย
ราชภัฏสุรินทร์
- อัญญา ภาณุรัตน์. (2556). พระ-หมอ-ครู. กลไกทางวัฒนธรรมเพื่อความสัมพันธ์ภาพ
ตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา. สุรินทร์: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.
- อัญญา ลิ้มวงศ์ทอง. (2557). การบริหารความขัดแย้งในองค์กร. สำนักพิมพ์ บุ๊คส์
ทู ยู. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ.
- Geetz,C.(1973). The Interpretation of Culture. New York : Basic Book
- Levinson. (1931) D.J Role. Personality and social structure in the
organization setting : Selected reading and projects in the social
psychology . New York Random House.
- <http://www.voathai.com/a/cambodian-women-tk/2668422.html> 2560: 5.

รายชื่อผู้ให้ข้อมูล

1. ควน สะเรยสะเรอา อายุ 35 ปี สัมภาษณ์ : 2558, กรกฎาคม 31 ตำแหน่งเป็นผู้ใหญ่บ้าน หมู่บ้านทะมอ อำเภอตันเปียวอำปลี จังหวัดอุดรเมียนเจย ราชอาณาจักรกัมพูชา

2. จันวิไล จันประเสริฐ อายุ 30 ปี สัมภาษณ์ : 2559, ก.พ. 27 ตำแหน่งรองหัวหน้าแผนการพัฒนาศตวรรษระหว่างประเทศในสหพันธ์แม่หญิงลาวนครเวียงจันทร์ สปป.ลาว

3. ชาคริต หาญคำมา อายุ 45 ปี สัมภาษณ์ : 2559, ก.พ. 27. ตำแหน่งกรรมการเลขาธิการคณะกรรมการสมาชิกแม่หญิงลาวด้านแม่และเด็กที่แขวงนครเวียงจันทร์ สปป.ลาว

4. ธัญญพร หุตยถาวร (2557, ต.ค. 5) อายุ 54 ปี สัมภาษณ์ : 2557 ต.ค. 5 อยู่ที่บ้านเลขที่ 7 หมู่ 7 ตำบลบุฤๅษี อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ราชอาณาจักรไทย

5. บุญมาก วงศ์ศรีแก้ว อายุ 46 ปี สัมภาษณ์ : 2559 ก.พ. 27 ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 6 ตำบลด่าน อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ราชอาณาจักรไทย

6. บัวทอง ตรีธาราอายุ 64 ปี สัมภาษณ์ : 2559 ก.พ. 27 ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 2 ตำบลกั้งแอน อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ ราชอาณาจักรไทย

7. โพธิ์ทอง สิริพน อายุ 44 ปี สัมภาษณ์ : 2559 ก.พ. 27 อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยแห่งชาติ สปป.ลาว

8. มลสุวรรณค์ ศรีอินทัย อายุ 82 ปี สัมภาษณ์ : 2558 ตุลาคม 4 แขวงสุวรรณเขต. สปป.ลาว

9. มอมโล อายุ 60 ปี สัมภาษณ์ : 2559 มกราคม 31 อยู่บ้านโศคาเตียง ตำบลเป็ระตะ อำเภอสียมเรียบ จังหวัดสียมเรียบ ราชอาณาจักรกัมพูชา

10. ยุพา พาสวรรค์ อายุ 69 ปี สัมภาษณ์ : 2557 ธ.ค. 26) อยู่ที่หมู่บ้านรุน ตำบลบักได อำเภอพนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์ ราชอาณาจักรไทย

11. อู่กั๋ หมื่นหลวง อายุ 45 ปี สัมภาษณ์ : 2556 ตุลาคม 19 อยู่บ้านเลขที่ 67 หมู่บ้านหลักสี่ เมืองปากซอ แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

12. แอมพอลลา โบนี่ อายุ 62 ปี สัมภาษณ์ : 2559 มกราคม 30 ตำแหน่งอดีตรองผู้ว่าราชการจังหวัดสียมเรียบ ราชอาณาจักรกัมพูชา

นิเวศวิทยาวัฒนธรรมข้าวในลุ่มน้ำห้วยเสนง Rice Cultural Ecology in HauiSanang Watershed

อำนาจ ขำทวีพรหม*

Amnaj Khamtaweeprom

บทคัดย่อ

การลดลงของป่าต้นน้ำย่อมส่งผลกระทบต่อความหลากหลายทางธรรมชาติและระบบนิเวศ รวมถึงมีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกัน การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษานิเวศวิทยาวัฒนธรรมข้าวในลุ่มน้ำห้วยเสนง โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ และแนวคิดทฤษฎีนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของสจ๊วต การตีความทางวัฒนธรรมของ เกียร์ซ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลจำนวน 10 ราย ตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม โดยเลือกพื้นที่บริเวณลุ่มน้ำห้วยเสนง จังหวัดสุรินทร์ แบบจำเพาะเจาะจงของ โบแอส

ผลการศึกษาพบว่าพื้นที่ลุ่มน้ำห้วยเสนง จังหวัดสุรินทร์ เดิมมีการจัดการทรัพยากรน้ำอย่างคุ้มค่า โดยใช้เพื่อการทำนา การเกษตรเพื่อยังชีพ ปัจจุบันพื้นที่ป่าลดลงทำให้รูปแบบการทำนาเปลี่ยนไปจากเดิม แต่ยังคงรักษาประเพณีวัฒนธรรมไว้อย่างเหนียวแน่น ด้านความเชื่อก่อนการทำนามีพิธีเซ่นไหว้พระแม่ธรณี การทำบุญในประเพณี 12 เดือนตามความเชื่อทางพุทธศาสนา การปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ สะท้อนออกมาอย่างเด่นชัดในองค์ความรู้ของการจัดการทรัพยากรตามความเชื่อ พิธีกรรม คติพื้นบ้าน ด้วยเหตุนี้ความหลากหลายทางนิเวศและทางวัฒนธรรมจึงเชื่อมโยงและพึ่งพาซึ่งกันและกัน จึงกล่าวได้ว่านิเวศวิทยาวัฒนธรรมข้าวกับการอนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำมีความสำคัญต่อการดำรงอยู่ของการดำเนินชีวิตอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: นิเวศวิทยาวัฒนธรรม วัฒนธรรมข้าว ลุ่มน้ำห้วยเสนง

* นักศึกษาระดับปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนากุมิภาค มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

Abstract

The reduction of head watershed forests will be affected to the natural and ecosystem diversity including the impact on the changes of the cultural that are related. The purpose is to study the rice cultural ecology in Huai Senang Watershed. This study used qualitative research and applied the theory of cultural ecology of Stewart, and cultural interpretation of Geertz. The data were collected by mixing methods research-ten key performances were interviewed, used triangulation, and participant and non-participant observation. The Huai Senang Watershed in Surin province is specified at area for the study which is based on French Boas.

The results of the study were revealed as follows: Initially, the Huai Senang Watershed in Surin province was highly managed at water resources for farming to earn the farmer's life. Presently, the forest area has been reduced. The pattern of doing farming is changed but it still maintains it's farming cultural traditions. For example, the ritual to pay respect to the Mother of Earth before the rice farming started; doing merit throughout the 12months tradition according to Buddhist beliefs; and the way of adaptation to the natural environment. These could be reflected prominently in the knowledge of resources management through faith and folk rituals. Because of this, ecological and cultural diversities can be linked and relied on each other. Therefore the researcher, , has been that the rice cultural ecology and upstream conservation are important to maintain the stability of one's life.

Keyword: Cultural ecology, Rice cultue, Huai Senang Watershed

บทนำ

มนุษย์ได้อาศัยทรัพยากรธรรมชาตินำมาปรับเปลี่ยนแปรสภาพเป็นปัจจัยใช้ในการดำรงชีวิต เมื่อมนุษย์เรียนรู้จากธรรมชาติมากขึ้นผ่านการลองผิดลองถูก รู้จักการเพาะปลูก การเลี้ยงสัตว์ และการตั้งถิ่นฐานอาศัยตามแหล่งที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีการพัฒนาด้านการเพาะปลูกโดยใช้พืชพันธุ์ที่เหมาะสมกับพื้นที่ มีการพัฒนาการทางด้านสังคม ทำให้มนุษย์สร้างวัฒนธรรมขึ้นมาตามสภาพวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมในแต่ละสังคม แต่อย่างไรก็ดีความเปลี่ยนแปลงในสังคมย่อมเกิดขึ้น การพัฒนาประเทศที่ผ่านมาของประเทศไทยดำเนินไปตามแนวทางการพัฒนาให้มีความทันสมัยแทนที่ความล้าหลัง มีระบบเศรษฐกิจที่นำสมัยแบบสังคมอุตสาหกรรม ชุมชนชนบทเปลี่ยนเป็นชุมชนอุตสาหกรรม (Industrialization) และกลายเป็นเมือง (Urbanization) มีรูปแบบองค์กรของสถาบันต่าง ๆ ขนาดใหญ่ (Bureaucracy) และการพัฒนาทางด้านโครงสร้างพื้นฐาน ตามทฤษฎีความทันสมัย (Modernization theory) ตั้งแต่เริ่มใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 1 และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นต้นมา พบว่าการพัฒนาประเทศมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชนบทและในเมืองเป็นอย่างมาก เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำของคุณภาพชีวิต ปัญหามลพิษ ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติ การเปลี่ยนแปลงของสังคมจากเกษตรกรรมเป็นสังคมอุตสาหกรรมตามกระแสของโลกาภิวัตน์ ผลกระทบของการพัฒนาอธิบายโดยอาศัยทฤษฎีความทันสมัย การลอกเลียนแบบตะวันตก และทฤษฎีการพึ่งพา (Dependency) (สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, 2548: 14-17)

ป่าไม้เป็นระบบนิเวศหนึ่งซึ่งประกอบไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติทั้งทางกายภาพและทางชีวภาพ ทรัพยากรแต่ละชนิดมีความสัมพันธ์กัน เมื่อเกิดผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติหนึ่งก็ส่งผลต่อทรัพยากรธรรมชาติอีกชนิดหนึ่งเกี่ยวพันกันเป็นลูกโซ่ การลดลงของพื้นที่ป่าไม้โดยเฉพาะพื้นที่ป่าไม้ที่เป็นแหล่งกำเนิดของต้นน้ำลำธาร นอกจากจะส่งผลต่อทรัพยากรป่าไม้โดยตรงแล้วยังส่งผลกระทบต่อทรัพยากรดินและน้ำ ซึ่ง เกษม จันทรแก้ว (2556: 1-4) กล่าวว่า ดินป่าไม้ในพื้นที่ต้นน้ำจะพังทลายได้ง่าย แต่ขณะเดียวกันก็มีสมรรถนะในการอุ้มน้ำสูงและค่อย ๆ ปลดปล่อยออกสู่ลำห้วย ลำธาร ดินป่าไม้ยังมีอินทรีย์วัตถุจำนวนมากช่วยกักเก็บน้ำไว้ในดินกว่าพื้นที่ราบ ในอดีตลำห้วย ลำธาร และแม่น้ำล้นเป็นแบบลำน้ำที่มีน้ำไหลตลอดปี (Perennial stream)

กล่าวคือมีน้ำไหลในลำห้วย ลำธาร และแม่น้ำตลอดทั้งปี มีปลาในน้ำอย่างอุดมสมบูรณ์ การลดลงของพื้นที่ป่าไม่มีส่วนที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ป่าที่เป็นแหล่งต้นน้ำ เกิดผลกระทบที่เห็นได้ชัดคือการพังทลายของดินลงสู่แหล่งน้ำ สูญเสียผิวหน้าดิน แล้วคุณภาพของน้ำเสื่อมโทรม ลำน้ำต้นจีน ที่น้ำลุ่ม ถูกทับถมด้วยทรายและกรวด ไม่สามารถใช้เป็นแหล่งปลูกพืชได้ ประเทศไทยและประเทศในเขตอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง ตั้งอยู่ในเขตร้อนที่ต้องใช้ดินป่าไม้เป็นที่กักเก็บน้ำ ไม่ใช่หิมะ กักเก็บดั่งเช่นประเทศในเขตอบอุ่นและในเขตหนาว ระบบการจัดการน้ำในลุ่มน้ำต้องใช้สมรรถนะการเก็บกักและปลดปล่อยน้ำสู่ลำห้วย ลำธาร และแหล่งน้ำอื่นในลุ่มน้ำ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษานิเวศวิทยาวัฒนธรรมชาวในลุ่มน้ำห้วยเสนง

วิธีดำเนินการศึกษาวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ ตามแนวคิดทฤษฎีนิเวศ วิทยาวัฒนธรรม ของสจิวัด (Steward, 1995) การตีความทางวัฒนธรรม ของเกียร์ซ (Geertz, 1973) โดยเลือกพื้นที่บริเวณลุ่มน้ำห้วยเสนง จังหวัดสุรินทร์ แบบจำเพาะเจาะจง ของ โบแอส การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า โดยการตรวจสอบแหล่งที่มาของข้อมูลในด้าน เวลา สถานที่ และบุคคล เพื่อพิจารณาว่าข้อมูลที่ได้มาต่างเวลา ต่างสถานที่ และผู้ให้ ข้อมูลต่างกันจะยังได้ข้อมูลเหมือนเดิมหรือไม่ และการตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากวิธีการเก็บ ข้อมูลในวิธีที่ต่างกัน ได้แก่ การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ผู้ให้ ข้อมูล และการตรวจสอบเอกสาร

ผลการศึกษา

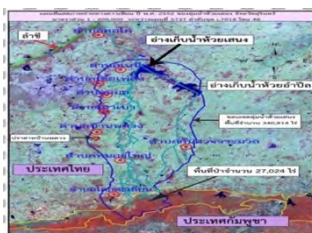
ลุ่มน้ำห้วยเสนง

ป่าต้นน้ำ เป็นระบบนิเวศหนึ่งหรือเรียกว่าระบบนิเวศต้นน้ำ ซึ่ง พงษ์ศักดิ์ วิทวัชชุดิกุล และคณะ (2554: 6-7) กล่าวว่า ระบบนิเวศต้นน้ำคือพื้นที่แห่งหนึ่งที่มีความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตด้วยกันเอง และความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตกับสิ่งไม่มีชีวิตที่อยู่โดยรอบสิ่งมีชีวิตนั้น ๆ ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ 1) โครงสร้าง (Structure) ของระบบนิเวศ คือ ปัจจัยต่าง ๆ ที่ประกอบกันขึ้นมาเป็นรูปร่างหน้าตาของระบบนิเวศ เช่น ดิน น้ำ ป่าไม้ สัตว์ป่า อากาศ 2) การทำงานตามหน้าที่ (Function) ของระบบนิเวศ คือ กระบวนการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากปฏิกิริยาโต้ตอบซึ่งกันและกันระหว่างปัจจัยแต่ละตัวที่ประกอบขึ้นมาเป็นโครงสร้างของระบบนิเวศ ได้แก่ กระบวนการสร้างดิน กระบวนการหมุนเวียนของน้ำและธาตุอาหาร และกระบวนการถ่ายทอดพลังงาน ซึ่งทั้งหมดนี้ก่อให้เกิด 3) การให้บริการ (Services) ของระบบนิเวศต้นน้ำที่เป็นประโยชน์ต่อมนุษย์ เช่น ให้ผลผลิตในด้านอาหารจากป่า การดูดซับน้ำฝนและระบายน้ำจากชั้นดินลงสู่ลำธาร พื้นที่ลุ่มน้ำห้วยเสนงมีพื้นที่ต้นน้ำอยู่ในเขตป่าของเทือกเขาพนมดงรัก สภาพป่าส่วนใหญ่เป็นป่าดิบแล้งและมีป่าเบญจพรรณ เต็งรัง บางส่วน เปรียบเสมือนพื้นที่เก็บกักน้ำขนาดใหญ่ มีป่าที่เป็นแหล่งกำเนิดต้นน้ำลำธารหลายสายในจังหวัดบุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ อุบลราชธานี เช่น ลำปลายมาศ ลำชี ห้วยทับทัน ห้วยสำราญ ลำโดมใหญ่ ลำโดมน้อย ลำน้ำเหล่านี้นับเป็นสาขาของลำน้ำมูล ซึ่งเป็น 1 ใน 25 ลุ่มน้ำหลักของประเทศไทยที่มีพื้นที่มากที่สุด

ลุ่มน้ำห้วยเสนง มีพื้นที่ประมาณ 340,914 ไร่ (จากการกำหนดเป็นพื้นที่วิจัย) มีลำห้วยเสนงเป็นลำน้ำหลักจากต้นน้ำถึงปลายน้ำ ส่งผลต่อวิถีชีวิต ความบ้นอยู่ของผู้คนในชุมชน การใช้ประโยชน์ที่ดินในลุ่มน้ำห้วยเสนงในอดีตมีการทำไม้ออกจากป่าในรูปแบบของการให้สัมปทานป่าไม้ จากพื้นที่ที่เคยเป็นป่าหนาแน่นก็เบาบางลงไปจากการถูกคัดเลือกตัดฟัน พื้นที่ป่าที่ไม่เคยมีคนนำพาหะเข้าไปได้เนื่องจากไม่มีเส้นทางจะไปได้ก็แค่เพียงเดินเท้าเท่านั้น ก็มีถนนจากการทำขึ้นเพื่อเข้าไปชักลากไม้และประกอบกับในช่วงนั้นรูปแบบการผลิตทางการเกษตรเปลี่ยนไปจากแบบยังชีพ เป็นแบบการปลูกพืชเชิงเดี่ยวในพื้นที่ขนาดใหญ่ พืชเชิงเดี่ยวชนิดใหม่ เช่น มันสำปะหลัง

ข้าวโพด ปอ นอกจากนั้นยังมีปัญหาความมั่นคงตามแนวชายแดน มีความจำเป็นต้องใช้ที่ดินป่าไม่ในการจัดสรรให้เป็นที่ทำกินและที่อยู่อาศัยให้กับราษฎรตามแนวชายแดน

ห้วยเสนง มีพื้นที่ต้นน้ำในเทือกเขาพนมดงรัก ในพื้นที่อำเภอพนมดงรัก และอำเภอกาบเชิง ปัจจุบันเป็นเขตป่าไม้ถาวรและเป็นพื้นที่ป่าอนุรักษ์ตามกฎหมาย ใช้การจัดการพื้นที่ในลักษณะของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ชื่อว่าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ห้วยทับทัน-ห้วยสำราญ เมื่อน้ำไหลออกจากป่าแล้วไหลผ่านตำบลโคกตะเคียน อำเภอกาบเชิง ตำบลหนองใหญ่ อำเภอปราสาท ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวถือว่าเป็นพื้นที่ต้นน้ำ ไหลเข้าสู่ตำบลบ้านพลวง ตำบลตาเบา ตำบลหมอ และตำบลเชื้อเพลิง อำเภอปราสาท เป็นพื้นที่กลางน้ำ ลำห้วยอีกสายที่ไหลขนานกับห้วยเสนงทางด้านทิศตะวันออก คือ ห้วยบักจิ้ง มีต้นกำเนิดจากท้องที่ตำบลโคกตะเคียน อำเภอกาบเชิง ไหลผ่านตำบลกันตรวจะมว อำเภอปราสาท ไหลลงสู่อ่างเก็บน้ำอำปิล ที่อยู่ตอนบนของอ่างเก็บน้ำห้วยเสนง ปลายน้ำห้วยเสนงอยู่ที่ตำบลเฉนียง อำเภอเมืองสุรินทร์ น้ำจากอ่างเก็บน้ำห้วยเสนง ใช้ในการผลิตน้ำประปาใช้ในตัวจังหวัดสุรินทร์และสนับสนุนการทำงานทั้งในฤดูและนอกฤดู ลำห้วยเสนง ไหลลงสู่ลำน้ำชีที่ตำบลโคโค อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์

ภาพที่ 1 กลุ่มน้ำห้วยเสนง

ที่มา: ดัดแปลงจาก สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 9 (อุบลราชธานี)

กลุ่มน้ำห้วยเสนง นอกจากจะมีป่าผืนใหญ่ทางตอนบนของพื้นที่กลุ่มน้ำแล้ว ยังมีป่าที่ยังคงหลงเหลือเป็นแปลงขนาดใหญ่บ้างเล็กบ้างอยู่ตามชุมชนต่าง ๆ จะเป็นที่ดินเล็กน้อยสลับที่ราบ มีการดูแลรักษาและใช้ประโยชน์ร่วมกันตามวัฒนธรรมของชุมชนนั้น ๆ เช่น ดอนปู่ตา ป่าชุมชน ป่าช้า ป่าตามที่สาธารณะประโยชน์ ในอดีตพื้นที่ป่าเคยอุดมสมบูรณ์ติดต่อกันเป็นผืนขนาดใหญ่ ดินก็จะมีความชุ่มชื้นสูง บางแห่งเป็นแหล่งน้ำซับหรือที่ชาวไทยเขมร หรือไทย-เขมร หรือเขมรถิ่นไทย เรียกว่า “จ๊ับ” มีความหมายเช่นเดียวกับน้ำซับไหลหล่อเลี้ยงลำห้วยลำธารกลุ่มน้ำห้วยเสนง

ภาพที่ 2 การทำนาในลุ่มน้ำห้วยเสนง
ที่มา: อำนาจ ขำทวีพรหม ถ่ายภาพ : 2558, กรกฎาคม 28

จากตัวอย่างของชาวนาที่บ้านหนองใหญ่ ได้กล่าวถึงการแบ่งพื้นที่ทำนา สรุปลงได้ว่าเดิมบริเวณนี้ทำนาทั้งหมด ปัจจุบันได้ขุดลอกคลองเพื่อรับน้ำและท่อน้ำจากลำห้วยเข้ามาปักเก็บไว้ใช้ประโยชน์ แบ่งพื้นที่บางส่วนปลูกอ้อยทดแทนการปลูกข้าว (ภาพที่ 2) เนื่องจากปริมาณน้ำไม่เพียงพอ ป่าไม้จากเดิมที่มีต้นไม้ใหญ่ ปัจจุบันบางช่วงของเทือกเขาพนมดงรักเหลือจำนวนน้อยมาก ทำให้น้ำที่เคยมีน้อยลงไปจึงเกิดการเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศซึ่งชาวนาต่างพูดเป็นเสียงเดียวกันว่าทุกวันนี้ร้อนขึ้นชาวนาจึงใช้ภูมิปัญญาดั้งเดิมในการจัดการน้ำเพื่อประโยชน์ในการทำนา

ไถสตัง คือภูมิปัญญาการจัดการต้นน้ำที่เกิดจากความคิดสร้างสรรค์ของชาวนา ไถ เป็นภาษาเขมร แปลว่า มือ ส่วน สตัง แปลว่า ลำน้ำหรือลำห้วย จากการลงพื้นที่สำรวจและสัมภาษณ์ พ่อเอี้ย สัชชานนท์ ผู้ใหญ่บ้านคนแรกของพื้นที่ตำบลหนองใหญ่ อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ ท่านได้เล่าถึงระบบการท่อน้ำเพื่อทำนาซึ่งเดิมไม่ได้มีเครื่องสูบน้ำหรือไม่มีเครื่องมือเทคโนโลยีเหมือนในปัจจุบัน ชาวนาจึงพยายามหาวิธีเพื่อให้มีน้ำทำนา เมื่อได้ลองผิดลองถูกมาเป็นบทเรียนที่ดีจึงมีการถ่ายทอดให้ลูกหลานได้ปฏิบัติสืบต่อกันมา ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า “เวลาน้ำในห้วยเสนง มาเยอะไหลล้นห้วยเข้าทุ่งน่าน้ำจะเซาะขอบดินจนเป็นร่องยาวตามแรงโน้มถ่วงเป็นเหมือนแขนหรือมือ ชาวนาเรียกว่า ไถสตัง ชาวนาจะขุดเปิดทางน้ำเพิ่มให้น้ำไหลตามไถสตังเข้านาเอง” (เอี้ย สัชชานนท์ 2558, กรกฎาคม 28) และ “น้ำห้วยเสนงไหลมาจากพนมสรง (เขาแหลมหรือเทือกเขาพนมดงรัก) ที่นั่นเป็นป่าไผ่เยอะ เมื่อก่อนมีป่าไผ่จากบ้านหนอง

ใหญ่ขึ้นไป สมัยก่อนนั้นน้ำกินไปตักเอาจากสติง (น้ำจากห้วย) ที่ชาวบ้านทำทำนบซึ่งมีน้ำตลอดปี มีนา เมษา ก็ยังมีน้ำอยู่” (ประนอม นิเลปยัง. 2558, กรกฎาคม 28)

นิเวศวิทยาวัฒนธรรม

ลำห้วยเสนง ที่ใช้หล่อเลี้ยงชีวิตผู้คน 3 อำเภอในจังหวัดสุรินทร์ ในอดีตลำห้วยที่ชาวบ้านเรียกตามภาษาท้องถิ่นว่า สติง มีน้ำอยู่ยาวนานเกือบตลอดปี สามารถนำมาใช้ในการอุปโภค-บริโภคได้ การทำทำนบกักน้ำไว้ช่วยให้มีน้ำอยู่ในลำห้วยตลอดปี ผู้วิจัยได้สอบถามข้อมูลจากผู้สูงอายุในชุมชน ท่านเล่าให้ฟังว่าหนองน้ำที่บ้านหนองใหญ่รับน้ำจากภูเขาพนมดงรัก ชาวบ้านเคยเดินตามลำห้วยขึ้นไป ชาวบ้านแถวใกล้ ๆ ภูเขา ก็จะเรียกชื่อลำห้วยว่า ห้วยระกา แต่พอออกจากหนองใหญ่ ไปทางตำบลตาเบา เริ่มเรียกว่า ห้วยเสนง ตรงบริเวณวัด สันนิษฐานว่า "เสนง" น่าจะแผลงมาจาก "สะแนง" ที่แปลว่า เขาสัตว์ คือ มี 2 แง่ เปรียบกับทางน้ำที่ไหลมา 2 สาย มาบรรจบกันที่หนองใหญ่ แล้วไหลลงสู่ตำบลตาเบา บริเวณตำบลตาเบา จึงมีชื่อเรียกหมู่บ้านต่าง ๆ ตามชื่อต้นไม้และสัตว์ที่มีในกลุ่มน้ำห้วยเสนง เช่น

บ้านกะเพราโร กะเพา ในภาษาเขมรพื้นบ้านแปลว่า จระเข้ คำว่า โร ชาวบ้านเล่าว่าเป็นเสียงร้องของจระเข้ ดังนั้นบ้านกะเพราโร จึงหมายถึงบ้านที่ตั้งชื่อตามสภาพหรือระบบนิเวศนั่นเอง

บ้านภูมิสติง ภูมิ แปลว่า บ้านหรือหมู่บ้าน สติง แปลว่า ลำน้ำหรือหนองน้ำ บริเวณบ้านภูมิสติงเป็นเส้นทางน้ำช่วงกลางของกลุ่มน้ำห้วยเสนง

บ้านโชค แปลว่า ดอกบัว หมู่บ้านนี้มีดอกบัวขึ้นมากจึงเรียกกันปากต่อปากว่าบ้านโชค

บ้านบุเจก บุ แผลงจากคำว่า เป้า แปลว่า ป่า เจก แปลว่า กล้วย

ลักษณะของระบบนิเวศต้นน้ำที่สมบูรณ์ในอดีตสะท้อนให้เห็นได้จากการตั้งชื่อบ้านนามเมือง เป็นภูมิปัญญาการตั้งชื่อเพื่อบ่งบอกถึงภูมิประเทศ นิเวศวิทยา ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า "ชื่อหมู่บ้านในแถบเทือกเขาพนมดงรัก นิยมตั้งตามชื่อต้นไม้หรือสิ่งที่พบเห็น ซึ่งเมื่อก่อนพื้นที่แถวนั้นมีความชุ่มชื้นสูงพื้นที่มักจะมีแหล่งน้ำหรือน้ำซับที่ไหลออกมาจากป่าแล้วมีพืชพันธุ์ขึ้น เช่น บ้านสกล มาจากคำว่า สะกวน ภาษาเขมรเป็นพืชน้ำชนิดหนึ่ง บ้านรุน ซึ่งเป็นชื่อของพันธุ์ไม้ที่อยู่ในพื้นที่ชุ่มน้ำตามธรรมชาติ บ้านชำเบง หมายถึง พื้นที่ที่มีน้ำซับและบริเวณนั้นมีต้นมะค่าโมงขึ้นอยู่ บ้านคลองน้ำซับ บ้านตะเคียน (ต้นตะเคียน) บ้านกาลัน (ต้นเข็ง)" (ปลื้ม ดาวเรือง 2556, เมษายน 7) เช่นเดียวกับ

คำสัมภาษณ์ที่ว่า "บ้านชำปะโต บริเวณนี้ชาวบ้านอพยพมาตั้งหมู่บ้านด้วยเหตุที่ว่า บริเวณนี้มีแหล่งน้ำที่เป็นน้ำซับไหลตลอดทั้งปี อยู่กลางหมู่บ้านมีศาลเจ้าพ่อโต ตั้งอยู่ และบริเวณรอบหมู่บ้านยังมีอีกหลายจุดสามารถนำมาใช้ในการอุปโภคและบริโภคได้ สภาพปัจจุบันจุดนี้จะมีน้ำเฉพาะฤดูฝน" (จันทร์ อินทะยาท (2556, เมษายน 10) และ "หมู่บ้านต่าง ๆ ถูกตั้งชื่อมาจากสิ่งที่บรรพบุรุษได้พบเห็นแสดงว่าเดิมมีสิ่งเหล่านี้ ปรากฏอยู่ในพื้นที่มาก บางอย่างปรากฏแต่ชื่อ หาไม่ได้แล้วในปัจจุบันเป็นเพราะคนใช้ ธรรมชาติมากเกินไป แต่ไม่ช่วยกันดูแลวันก็จะหมดลงไปเรื่อย ๆ ที่ดินที่เคยทำนา บางปีฝนแล้งมาก ก็หันไปปลูกยางพารา ปลูกอ้อย" (เอี้ย สัชชานนท์. 2528, กรกฎาคม 28)

ภาพที่ 3 การใช้ประโยชน์จากระบบนิเวศ

ที่มา: อำนาจ ขำทวีพรหม ถ่ายภาพ : 2557, มิถุนายน 20

ทรัพยากรป่าไม้ที่อยู่ใกล้เคียงกับชุมชนหรือป่าชุมชนเป็นอาหาร สมุนไพร ที่ชุมชนนำมาใช้ประโยชน์ทั้งทางด้านอาหารในครัวเรือนและได้ประโยชน์ในการ สร้างสรรค์เศรษฐกิจชุมชน นำออกไปจำหน่ายในตลาดชุมชน ปัจจุบันอาหารท้องถิ่น ที่ได้รับความนิยมจากบุคคลทั่วไปด้วยรสชาติของอาหารและปลอดภัยจากสารเคมี ดังที่ วุฒิพล หัวเมืองแก้ว (2557: 484-494) กล่าวถึงประโยชน์ของทรัพยากรป่าไม้ที่มี บทบาทสำคัญยิ่งต่อการควบคุม เสริมสร้าง และพัฒนาคุณภาพของสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคมไปพร้อม ๆ กัน โดยมีสหสัมพันธ์ต่อกันในเชิงบวก ซึ่งก็หมายความว่าเมื่อทรัพยากรป่าไม้มีสภาพสมบูรณ์ก็จะส่งผลให้คุณภาพสิ่งแวดล้อม สภาพเศรษฐกิจ และสังคมมีความยั่งยืนไปด้วย ความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ อันได้แก่ ผลิตภัณฑ์จากการ การเอื้อความสมดุลต่อระบบนิเวศ รวมถึงผลิตภาพของการผลิตทางการเกษตรที่เพิ่ม

สูงขึ้นทำให้ผลผลิตทางการเกษตรมีมากพอ ทางด้านสังคมการมีสภาพแวดล้อมที่ดีย่อมเหมาะสมต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์

ช่วงเดือนกรกฎาคม-สิงหาคม ในป่าต้นน้ำห้วยเสนง ช่วงนี้จะมีเห็ดที่เกิดขึ้นในป่ามากมายหลายชนิด (โปรดดูภาพที่ 3) แล้วแต่ปริมาณน้ำฝน ความชื้น อุณหภูมิ ช่วงนี้เห็ดน้ำแป้ง ออกเป็นจำนวนมากเนื่องจากสภาพอากาศร้อนชื้น ในขณะเดียวกันผลไม้ป่าบางชนิดก็เริ่มออกในช่วงนี้ เช่น หมากคายข้าว หมากผีผวน ที่มีรสชาติหวาน อมเปรี้ยว คนในท้องถิ่นนิยมนำมารับประทานเป็นผลไม้ป่า เช่นเดียวกับการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนตามแนวเทือกเขาพนมดงรัก บริเวณบ้านโคกหม ตำบลจรรัส อำเภอบัวเขต จังหวัดสุรินทร์ จากการลงพื้นที่หาข้อมูลพบว่ามีการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนที่นำมาเป็นอาหาร เช่น แผลง ไข่ของแผลง ไข่แดง หมากยาง หมากลำดวน บักแงว เห็ดชนิดต่าง ๆ ผักหนาม ผักอีทก ผักติ้ว ผักกุ่ม และดอกกระเจียว เป็นต้น

ชาวบ้านได้ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติบริเวณลุ่มน้ำห้วยเสนงอย่างต่อเนื่องตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน นอกจากใช้ประโยชน์จากป่าทางด้านอาหาร ไม้ใช้สอย น้ำที่ได้จากป่ายังช่วยในเรื่องการขาดแคลนน้ำในการทำนาบางช่วง ในฤดูฝนมีปลามาก นอกจากนี่ยังมีเห็ด เช่น เห็ดขอน เห็ดระโงก ผัก เช่น ผักติ้ว ผักอีอม เป็นอาหารใช้รับประทานได้ตลอดทั้งปี ผักและปลา จึงเป็นตัวบ่งชี้ถึงความสำเร็จของห้วยเสนงที่ไหลผ่านบริเวณตำบลหนองใหญ่แห่งนี้ จากคำบอกเล่าถึงตำนานชื่อบ้านหนองใหญ่ อดีตผู้ใหญ่บ้านตำบลหนองใหญ่ อำเภอบราสาท จังหวัดสุรินทร์ เล่าว่า “หนองใหญ่ มาจากคำว่า หนองปลาใหญ่ คือ มีปลาตัวใหญ่เยอะมาก” (เอี้ย สัชชานนท์. 2558, กรกฎาคม 28)

สรุปได้ว่านิเวศวัฒนธรรมของกลุ่มน้ำห้วยเสนง ในอดีตมีความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศ สะท้อนออกมาในการตั้งชื่อบ้านนามภูมิ ของการตั้งชื่อหมู่บ้านตามชื่อพรรณไม้ที่พบเห็น ชุมชนในลุ่มน้ำมีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งทางตรงคือเป็นปัจจัยสี่ และทางอ้อมเป็นแหล่งกำเนิดต้นน้ำลำธาร

วัฒนธรรมข้าว

กลุ่มชาติพันธุ์ไท ที่อาศัยอยู่ในบริเวณลุ่มแม่น้ำโขงตอนล่าง ได้อาศัยความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่แถบนี้ ในการดำรงชีวิต ทำการเกษตรปลูกข้าวเป็นหลัก (อัจฉรา ภาณุรัตน์, 2556: 15-19) มีภูมิปัญญาในการไถพรวนและปักดำ เป็นภูมิปัญญาที่ติดตัวมา มีการบูชาดิน (เมือง) มีความเชื่อเรื่องขวัญและฟ้า ภูมิปัญญาการเพาะปลูกเป็นมรดกทาง

วัฒนธรรมและชาติพันธุ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทมาช้านาน เกาะเกี่ยวกับลัทธิเต๋าบ้าง ลัทธิพราหมณ์บ้างและพุทธศาสนาเป็นหลัก และได้ติดตามไปกับกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่อยู่ในทุกประเทศในเอเชีย ภูมิปัญญาดังกล่าวยังต้องพัฒนาด้วยกลไกทางสังคม อันได้แก่ วิถีประชา (folkway) จารีต (mores) และกฎเกณฑ์ภายในสังคม (law) กลุ่มชาติพันธุ์ไทเชื่อว่าโลกมีธาตุสำคัญ 2 ธาตุ ผสมกันเข้ากลายเป็นฝน คือ ธาตุน้ำ เพศชายเป็นฟ้า เพศหญิงเป็นดิน ถูกนำมาเรียกแม่ธรณี แม่น้ำ กลุ่มชาติพันธุ์ไทจึงให้ความสำคัญแก่น้ำ มีความเชื่อและภูมิปัญญาเกี่ยวกับดิน น้ำ ฟ้า และลม ดังการบูชาไฟในเดือนยี่เรียกว่า ประเพณียี่เป็งของภาคเหนือ ไหลเรือไฟ ในเดือน 11 (ปัจจุบันไหลช่วงวันออกพรรษา) ของจังหวัดนครพนม และแขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ประเพณีบั้งไฟเป็นการบูชาไฟ ฟ้า เทียน หรือแกนในภาคอีสานเพื่อขอฟ้าฝนช่วยความอุดมสมบูรณ์แก่การเกษตร กลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมรในเขตอีสานใต้ของไทยยังมีพิธีกรรมมะฆัด เป็นความเชื่อเรื่องฟ้าและฝนให้เคียงคู่และผูกพันเป็นห่วงโซ่ไปกับการเกษตรและภูมิปัญญาการไถพรวนปักดำ

การทำนาของคนในชุมชนหนองใหญ่ถือได้ว่าเป็นอาชีพหลัก ชาวบ้านมีความเชื่อและเคารพต่อพระแม่ธรณีและพระแม่โพสพ ก่อนเริ่มลงนาจะมีพิธีกรรมในการแห่นางแมว (เช่น ไห้วก่อนลงนา) เพื่อเป็นการบอกกล่าวต่อพระแม่ธรณีในการไถหรือหว่านกล้า ระหว่างที่ข้าวแตกกอก่อนออกรวงมีพิธีกรรมหว่านบายเบ็ญ (บายเบ็ญ หมายถึง ข้าวที่ผ่านการสวดจากพระในบุญเดือนสิบ) ชาวนาจะปั้นเป็นก้อนแล้วนำไปโยนให้ครบทั้งสี่มุมของนา เชื่อว่าเป็นการโปรยบุญให้กำลังใจต่อต้านข้าวที่กำลังตั้งท้องเตรียมออกรวง ก่อนการเก็บเกี่ยวจะมีพิธีกรรมแห่นางแมว (เช่น ไห้วขอเก็บเกี่ยว) รวมทั้งในบุญประเพณี 12 เดือน ชาวนาจะทำบุญ เช่น บุญกองข้าว บุญคูณลาน ซึ่งประเพณีวัฒนธรรมดังกล่าวปัจจุบันยังมีการสืบทอดมาอย่างขนานนหลังอย่างเคร่งครัด เมล็ดพันธุ์ข้าวที่ชาวบ้านปลูก แต่เดิมมีหลายพันธุ์ เช่น ผกามะลิ ผกลำตวน เนียงมน แต่ละชนิดจะออกรวงและสุกข้าวเร็วต่างกันเพื่อให้ทันต่อการเก็บเกี่ยว ความเชื่อดังเดิมเชื่อว่าปลากะตังเป็นผู้ไปคาบเมล็ดพันธุ์ข้าวมาให้มนุษย์โลก มีเรื่องเล่าเป็นนิทานว่าปลากะตังยอมสละตัวเองอดอาหารให้ตัวลีบแบนเพื่อจะคาบเมล็ดพันธุ์ข้าวผ่านช่องภูเขาแคบ ๆ ออกมาให้มนุษย์ การเช่นไหว้ข้าวจึงต้องมีปลาโดยเฉพาะปลากะตัง ปัจจุบันชาวนาปลูกข้าวพันธุ์ กข. เนื่องจากเป็นพันธุ์ที่ขายได้ราคาดี โดยเฉพาะในช่วงที่มีการประกันราคาข้าว แต่ฟ้าฝนก็ไม่ค่อยตกต้องตามฤดูกาลทำให้ชาวนาประสบปัญหาในการทำอย่างมาก

ภาพที่ 4 พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ริมห้วย

ที่มา: อำนาจ ขำทวีพรหม ถ่ายภาพ : 2558, กรกฎาคม 28

พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ของชาวนาคือบริเวณที่มีต้นไม้ใหญ่หรือมีก้อนหินโบราณขนาดใหญ่ ที่ปัจจุบันหลงเหลือเพียงเล็กน้อยจึงมีการตั้งศาลปู่ตา มีพิธีการกราบไหว้บูชาหลายครั้งในรอบปี เช่นไหว้ขอลงไถนาหรือกราบไหว้เพื่อขอฝนโดยมีความเชื่อว่าเจ้าที่จะช่วยดลบันดาลให้ประสบผลสำเร็จดังที่ใจปรารถนาบริเวณที่นาในภาพนี้เป็นบริเวณที่นาของคุณตาเดือน เมื่อหลายปีก่อนมีการตัดต้นยางนา หลังจากนั้นเกิดเจ็บป่วยไม่สบายจึงต้องทำศาลตั้งไว้บริเวณต้นยางใหญ่เพื่อกราบไหว้ขอมา ตรงนั้นอยู่ริมห้วยที่ทำเป็นทำนบ คนในหมู่บ้านจะมาแซนตาทำนบตรก้อนหินใหญ่ (โปรดดูภาพที่ 4) เช่นเดียวกับผู้ใหญ่บ้านโคกเมืองเล่าว่า ทางเข้าปราสาทเมืองต่ำ จะมีจำหลักและอักษรขอมที่มีใจความว่าบูชาเทพแห่งน้ำและข้าว แปลว่าคนโบราณให้ความสำคัญกับเรื่องข้าวเรื่องน้ำมาเป็น 1,000 กว่าปีแล้ว ดังคำให้สัมภาษณ์ “การให้ความสำคัญกับน้ำ ข้าว ทรัพยากรธรรมชาติ มีมาตั้งแต่สมัยโบราณ ปรากฏตั้งจารึกที่เสาประดับประตูซุ้มประตูกำแพงแก้วด้านทิศตะวันออกของปราสาทเมืองต่ำ เป็นจารึกอักษรขอมโบราณอายุประมาณปลายพุทธศตวรรษที่ 16” (ประสิทธิ์ ทองประโคน. 2557, มิถุนายน 20)

การใช้ประโยชน์และวัฒนธรรมเกี่ยวกับข้าวของชาวนาบริเวณลุ่มน้ำห้วยเสนง ซึ่ง เคมรี ชิงชนะ (สัมภาษณ์, 2557 มีนาคม 20) กล่าวถึงเรื่องการใช้น้ำในพิธีกรรมเช่นไหว้บรรพบุรุษในความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์เขมร ตามความเชื่อในการประกอบพิธีกรรมโดยมีข้าวเป็นองค์ประกอบพิธีการตั้งเสาเอกจะเตรียมอุปกรณ์ในการประกอบพิธีซึ่งมีข้าวกำเป็นส่วนหนึ่ง จัดเตรียมเป็นชุดเรียกว่า “บายกรอมกลี” สิ่งที่

จัดเตรียมประกอบไปด้วย ข้าวเหนียว ข้าวสาร ข้าวกล้า ถั่ว งาขาว งาดำ ส่วนการปลูกข้าว มรกต ชิงชนะ (สัมภาษณ์, 2557 พฤษภาคม 2) กล่าวว่า อำเภอพนมดงรัก มีลำน้ำที่ไหลจากเทือกเขาพนมดงรัก ซึ่งจะไหลผ่านบ้านอำปอ ปัจจุบันคือหมู่บ้านคลองน้ำซบ ชาวบ้านจะใช้ในการทำนาโดยทำนบกั้นและท่อน้ำเข้านา ลำน้ำบริเวณนี้ชาวบ้านเรียกว่า “ตะนบลู” ปัจจุบันมีน้ำน้อยมากเพราะการตัดไม้ บริเวณนี้นิยมทำนาปีปลูกข้าวเจ้าเป็นส่วนใหญ่ ช่วงที่ตนเองทำนาก็เช่นกัน แต่แบ่งพื้นที่ในการปลูกข้าวกล้าส่วนหนึ่ง ปลูกข้าวเจ้า 10 ไร่ ก็จะแบ่งพื้นที่ปลูกข้าวกล้า 1 ไร่ ได้ข้าวกล้าประมาณ 1 เกวียน เมื่อประมาณปี 2512 ชาวนาเริ่มปลูกข้าวกล้าน้อยลงแทบจะหายไป พื้นที่บางแห่งทำนาปีไม่ได้เพราะน้ำน้อย ท่อน้ำจากทำนบไม่พอ การปลูกข้าวกล้าในปัจจุบันจึงไม่หลงเหลืออยู่ในบริเวณนี้ หากต้องการใช้จะต้องซื้อจากตลาด ระบบเศรษฐกิจที่มีการเปลี่ยนแปลงรวมถึงการทำลายป่าไม้ส่งผลกระทบต่อ การปลูกข้าว วิถีชีวิตของส่วนใหญ่ชาวนาจึงเปลี่ยนจากการปลูกข้าวเป็นการปลูกพืชไร่ตามที่หน่วยงานราชการ เช่น เกษตรอำเภอ สนับสนุน การปลูกข้าวพันธุ์ กข. ตามที่ตลาดต้องการ และยังมีการสนับสนุนให้ปลูกยางพารา มันสำปะหลัง อ้อย ภาวะการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจและค่านิยมทางสังคมที่เปลี่ยนไปทำให้ประเพณี วัฒนธรรมดั้งเดิมสูญหาย ดังคำสัมภาษณ์ของผู้สูงอายุด้านความเชื่อในการเคารพพระแม่ธรณีก่อนเริ่มทำนาที่ประกอบอาชีพทำนาเล่าว่า “ก่อนลงนาต้องเซ่นไหว้บอกพระแม่ธรณี ขอน้ำ ขอฟน พอได้ข้าวใหม่ต้องเอาไปถวายพระ แล้วไม่ว่าจะมีพิธีกรรมใดก็จะต้องมีข้าวที่ใช้ประกอบพิธี” (เคมรี ชิงชนะ. 2557, มีนาคม 20) ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวที่ว่า “ก่อนลงนาต้องขอขมาพระแม่ธรณี จะขุดดินในนาข้าวก็จะแซนเจ้าสะแหร (เช่นลงนา)” (รัชนิวรรณ ประพันธ์. 2558, กรกฎาคม 28) เมื่อพ่อแม่หรือบรรพบุรุษเสียชีวิตลงก็จะทำเจดีย์ “ธาตุหรือกระดูกพ่อแม่ คนในครอบครัว เอาไปไว้ในที่นาตามที่ผู้ตายสั่งไว้ เวลาจะไถไถก็มาไหว้ที่นี้ บุญข้าวสลาาก็มาไหว้ที่นี้ ความเชื่อของคนโบราณ รักษาดิน น้ำ เป็นวิธีการหนึ่งของการรักษาสภาพแวดล้อมให้คงอยู่” (คอนสวรรค์ พันธวงศ์. 2558, กรกฎาคม 26)

วัฒนธรรมชุมชนที่เกี่ยวข้องกับชาวนา ซึ่งเป็นชาวไทยเขมร หรือไทย-เขมร หรือเขมรถิ่นไทย บริเวณลุ่มน้ำห้วยเสนง จังหวัดสุรินทร์ ประกอบไปด้วยบุญประเพณี 12 เดือน ได้แก่ เดือนมกราคม (แคเบาะฮ์) พิธีกรรมงานบวช ส่งผลให้เกิดความสบายใจภายในครอบครัวและเครือญาติ เดือนกุมภาพันธ์ (แคเมียะธม) พิธีกรรมแซนข้าว ชาวนาจัดทำเครื่องบูชาเพื่อประกอบพิธีเป็นกำลังใจให้ลูกหลานทำนา เดือนมีนาคม

(แคประทุน) พิธีแต่งงาน ขาวนาร่วมในการอวยพรเพื่อเป็นสิริมงคล เดือนเมษายน (แคแจต) สงกรานต์ รดน้ำดำหัวผู้สูงอายุได้พบปะลูกหลาน เป็นวันรวมญาติมีการละเล่น สนุกสนาน กิจกรรมขนทรายเข้าวัด เดือนพฤษภาคม (แคประชะฮ์) พิธีแรกนาขวัญ เล่นปางเพื่อขอฝน ขาวนาเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมเพื่อสร้างขวัญให้กับลูกหลานที่ทำงานให้เกิดความสบายใจ เดือนมิถุนายน (แคเจซ์) ฤดูกาลทำนา แชนประภูมิ (เช่นฝิปุตา) ขาวนาที่ไม่ได้ไปช่วยลงดำนาจะทำหน้าที่เตรียมข้าวปลาอาหารที่บ้าน สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของบุคคลในครอบครัว เดือนกรกฎาคม (แคอาสาด) เข้าพรรษา แรม 1 ค่ำ เดือน 8 ทำอาหารใส่ปันโตไปถวายพระที่วัด เวียนกันไปทุกหลังคาเรือน มีกิจกรรมกันสง (ไ่วัดถือศีล) จนถึงออกพรรษา ขาวนาถือศีลปฏิบัติธรรมถึงก่อนออกพรรษา เดือนสิงหาคม (แคสราบ) ไ่วัดถือศีล กันสงต่อจนครบ 15 วัน เริ่มจากแรม 1 ค่ำเดือน 10 ถึงแรม 15 ค่ำ เดือน 10 ยังไม่เสร็จสิ้นการปักดำ เดือนกันยายน (แคเบ็ญ) จัดเตรียมอาหาร คาวหวาน ผลไม้ ผู้สูงอายุรับข้าวของอาหาร เสื้อผ้าที่ลูกหลานนำมามอบให้ในพิธีโขนตา เดือนตุลาคม (แคจแนย) ออกพรรษา ขึ้น 15 ค่ำเดือน 11 ห่อข้าวต้ม ขนมไปวัด และพิธีกวนข้าวทิพย์รุ่งเช้าตักบาตรเทโว ขาวนาร่วมกิจกรรมทำบุญที่วัด เกิดความสบายใจ รับประทานอาหารร่วมกันที่วัด เดือนพฤศจิกายน (แคกระเดอะ) ทำบุญทอดกฐิน ผ้าป่า เทศกาลลอยกระทง ขาวนา ได้สร้างกุศลร่วมกัน เดือนธันวาคม (แคเมียะตุง) ลงแขกเกี่ยวข้าวไม่ต้องเสียเงินจ้าง แต่แลกเปลี่ยนแรงงาน แชนชมโจร็ด (เช่นพระแม่โพสพ ขอเกี่ยวข้าว) เพื่อสร้างขวัญกำลังใจให้กับลูกหลานที่เกี่ยวข้องให้เกิดความสบายใจ แสดงถึงสายสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว

ลำน้ำห้วยเสนง ในช่วงของตำบลตาเบา อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ ยังคงมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของขาวนาได้ใช้เป็นแหล่งน้ำสำรองเมื่อฝนทิ้งช่วงผืนน้ำเข้า นาดอนหว่านกล้า มีประเพณีวัฒนธรรมของชุมชนที่เกี่ยวข้องลำน้ำคือการเล่นปาง เป็น ประเพณีการละเล่นของกลุ่มชาติพันธุ์เขมรในเขตตำบลตาเบา การเล่นปางจะเล่น ในช่วงหน้าแล้งประมาณเดือนเมษายน-พฤษภาคม ถ้าปีไหนฝนมาช้าหรือถึงฤดูกาลที่จะเริ่มทำนาแล้วแต่ฝนยังไม่ตก คนเฒ่าคนแก่ก็จะชวนกันหรือนัดวันกันไปเล่นปาง ตกลงจะไปเล่นกันวันไหนเมื่อถึงวันนัดกันไว้ก็จะพากันไปที่บ้านผู้ใหญ่บ้านเพื่อไปขออนุญาตเล่นปาง เมื่อไปถึงที่เล่นเช่นบริเวณริมห้วยหรือริมสระน้ำก็จะมีพิธีเช่นไหว้ปู่ย่า ตายาย เจ้าแม่คงคา เจ้าที่ เจ้าป่า เจ้าเขา เพื่อขอเล่นปาง ขอฝน และขอให้มีฝนตก ภายใ้เร็ว ๆ นี้ เมื่อเสร็จพิธีแล้วก็พากันไปที่ริมน้ำบางคนก็ถือเหล้า บางคนก็ถือ

กับแกล้ม ตั้งวงรินเหล้า แบ่งกันกินจนทั่วกัน บางคนก็เริ่มลงไปในน้ำแล้วก็จะวิดน้ำสาต คนที่ยังไม่ลงทำเหมือนฝนตก เมื่อเปียกน้ำแล้วก็พากันลงไปเล่นปางด้วยกัน

ภาพที่ 5 การเซ่นไหว้ก่อนเล่นปาง

ที่มา: จรรยารัตน์ ดวงใจ ถ่ายภาพ 2553, เมษายน 10

ชาวนาเซ่นไหว้ผิขอเล่นปางประกอบพิธีที่ริมน้ำ อาหารที่ประกอบพิธี เตรียมใส่มาในถาดสังกะสี ประกอบด้วย ข้าว ปลา อาหาร เหล้าขาว น้ำหวาน น้ำเปล่า การเล่นปางก็มีวัตถุประสงค์ให้หนุ่มสาวได้มีโอกาสใกล้ชิดกัน พูดคุย ฝากความรักกันในช่วงก่อนทำนาและขอฝน ผู้ร่วมประกอบพิธีประกอบไปด้วย พระภิกษุ ผู้สูงอายุ และชาวนาในชุมชน (โปรดดูภาพที่ 5) และจากการสัมภาษณ์ “สังเกตหลายครั้งเวลาเล่นปางที่ไร่นานานแล้วฝนก็จะตกเกือบทุกครั้ง การเล่นปางนี้จะเล่นแค่ปีละครั้ง แต่ก่อนมีแต่คนหนุ่มสาวเล่น ต่อมาเป็นคนเฒ่าคนแก่ และทุกวันนี้ก็หาดูได้ยาก” (วาริสา ดวงใจ . 2560, เมษายน 15)

ภาพที่ 6 การเล่นปางบริเวณห้วยเสนง

ที่มา: จรรยารัตน์ ดวงใจ ถ่ายภาพ 2553, เมษายน 10

การเล่นปางในลำห้วยเสนงที่ไหลผ่านหมู่บ้าน เลือกระบิวนที่มีความลึกระดับ เอะลงไปล้อมกันเป็นวงมีลูกมะพร้าวอยู่ตรงกลาง เป็นประเพณีหนึ่งที่หาดูได้ยากซึ่งกำลัง จะสูญหาย ปัจจุบันเริ่มมีการฟื้นฟูขึ้นใหม่โดยได้รับการสนับสนุนจากภาคส่วนราชการ วัสดุ อุปกรณ์การเล่นปางจะเอามาพร้าวดิบ (โดงกะเดียบ) เนื่องจากลอยน้ำได้วางในน้ำ แล้วพากัน ตี ตี ตี ให้จมน้ำแล้วรอให้ลูกมะพร้าวโผล่ขึ้นแล้วก็แย่งกัน ช่วงนี้จะได้ยินเสียงหัวเราะของ ผู้เล่นและเสียงเชียร์ของคนที่อยู่บนฝั่งอย่างสนุกสนาน การเล่นปางนี้จะมีอยู่ 2 กลุ่ม กลุ่ม ผู้หญิงกับผู้ชาย โดยจะมีอีกสองคนที่อยู่บนฝั่ง คนที่อยู่บนฝั่งคอยรินเหล้า เล่นกันไป ตีม เหล้ากันไปตั้งแต่ช่วงเช้าฝ่ายผู้ชายก็เล่นกระเช้าเข้าหาหยอกฝ่ายหญิงอย่างสนุกสนาน พอ ตะวันบ่ายก็จะเลิกเล่น แล้วจึงพากันไปยังบ้านผู้ใหญ่บ้าน หุงหาอาหารมาทานร่วมกัน เสนวากันตามสมควรค่อยแยกย้ายกันกลับบ้านจากประเพณีการเล่นปาง (โปรดดูภาพที่ 6)

ดังนั้น ชุมชนลุ่มน้ำห้วยเสนงยังคงอาศัยน้ำจากลำห้วยเสนงในการทำนา การยังชีพ และยังคงรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการทำนา สะท้อนออกมาใน ประเพณี 12 เดือน และยังคงมีพิธีกรรมที่ทำให้เกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

วิจารณ์และสรุปผล

วิจารณ์และสรุปผล

นิเวศวัฒนธรรมข้าวของผู้คนในพื้นที่ลุ่มน้ำห้วยเสนง เดิมมีการจัดการ ทรัพยากรน้ำเพื่อการทำนาและการเกษตรเพื่อยังชีพ มีประเพณีวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับ ดิน น้ำ ป่า ปัจจุบันพบว่าพื้นที่ป่าลดลงทำให้รูปแบบการทำนาเปลี่ยนไปจากเดิม แต่ที่ ยังคงเดิมคือการรักษาวัฒนธรรมไว้อย่างเหนียวแน่น ดังเช่น ความเชื่อเมื่อจะเริ่มทำนาจะ มีการเซ่นไหว้ การทำบุญประเพณี 12 เดือน ตามความเชื่อทางพุทธศาสนา เป็นต้น การปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ การตีความและความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง เหล่านี้ สะท้อนออกมาอย่างเด่นชัดในองค์ความรู้ของท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นอาหาร ยารักษาโรค การจัดการทรัพยากร ความเชื่อ พิธีกรรม คติพื้นบ้าน ด้วยเหตุนี้เองความ หลากหลายทางธรรมชาติและหลากหลายทางวัฒนธรรม จึงเชื่อมโยงและพึ่งพาซึ่ง กันและกัน ภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นเป็นองค์ความรู้ที่ใกล้เคียงกับวิทยาศาสตร์ อนึ่งข้าวเป็น พืชท้องถิ่นที่มีความหลากหลายทางสายพันธุ์และทางระบบนิเวศ ดังภูมิปัญญาการใช้ข้าว

ในประเพณี วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับข้าวตามความเชื่อ ดังที่กล่าวมาแล้วนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่าแนวทวิหาวัฒนธรรมข้าวกับการอนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำมีความสำคัญเพื่อดำรงไว้ซึ่งความมั่นคงของชีวิต

การอภิปรายผล

ชุมชนในลุ่มน้ำห้วยเสนง เชื่อว่าข้าวเป็นสิ่งที่มิมีบุญคุณ การทำนาเป็นวัฒนธรรมที่สืบเนื่องมาแต่โบราณ มีการพึ่งพาและเคารพธรรมชาติ ธรรมชาติจึงเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมมนุษย์ ในขณะที่เดียวกันธรรมชาติก็ถูกกำหนดโดยมนุษย์และสิ่งแวดล้อม รวมถึงวัฒนธรรมและความเป็นท้องถิ่น

เอกสารอ้างอิง

- เกษม จันทรแก้ว. (2556). **เรื่องเล่าจากประสบการณ์ผ่าน “ค.ต้นน้ำ” เนื่องในวาระการอนุรักษ์และจัดการต้นน้ำ**. กรุงเทพฯ: กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช.
- น้องนุช สารภี. (2554). **คุณค่าของข้าวแปรรูปในบุญประเพณีของวัฒนธรรมไทย-ลาว**. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. สุรินทร์: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.
- พงษ์ศักดิ์ วิทวัสสุติกุล พิณทิพย์ อิติโรจนะวัฒน์ และสำเริง ปานอุทัย. (2554). **วิกฤตป่า-วิกฤตน้ำ: ผลงานทางวิชาการที่ผ่านมากับการพัฒนาต้นน้ำที่ยั่งยืน**. กรุงเทพฯ: กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช.
- มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์. (2542). **สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน เล่ม 4**. กรุงเทพฯ: สยามเพรส แมเนจเม้นท์.
- ยศ สันตสมบัติ. (2542). **ความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน**. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วุฒิพล หัวเมืองแก้ว. (2557). **เศรษฐศาสตร์ทรัพยากรป่าไม้**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. (2548). **ข้อเสนอการพัฒนาประเทศไทยเพื่อความหลากหลายของชุมชนการพัฒนาอย่างยั่งยืนในอนาคต**. บทความนำเสนอในวันสถาปนา

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์.

มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

อัจฉรา ภาณุรัตน์. (2553). **คุณค่าของงานวิจัยแนวชาติพันธุ์วรรณา**. สุรินทร์:
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.

อัจฉรา ภาณุรัตน์. (2556). **ภูมิปัญญาและชาติพันธุ์วรรณา**. สุรินทร์: มหาวิทยาลัย
ราชภัฏสุรินทร์.

Boas, F. (1940). **Race, Language and Culture**. New York : Free.

Geertz, C. (1973). **The Interpretation of Culture**. New York : Basic Books.

Steward, J. (1995). **Theory of Culture : The Methodology of Multilinear
Evolution**. Urban, University of Illinois Press.

รายชื่อผู้ให้ข้อมูล

1. จันทร อินทะยาท. อายุ 77 ปี. สัมภาษณ์: 2556, ตุลาคม 2556. ชานา บ้านคำปะโต
อำเภอบัวเขต จังหวัดสุรินทร์
2. คอนสวรรค์ พันธวงศ์. อายุ 54 ปี. สัมภาษณ์: 2558, กรกฎาคม 28. ชานา
บ้านโพธิ์ทอง อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์
3. เคนรี ชิงชนะ. อายุ 63 ปี. สัมภาษณ์: 2557, มีนาคม 20. ชานา บ้านรุน
อำเภอนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์
4. ปลื้ม ดาวเรือง. อายุ 55 ปี. สัมภาษณ์: 2556, เมษายน 7. เจ้าหน้าที่อนุรักษ์ป่าไม้
5. ประนอม นิลปีย์. อายุ 50 ปี. สัมภาษณ์: 2558, กรกฎาคม 28. ชานา บ้านหนองใหญ่
อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์
6. ประสิทธิ์ ทองประโคน. อายุ 42 ปี. สัมภาษณ์: 2557, มิถุนายน 20. ผู้ใหญ่บ้าน
บ้านโคกเมือง อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์
7. มรกต ชิงชนะ. อายุ 70 ปี. สัมภาษณ์: 2557, พฤษภาคม 2. ชานา บ้านรุน อำเภอ
นวมดงรัก จังหวัดสุรินทร์
8. รัชนิวรรณ ประพันธ์. อายุ 55 ปี. สัมภาษณ์: 2558, กรกฎาคม 28. ชานา
บ้านหนองใหญ่ อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์
9. วาริส ดวงใจ. อายุ 45 ปี. สัมภาษณ์: 2560, เมษายน 15. ตำบลตาเบา

อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์

10. เอี้ย สัชชานนท์. อายุ 83 ปี. สัมภาษณ์: 2558, เมษายน 11. อดีตผู้ใหญ่บ้าน บ้าน
หนองใหญ่ ตำบลหนองใหญ่ อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์

หลักเกณฑ์และคำแนะนำสำหรับผู้พิมพ์

บทความหรือบทความวิจัย

(Instructions for Authors)

วารสารวิชาการมนุษยและสังคมมีนโยบายในการส่งเสริม เผยแพร่ เชื่อมโยง และกระตุ้นการผลิต ผลงานวิชาการและงานวิจัยที่มีคุณค่าต่อการพัฒนาวิชาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โดยรูปแบบผลงานที่วารสารจะรับพิจารณา มี 2 ประเภท คือ บทความวิชาการ และบทความวิจัย

บทความวิชาการและบทความวิจัยที่จะนำมาตีพิมพ์ในวารสารวิชาการมนุษยและสังคมนี้ จะได้รับการตรวจสอบทางวิชาการ (Peer Review) ก่อน เพื่อให้วารสารมีคุณภาพในระดับมาตรฐานสากลและนำไปอ้างอิงได้

เงื่อนไขการส่งผลงานที่ส่งมาตีพิมพ์

1. ผลงานที่ส่งมาตีพิมพ์ จะต้องมีการ งานทบทวนความรู้เดิมและเสนอความรู้ใหม่ที่ทันสมัยรวมทั้งข้อคิดเห็นที่เกิดประโยชน์ต่อผู้อ่านด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
2. ผลงานที่ส่งมาตีพิมพ์ ต้องไม่เคยถูกนำไปตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารอื่นใดมาก่อน และไม่ได้อยู่ในระหว่างการพิจารณาวารสารใดๆ หากบทความได้รับการอนุมัติการตีพิมพ์แล้ว ผู้พิมพ์บทความไม่ได้ปรับแก้เพื่อให้ได้รับการตีพิมพ์ ผู้เขียนบทความต้องเป็นผู้รับผิดชอบค่าประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนท่านละ 1,000 บาท
3. หากผลงานที่ส่งมาตีพิมพ์เป็นภาษาอังกฤษ ต้องผ่านการตรวจสอบความถูกต้องจากผู้เชี่ยวชาญด้านภาษา ก่อนส่งบทความมายังกองบรรณาธิการ
4. หากผลงานที่ส่งมาตีพิมพ์เป็นงานแปลหรืองานที่เรียบเรียงมาจากภาษาต่างประเทศต้องมีหลักฐานการอนุญาตให้ตีพิมพ์เป็นลายลักษณ์อักษรจากเจ้าของลิขสิทธิ์
5. ผู้พิมพ์จะได้รับวารสารจำนวน 2 เล่ม ภายใน 1 เดือนหลังจากวารสารเผยแพร่แล้ว และกองบรรณาธิการมีสิทธิ์นำบทความดังกล่าวไปเผยแพร่ในวารสารฉบับออนไลน์โดยไม่ต้องแจ้งผู้พิมพ์อีก

**แบบเสนอผลงานวิชาการเพื่อลงตีพิมพ์ในวารสารวิชาการมนุษยและสังคม
มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ**

เรียน บรรณาธิการวารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

ข้าพเจ้า (ชื่อ-สกุล).....

(ภาษาอังกฤษ).....

ตำแหน่งทางวิชาการ(โปรดระบุ)

☐ ศาสตราจารย์

☐ รองศาสตราจารย์

☐ ผู้ช่วยศาสตราจารย์

☐ ดร.

☐ อาจารย์

☐ อื่นๆ ระบุ.....

☐ นาย

☐ นางสาว

☐ นาง

ที่อยู่และหมายเลขโทรศัพท์(ที่ติดต่อได้)

.....

.....

โทรศัพท์ที่ทำงาน..... โทรศัพท์มือถือ.....

โทรสาร..... E-mail.....

มีความประสงค์ขอส่งผลงานวิชาการ เรื่อง:

ชื่อผลงาน

(ภาษาไทย).....

.....

ชื่อผลงาน

(ภาษาอังกฤษ).....

.....

ประเภทของผลงานวิชาการ

☐ บทความวิจัย

☐ บทความวิชาการ

ข้าพเจ้าขอรับรองว่าผลงานนี้

☐ เป็นผลงานของข้าพเจ้าเพียงผู้เดียว

☐ เป็นผลงานของข้าพเจ้าและผู้ที่ระบุชื่อในผลงาน

ผลงานนี้ยังไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใดมาก่อน และจะไม่นำไปเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารอื่นอีก นับจากวันที่ข้าพเจ้าได้ส่งผลงานต้นฉบับนี้ มายังกองบรรณาธิการวารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

.....ลายมือชื่อเจ้าของบทความ

(.....)

วันที่.....

แบบรับรองบทความวิจัย
จากปริญญานิพนธ์/วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์

เรียน บรรณาธิการวารสารวิชาการมนุษยและสังคม มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ราชภัฏศรีสะเกษ

ข้าพเจ้า (ชื่อ-สกุล).....

(ภาษาอังกฤษ).....

ตำแหน่งทางวิชาการ(โปรดระบุ)

☐ ศาสตราจารย์	☐ รองศาสตราจารย์	☐ ผู้ช่วยศาสตราจารย์
☐ ดร.	☐ อาจารย์	☐ อื่นๆ ระบุ.....
☐ นาย	☐ นางสาว	☐ นาง

ที่อยู่และหมายเลขโทรศัพท์(ที่ติดต่อได้)

.....

โทรศัพท์ที่ทำงาน.....โทรศัพท์มือถือ.....

โทรสาร.....E-mail.....

ขอรับรองว่าได้ตรวจสอบบทความวิจัยจากปริญญานิพนธ์/วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง:

ชื่อผลงาน

(ภาษาไทย).....

.....

ชื่อผลงาน

(ภาษาอังกฤษ).....

.....

ของนิสิต ชื่อ-สกุล.....

ว่าถูกต้องตามหลักวิชาการเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ซึ่งบทความนี้ไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ที่ไหนมาก่อน และไม่
อยู่ระหว่างการเสนอเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารฉบับอื่น

.....ลายมือชื่อ

(.....)

อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก

วันที่.....

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

ปรัชญา

จัดการศึกษาเพื่อท้องถิ่น สร้างมาตรฐานวิชาการ
พัฒนาบัณฑิตให้มีคุณธรรม จริยธรรม นำสู่ความเป็นสากล

วิสัยทัศน์

เป็นผู้นำวิชาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ให้บริการวิชาการแก่ชุมชน ผลิตบัณฑิตที่มีความรู้ ทักษะวิชาชีพสารสนเทศ ภาษาและการสื่อสารความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีคุณธรรมจริยธรรม สร้างเครือข่ายความร่วมมือ เพื่อยกระดับมาตรฐานการศึกษาพัฒนาประเทศให้ยั่งยืน มีความสามารถทางการแข่งขันระดับชาติและนานาชาติ

พันธกิจ

1. การจัดการศึกษาให้มีคุณภาพโดยมีการประกันคุณภาพการศึกษาในทุกระดับ
2. พัฒนาบุคลากรและผลิตบัณฑิตที่มีความรู้ทางด้านทฤษฎีและปฏิบัติมีคุณธรรมจริยธรรมและมีศักยภาพในการแข่งขันเพื่อนำท้องถิ่นและประเทศชาติสู่สากล
3. บริการวิชาการและวิชาชีพด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์แก่ท้องถิ่นประเทศชาติและนานาชาติ
4. สนับสนุนการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนสถาบันท้องถิ่นและประเทศชาติ
5. ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน
6. บริหารจัดการองค์กรตามหลักการบริหารจัดการที่ดี

จัดพิมพ์ : บริษัท สำนักพิมพ์พานทองจำกัด

1540 ถ.ศรีสุมังค์ ซ. 1 ต.เมืองใต้ อ.เมือง จ.ศรีสะเกษ 33000

โทร.08-1760-8058, 0-4561-3499 0 E-mail: sm.20panthong@Gmail.com